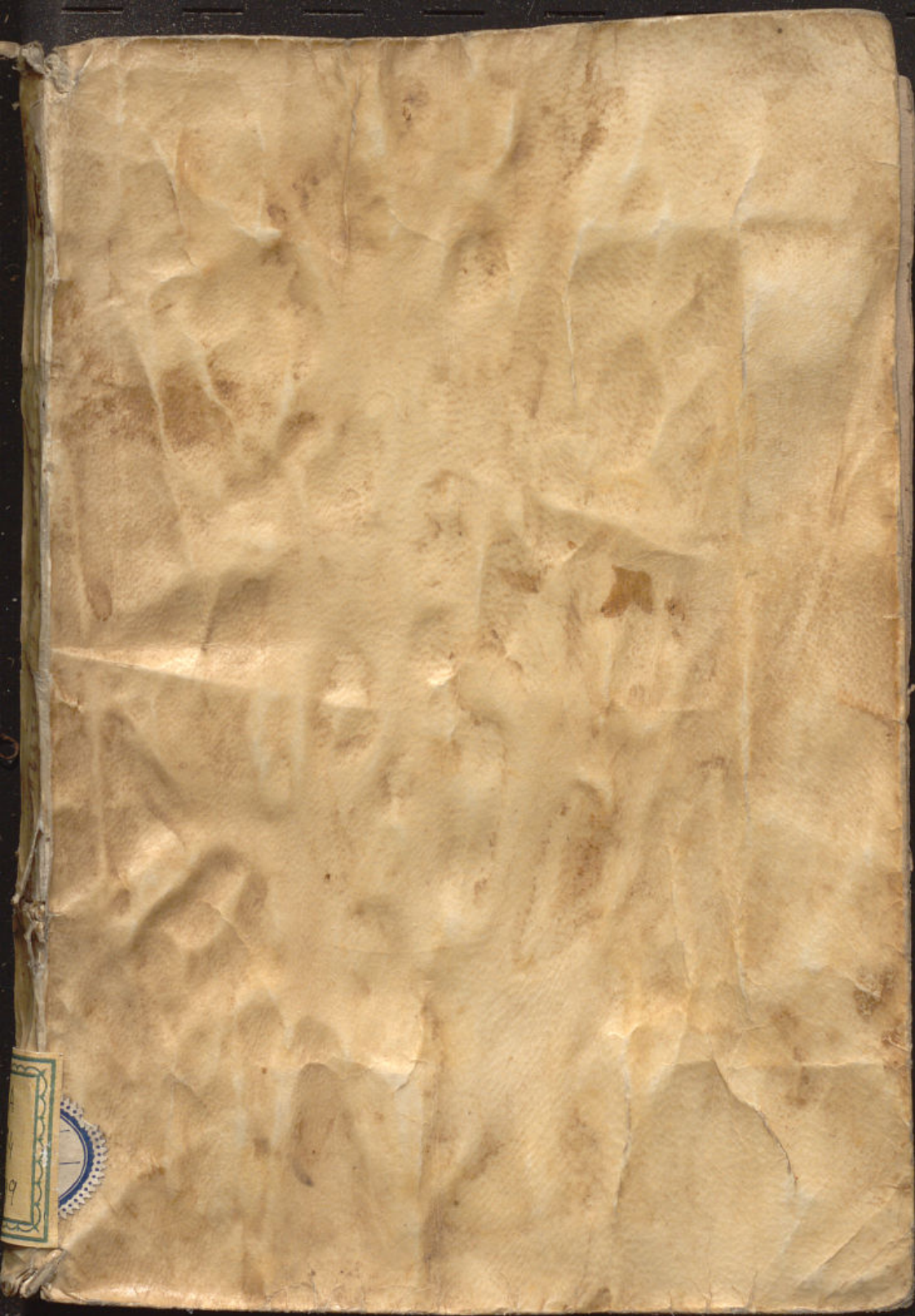

1771. 34. 199

A
34
199

~~157~~
67

18. a 6
8-

in p[ro]p[ri]o. Vn[de] p[ro]p[ri]o e[st] vera a l[et]era, vide sic fol. 33.

D. T. S. qu[ia] cu[m] q[ui]s s[un]t v[er]a p[er] p[ar]ticipat[i]o[n]em, s[un]t v[er]a p[er] p[ar]ticipat[i]o[n]em
C[ir]ca mai[or] v[er]itas reperit[ur] in ijs que v[er]a s[un]t p[er] ess[en]t[ia]m s[ed] s[ed] p[ro]p[ri]o d[e]l[et]e
e[st] v[er]a q[ui]a sua ess[en]t[ia] e[st] suum esse p[er] Maior e[st] p[ro]p[ri]o. 2. m[er]it[us]. Sec[un]d[u]m d[e]l[et]e
alata a D. T. S. f. 2a. p. 3. ar. 7. incipit.

Biblioteca Universitaria	
MR. NADA	
caja	A
Estante	34
	1991

2 10234273

Collegio de la Comp. de S. de Granada B. G.

DIALECTICÆ INTRODVCTIO,

Q V A M V V L G O *R. 11682*

Summulas, seu Parua Logi-
calia, vocant, cum Argumentis.

Patribus S. R. S. MARIÆ DE MERCEDE Re-
demptionis Captiuorum, regularis obseruantia Ar-
tium Moderatoribus, & Regentibus
dicata.

Authore P. Fr. Petro de Oña Burgensi, Sacrae
Theologiae Magistro, & professore, eiusdem familiae, filius
& alumnus Prouintiae Castellae.

Terminorum, Propositionis, Equipotentiae, Oppositionis & Conuer-
sionis, Modalium & Exponibilium, Syllogismi in communi &
particulari, partes & libri sunt: qui breui in hoc
opere explicantur.

Cum Priuilegio.

B V R G I S,

Apud Alphonsum Rodriguez,

1523.

Summa Priuilegij Regalis.

Regali priuilegio cautum est, ne quis intra decēnium, librum introductio ad Dialecticam, Fr. Petri de Oña S. Theologiæ Præsenti, Prouincie Castellæ appellatum typis mandet aut mādare præsumat, sine licentia prædicti patris, vel eius vicem gerentis, sub pœna prælorum ac librorū amissionis, certæq; & magna pecuniæ, vt latè magis, in eodem regali Priuilegio continetur. Dato apud S. Laurentium, sexta die mensis Augusti. Anno Domini. 1588.

Approbatio, huius operis, Senatus Regij inssu data,
à Patribus Societatis IESV.

Summæ Summularum libri, ac in vniuersam Aristotelis Logicam expositio, Autore F. Petro de Oña, in Sacra Theologia Præsentato, Ordinis S. Mariæ de Mercede Redemptionis captiuorum: non solum contra fidei dogma omnis erroris est expers, bonorumq; morum integritati innocua, ac dissona à veritate vacat doctrina: sed potius quam plura, magna sollicitudine & industria, diligentiaq; accuratissimè elaborata continet, quæ ingenuarum Artium, viris studiosis plurimum utilitatis afferet. Quamobrem sanè opus est, vt in lucem prodeat, perq; eorum ora vagetur. In Collegio nostræ Societatis Iesu, decimoquinto Kalendas Augusti, Anno Domini. 1588.

Ludouicus Ferrer.

Cum Priuilegio

3 1 0 2 1 2

Apud Alphonsum Rodriguez

1722

NOS Fr. Franciscus Cumel, in Sacra Theologia
Magister, in Salmanticensi Academia publicus
professor, Dei, & Apostolicae sedis gratia, humilis Ma-
Magister Generalis, & seruus totius Ordinis B. Marie
de Mercede Redemptionis captiuorum, &c. Tibi dilecto
in Christo filio Fratri Petro de Oña, Theologo Magistro
ac professori, salutem in Domino. Postquam Summularum
Compendium, à te non parua vigilantia, studio & lucubra-
tione elaboratum, prae lo mandari obnixè petisti; hoc prae ma-
tura consideratione perpendentes: non tantum supplicantis
voto assensum grato & beneuolo animo praestamus: sed etiã
praesentium tenore nostri officij auctoritate vtentes, tibi in
salutare obedientiae meritum praecipimus, illud typis man-
des, tãquam opus tyronibus perutilissimũ. Suadetes insuper
seu praecipietes nostri ordinis Artium Regentibus, vt disci-
pulos curent erudire, praedicto Compēdio: alijsque eiusdem
Authoris Logicae & Philosophiae Commentarijs, vtantur.
Datis & actis in nostro Salmanticēsi Veracrucis Collegio,
die decimaquinta mensis Nouembris, anno Domini, mille-
simo quingentesimo nonagesimo tertio.
F. Franciscus Cumel. M. Generalis.

De mandato Reuerendissimi Patris
nostri Generalis.

Fr. Hieronymus Gomez
Magister & secretarius.

P A T R I B V S S. R.

S. Mariæ de Mercede, Redem-

ptionis Captiuorum, Regularis Obseruantia, Ar-

tium moderatoribus, & Regentibus, F. Petrus de Oña, Sacrae

Theologiae Magister & Professor, eiusdem familiae

& indignus filius. S. F. P.

* *

*

F F E R O vobis munus (Reli-
giosissimi & literatissimi Patres)
si aut ex sua, aut ex vestra dignita-
te spectetur, perexiguum, si ex vi-
ribus meis, mediocre, si ex animo,
magnū: Introductio quaedam est,
ad Arist. Dialecticam, retrō iam actis tēporibus,
addiscipulos copulata, & in breuissimam istam
summam congesta, quam vt edi ac diuulgari pa-
terer, amici quidam multo mei, hac quidem in
parte, quam par est, & quam ego ipse vellem stu-
diosiores, impulerunt. Quod ex eo facile auspica-
bitis, quod cum prior in intentione esset, vltimo
tandem loco executionem accepit: Sicque pri-
mam manum admouit illa nostra sanctae regulae,
voca excitatus, nè si minima neglexerimus pau-
latim à maximis decidamus: Maximam verò in-
ter omnes disciplinas Theologiam voco, quae tā-
tum inter alias (vt quidā dixit) effert caput, quan-
tum

tum, lenta solent inter Viuurna Cupressi, de qua
(quod Homerus de Tyresia, Cato de Scipione)
prædicari potest, eam videlicet sapere solam, re-
liquas vero velut umbras perinane volitantes va-
gari. Quod si quis eam quæ ex leuioribus studijs
percipitur amenitatem requirit, nec eam quidē
inferatissimis Theologiæ campis, frustra deside-
rauerit; Nam siue poeticis modulationibus aures
demulcere meditatur, quis vnquã ita in hoc ge-
nere excelluit, vt cum Dauide cōparatus non for-
deat? Nisi forte Orpheū, Homerum, Pindarum,
deleuissimis plerūque nugis, verba fundentes, au-
dire præstet, quam illum Deo acceptissimum Re-
gem, nunc Dei laudes, plena hylaritatis oratione
referentem, nunc eiusdem auxilium, in summis
suis difficultatibus implorantē, nunc carpentem
improbos, nunc cōmendantem probos, nunc ea
quæ multis postea seculis cōtigerunt, ita subijciē-
tem oculis, vt nullus ea melius Appelles in tabula
depingere potuisset. Siue historiæ cognitione du-
cimur, vnde veriores, vnde scitu digniores histo-
rias quam ex sacris literis repetere poterimus? An
verò suauius est, cognoscere qd Creso in Medos,
quid Pyrro in Romanos expeditionē parāti, obli-
què Apollo, quam quid Mosi ad Pharaonē, quid
Samueli in Palestinos pergenti, apertè ac perspi-
cūè Deus ipse responderit? O ter & quater beatos

Patres, quorum ita est affectus animus, vt nusquã
suauius, quàm in his studijs conuiescat. O vita
Theologia dux, ò virtutum omnium parës, vitio
rum expultrix, animorũ recreatrix, quid sine te
nõ modo quælibet Religio, sed omniũ vita homi
nũ esse potuisset? Ad hãc ergo lucidã caliginem
(vt Dionysij vtat verbis) accedẽtibz Philosophia
iter præstat, Dialectica in plateis clamitat, errãtes
reuocat. Introductio verò ista, paruulorũ, quasi
aures oraquẽ aperit, quã vt Pauper ille Alexãdro,
proprijs laboris manibus defero, vestris auditori
bus fratribusquẽ meis cõsecro, nè dum Aristote
licã veritatis cibo nutriũtur, potus lactisquẽ ele
mẽtis primis, priuẽtur. Vt sicut toto terrarum or
be, longè latequẽ diffusa, nostra præcellẽs religio,
morũ vniformitate, regularisquẽ vitæ armonia
& concentu, charitatis votorum cõpagine, magis
ac magis indices altissimo famulatur: ita doctrinæ
sanctæ, verique luminis idem sit splendor, eadẽ
quẽ educãtium & legentium lingua, qua spiritua
le hoc ædificiũ, semper augeatur & crescat. Non
iacent literæ in nostra religione patres, cum per
quadraginta & eò amplius domos, conuentus &
collegia (vt Galliam, Italiam & nouum Indorum
orbem, interim omittam) Hispaniarum Regni,
tum publicè, tum priuatè, Artium & Theologia
sanctæ recõdita arcana, ab spectatissimis lectori
bus &

bus & Magistris clarissimè referētur: non iacēt li-
teræ neq; iacuerūt vnquā: & si ante iacuiſſent, Re-
uerendiſſimo P. F. Frāciſco Cumel, Magiſtro Ge-
nerali meritiſſimo, nō iacebunt, cuius ſpectata in-
tegritas, cū ſumma comitate, ac facilitate copula-
ta, probati mores, vitæ ſanctimonia, ſingulare iu-
diciū, ingeniū excellens (in quo tanquā in pingui
& feraci ſolo, oēs artes, ita facilè cōprehendūtur,
vt eas non ab aliis accipere, ſed ex ipſo parere &
proferre videatur) admirabilis prudētia, ſumma
in gubernādo ſolertia, tanta omnium cum admi-
ratione celebrātur, vt eadem de eo, aut etiam ma-
ior inter nationes vagetur opinio, quæ olim inter
Græcos de Homericō Neſtore, aut inter Atheniē-
ſes de Solone Salamino vagata ſit: Hūc filij Paren-
tem, pauperes Hoſpitem, oues paſtorem, ignari
Doctorem, omni ex parte appellant & vocitant.
Doctorem, inquam, qui vt prudēs Paterfamiliās
de Theſauro ſanæ & Orthodoxæ doctrinæ tot
candidiſſimis S. Thomæ Commētarijs verum lu-
men omnibus diffudit, vobis ò Patres relinquens
exéplum, vt ſequamini veſtigia eius, quibus in-
defeſſè inhærendo, veritatis & honoris ſaſtigium
perfacile aſſequi poteritis. Valete, me que in
veſtri ſingulorum obſequium, perpe-
tuò adſcribite.

Fr. Petrus

F. Petrus de Oña S. Theologiae

Magister, ac Professor, vénéuolo Lectori, S. D.

Rati animi, & amittitiae internae (candide Lector) speciale signum. semper illud apud omnes habitum fuit, cordis scilicet secretiora arcana, absconsa quae intentionis praecordia, amico palam facere & ostendere, quod & ipse elapsis retro diebus, dum ad Aristotelis Dialecticam, Philosophiamque, Commentaria, publicè utilitati consecraui, feceram: & nunc tandem (quod magis est) parua ista Logicalia ad ipsorum complementum, offerens, facio, magis quidem, quatenus humilia non erubescere, nec illa parui pendere magni animi est. In ijs tamen breui colligendis, curam omnè, sollicitudinemque meam (si quae est) adhibui, ne nimis longe protraheretur oratio, aut pro Tyronum captu, breuior perstricta maneret: sed quae necessaria valdeque, vtilia, pro introducendis parvulis, ex antiquis recentioribusque, in Summam hanc selegi, & ordinaui, nil dubij aut falsi permiscens, multa tamen omittens vera, vel quia non sunt huius loci, vel quia alibi ex professo sunt discutienda, magis enim consulendum est, incipientium utilitati, quam exactae tractationi, Singulis tamen capitibus, notabilibus & regulis, argumenti iuncula quadam praefixi & subiunxi, ut nouitij, quasi quibusdam doctrinae gladiunculis in disputationum palastram prodire incipiant, ingeniumque, sensim exercitatione acuant, & perpolitum ad altiora reperiant. Sophysmatum ergo inutilium coacerbatio valeat, valeant etiam nominalium figmenta & haec quae veriora solidioraque indicauit, equo ut soles animo accipe: meque dum in libros de Ceto, generatione & corruptione, deque animantium vita & anima praeparo, parco & sustine. Vale.

PARS PRIMA
SUMMAE SUMMULARUM
DE TERMINIS, CVM ARGVMENTIS.

AUTHORE F. PETRO DE
Oña Burgenſi, in ſacra Theologia Doctore, Prouintiæ
Caſtellæ, Ordinis ſanctæ Mariæ de Mercede
de obſeruantia Redemptionis ca-
ptiuorum.

PRÆFATIO.

De inſcriptione operis, eiufq; inuentoribus.

CONTENTVM
eſt, nouitios intro-
ducere ad Ariſtote-
lis doctrinã, vt pri-
mum præceptorẽ, primamq;
regulã, quia tamen in Dialecti-
ca difficilis eſt, præmitten-
dus eſt tractatus Porphyrij: ad
huc tamẽ ad vtriuſq; faciliore
intelligentiam recentiores cõ-
poſuere tractatum quendam
quem Summulas vocant, qua-
rum author primus fuit Petrus
Hispanus. loco tamẽ Summu-
larum ampliffima æ didere cõ-
mentaria, quæ conamur in bre-
ue compendium redigere, ne
verborum amplitudine, & rerũ
inutilium multiplicatione res
iſta ſtudioſa reddatur: non ta-
men rem iſtam ita conſtringẽ

tes, vt prænimia breuitate in
intelligibilis reddatur.

Secundò ſciendum hunc tra-
ctatum commode poſſe vocari
Summulas, quia omnia quæ
hic breui dicuntur, latius ſunt
poſtea examinanda, & ita eſt
velut ſumma quædam dicen-
dorum, & quia ſolum ea (Deo-
dãte) dicemus, quæ neceſſaria
videbuntur ad faciliorem in-
telligentiam Ariſtotelis.

Tertiò ſciendum (ne per ig-
nota procedam) quid ſit Dia-
lectica: quorũ inuẽta: & alia
huiuſmodi, & quidẽ quantum
ad nominis æthimologiam di-
citur à verbo Græco dialo-
gome quod Latine ſonat diſſero,
ſeu diſputo, id eſt, exnotis ad
ignota procedo: & ita hæc ars

Explica-
tur titu-
libri.

Dẽ Ethy-
mologia
Dialecti-
cæ

Quis pri-
mo &
ad quid
Summu-
las con-
poſuit.

Dialectica dicitur, quia, inquam, docet exnotis ad ignota procedere.

De numero artium, & ad quid sint inuentæ.

Quartò. Aduertendú omnes artes inuentas esse ad perficiendas operationes humanas, earum autem in triplici differentia versantur, quædam transeunt in externam materiam, & earum effectus permanent vt cõstruere domos, ad quas perficiendas inuentæ sunt artes mechanicæ: aliæ vero operationes sunt, quæ licet transeant in exteriorè materiam non tamen permanent earum effectus, vt loqui, pulsare Lyram, & ad has est Grammatica, Musica, tandem aliæ sunt interiores vt pote intelligere, ad quam perficiendam est Dialectica cuius finis est intelligere, finis enim est, ad quæ artis præcepta diriguntur: ipse verò aliò non refertur in eadè arte:

P. Toler. tenet hæc sententiã, hic, meliù loquitur in primo Logice. Operatio intellectus triplex.

ubi corrigendi sunt, qui dicunt operationes secundè generis nõ transire in externam materiam, nisi velint (vt dicebam) earum effectus nõ permanere.

Tandem nota triplicem esse intellectus operationem, prima dicitur simplicium apprehensio, cum scilicet solum res simplices, puta hominem animal, sic apprehendit: secunda est cõpositio, seu diuisio, id est, cum ex simplicibus apprehensis componitur, seu diuiditur sic homo est animal, vel homo non est lapis. Tertia est ratio-

cinatio, seu discursus cum ex cõpositis, seu diuisis aliquid aliud colligitur, vt homo est animal: ergo est sensibilis.

Ex dictis infero officium Dialecticæ esse ea præstare, quibus perfectam cognitionem cõparemus: artis namq; officium est præstare ea quibus eius finem assequamur, qui (vt diximus in Dialectica) est perfecte intelligere: perfecta autem intellectio triplicem diuisionem operationem inuoluit: triplex ergo instrumentum confert Dialectica diuisionem, scilicet, definitionem & argumentationem. Diuisionis autor fuit Plato (ita nouus Metaphysicus lib. 1. Dialecticæ ca. 5.) Definitionis vero Socrates, vt testatur Aristoteles ipse 3. Metaph. cap. 4. & eius tempore creuisse artem definitionis. 1. de partibus animalium cap. 1. Argumentationis vero & syllogismi inuentor fuit Aristoteles, vt ipse ponit 2. Elenchorum cap. vlt. de quo ita exactè egit, vt nemo ei quicquam addiderit. Vtrum autem Dialectica sit prima scienciarum, & quomodo non est huius tractatus, dicam in Logica.

Ante tamen quàm hinc discedamus videndum est, an exordium sit in dialectica à termino, qui primæ intellectus operationi correspondet, vel à cõpositione, & diuisione, quæ secundæ, & tertiæ. & sunt modi sciendi;

Corollarium ex dictis.

Inuētores Dialecticæ, Plato, Socr., & Arist. Ita Fontenay. Metaph. lib. 1. Dial. c. 5.

De hoc Lemos. lib. 1. de Parad. Dial. c. 11. & 1. lib. c. 10. & 18. Vera crux & Toler. incipiunt à modo sciendi.

Quo lex
ordiedū
fit à ter-
minopro-
bat.

sciendi? Dicendum breuiter,
omissis aliorum placitis, quòd
exordium debet esse à termino
tanquam à fundamento totius
Dialecticæ.

Secundò quoniam ex Ari-
stotele. 1. Physicorū. 1. scire est
rem per causas principia, aut
elementa cognoscere, idem. 1.
posteriorum 2. constat autem
terminum esse elementum pri-
mum Dialecticæ, in quod vlti-
mo resoluitur (vt ipse docet. 1.
priorū. 1. de quo statim magis)
ergo à termino incipiendū est.
Quibus adde, incipiendū esse à
faciliorib⁹, simpliciora autē fa-
ciliora, magisq^{ue} cognoscibilia
sunt, & hanc rationem inter
alias Dialecticæ partes, habent
termini: ab illis ergo exordiū
habemus sumere.

Replica.

Sed contra dicet aliquis ex
Aristotele. 2. Metaphy. absur-
dum est simul quærere scien-
tiam, & modum sciendi: ergo
absurdum erit scientiam ipsam
traddere ante modum sciendi,
& consequenter incipere à scien-
tia termini.

Argumē-
tatio tra-
cludit,
vbi do-
cet noui-
tios dis-
putare.

Pro solutione aduertere hic
visum fuit propter nouicios
Dialecticos, quòd argumēta-
tio tria includit, antecedēs, scili-
cet, consequens, & notam illa-
tionis, antecedēs uoco, ex quo
aliud colligitur, vt homo est
animal: cōsequēs uerò, quod ex
alio colligitur, vt ergo est sensi-
bilis: nota illationis est coniu-

ctio ostendens vnum ex alio
sequi ergo, si, igitur, aliquando
autem ex parte antecedentis,
duæ sunt propositiones, prima
uocatur maior, secunda uerò
minor, vt cū sic infero. Omnis
homo est animal, sortes est ho-
mo: ergo Sortes est animal.
Quando ergo veritas est in an-
tecedenti, ipsum debes conce-
dere, & è cōtra negare, si sit fal-
sitas, & si in consequenti, nego
vel concedo cōsequentiam di-
ces: si autem partim veritatis,
partim falsitatis, distingo con-
sequens, non cōsequentiam di-
cimus, de quo infra magis cum
de consequentia agamus.

Iam ad argumentum respon-
detur concedendo primam cō-
sequentiam, & negando secun-
dam, scilicet, absurdius esse in-
cipere à ratione termini: quia
termini nō datur perfecta scien-
tia, de qua loquitur Aristote-
les: præter quàm quòd est im-
possibile exordium aliquod su-
mere, quod non præsupponat
aliquod mutuatum ex alia ma-
teria. cū uerò terminus sit pars,
recte proceditur à parte ad to-
tum. De syllabis autem agere
Grammatici est: de sono uerò
earum Physici.

Modus procedēdi in sum-
mū erit facilis, nil dicemus falsum,
multa omitem⁹ uera, vel quia
sunt alterius loci, vel quia alibi
meli⁹ intelligētur: magis enim
consulendum est incipientium

Soluit ar-
gumen-
ti conc-
rum.

Modus
procedē-
di in sum-
mū, vbi om-
nes par-
tes dupo-
nuatur.

utilitati, quam exactæ tractationi. Istam verò Summularū tractationē, animus est in quatuor diuidere partes, in prima quid terminus in cōmuni, eiusq; multiplicē diuisionē, de hisque ex ipso cōponatur, præcipuē de ipsa propositione, de hisq; quæ terminis in ipsa existentibus accidunt, agemus: in tertia de propositionis æquipollēcia, oppositione, & conuersione, tam simplicis, quam compositæ, dicam: ubi obiter propositiones, quas vulgo exponibiles, quæ sensu sunt compositæ, exponam: tandemq; in quarta de syllogismo (præcipuo Dialecticæ instrumento) plura resoluam, illius partes multiplicēs, tam perfectas, quam imperfectas, tam demonstratiuas, quas sophisticas.

CAPVT I.

Determino in communi.

T Sunt datæ de termino definitiones, quorū sunt auctores de illo loquentes, in tantum, vt terminus potius sine termino dici possit. cui ansam dedit tractationis paruitas, & materiæ humilitas non omnino spernenda. Quia tamen paruus error in principio, in fine maxime (vt docet Philosophus) dilatatur, liceat

mihī hac in re paululū immorari, dūmodo veritas radicatus intelligatur.

Boetius sic describit, terminos voco nomina, & verba, in qua finitione vt intueri patet solūm materia termini explicatur, non ratio formalis illius, & hoc quidē idem primò vocalis, quam termini in communi.

Alij verò terminum vocant vocem significatiuam ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio, hancq; finitionē, illiusq; multiplicē defectum ferè innumerū vsq; adhuc amplexati sunt, deficiit autem primò, quia solūm per eam explicatur terminus, nō in cōmuni, sed tantūm vocalis: cui facile suo videri satisfaciūt pro illo quidā, quod facile potest adaptari termino in cōmuni, sed quidem sine causa, & ratione dicitur, nunquā enim tale est auditum, quod ratio particularis, verbi causa, hominis, vt sic, possit conuenire rationi communi animalis vt sic, nō enim ratio cōmunis per particularē, sed e contra explicatur.

Adde, quod si facile potest adaptari, cur ipse primò non adaptauit, facilius enim e contra communia particularibus adaptantur.

Secundò, quia licet terminus ordinē dicat ad propositionis compositionem: non est actualis, vt insinuat per vocē conficitur,

Boetius
materia-
terminū
descrip-
sit.

Magistr.
Soto hic

Impug-
natur def-
initio
Soti, de
termino
1.

2.

3.

citur,

Caput I. *Determino in communi.*

tur, sed solum aptitudine, qua infra explicabimus.

Ultimo.

Et si dicas verba definitionum solum importare aptitudinem, cum hoc tamen aptitudo sic debet explicari ut actus penitus fileatur, & quidem propter consumatos in Dialectica, qui forte haec legent, vnicui verbo dicam, quod terminus ut sic formaliter dicitur ens reale, sicuti, & propositio in communi, id est, ratio ipsa propositionis, non ergo significatio ad placitum, quae est ens rationis, potest esse communis illi, & multo minus adaptari. Antecedens hic suppono alibi probandum ex professo (1. libr. Perihier. in Logica, quaestione de modo sciendi articulo 2.) & si hoc recte attendatur, facile quis colliget, etiam si primis labiis tantum Dialecticam Aristotelis attigerit, rationem termini non esse vniuocam, sed tantum analogam termino metallici, vocali, & scripto, sed de hoc latius infra.

1. lib. Perihier. in Logica quaest. de modo sciendi. art. 2.

Villalpā.

Tertius modus definiendi est (aliorum principio Summularum, quae desumuntur ex Aristotele. 1. priorum dicente) terminum voco, in quem resolvitur propositio, ut in subiectum, & praedicatum, &c. in qua professione descriptione Aristoteles non explicat naturam termini in se, sed tantum in ordine ad Syllogismi primam resolutionem, de qua ubi agit, ut nos suo loco dicemus, quod patet ex eo, quod resolutio

1. Summularum aliter definit terminum. Reuertitur definit. Villalpā.

supponit compositionem resolvablem; praecedat ergo terminus resolutionem propositionis, imò ipsius compositionem, quare solum extrinsecè, & secundario in ordine ad haec definitur.

Novissimè tandem alij aliam viam inuenere, & quidem non multum à veritate descendentem, dum sic definiunt Terminum est simplicis propositionis constitutum, sed adhuc deficit, quia terminus secundum se consideratus, dato quod dicat ordinem intrinsicè ad propositionem in communi, non tamè ad simplicem, vel compositam, prius enim natura sua est propositio, quam simplex, vel composita, Categoricalis, vel Hypothetica, cum (ut infra dicam) sit genus ad illas.

Tolet. hic.

Non omnino placet ista definitio termini.

Iam ergo existimo sic definiendum Terminum in communi est signum ponibile in propositione, ut constitutum illius, ut notitia hominis est terminus, quia signum ponibile in propositione metallici, & constitutum illius, & vox homo est terminus, quia signum ponibile in propositione vocali, & constitutum illius, & eadem vox scripta terminus est, quia est signum ponibile in propositione scripta, & constitutum illius. unde patet, quod sic communis ratio termini explicata cum omni termino conueniat, & haec est prima ratio, & explicatio.

Propria sententia termini finitione Hinc incipiant Tyrones

Et probatur secundò ex impugnatione facta ceterarum definitio-

tionū. Et tandem, tertio, quia cōstat genere & differentia, sicut omnis bona definitio, signum enim genus est cōmune signis naturalibus, & ad placitū, quæ specie differūt: ponibile in propositione facit differre terminū ab omnib⁹ aliis signis ergo est bona definitio data. Quod ut magis intelligas aduerte quid, & quod duplex sit signū (Signum ex August. & veritate, dicitur. quod præter speciē, quā ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionē venire) ut ædè ante tabernā signū est, quia dicit præter se vinum vendibile, & tuba in bello, quia præter se dicit præparandū esse ad pugnā, &c. Habet ergo signum, aliquid aliud à se repræsentare, id est quodāmodo præses facere.

Quid sit
signum.

Quod si
gnū est
duplex
naturale
& ad pla
cium.

Duplex est autē signum, naturale aliud, scilicet, quod sola natura duce ducit nos in alterius cognitionē, ut vestigiū pulueri impressum, repræsentat animal trāsissit: & infirmi gemit⁹, dolorē pati ostēdit. Aliud verō est ad placitū, quod scilicet, sola hominum libera impositione aliud à se repræsentat quod etiā solet à quibusdā scari in doctrinale & artificiale: doctrinale vocāt, quod artib⁹ seruit, ad ipsa⁹; ordinatur, ut vox homo, &c. artificiale verō appellāt, quod ad externa dirigitur, ut pulsatio cymbali, &c. Iā ergo signum in data definitione vramq; significationem cōpre-

hendit, tā naturalem, quā doctrinale artificiali relicta quod dixerim propter terminū mentalem, qui (ut infra clariū patebit capite sequenti) est signū naturale naturaliter repræsentās suum significatum, sed per particulā in propositione cōdistinguitur ab aliis signis naturalib⁹, quæ nō valent intrare propositionē. Quod autē propositio sit, suo loco.

Ex quib⁹ inferitur primō, quid sit significare, nā licet vsurpent aliqui pro exprimere significare, in rigore verō signum, & significare, solū distinguntur, ut actio & agens: vnde significare idē est, quod potentiē cognoscitiuē aliquid aliud à se repræsentare: & ita requiritur duplex notitia & cognitio: altera signi, & instrumenti: altera verō significati & repræsentati: ut enim vox homo hominē significet, & in se debet cognosci, de factu cuius, surdo verbi causa, & ignaro linguæ Latinæ nihil repræsentat, & præter hoc requiritur cognitio ipsius hominis, qui est significatum.

Inferitur secundo voces expertes significatus, ut Blyditi, Scyn dapsus, nō esse terminos, quia nō sunt signa, nec aliquid significāt, & multo min⁹ se ipsas, quia nihil est signum sui ipsius (ex dictis) sed solū materiali ter intrāt propositionem, cum sic enuntio blyditi est vox, quæ facit sensum idēticum ferē sic,

Capite se
quanti.

Corrol.
ex dictis.
Canariē.
1. p. q. 7.
art. 1. dif-
put. 2.

Corrol.
2. voces
nō signifi-
catus
non sunt
termini.

Villalpā
hic.

hęc

Caput II. De termino mentali, vocali & scripto. 7

hæc vox blyctiri est vox, quod dico contra Neotericos, qui sine causa cōtrarium tenēt, sicut non sequitur. Ximia habet aliquas proprietates hominis, ergo est homo.

dem, ad placitum signū est ponibile in propositione scripta, ut vox homo, in hac propositione homo est risibilis.

Terminus mentalis duplex.

Corroll. ve. bñ est ratione sui est terminus.

Tertio infertur, verbum est (idem dico de alijs) nō solum ratione participij inclusi esse terminum, sed etiā ea ratione, qua connectit prædicatum cū subiecto: quia ut sic cum significet dictū nexum prædicati cū subiecto, nō solum est ponibile in propositione, sed etiā ponibilia coniungit. Vnde si vna simplex propositio contingat aliā componere, nō est per se, sed per accidens: propriū enim termini est, primò poni in propositione, eamq; componere.

Rursus terminus mentalis, seu notitia duplex est, alia intuitiva, id est cognitio rei præsentis, quæ quantum est ex se pender, & causatur ex præsentia obiecti, ut cognitio quæ istas dictiones nunc cognosco, vel mulier quædiu causatur. Alius est terminus mentalis seu cognitio abstractiva, id est rei absentis, quæ nō pender ex præsentia obiecti, sed causatur ex speciebus in memoria relictis, qualis est notitia parentis mei defuncti: idem ergo est terminus mentalis, quod cognitio, seu notitia intellectus, quæ alio nomine solet uocari conceptus: differunt autem inter se primò ex parte causæ, quia intuitiva ex obiecto præsentis, abstractiva verò ex absentis causatur modo dicto. Secundò ex parte effectus, quos ipsæ causant, intuitiva enim elatior est, quia obiectū representat cū omnibus accidentibus, de quib; illa media, possumus iudicare: abstractiva verò multò obscurior est.

Vocis intuitivæ, & abstractivæ differentia multiplex.

Caput II. De termino mentali, vocali, & scripto.

Terminus in cōmuni. i. diuisione triplex est.

Prims de termino in se considerare oportet, quàm de eodē cum alijs comparato, prima ergo diuisione (licet analogicè) partitur terminus in mentalem, vocalem & scriptū: quoru descriptio facillè elicitur ex dictis. Est ergo terminus mentalis signum naturale ponibile in propositione mentali, & constitutum illius, ut notitia & conceptus hominis, est terminus mentalis, quia ponibilis in propositione. Vocalis verò est signum ad placitum ponibile in propositione vocali, ut vox homo, leo, & scriptus tā-

Sed dices, astrologus cæcus iudicat eclipsim futuram sola notitia abstractiva cū omnibus suis accidentibus & circumstantiis, ut pote tali tempore, taliq; parte Zodiaci, & in tali hemisphere: ergo hæc secūda differentia nulla est. Respondetur

Obiectio argumēto

negado antecedēs, nā illud iudicium notitia intuitiua, facit sciētia astrologiē, quā intuetur illā cōclusionē in suis principiis.

Tertiō differūt ex parte ordinis, intuitiua enim prior est, quia ea media abstractiua causatur. Vltimō ditingūtur ratione subiecti, quia omnis potentia tā interior, quā exterior, potest esse subiectū intuitiua, abstractiua verò solū subiectatur in intellectu, cui deseruit memoria intellectiua, & in sensu interiori, id est in estimatiua, cui ancillatur memoria sensitiua, de quibus latius suo loco.

Secunda
diuisio
termini
mētalis.

Præterea vterq; terminus mētalis, & vtraq; notitia, vel cōceptus, adhuc duplex est. Alius nō vltimatus, qui, in quā, ad alium ordinatur, vt est cōceptus vocis, quæ ad rem dirigitur, alius verò vltimatus, qui aliud non refertur, qualis est cōceptus rei significatæ per vocem. Notanter dixi cōceptū non vltimū esse vocis significantis rem, nā cōceptus vocū non significatiuarum potius est vltimus, sed non in rigore, & verè, quia vltimum priorem supponit, qualem nō inuenies in dictis vocib⁹, & secundū hanc rationē cōceptus istorum vocū non erit terminus, etiā mentalis, cū nō cadat sub aliquā eius diuisionē propriē, & formaliter, sed tantū impropriē, & materialiter.

Tertia di
uisio ter
mini mē
talis.

Tandem vterq; iste terminus mētalis, & notitia, vel cōcept⁹,

ultima sui partitione duplex est, alius directus (voco directum, qui est de re obiecta, vel de voce, vt cōceptus vocis homo, & c⁹ reflexus verò est cōceptus alterius cōceptus eiusdē concipiētis, vt verbi causa, cōceptus qui habetur, cū cōcipio me aliquid cōcepisse, postquā enim intellectus aliquid intelligit, & deinde supra se ipsum quodāmodo ascendit, & quasi reflectēs intelligit se intellexisse, talis cōceptus reflexus nuncupatur: dixi eiusdē concipiētis, nā quando amicus amici intentionem percipit: & vnus angelus alterius angeli placitum, tunc solū est directus tantū, licet sit cōceptus alterius cōceptus, debet ergo esse eiusdē concipiētis.

Sed dubitabis primo, quomodo cōceptus, seu notitia producat⁹ placet grassio calamo pauca de illo dicere. August. ait ex cognoscēte, & cognito paritur notitia, vel aliis verbis, ab obiecto, & potentia, produci-
tur notitia, id est, quādo aliquid cognoscibile potentiē obicitur, vt quādo color, verbi causa, visui obicitur, quēdā res produciuntur, quæ species visibiles nuncupātur, ab eo vsq; ad visum: quibus informatus visus prorrūpit in actū visionis, & in rei notitiā, quod idē est: cuius quidē totū suū esse est, repræsentare obiectū, quod euidenter apparet in spectaculo: ibi enim
spe-

Quomo
do produ
catur cō
ceptus.

D
fec
si
no
ter
m

So
in
tur

Caput III. De termino Cathegorem & Syncat. 9

species protensa, à me vsq; ad speculū reflectitur in oculū, illud autē, quod producitur per actū cognitionis, dicitur notitia, qua formaliter de obiecto iudicam^r, ad eundē per omnia modum contingit in intellectu speciebus intelligibilib^r informato, & in aliis potētis interioribus, & de hoc satis hic, humilitas enim tractatus presentis altiora non permisit, suis locis singula discutienda.

Dubium secundū si omnis notitia sit terminus mentalis.

Soto hic, impugnat.

Dubitabis secundo. Vtrū omnis notitia sit terminus mentalis quidā affirmāt & probāt, quia licet notitia sensitua per se nō conficiat propositionem mentālē, conficit tamē per sui synonimā, nempe per notitiā, quæ est in intellectu: ergo, &c. sed hoc falsū iudico, nā nulla sensitua notitia potest in potētia proxima conficere propositionē mentalem: ergo nulla est terminus mentalis, antecedēs probō: quia conficere propositionem opus est solius intellectus, vel saltem estimatiuæ, quæ secūdū aliquos propositionem singularem componit, sed quidē non credo, quod se sola id possit, sed iubamine rationis, de quo alibi. Dicendū ergo, quod sola notitia intellectiua est terminus mentalis, qui nunquam potest cadere à sua significatio ne, cū illa sit illi inuiseca & naturalis.

Caput III. De termino cathegorematico, & syncathegorematico.

RVrsus terminus in cōmuni duplex est, alius cathegorematicus: alius verò syncathegorematicus. cathegorematicus est, qui est per se ponibilis in propositione, id est, qui per se, & nō ratione alterius, est prædicatiuus, vel subiectiu^s, quod alij dicūt, qui per se est integrū subiectū vel prædicatū propositionis, vt homo, & animal in propositione, homo est animal. Syncathegorematicus verò dicitur, qui per se non est ponibilis in propositione, sed cū alio, id est, qui non potest esse per se prædicatiuus, vel subiectiu^s, sed tantum comprædicatur vel consubiektatur vt ita loquar cum alio, tales sunt omnes modi rei, vt libenter, & particulæ, vt quia, si, quādo dicitur enim cathegorematicus à verbo cathegoreo, quod idem est, quod absolutē, significo vel prædico vnde è cōtra syncathegorematicus cōmuniter dicitur aliquatiter significare, non aliquid.

Secunda diuisio termini in cōmuni.

Dubiū, tamen solet esse, quid sit aliquatiter significare, ratio dubitandi est, quia sunt quædā syncathegoremata, vt omnis, nullus, quæ licet aliquatiter significant, non tamen modū rei explicāt. Dicendū tamen, quod aliquatiter significare est facere, quod terminus, siue subie-

Quid sit aliquatiter significare.

Etum, siue prædicatum sit, cui syncategorema additur, aliterq; ab intellectu concipiatur, verbi causa, in hac propositione, homo est albus, particula homo (vt infra videbis) supponit indefinitè, idest eius significatio non applicatur determinatè cuiuslibet cõtento sub illo, & ita non rectè ita colliges, Petrus est albus, sin autem addatur illi syncategorema, omnis, sic, omnis homo est albus, vox homo supponit distributiue, idest eius significatio applicatur copulatiue omnibus cõtētis sub eo: vnde ex illa bene colligitur, ergo Petrus est albus; aliter ergo accipitur terminus in propositione ratione syncategorematis adiuncti: similiter illius ratione aliter concipitur ab intellectu, qui intelligit res, vt significatas per voces: & ita in hac propositione homo est albus applicat prædicatum subiecto inclinatè: at cum sic enuntio, omnis homo est albus, profectò prædicat distributiue: eandem ergo rem in vtraque concipit, sed aliter & aliter.

Impugnatur scilicet dicitur duobus modis. Dices cõtra, intellectus concipit vocem omnis: ergo significat aliquid, & nõ solum aliquam rem: nec cõsequẽtia, quia obiectum intellectus est ens, & aliquid. Respondetur negatõ consequentiã & ad probationem distinguo consequens, nõ enim obiectum intellectus, est ens, & aliquid solũ perfectũ, sed etiã modus en-

tis, & rei, vel 2. respondetur, & fortã meliùs, obiectum intellectus nõ est aliquid, & ens absolute, sed vt distinguitur contra nihil, sub quo bene cadunt syncategoremata, quia aliquid sunt vt distinguitur cõtra nihil. Ex quo infero syncategoremata etiã extra propositionem aliquam significare, licet actu nõ exerceat suum officium sicuti categorema, extra propositionem, licet actu non supponat (cum hoc tamẽ contingat in propositione, vt suo loco dicẽ) tamẽ significat, quod experientia constat: nõ audita hac voce omnis à Latino, & rustico plus, imò quodãmodo aliquid percipit Latinus, quod nõ percipit rusticus. Vnde quẽ de categorematibus & syncategorematibus à iunioribus cõmuniter feruntur, quãtum ad officium tantũ, & quoad significatiõem tantũ, & quoad vtrumq; simul: valeat, quia signifiera sunt.

Illatio notant

multo dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur

Soro & Villal

Caput IIII. De termino

communi & singulari.

Sub diuisione quadã categorematica subdiuidit (alio relicto) in cõmunem & singularem (singularis est, qui vnũ tantum significat, vt Petrus, Paulus, &c. cõmunis è contra, qui plura significat, vt homo, &c.) Singularis autẽ quadruplex cõmuniter ponitur, alius determinatus, qui vnã rem, sed illam determinatè importat, vt Sor-

Categorematicus subdiuiditur.

Terminus singularis quadruplex.

tes.

Caput V. De termino collectiuo & diuifio. II

tes. Alius ex demōstratione, vt pote terminus cōmunis affect^o signo particulari, vt hic homo: tertius vagus, vt quidā homo. Qui duo differūt: nā ex demōstratione est singularis in ordine ad signationē & ostensionē, vel potius (vt ita dicamus) mifionē Hispanē enim (este hombre) mifiuē dicimus: vagus verò in ordine ad indeterminationem & solā nominationem: quartus deniq; dicitur singularis ex hypothefi, vt filius Marię semper virginis, Iesum saluatorem nostrum dicit: solū enim vnus fuit virginis filius.

Termin^o communis subdiuiditur.

Tādē terminus communis, alius transcendens, alius supra trāscendens: transcendens est, qui de omnibūs, quę sunt in rerum natura dicitur, & termini trāscendentes sunt sex, qui hac uoce: Reubau, memoria tenentur, si singulis literis singulos terminos ordine contenta adscribatur, scilicet, res, ens, verū, bonū: aliquid, vnum, quicquid enim in mundo existit, est ens, idest habet entitatem. Et est verum, idest potest cognosci ab intellectu: cum cadat sub obiecto illi, quod est ens. Et est bonū, idest potest amari à voluntate, quia continetur sub latitudine sui obiecti, quod est bonū in cōmuni seu omne bonū, sicuti, & intellectu omne verū. Et est vñ, idest existit, hoc est, est indiuisum in se, & integrū, & est aliquid, idest subsistit, hoc

est distinguitur à quolibet alio: primò enim res in se intelligitur integra: deinde à quacunque alia condistincta.

Supra trāscendentes verò, sunt termini, qui nō solū de rebus quę sunt, sed etiā de possibilibus existere, imò de his, quę nūquā erunt, imaginatione tamē cōprehenduntur, dicuntur & prædicantur, eaq; significāt, & tātum sunt duo: possibile scilicet & imaginariū, hos tamen sine causa (tātm ab ipso nunquā data) Vullalpāde^o omisit.

Caput V. De termino collectiuo & diuifio.

Secunda diuisione. Cathegorematicus terminus diuiditur in collectiuū & diuifiuū: Collectiu^o est qui in numero singulari plura significat cū eorū collectione (vt Tolet^o Diuifiu^o verò dicit, qui plura significat in singulari, vel vnū tantū: plura, vt homo) vñ diuifiuē vt Petrus, & c. dicitur notāter in numero singulari, quia terminus, eiq; significatio regulandi sunt per numerum singularē.

Secunda subdiuifio terminu cathegorematici.

Ex quib^o infero, quod hij termini, Sol, Luna, Mundus, & c. sint termini communes, & nō singulares, quia licet in singulari vnā rem tantum significent, non tamen repugnat eorum significationi diuifiuē plura significare, si essent.

Ma^o tamē dubiū est, an hæc nomina essētia diuina & De^o, sint termini.

Dubium notandū

termini cōmunis. an singularis?

Quidam affirmant, ratio, quia repugnantia est ex parte rei, non tamen ex parte nominis significationis. Hāc tamen sententiā impugnant alij (quibus ego subscribo in præsenti) quia si id ita esset, sequeretur euidenter, quod Blyctiri, esset terminus & significatiuus: & echrimerā aliquid reale significaret, quia repugnantia secundum istos nō se tenet ex parte termini, sed ex parte rei significandæ: confirmo nam voces dicuntur significatiuæ, quia repræsentiāt rem existentē suo modo (quod dico propter chimerā, quæ inesse ficto, ut dico in Logica) existit suo modo, vel possibilem existere, si ergo implicet aliquid existere, nulla vox id significabit. Deus ergo, & essentia diuina nō sunt termini cōmunes, quia implicat rationi esse plures deos: plures ve essentias diuinas.

Caput VI. De termino absoluto, & de nominatiuo.

Absoluta iam explicatione termini diuisi, & collectiui. Iterū cathegorematico

Cathegorematico
tertio diuiditur.

terminus vipartitur, alius nāq; est absolutus alius denominatiuus, de quibus iterum redibit perspicatior tractatus in antepredicamentis (interim absolutū uoco, qui à nullo denominationem accipit, ut homo) vel ut alij dicunt pro maiori intelli-

gentia tractatus (absolutus est, qui significat rem per modum per se stātis.) Denominatiuum uero Aristoteles sic definit ubi supra. qui ab alio denominationem sumit, à quo solo casu differt, ut album ab Albedine, &c. vel ut alij clarij diffiniunt, qui significat rem per modum alteri adiacentis, vel non adiacentis, id est accidens inherere subiecto, ut Album musicum. &c. Aduerte tamen obiter, quod notare idē est, quod significare, secundum quod signum libro de interpretatione uocat Aristoteles notam. Unde connotare idem erit, quod cōsignificare, sic ergo denominatiuus, & connotatiuus, id est cōsignificatiuus nominatur. Ex quo infertur quod denominatiuus, duo habet significare, vnum quasi primarium, & de formali, ut album albedinem dicit: & secundum quasi secundarium de materiali, puta subiectum albedinis.)

Secundò nota, quod notanter dicitur in definitione secundā connotatiui significare per modum alteri adiacēti, vel non adiacentis: quia rursus duplex est cōnotatiuus, alter positiuus, qui scilicet ponit accidens in subiecto, uerbi causa, album albedinē ponit: alter priuatiuus, qui tollit accidens à subiecto, id est importat earentiam subiecti, ut caluum earentiam pilorū, pauper earentiā diuitiarū.

Cōnotatiuus subdiuiditur

Tan-

Caput VI. De termino absoluto, & denominatiuo. 13

Denomi
natiuus
iteru par
titur.

Tandē de nominatiuus, positiuus duplex est, alter intrinsicē denominans, id est, qui tribuit subiecto de nominationē essentialē, vt sensibile, rationale; alter vero extrinsicē denominans, qui accidentalem denominationem in subiecto ponit, vt Diues, Musicus, Sapiēs, Albus, &c.

Arguitur
contradi
cta.

Sed dices statim, sequitur, vel quod rationale, non sit connotatiuum, vel quod, denominatiui definitio explicata sit nulla: nam connotatiuus in cōiuncti significat ex dictis accidens per modum alteri adiacentis, id est, inherere subiecto, &c. cōstat autem rationale non esse accidens ergo rationale nō est connotatiuum.

Magistr.
Soro hic.

Propter hoc argumentum quidam sic interpretantur de nominatiui definitionem, denominatiuus significat accidēs, vel aliquid quod se habet per modum accidentis: & ita rationale erit denominatiuum, quia licet non dicat accidens importat substantiam rationalem per modum accidentis: melius tamen dicent, significat aliquid per modum alteri adiacentis, sicq; comprehendit vtrumq; terminum, scilicet, quē significat accidens, & substantiam per modum accidentis.

Arguitur
secundo
cōtra di
cta.

Dices secundo sequitur ex dictis, quod si Synchathegorematicus, & connotatiuus sint

idem, patet nā ex dictis cap. 3. Synchathegorematicus non significat, sed tantum connotat, quod est proprium connotatiui, vt dicitur: ergo cathegorematicus & connotatiuus idē sunt.

Respondetur, quod cōsignificare stat dupliciter, primo, vt est idem, quod simul cum alio aqualiter significare, sicq; synchathegorematicus est cōsignificatiuus: secundo, vt idem sit, quod vnum significando alterum connotare, sicq; cōsignificat denominatiuus, quod longē diuersum est.

Dices tertio, connotatiuum quod significatiū principalius importat, materiale, an formale? Moderni tenent, quod materiale probant; quia cum sic enuntio, album est disgregatiuum visus, ly album stat pro subiecto, quod est materiale significatum: ergo principalius significat illud. Dicendum tamen cum S. Tho. & cōmuniore sententia, quæ verior est, quod principalius significatum est formale, patet ex Aristotele. 1. posteriorum cap. 2. text. 5. dicente, propter vnum quodq; tale, & illud magis: sed connotatiuus significat materiale per formale, album, verbi causa, subiectū dicit propter albedinem: ergo principalius importatur formale. Scio multas esse huius maxime expositiones, pluresq; instantias

igillu
Vera
Cruz &
alii.

3. Argui-
tur.

instantias pati, quas vide in posterioribus commentariis nostris super illum locum: tamen in hoc modo causandi bene tenet, ut tibi latè dico.

Colligetur plena definitio termini connotatiui.

Secundò patet idem, ex definitione ipsius connotatiui, qui dicitur, quòd significet accidens per modum alteri adiacentis, ex quibus Dialectici antiqui regulam colligebant, scilicet, omnibus terminis, qui pro eadem re potest supponere, & non supponere manente eadem, est connotatiuus, quæ quidem licet illis competat, sed non omnibus, nimirum essentialiter connotantibus, rationale enim, verbi causa, non potest supponere, & non supponere pro eodè subiecto.

CAPVT VII.

De termino complexo & incompleto.

Ca: hego rematicus quare loce subd. uidetur.

Magistr. Soto.

Ad huc categorematicus, assecatur in terminum complexum, & in incompleto: complexum voco plura signa congruè se habentia, ut homo albus, vel ut alij volunt (& bene) cuius partes per se sunt significatiue, id est, significatio confurgit ex partium significatione: in complexum verò illud existimo esse vnicum tantum signum integrum ponibile in propositione, vel ut alij, cuius partes per se non sunt significatiue, ut Dominus, intelligit ut partes

sunt termini, non significant, nam separate solent significare, ut inposito exemplo, do, & minus, quæ sunt partes huius termini Dominus, & significant dare minus, ut autem componunt Dominus, induunt aliam rationem significandi, ideoque rectè dicitur, cuius partes non sunt significatiue, id est significatio totius non resultat ex partium significatione.

Vnde infero, quòd nomina compositæ figure sunt termini incompleti, ut equifer, belliger, ut docet Arist. 1. de interpretatione cap. 2. quia inquam eorum significatio non confurgit ex partium significatione.

Præterea, terminus complexus, alius est distans, cuius partes aliqua coniunctione copulantur, ut homo, & animal, vel aliqua disiunctione disiunguntur ut homo, vel animal, alius est complexus non distans, cuius, inquam, partes, nec coniunctione copulantur, nec disiunctione disiunguntur, ut homo albus.

Tandem complexus alius voce tantum, cuius partes idem valent, ut ensis, & gladius, alius complexus significatione, qui plura significat sub vno signo tantum, huc eadem, siue diuersa ratione, ut canis, verbi causa, de quo statim: denique alius est complexus voce, & significatione simul, qui secundum diuersas partes sui diuersè significat, ut homo musicus.

Illatio.

Complexus diuiditur.

Tertia diuisio complexi termini.

Caput VIII. De termino 1. & 2. impositionis. 15

CAPVT VIII.

De termino primæ & secundæ impositionis.

Cathegorematicus terminus quæ subdiuisio.

Cathegorematicus tē, ali^o primæ intētionis, siue impositionis, qui significat aliquid secundū esse, quod habet in re, vel qui significat rem, aut accidens rei ad extra, verbi causa animal rem ipsam dicit, & musicus accidēs reale rei importat. Alius verò est secundæ intētionis, vel impositionis, qui significat res secundū illud, quod habet ab intellectu verbi causa, species, genus, nominatiuus, genitiuus, &c. quia hæc omnia solo beneficio intellectu^o competunt rebus, vnde liquet horū Ethimologia, quia enim voces primò excogitatae sunt, vt res significarent, cōceptusq; exprimerēt, quæ his deseruiūt, primæ impositionis dicuntur, quæ explicant proprietates & affectiones, quæ competunt rebus omni intellectu secluso: quæ verò significant affectiones & proprietates, quæ insunt rebus per cognitionem intellectus, vt prædicari, flecti per casus, & tempora, dicuntur secundæ intētionis.

Optima auctoris explicatio termini primæ & secundæ intētionis.

Quæ omnia vnico verbo dicā si aduertas, quod intētio idē est, quod cōceptus, vnde terminus primæ intētionis ille est, qui significat primū conceptū, & res, quæ sub illū cadunt: ter-

minus verò secundæ intētionis terminus est, qui secundū conceptum significat, & quæ sub illo clauduntur, erit ergo exactissimè dictū, quod terminus primæ intētionis sit terminus conceptus directi, verumtamē terminus secundæ intētionis sit terminus conceptus reflexi, quod est valde notandum.

Illatio.

Ex quibus infero, quod vox cōceptus, & chimera sunt termini primæ intētionis, quia licet dicant dependentiam in suo esse ab intellectu, dicunt tamen illā intrinsecē, eo quod in suo esse, fieri, & conseruari pendēt ab intellectu: terminus verò secundæ intētionis significat aliquā proprietatem rei extrinsecē illi conuenientē per ordinē ad intellectum, id est, ad conceptum reflexum illius.

Rursus termin^o cathegorematic^o, aliud cōcretus, aliud abstractus: cōcretus est, qui significat rē per modum totius, vt homo animal abstractus verò, qui significat formā, & rē per modum partis, vt albedo silius modi autē separatio nūquā fit nisi solo intellectu, cui datum est inter alias omnes potentias rē ipsam quasi diuidēdo, vnā partē sine aliis cognoscere: sic separat, formā à materia, accidens à subiecto, & partes à toto.

Cathegorematici termini texta subdiuisio.

Aduerte tamen, quod cōcretus non est idem, quod denominatiuus (de quo paulò ante dicebam)

Termin^o cōcretus nō est denominatiuus.

dicebam) bene tamē habēt se, sicut superius, & inferius, nam licet omnis cōnotatiuus sit cōcretus, non tamen omnis concretus est connotatiuus: homo enim, & animal concreta sunt, sed non connotatiua, de quo infra latius dicenda sunt multa in ante prædicamentis Logicæ. Terminum autem, tam finitū, quàm infinitū, modo omitto: quia eius exacta cognitio petit, explicemus naturam nominis & verbi: & negationis, de quib^o li. 2. statim in principio,

CAPVT IX.

De æqui-uocis & vniuocis.

Quare de æqui-uocis vltimo agatur.

HORUM tractationem huc vsq; distuli propter seruandam methodum diuisionis, & quidem ridiculum est multiplices, variasq; diuisiones terminorum attendere, quas cōmuniter auctores addūt, & docent. quorum nomina silentio prætermitto propter eorū grauitatem: nam cum certum debeat esse (& à me probatur in antepredicamentis Logicæ) non posse dari æqui-uocam iōnem in mente: debet etiam esse certum non dari terminum æqui-uocum mentalem, quē omnes isti tenentur fateri, cum terminum in communi diuidant in æqui-uocum, & vniuocum, cōstat autem sub termino in cō-

muni semper claudimentalē: ergo qui diuidit terminum in communi in æqui-uocū, & vniuocum, etiam mentalem diuidit in vtrumq; , quod est ridiculum.

Relicto ergo termino in cōmuni, & eius continuis subdiuisionibus, vsq; adhuc ordine factis: terminus vocalis, seu scriptus duplex est, æqui-uocus alter: alter vniuocus. æqui-uocus dicitur etiā ab Aristotele, qui plura significat, vt plura sunt, id est, diuersa, & multiplex ratione, sicut nomen canis significat, & sydus cæleste dictū canem, & domesticum, & piscem marinum. canem etiam appellatum. Vniuocus verò dicitur, qui vnā rem tantum, vel plura eadem ratione, significat, vt homo quatenus viuos solū significat: nam si simul summat quatenus viuos, & pictos repræsentat, potius est æqui-uocus.

Præterea æqui-uocus duplex est, alter æqui-uocus æqui-uocās, alter æqui-uocus æqui-uocatus, æqui-uocus æqui-uocans est ipsum nomen æqui-uocum: æqui-uocus verò æqui-uocatus sunt res ipse plures, vno nomine diuersa ratione importatæ. istæ dicuntur æqui-uocæ: ille æqui-uocus æqui-uocans.

Similiter vniuocus duplex est, alius vniuocans, puta nomen ipsum vniuocum: alius verò.

Equiuocus duplex & similiter vniuocus terminus

Illud nota

Accus huc ple

Ar. cō. &

Cap. IX. De ter. in plur. simul sumpt. & inter se cō. 17

idō vniuocus vniuocatus, & sunt ipsæ res vnica ratione significatæ nomine vniuoco. ideo q̄; vniuocæ vniuocatæ solent appellari.

Illatio
notanda.

Vnde infertur, quòd res secū dū se, nec sunt vniuocæ, neque æquiuoce, sed quatenus nomine vniuoco, vel æquiuoço, significantur: & è contra voces secū dum se nec sunt vniuocæ, neque æquiuoce, sed quatenus res, eadem, vel diuersa ratione significāt. Vnde colliges, quòd eadem res potest dici vniuoca & æquiuoça, nam si canis nomine animalis significatur, vniuocus est, sin verò nomine canis, æquiuoçus.

Æquiuo-
cus ad
huc du-
plex est.

Demū æquiuoçus alius est à casu, alius verò à cōsilio, à casu dicitur, qui plura diuersa ratione repræsentat sine cōsilio & ordine vnus ad aliud, sic Petrus plures Petros repræsentat quatenus inter se omnino sunt disconuenientes. **A** cōsilio verò dicitur, qui ordine & consideratione habita vnus ad aliud, plura diuersa ratione importat; qua ratione homo hominē pictum propter similitudinem cum viuo significat.

Arguitur
cōtra di-
& a.

Dices infertur ex dictis, quòd æquiuoçus sit connotatiuus, nam etiam plura repræsentat, vt pote subiectum, & formam, & diuersa ratione etiam, alia enim ratio est formæ, alia verò

subiecti, in quo est forma: ergo &c. Respōdetur negādo te que lam, ad probationē dico, quòd æquiuoçus plura significat diuersa ratione, plura, in quā, totalia, in quo distinguitur à connotatiuo, qui etiam si plura, nō tamen totalia, sed partialia, significat: vnde in rigore non dicit plura, sed vnum, nec diuersa ratione, sed eadem totali, & cōpleta. Omitto plures regulas, quas quidā hīc cumulant, quia tot addūt illis particulas, quot sunt argumentorū solutiones. Iam ad terminos in plurali veniamus.

CAP. Vltimum.

De terminis in plurali simul sumptis, & inter se comparatis.

Hactenus rationes singulī cuiusq; termini in particulari (pro virili) profecti sumus: ipsa verò tractationis ratio postulat, vt de eisdē simul aggregatione quadā sumptis, pauca dicamus. Horum ergo terminorum, quidam dicuntur pertinentes: alij verò impertinentes. Pertinentes sunt, quorū vnus dicit ordinem ad alium, vel inferendo, vel repugnādo, exemplum primi, homo, & admiratiuus: secūdi autem sit, angelus & equus. Impertinentes verò illi sunt, qui non dicunt

Termini alij ex-
rinentes,
alii im-
pertinen-
tes.

B ordi-

ordinem inter se nec illationis, nec repugnantiae, vt album, & musicum, non enim album infert musicum, nec è contra album infertur ex musico: similiter, nec album pugnat cū musico, nec musicum cum albo. Impertinentibus relictis, pertinentes alij pertinentes sequela, quorum vnus sequitur ex alio, vt homo, & admiratiuus: alij repugnantia, vt homo, & brutum. Præterea pertinentes sequela, alij conuertibiles, qui mutuo se inferunt, vt homo, & risibile, alij non conuertibiles, qui se inferunt, non tamen mutuo, vt homo, & animal, licet enim homo animal inferat: animal verò non infert hominem.

Pertinentes diuiduntur. 1.

Pertinentes diuiduntur. 2.

Item pertinentes repugnantia sunt duplices, alij oppositi, alij non oppositi, non oppositi sunt, qui res diuersas important, vt homo, & equus, oppositi verò, præter hoc quodammodo mutuo se respiciunt, & hij sunt in quadruplici differentia, secundum quod ratio oppositionis partitur: quidam contradictorij, alij contrarij, alij priuatiui, alij tandem relatiui contradictorij sunt duo termini, quo

rum vnus expræsè dicit negationem alterius, vt album, non album: contrarij sunt, qui dicunt contrarias qualitates, & accedentia, vt dulce, amarum, priuatiui sunt duo termini, quorū vnus importat formam, alter verò caretiam illius, vt pauper, diues: deum relatiui, qui relationes impossibiles representant, vt pater, filius, causa, effectus, duplū, quadruplum. Propriū autem est terminorū repugnantia, quòd eidem rei, nō possint simul, & semel conuenire. Hæc sunt, quæ ad rationem, & naturam termini in cōmuni, illiusq; multiplicem partitionem, visa sunt dicere conformiter ad Aristotelis doctrinam, bonamq; Dialecticam pro tyronum captu, vbi obiter quædam argumentiuncula, illaq; facilima in miscui, non ad ipsius tractionis fastidium, sed potius desiderium, animosq; alliciendos, vt nouitij suis quasi gladiunculis præcepta incipiant manibus etiam tractare. Iam ad secundam partem accedamus, prima cōfecta difficiliora vero dubia & argumenta, in fine Summularum abundanter apponam.

PARS

PARS SECVNDA SVMMÆ SVMMVLARVM

de propositione, cum argumentis.

CAPVT I.

De intentione procedendi.

Icet naturę ordo disputationisq; exacta ratio postulare videatur, vt natura termini explicata, statim, vt magis, latiusq; pateret, de ipsius multiplici passione, quę illam quasi consequitur, ageremus: prius tamen, & commodius de aliquibus, quędam sunt præmittenda, quia nullo modo, nullaq; profus ratione valent intelligi, quin prius, quę ipsę concernunt apperiamus. Sunt autem termini affectiones multę, vt pote suppositio, ampliatio, restrictio, alienatio & appellatio ipsa, de quibus in præsentiarum animus est aliqua res soluere: quia tamē ferē omnes istę, terminis cōtingunt in propositione existentibus, prius de illa dicendum iudico, quam resoluentes in orationem, & orationem in nomen & verbum partimur. Vnde prius de nomine, deinde de verbo, postea de oratione (propositionis genere) tandemq; de ipsius enuntiationis quidditate, & partitione, de hisq; quę terminis ipsam cōpo-

nentibus accidunt, dicā, quod & Aristoteles fecit lib. de interpretatione, & facienda docuit.

Caput II. De nomine.

Communis est controuersia hic, & i. c. de termino in cōmuni: præcipuē cū M. Sot. qui hic reiicit qui suo fundamēto primo semper innixus, sicut ibi terminum, sic & hoc capite nomē describit, vnde ratio iterū à nobis ibidem facta reddit: de finit enim nomen per vocem significatiuā, & c. ac si nō esset nomē in cōmuni: omnia omitto ei, qui claris intellectus oculis, veritatē præfatā rimatus est: iudicemq; cōstituo (si opus est iudicio) vbi tam clara est ratio.

M. Scto.
hic reiicitur.

Primò tamē dubitabis: quare cōsideratio de verbo hoc secūdo libro habeatur: ratio dubitandi est in prōptu, quia ex Aristotele & veritate, nomē & verbū sunt voces simplices: de verbis autē simplicibus. i. lib. dictū est. Respondetur, quod vox potest cōsiderari i. in quātū significat res: sicq; ei cōsideratio spectat ad i. lib. secūdo vt est pars enuntiationis, enuntiationem enim ex signis simplicib; cōfir-

Dubita-
tur. i.

git (nomine scilicet, & verbo) sicq; huc pertinet: tandem in quantum sunt partes syllogismi, constat enim (vt resolutione vltima dicemus) tribus terminis, sicq; ad syllogisticam artē spe-

Villalpā. at. Vnde magis patet ratio supra facta contra illos, qui terminum in communi definiūt extremum propositionis. sic do-

S. Tho. precipue. cent. 1. de interpretatione Aristote. & eius expositores.

Dubita- Dubitabis secūdo, dato quod tur. 2. ita sit, quare prius, scilicet de nomine quā de verbo est agendum? Dicendum, quod quia nomen dicit subiectum propositionis, subiectum, scilicet, vel prædicatum: verbum verò conjunctionem extremorum, idest compositionem prædicati cum subiecto: compositio autē non potest cognosci, neq; intelligi absq; extremis: rectus ergo ordo præcipit, vt à nomine exordiamur. Ita ferē omnes. Adde, quia nomen sine verbo potest intelligi, non tamen è cōtra: & quia nomen importat rei substantiam, verbum autem, si adiectiuum est, actionem, vel passionem, sin verò substantiuum, solum actum substantiæ, idest existentiam significat.

Defini- (Nomen igitur (vt alia quædā tur no- me. fiaola omittamus) est terminus incomplexus significans sine tempore, finitus & rectus:) verbi causa, homo, leo, &c. hæc

descriptio omnibus nominibus, tam, inquam, mentali, quā vocali, & scripto conuenit, in qua vox terminus ponitur loco generis, cetera verò differentia locum obtinent.

Dices tamen pro Soto, Aristoteles. 2. de interpretatione sic definit, nomen, est vox significatiua ad placitum, sine tempore finita, & recta, ergo falsò definitur, quod sit terminus in complexus, &c. Respondetur, quod Philosophus ibi, vel solum existimauit vocem tantum veram rationem nominis habere, non verò scripturam, & conceptum, vel nomē magis vsitatum, &, quod est negotij Dialectici definiuit, quod si aliter intellexit pari gressu cōtra eum ratio à nobis supra facta currit.

Dubitabis secūdo, qua ratione terminus cōplexus excluditur à ratione nominis, si quidē & potest esse subiectum, & prædicatum in propositione categorica? Respondetur primo, quod quia nō est vnū per se, sed plura nomina, vnū tamen per aggregationē, licet ratio cōgruentiæ aliquid addat ei de ratione per se: & ita nō est vnū absolutē, & simpliciter. Secūdo, & melius, quia (vt dictū est) hic solum numeramus partes orationis per se, talis vero est, vox incomplexa, & signum incomplexum non vero complexum.

Obiectio.

2. Obiectio.

Iam

Explica-
tor defini-
tio no-
minis.

Iã ad definitionis explicatio-
nẽ accedamus, quid terminus
incomplexus sit, & significare
abundẽ. i. lib. dictum est, quid
verò sine tẽpore statim sequen-
ti capit. dicimus, dum quid sit
cum tempore significare expli-
cabitur, melius enim priuati-
uum per posituum intellige-
tur: solum ergo restat dicendũ
quid sit nomen infinitũ (quod
hic polliciti sumus aperire) &
an omnia nomina possint infi-
nitari?

Dictio,
Non, du-
pliciter
sumitur.

Pro quo sciendum, quòd di-
ctio Non, dupliciter sumitur,
vno modo neganter: secundo
infinitanter: neganter sumitur
quando vis eius cadit supra co-
pulam, vel verbũ, vel supra id,
quod gerit vicẽ copulæ, quod
dico propter hypotheticã enũ-
ciationem (vt suo loco) in qua
coniunctio extremas proposi-
tiones copulat, vel etiam disũ-
git, &c. verbi causa homo non
est animal, negat tunc animal
de homine: & reddit proposi-
tionem negantẽ: negatio enim
est malignantis naturæ, quic-
quid post se inuenit destruit, &
eius oppositum reddit (vt aiũt
Summulistæ.) Infinitatẽ verò
sumitur, quando eius vis solum
alligatur termino, cuiusq; signi-
ficationem tãtum negat, vt cũ
dicis non homo, redditq; pro-
positionem affirmatiuam: dici-
tur autem terminus talis infini-

Quid sit
negatio.

tus, quia rem incertam, & inde
terminatam significat, vt enim
docet Philosophus: tam signifi-
cat id, quod est, quàm quod
non est: non homo namq; sig-
nificat quicquid nõ est homo,
& (cum Deus possit creare infi-
nita syncategorematicẽ in-
telligo propter Theologos &
Philosophos. 4. Physicorum
quæ non sint homo, quæ hoc
nomine importentur, per quæ
vagari potest) infiniti rationẽ
habet.

Secundò sciendum, quòd no-
men infinitũ est terminus cõ-
notatiuus, nam sicut vox albũ
de formali dicit albedinem, de
materiali verò ipsum corpus al-
bum vt supra dicebam: ita non
homo de materiali dicit quic-
quid non est homo, de formali
verò ipsam negationem homi-
nis: similiter est terminus incõ-
plexus, quod patet ex Aristot.
1. Perihermen. cap. 2. dicente,
quòd non homo non est ora-
tio: ergo est terminus incõple-
xus necessariò: nam terminus
cõplexus oratio est saltim im-
perfecta. Adde, quod si ef-
set complexus, particula illa, fi-
nita redudaret, quia per præce-
dẽtem posset reici à nominis
ratione ergo, est ergo nomẽ in-
finitum nomen præposita ne-
gatione.

Dubitabis tamen, an omnia
nomina possint infinitari: ad-

Nomen
infinitiũ
est cõno-
tatiuus.

An om-
nia nomi-
na pos-
sint infi-
nitari.

Obie-
ctio.

huc transcendentia, ut nō ens, non bonum? Quidam negant: melius tamen alij affirmant. Quod si dicas, pro illis nomen infinitum dicitur tā de rebus, quæ existunt, quā de eis, quæ non sunt, sed non ens non potest dici de rebus, quæ sunt, aliter idem simul esset, & non esset, ergo nō ens, non est nomen infinitum. Respondetur distinguendo minorem, licet enim non dicatur de rebus existentibus secundum rem, dicitur tamen de illis secundum modum significandi: itaque nō ens, cum significet rem incertam, & indeterminatam, & hæc possit esse, & non esse, ex modo significandi dicitur de omnibus, licet non ex parte rei significat. Dici verò secundum rem de re existenti non est de essentia nominis infiniti, quia hoc nomen finitum imaginabile dicitur de rebus existentibus, & nō existentibus.

Particula
rectus ex
plicatur.

Tercio sciendum, quod ultima particula, scilicet rectus, ponitur ad differentiam obliquorum, cuius reddit rationē Aristoteles, quia cum verbo est, vel non est, non significant verum vel falsum: nomen verò cum sit pars enūtiationis essentialis, necesse est, ut cum verbo est, vel non est significet verum, vel falsum. Unde sycharhegoromata omnia, & nomen adie-

ctiuum adiectiuè tenent, ut album, non sunt dicenda nomina, quia cum verbo est, vel nō est, non significant verum vel falsum, & in summa non gaudent nominis ratione, quæ variant cōceptus in mente, ut hominis: aliter enim accipitur ab intellectu equus est hominis, atque hæc, equus est homo, quæ non variant conceptum nomina sunt.

CAPVT III.

De verbo.

Communia sunt nomini, & verbo partim eorum, quæ dicta sunt superiori capite. Aristoteles ubi supra verbum describens ait, est vox significatiua ad placitum cum tempore (cuius nulla pars per se est significatiua, separata, finita, & recta, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota, id est signum) sicq; Magister Soto etiam definit: præterquā quod solum terminat suam finitionē in vox finita & recta: aliā verò particula, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota, ponit Philosophus ad differentiam participiorū, quæ nō sunt nota eorū, quæ de altero dicuntur, nō enim cōiungunt prædicatum cum subiecto, ut infra magis. Pro quo recolenda sunt, quæ superiori cap dicebantur circa definitionem nominis ab Aristote-

Definitio
Arist.
de verbo.

Aristote-

stotele tradidit: sicut enim in illa non apperitur ratio nominis in communis, sic etiam, neque in ista, verbi essentia in communi explicatur.

Verbum in communi definitur ab autore.

In communi ergo, verbum est terminus incomplexus significans cum tempore, finitus, & rectus, & est eorum, quae de altero dicuntur, nota, ut currit.

Quid sit significare cum tempore.

Circa quartam particulam vero (reliquis enim antecedentes, supra explicatae sunt) cuius expositionem huc usque distulimus, dubitatur, quid sit eum tempore significare? Plurimi plurima dicunt, Aristoteles hoc unum solum dixit, minus sollicitus de eiusdem significatione, exemplo manifestavit: aliud, inquit, est valetudo, & valet: valetudo enim sanitatem absolute importat: valet vero, illam in tempore praesentis, quod ut intelligas. Adver-

Note aliud esse significare tempus.

T aliud connotare tempus: aliud

A. significare cum tempore: duo

M. Soto.

enim priora etiam in nominibus inveniuntur, mens namque tempus significat, prandium vero ipsi connotat, significare autem cum tempore, verborum proprium est. Hoc posito quidam dicunt, quod significare cum tempore est, verbum significare aliquam actionem vel passionem concernendo, & connotando. eitam temporis differentiam, id est significare actio-

nem vel passionem, ut est in fieri, & motu in aliqua temporis differentia, ut puta in praesenti, praeterito & futuro tempore: ut lego, audio, significatio nem, id est me audire, vel legere, quod successivum, & cum motu in tempore praesenti. Sed non placet usquequaque hic modus dicendi, nam haec verba sum, existo, & alia, cum tempore significant, & non actionem vel passionem: est ergo secundum Aristotelis mentem, significare aliquid siue actionem, siue passionem, siue ipsam conjunctionem praedictam cum subiecto, non connotando aliquam differentiam temporis.

Reiicitur M. Soto.

Hoc tamen dupliciter impugnetur primo sic, haec verba eorum genere significant cum tempore, & non significant aliquid in aliqua temporis differentia: ergo falsum est, quod significant, & exprobatum minor, nam creatio significat actionem, quae fit in instanti, sed instans, tempus non est, ergo, nec differentia temporis. Pro solutione nota pronunciamus, quod omnis quantitas terminatur aliquo termino, verbi gratia, linea haec puncto indivisibili terminatur, sic tempus (quod quantitas est) terminatur instanti: & sicut punctus non est linea per se, sed deductive linea dicitur, sic instanti non est tempus per se, sed deductive est tempus.

Arguitur contra dicta.

Iam ergo ad argumentū cōcedo maiorem & minorem, & nego consequentiam, ad probationem concessa maiori distinguo minorem, instans non est tempus, per se concedo minorem, non est tempus reducti uē nego minorem: & sic patet, quod creatio significat actionem in aliquo tempore reducti uē, quod sufficit.

2. Arguitur.

Ad idem secundo sic argumentor verbū, est, in hac propositione homo est animal, est uerē, & propriē uerbum, & tamen non significat aliquid, cōnotando aliquam differentiam tēporis, ergo. Probatur minor ante omnia tempora: & si in rerum natura non esset tēpus, nec intellectus, hæc est uera propositio, homo est animal, ergo definitio falsa.

Hoc argumentum petit, ut explicemus, primum, qua ratione uerbum absoluitur à tēpore: secundam, an sit de essentia uerbi significare cum tempore?

Solutio notanda quomodo uerbi absoluitur à tempore.

Ad primum dicimus, quod quando prædicatum est de essentia subiecti, uel saltem propria passio, uel nomen infinitum, uerbum absoluitur à tempore: ut in his propositionibus patet, homo est animal, cuius prædicatū est de essentia subiecti: homo est

non uidens, ecce prædicatum nomen infinitum. Quid autem sit, & in quo consistat uerbum absolutū à tēpore tot sunt sententiæ, quot capita. Ut autem ueritas explicetur: nota, quod uerbum duo habet, & coniungere extrema, scilicet subiectū cum prædicato, quod est idē, quod dixit Aristoteles, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota: alterum habet, quod est constringere extrema, scilicet prædicatum & subiectum, ut significant in aliqua differentia tēporis, ut puta præterito, præfenti & futuro. Iam ergo quantum ad primum nulla ratione uerbum potest absolui, id est, uerbum non potest non coniungere extrema, quando uerò absoluitur est à secūdo, id est à tēpore: est ergo uerbum absolutū à tempore, & uerbum coniungere extrema, & ea non constringere ut significēt in aliqua temporis differentia, ut puta præterito, præfenti & futuro.

Quod si quis quærat unde proueniat uerbo huiusmodi absolutio à tempore? Responderetur, quod illi prouenit propter essentialē connexionem prædicati cum subiecto: & per hoc patet, ad primum quæsitū & argumentum.

Contra hoc tamen est argumentum, nā sicuti est de essentia uerbi coniungere prædicatum

Impugnatur dicta.

tum

Da
tur
ban
fubi
vel
catu

Pro
tio
plex

tum cum subiecto: ita est de essentia eius significare cum tempore: sed à primo nõ potest absolui verbum: ergo neq; à secũdo. Respondetur, quòd longè aliud est verbum significare cũ tempore, est enim significare aliquid connotando aliquam differentiam temporis, & verbum absolui à tempore est nõ restringere extrema ad hoc, vt significant aliquid in aliqua differentia temporis, primum est de essentia verbi: secũdum verò minimè, & per hoc patet ad argumẽtum, patet etiam ad secundum dubium an sit de essentia verbi significare cum tempore.

Dubita-
tur an ver-
bum sit
subiectũ,
vel prædi-
catum.

Sed etiam dubitatur quarto, vt dicta & dicenda magis pateat, an verbum sit subiectum, vel prædicatum in propositione: Pro quo nota verbum esse duplex, aliud substantiuum, quod rei substantiam significat, qualia sunt vox est, & eius composita: aliud verò adiectiuum, quod rei actionem, vel passionem denotat, vt sunt reliqua verba.

Proposi-
tio du-
plex.

Nota præterea, quòd propositio est duplex alia est secundũ adiacens, alia tertium adiacens. Secundum adiacens est, quod in propositione solũ reperitur à parte prædicati, vt vox currit, in hac parte homo currit, Tertium adiacens, quod à

parte prædicati aliud habet præter verbum, vt vox est, in hac propositione homo est animal: dubium ergo est de verbo de tertio adiacente: & quidam dicunt, sed male, quòd non potest esse prædicatum, nec pars eius in propositione. probatq; ex Aristotele. i. priorum cap. i. dicente, terminũ voco, in quẽ resoluitur propositio tãquam in subiectum, & prædicatum, vbi nullam mentionẽ facit de verbo: ergo verbũ nec est subiectum, nec prædicatum.

Arguitur
contra di-
cta.

Pro veritate nota. i. quòd sicuti in rebus artificialibus, verbi gratia, in domo, aliquid se habet vt materia, vt ligna, lapis, &c, aliquid verò, vt forma eiusdem, vt pote compositio: partes etiam in propositione prædicatum, & subiectum habent se vt materia, copula verò seu verbum, forma est eiusdem.

Nota secundo, quòd verbum in propositione duo habet, & copulare extrema, & simul significare aliquid per se, quod copulat etiam supposito, verbi gratia, lego, significat lectionẽ, prout competit mihi.

Ex quo infero primo, quòd verbum secundum quòd copulat extrema: est forma propositionis: secundum verò, quòd significat aliquid etiam per se, quod copulat cum subiecto, est materia enũtiationis.

B s Infero

Infero secundo, quod verbum, est, de secundo adiacente est integrum prædicatū in propositione: sed quādo est de tertio adiacente est pars prædicati: tūc enim prædicat de subiecto suū prædicatū determinatū ab alio prædicato, vel homo alb⁹.

Conclusio teipō. dubitatio, verbum semper est prædicatū in propositione.

Respondetur ergo hac conclusione. Omne verbū, siue adiectiuū, siue substantiuum, siue secundum adiacens, siue tertiu adiacens, est prædicatū in propositione modo explicato. Ita: quod hoc differt verbū à nomine: quod nomen potest esse, & prædicatum & subiectum, verbū autem solum prædicatū. Ita tenet omnis turba Græcorum, & Latinorum, & Themistius, Ammonius, Albertus, atque Aristotelis sententia de enuntiatione capitu. 3. dicens, quod hæc propositiones. Homerus est poeta: Sortes est albus sunt de prædicato coniuñcto, id est, complexo, at hoc nequit esse, nisi etiā verbū sit prædicatū, ergo, &c. Cōfirmat ex vltima particula definitionis: & est eorū, quæ de altero dicuntur, nota: quod idem valet, quod semper est prædicatū.

Secundo suadetur ratione. Omnes concedunt, quod verbum, est, de secundo adiacente, semper est prædicatū in propositione, ergo, & de tertio adiacenti erit integrū prædicatū: te

net cōsequentiā, quia per additionē noui prædicati verbum nō amittit suā significationem, nec modū significandi, cū modus rei semper ipsam rem cuius est modus sequatur: sicut ergo in primo est integrū prædicatum. Ita in 3. & per hæc patet ad argumētum in oppositum: nam in ratione prædicati Aristoteles intellexit verbum.

Sed contra est. Si verbum significaret duo, nempe actionem, vel passionem & coniunctionem eiusdem cum subiecto, sequitur quod simul sit terminus categorematicus, & syn categorematicus: consequens tamē est falsum: & sequela probatur, quia significat aliquid, & vnionem simul. Respondetur negando sequelam: ad probationē distingo: antecedens: nam significat aliquid, & aliquāter, non tanquam duo significata primaria, & totalia, sed tantū vnitiuē, tanquā vnū totale significatū, vnde solum colligere licebit, quod sit terminus cōnotatiuus de materiali importās actionē vel passionē, de formali verō vnione illā, & nexū prædicati cū subiecto.

Secundo ad idem: nulla res potest se ipsam vnire alteri immediate, sed quæ vniantur, necesse est vniantur in aliquo tertio: ergo verbū nequit esse prædicatum in propositione: patet,

Impugnatur conclusio prima.

Idem

Arg. 1. cōtra conclusionē.

ter, quia verbum est copula: ergo non potest vñiri immediate subiecto. Respondetur negando antecedens, manifestū est enim, quod forma vñitur immediate materię (quod probatur à me latè. 1. Physicorum quæst. 3. art. 2.) & adiectiuum immediate etiam substantiuo: sic in proposito verbum, suum significatu immediate vñit subiecto, de quo prædicatur.

Arg. ad idem.

Contra, si hoc esset verum in hac enuntiatione homo est ens, cõmiteretur nugatio (quę est eiusdẽ rei, vel dictionis inutilis repetitio) patet, nam homo est, idem valet, quod homo est ens. Respondetur negãdo sequelam, nã in proposito casu, illa propositio iam est resoluta: & ita licet quoad vocem videatur de tertio adiacenti, non tamen est nisi de secundo adiacenti, quod ex eo constat, quod quantum ad significacionem identificateur cum ea, quę est de secundo adiacenti.

Dubita-
ur. 2. in
ordine.

Ex dictis soluitur aliud dubium: quo solet inquiri an detur in mente verbum adiectiuum? id est, an detur vnicus cõceptus vltimatus, simplex, cui subordinetur verbum adiectiuum? quod communiter negat Summulus (ne dicam sophista) sed dicunt quod hæc propositio, Petrus amat, subordinate tur huic de verbo substantiuo,

& participio eiusdẽ verbi adiectiuo, Petrus est amans: sed quidem falso dicitur, & cõtra Aristotelem in ante prædicamētis dicentem, verbū adiectiuum esse terminū incomplexum, cum ergo ratio termini debeat attendi penes cõceptum, cui subordinatur, cõsequenter necessarò docet, quod illi etiam correspondet conceptus simplex. Vnde dico, quod adiectiuū, sicut in voce, ita & in mente est incomplexū, aliter esset cõtra Aristot. dicentē, adiectiuū esse verè verbū, quod, si cõplexū esset, illi non cõueniret. Adde etiã, quia alioquin omnis propositio deberet esse de verbo substantiuo, quod est absurdū.

Vltimò dubiū solet esse, an verbum possit infinitari? quod quidẽ nõ inquiri de verbo extra propositionẽ per se sumpto sic enim, inquit Philosophus, quod nomina sunt, quod intellege quantū ad significacionẽ, nã sicut nomen per se sumptū, licet significet aliquid, non tamen verū vel falsum, nisi simul cū verbo est, vel nõ est: ita etiã verbū per se sumptum sine nomine nec significat verū vel falsum: sicut autem supra dixi omne nomẽ posse infinitari, cõsequenter dico de verbo: solum ergo dubiū potest esse de verbo in ipsa propositione, an inquam valeat infinitari?

Dubita-
tur. 3. in
ordine.

Quidam

Senten-
tia quorū
dam.

Quidam non omnino ab errantes distinguunt, nam sicut in verbo duo reperiuntur, alterum est coniungere extrema: alterum per se aliquid significare: licet non possit quoad primum infinitari, bene tamē quoad secundum. Et si petas ab eis, in quo dignoscetur verbum, an sit infinitum, vel negatum? Respondent, quod ex duplici capite. i. quia cum infinitatum est, simul cum negatione facit vnicam simplicem & incomplexam dictionem: quando vero negatum est, non est vnica dictio, sed plures.

Secundō, quia quando infinitatum est, reddit propositionem affirmatiuam, sensus enim huius propositionis Petrus nō currit, est Petrus est nō currens: quādo verō negatur reddit propositionem negantem, & tunc dicta propositio facit hunc sensum: Petrus non est currens. Probāt. i. ex Aristotele. i. post. i. vbi facit hunc syllogismum: stellæ nō scintillantes sunt prope nos: sed planetæ non scintillant: ergo planetæ sunt prope nos: vbi nil concluderet, nisi minor esset affirmatiua de verbo infinito faciens hunc sensum, non scintillant, id est sunt non scintillantes: minor patet, quia cum conclusio debeat sequi partem debiliorē, si minor esset negatiua, conclusio etiam

deberet esse negatiua.

Meo tamen videri, dicendū iudico, quod presens questio, vel est tantum de nomine, vel est certe disparata, & impossibilis: impossibile est enim, quod verbum, vt verbum in propositione infinitetur. Probatur efficaciter. i. verbum infinitum (sicut & nomen infinitum) secundum Aristotelem, & cōmunem, non est verbum: ergo impossibile est, quod sit verbum, & sit infinitum.

Secundo, propositio cōstat nomine, & verbo: sed si infinitatur verbum (vt probatum est) non manet verbum: ergo nec propositio: ac consequenter implicat in propositione infinitari. Maiorem huius discursus omnes tenentur cōcedere: & statim infra patebit.

Confirmatur, quando vox Non, adiungitur verbo in propositione, variat totum sensum propositionis: & affirmatiuam reddit negatiuam: vt patet secundum omnes: sed tunc particula non sumitur neganter: ergo in propositione nunquam valet infinitari: ita sentiunt Boëtius, Albertus, D. Thom. & antiqui.

Ad argumentum dicendum est, quod in illa, & similibus propositionibus, non infinitatur verbum: sed participium verbi, cuius longē vltima ratio est habens.

Explicatur
catur ten
tentia au
thor.

Int
nat
de
or
ni

D
tic
th

Soluuntur
argumen
ta contra
ria.

Caput IIII.

habenda, verbum autem nec quoad primum, nec quoad secundum, nec quoad nil, potest infinitari.

CAPVT IIII.

De oratione.

Orationis partibus (nomine, scilicet, & verbo) pro audientium captu, & facilitate procedēdi, explicatis, quid ipsa oratio sit veni explicandum. Oratio vocalis cōmuniter definitur, quod sit vox significatiua ad placitū, cuius partes per se sunt significatiuæ separatæ. verbi causa, homo albus: sed profecto quid ipsa orationis ratio, & essentia sit in communi, non dicunt authores.

Impugnatur definitio orationis.

Definitio authoris.

Est ergo oratio (vt mentale, vocalem & scriptam comprehendam) plura signa congruē se habētia, hoc est terminus cuius partes per se sunt significatiuæ, vt docuit Arist. 1. de interpret. vt homo currit. dum dico, terminus, congruitatem, & ordinem, quē inter se signa debent seruare ostendo. Vnde re idem sunt terminus cōplexus, & oratio, ratione vero secernuntur: quia habent se sicut superius & inferius. Quicquid enim est terminus cōplexus oratio etiam est, non tamen ē contra, quia oratio genus est pro-

De oratione. 29

positionis: secus autem terminus cōplexus, vt infra magis. Vnde infertur, quod nomē cōpositæ figuræ, non est oratio, quia partes eius licet sint significatiuæ: u. c. pater familias: tamen non significant in ordine ad totum.

Dehinc congruus / uno dicitur. possit / 610, lib. 2. cap. 4.

Duplex autē est oratio, alia perfecta, quæ, inquam, perfectum sensum generat in intellectu cognoscentis, qua cognita eius animus quiescit, nec amplius desiderat, vt homo currit: tales sunt in rigore omnes indicatiui, subiunctiui, & nonnullæ optatiui. Imperfecta vero oratio ē contra dicitur, quæ imperfectum sensum generat in intellectu cognoscentis, vnde nec quiescit, sed amplius desiderat, vt cum currerem.

Oratio duplex est.

Dices tamen primo, nullum complexum potest definiti, oratio quid complexum est: non ergo bene definitur. Respondetur distinguendo maiorem: licet enim complexum cōplexum sumptum non possit definiti, bene tamen si incomplexum sumatur, id est pro vt partes vniuntur inter se, & resultat vnum, sicq; intelligenda est definitio orationis, quæ incomplexum describitur.

Impugnatur definitio 1.

Secundo, quicquid significat habet determinatum, & proprium significatum, præcipue, quæ ad placitum, & ex institutione

Arguitur. 2.

tione significant: sed oratio nõ habet proprium significatum, cum significatio illius sit suarũ partiũ, ergo male dicitur quod sit signum.

Respondetur, quod licet significatio orationis sit suarum partium causaliter, idest causatur ex significatione partium, formaliter tamẽ habet propriũ significatũ, quod suarum partium, vt vnita sunt est.

CAPVT V.

De propositione.

NON multũ in hac re solent auctores, statim explicata oratione agere de modo sciendi, definitione, scilicet, diuisione, & argumẽtatione, quę sunt species orationis: quia tamen argumẽtatio propositionibus constat, & propositio etiam est pars subiectiua orationis, eiusq; species: prius visum est de illa nonnulla dicere antea: quod & Aristoteles fecit hoc ordine 1. de interp. cap. 4. etiam recentiores. Est ergo propositio oratio verum vel falsum significans, vt homo est animal, vox oratio, est genus ad orationes, quę sunt propositiones, & quę non sunt propositiones: quales sunt omnes aliorũ modorũ ab indicatio, à quibus distinguitur per significare verũ vel fal-

II. Pars Summul.

sum, quę sunt differentię in propositionis definitione.

Pro quo aduerte, quod veritas vel falsitas in tribus reperitur, in ipsis rebus, in intellectu & vocibus: diuersimodẽ tamẽ, nam in rebus, solũ est fundamentaliter veritas, idest, radicaliter, nam penes ipsas res attenditur, & mensuratur veritas intellectu: sicq; intellige Aristotelem 4. cap. prædicamentorũ dicente, ab eo quod res est, vel non est, dicitur propositio vera vel falsa. In intellectu autem veritas est formaliter, idest, est assensus verus vel falsus, & sic alibi docuit, quod veritas est adequatio rei ad intellectu. Tãdem in vocibus veritas est, tanquam in signo sunt namq; voces, teste Philosoph. 1. de interp. primò eorum, quę sunt in animo passionũ notę, idest signa. vnde primo significant conceptus, deinde res, tamen principalius res: quia propter vnum quodq; tale, & illud magis, quod, libro, perhermenias magis examinabitur: iam ergo significare propositionem verũ, est significare rem vel modum eius, vt est vel non est in ipsa re, & significare falsum, è cõtra est, repræsentare rem vel modũ eius, aliter, quàm est vel non est in ipsa re.

Vnde prima diuisione propositio alia est vera, alia est falsa.

Veritas
in tribus
reperitur

Villalp.
1. Sum. c.
3. Tolet.
16. Mex.
lib. 1. c. 5.
Fons. li. 3.
c. 3. Tite.
c. 5. infra
Soto. 2.
lib. cap. 5.
Propositio
quid.

1. de interp. cap. 4. etiam recentiores. Est ergo propositio oratio verum vel falsum significans, vt homo est animal, vox oratio, est genus ad orationes, quę sunt propositiones, & quę non sunt propositiones: quales sunt omnes aliorũ modorũ ab indicatio, à quibus distinguitur per significare verũ vel fal-

1. Diu
sio pro
positio
nis.

2.
sio
po
nis

3. U
sio
po
nis

4.
sio
po
nis

fa. Vera, quæ rem vel modum eius, vt est in ipſa re, ſignificat, vt homo eſt uſibilis, falſa, quæ rem vel modum eius, aliter, quàm eſt in re, ſignificat, vt homo eſt lapis.

2. Diuiſio pro-
poſitio-
nis. Secunda diuiſione, vtraque pro-
poſitio, tam vera quàm fal-
ſa, duplex eſt, alia affirmatiua,
alia negatiua: vel vt Ariſtote-
les loquitur, alia affirmatio,
alia negatio. Affirmatiua dicitur,
in qua prædicatum affirmatur
de ſubiecto, vt homo eſt animal:
negatiua verò eſt contra, in qua
negatur, id eſt, remouetur à ſubie-
cto, vt homo non eſt lapis. Voco ſubie-
ctum de quo aliud dicitur, vt
homo, de quo dicitur animal:
prædicatum verò, quod dicitur
de alio, vt animal, quod dicitur
de homine.

3. Diui-
ſio pro-
poſitio-
nis. Rurſus vtraque proſiſitio
tam affirmatiua, quàm negati-
ua, duplex eſt, alia eſt proſiſitio
vna, quæ, ſcilicet, vnã
rem tantum ſignificat, vt ho-
mo eſt albus: alia vero eſt pro-
poſitio plures, quæ plures im-
portat, vt Sortes diſputat, &
Plato audit. Similiter proſiſitio
vna: alia eſt vna voce, & ſi-
gnificatione ſimul: alia verò
eſt vna coniunctione tantum,
quæ ſcilicet vna ſola coniun-
ctione conſtat, aut etiam vnica
diſiunctione: exempla patent.

4. Diui-
ſio pro-
poſitio-
nis. Præterea proſiſitio plures

quadruplex eſt, alia, quæ plu-
ribus proſiſitionibus non con-
nexis conſtat vt A. diſputat, B.
ambulat C. diſputat. Secunda,
quæ conſtat ſubiecto vel præ-
dicato æquiuoco, vt canis la-
trat, latrat canis: alia, quæ plu-
ribus ſubiectis cõſtat, vt A. B. C.
currit: quarta eſt contra, quæ plu-
ribus prædicatis conſtituitur, vt
currit A. B. C.

Vnde oritur præcipua qua-
ta diuiſio proſiſitionis: alia in
quam eſt ſimplex, ſeu cathego-
rica: alia compoſita, ſeu hypo-
thetica: cathegonica, ſeu ſim-
plex, vel etiam prædicatiua, dicitur,
quæ conſtat ſubiecto, &
prædicato tanquàm partibus
proximis, verbi cauſa, homo
eſt animal, vox proximis dicitur
ad differentiã hypotheticæ,
quæ licet ſubiecto & prædicato
conſtet, cum ſit & ipſa proſiſitio:
illis tamen conſtituitur, non
vt partibus ſui, ſed vt parti-
bus cathegonicarum, quibus
conſtat. Vnde hypothetica
dicitur proſiſitio, ſeu com-
poſita, quæ pluribus cõſtat cathe-
goricis, vt Petrus currit, & Ioã-
nes loquitur. Hac pro nunc reli-
cta in ſuum locum, & eius diui-
ſione (poſteà namq; in 4. li. de
ea iterum redibit terminus) Cath-
gorica, ſeu ſimplex, quadru-
plex eſt, vniuerſalis, particula-
ris, indefinita, & ſingularis, de
quibus ſtaum ſequenti capite.

Multa

5. Diui-
ſio pro-
poſitio-
nis.

Multa profecto circa dicta se offerebant disputanda, tantum tamen, quæ facilia, & necessaria sunt præfenti resolutioni apponam, de hoc enim latius libro de interpretatione dicam in Logica.

Dubita-
tur. i. cir-
ca dicta.

Primo ergo dubitatur breuiter, an data definitio enuntiationis detur in communi de omni propositione, & an sit illa ratio illius ratio dubitandi, quia data descriptio potius est diuisio propositionis in veram & falsam Respondetur hanc definitionem solum esse descriptiuam, ita non datur per verum, & falsum formaliter, & ratione sui, cum etiam prius habeat propositio, quod sit affirmatiua vel negatiua, vnde consequitur, quod verum vel falsum significet, quia tamē caremus vocabulo, quo explicemus id, quod commune est affirmationi, & negationi, ideo vtimur illa disiunctione, in qua semper subintellige aliquid commune affirmationi & negationi, vero etiam & falso. Cum hoc tamen posset in communi ita definiri. Propositio est oratio perfecta significans rem esse, quod est, &c. ita quod per hanc particulam rem esse, intelligantur non solum rationes positivæ, sed etiam negatiuæ & priuatiuæ, nā sicuti homo est animal, ita etiam suo modo est æ-

Alia de-
finitio
propositi-
onis ex
auctore.

cus, & non equus: quod & Albertus multoties facit, præsertim dum ponit (licet male quantum ad hoc) obiectum Physicæ ens mobile, ad quod reducit quietem, quæ est priuatio motus, quod dixerim propter literatos. Adde, quod illa membra esse, vel non esse, aut verū vel falsum non intelliguntur in sensu composito conuenire definito: id est simul, & semel, ita vt vnemet enuntiatio sit affirmatiua & negatiua, sed solum volumus ostendere in enuntiatione, indifferentiam quandam, & potentialitatem ad hoc, vt modo sit affirmatiua, modo negatiua (sicuti cum dicimus animal est corpus rationale, & irrationaliale, non est sensus, quod animal in actu exercito sit vtrūque, sed quod habeat illam potentiam ad hoc, quod per restrictionem, modo sit rationale, modo irrationale: irrationale autem etiam ponitur loco differentiarum positivarum, quas ignoramus (sed de hoc, cap. de differentia latè in Logica) id est ad hanc essentiam propositionis consequitur, vt passio, veritas vel falsitas, patet, nam ab eo, quod res est vel non est, propositio dicitur vera vel falsa: quomodo autem consequantur illam. i. de interpretat. cap. 4. dico. Vbi etiam quales sint diuisiones omnes factæ, analo-

gæ,

Arg-
tur
diē

Du-
tur

Sor-

Cap.V.

gæ, inquam, vel vniuoce, appe-
ritur fuffius, & per dicta, multa
fophismata foluuntur.

Argui-
tur cōtra
dicta.

Dices cōtra, si fit scriptum,
hæc propositio est falsa, talis
propositio copulatiuè, simul
est vera & falsa: ergo doctrina
est nulla: antecedēs patet, quia
in primis falsa est, quia ipsa di-
cit: rursus est vera, quia illa est
talis, quæ significat rem sicuti
est, sed hæc significat sic rem
esse sicuti est, vt pote falsitatē
ipsam, ergo est vera.

Respondetur, quod talis so-
lūm est falsa: illa autem signifi-
cans rem esse sicuti est: veram
iudicamus, dum talis non signi-
ficet falsitatem, idest non signi-
ficet esse falsam, quia tunc fal-
sa erit, verū enim, sicuti, & bo-
num, ex integra causa, falsum
verò ex quocunq; defectu,
prouenit.

Dubita-
tur.

Dubitatur secundò. Vtrum
propositio simplex subordina-
tur simplici conceptui? primò
videtur quod sic, quia secun-
dum Aristotelē significat vnū:
ergo habet vnum conceptum.

Soto hic

Aliqui affirmāt. Hic tamen nō
oportet exactè traddere veri-
tatem: fat est dicere, quod secū-
dum Aristotelem, & veritatem,
pluribus conceptibus sub-
ordinatur, est enim oratio: ha-
bet ergo partes significatiuas
separatas, non solūm in voce,
sed etiam in mente, Logicus

De propositione. 33

enim agit de vocibus in ordi-
ne ad conceptus, vt supra di-
cebam cap. de termino comple-
xō, & ad Aristotelem respō-
detur, veriorē translationem
habere: significat vnū de vno,
vel secundò, quod Aristoteles
tantum vult significare vnum:
idest plura vnita, vel vnā ve-
ritatem vel falsitatem.

Dubita-
tio. 3.
Soto.

Dubitatur tertio. Vtrum
duæ negationes affirmant? ali-
qui affirmant. Respondetur
tamen solūm virtute affirmare,
sed non formaliter, quia nega-
tiones ibi (idest in proposi-
tione) exercent suum propriū
munus, quia concipiuntur, vt
negationes, ideo autem æqui-
ualent affirmationi, non quia
non negent, sed quia vna ne-
gat copulam, & altera negat
negationem copulæ: negare ve-
rò copulam, & negationem co-
pulæ, est formaliter negare, &
solūm virtute affirmare.

Dubitatur quarto & vltimo.
An vna propositio sit verior
altera? Respondetur quod sic:
illa autem est verior, quæ plu-
res causas habet suæ veritatis,
& connexionis extremorū, præ-
dicati, scilicet cum subiecto:
illa autem habet plures cau-
sas veritatis, quæ habet plu-
res causas entitatis (ens enim,
& verum, conuertuntur) & tan-
dem illa habet plures causas
entitatis, quæ plures habet sui

Dubita-
tur. 4.
Vna pro-
positio
verior
est altera

C esse.

esse. Vnde propositio hæc fidelis, & omni acceptione digna, Deus est trinus & vnus, verior est hac, ego scribo, cum in infinitum plures habeat causas suæ connexionis. Vnde verior est, non solum obiectiue, ratione perfectioris entitatis, sed formaliter, ratione connexionis maioris subiecti & prædicati, vt dicebam in principio huius cap. Vnde fit, quòd propositio quæ semel est vera semper est vera, & è contra, quæ semel est falsa, semper est falsa.

CAPVT VI.

De quantitate propositionis speciatim.

Essentiã propositionis, quædam veluti passiones, & accidentia consequuntur: inter quæ præcipuum est quantitas & qualitas, de quibus in præsentiarum pauca sunt dicenda. Simplex ergo propositio secundum quantitatem (quæ est suppositio vel extensio subiecti ad standum, pro pluribus vel paucioribus quadruplex est (vt supra dicebam) alia vniuersalis, quæ constat subiecto communi signo vniuersali affecto, vt omnis homo est animal: alia particularis, quæ constat subiecto communi signo particula-

II. Pars Summul.

ri affecto, vt hic homo est albus: alia indefinita, quæ constat subiecto communi nullo signo affecto, vt homo currit: alia tandem singularis, quæ scilicet constat subiecto singulari nullo signo affecto, vt Socrates ambulabat, cuius numeri sufficientia tali pacto colligitur: aut subiectum propositionis, est terminus singularis, vel communis: communiter acceptus.

Vnde patet, quòd quantitas propositionis attenditur penes subiectum & signum. subiectum voco, de quo aliud dicitur: & prædicatum, quod dicitur de alio, verbi causa, in hac enuntiatione homo est albus, homo est subiectum, quia de eo dicitur albus, at album prædicatum est, quia dicitur de homine.

Sed notandũ, quòd subiectũ est duplex: aliud prædicationis, scilicet, de quo aliud dicitur: aliud verò distributionis, quod scilicet distribuitur, & in fronte propositionis statim apparet, verbi causa in hac propositione, cuiuslibet hominis equus est animal, vox equus subiectum est prædicationis, quia de eo dicitur animal, at vox hominis est distributionis, quod, vt patet, distribuitur, primoq; apparet in fronte propositionis: quantitas ergo propositionis pensanda est penes subiectum

distribui-

Propositio secundum quantitatem quadruplex est.

Cap. VII. De quantitate propositionis speciatim. 35

distributionis, quando illud fuerit.

Signum
triplex
est.

Secundò sciendum, quòd signum est triplex, aliud vniuersale, quòd resoluitur copulatiuè, verbi causa, omnis homo est animal: ergo & hic homo est animal, & hic homo est animal, &c. Aliud verò est particulare, quòd, inquam, resoluitur disiunctiuè, verbi causa, quidam homo est albus: ergo, vel hic homo est albus, vel hic homo est albus, &c. tandem aliud est in complexum, quòd partim disiunctiuè, partim copulatiuè resoluitur, vt vterq; neuter, alter, &c. de quibus infra suis locis.

Tertiò aduerte, quòd signum, aut cadit supra extremum, aut supra totam propositionem, primum contingit quando vis eius cadit supra extremum, secundum: quando eius vis supra totam ipsam propositionem. Habeas tamè certum, quòd semper, quòd signum ponitur à parte prædicati (intellige secundum sensum, non tamen situm materialem dictionum) vt animal est omne rationale, aut in medio subiecti complexi, verbi causa, hominis cuiuslibet equus est animal, tantùm verbi vis extremo alligatur: quouis alio modo inueniatur in propositione, eius vis cadit

supra totam propositionem: Attenditur ergo quantitas propositionis penes subiectum distributionis, & penes signum, cuius vis cadit supra totam propositionem.

Dubitabis forsam: quæ differentia sit inter propositionem indefinitam, & particularem? ratio dubitandi, quia ambæ resoluuntur disiunctiuè. Dicendum est, quòd doctrinaliter in scientiis, propositio indefinita æquiualeat vniuersali, quia tunc prædicatum est essentia subiecti vel passio ab ea dimanans: vnde idem est dicere, homo est rationalis, ac si dicerès omnis homo est rationalis. Similiter homo est risibilis huic æquipollet, omnis homo est risibilis, quòd si prædicatum accidens fuerit, æqualis est cum particulari, vt homo est albus: ergo, vel hic homo, vel hic homo, &c.

Quomodo differunt indefinita & condictio nalis.

Cap. VII. De qualitate propositionis.

Quantùm verò ad qualitatem duplex est propositio, affirmatiua altera, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, vt A. est B. negatiua altera, in qua prædicatum remouetur à subiecto, vt A. non est B. vnde affirmatio, vel negatio propositionis, attendenda est penes copulam, & non penes

Propositio alia affirmatiua alia negatiua

ubiectum vel prædicatum: copula namque, vtriusque importat connexionem. Nec mireris, si præcedenti capite prius de qualitate, quam de quantitate, dixerim: hic verò prius explicem quantitatem, quam qualitatem, quia ibi seruabam ordinem communiorum diuisionis, rationis communis propositionis, quã quodammodo qualitate explicabam, hic verò diuisam, tam membra diuisentur a quantitate, quã qualitatis explico inter se comparata: sicuti, & quantitas in eò muni prior est qualitate (de quo suo loco satis.)

Aduerte tamen, quòd quandoque contingit esse plures copulas in propositione, altera tamen est magis principalis, quæ scilicet dicit compositionem: altera verò minus, quæ in rigore non est copula, quia semper fit pars extremi, vt Petrus, qui disputat, est homo: qualitas ergo debet attendi penes copulam præcipuam, quæ, si negata fuerit, propositio etiam erit negans, & è contra.

Secundò aduerte, quòd, quãtum attinet ad negationem, dictum est cap. de verbo, qualiter duæ negationes virtute, asserunt: sed considerandũ maxime, quòd in negatio aliquando efficitur pars extremi: cum scilicet eius vis, cadit supra subie-

ctum vel prædicatum: aliquando verò cadit supra totam propositionem, scilicet cum vis eius cadit supra copulã, vt copula est: tunc autem solum cadit supra extremum, quãdo sumitur infinitanter, vt non homo est animal, vel eũ ponitur à parte prædicati, vt animal est non rationale, vel tandem cum ponitur inter partes subiecti cõplexi, verbi causa, cuiuslibet hominis non equus est animal: quolibet alio modo sumatur cadit supra totam propositionem, quæ cum sit malignantis naturæ destruentis quicquid post se inuenit, ponentisq; oppositum, solum sic sufficit negatiuam reddere propositionem.

Dices tamen. Oratio, in qua non est compositio prædicati cum subiecto, non est propositio: sed in negatiua verbi causa, Petrus non est lapis prædicatũ remouetur à subiecto, ergo etiam remouetur compositio prædicati cum subiecto, ac cõsequenter negatiua nõ est propositio.

Propter hoc argumentum multa dicuntur ab authoribus communiter, quòd longũ esset, & vanum recensere. Dicendum tamen, quòd non remouetur compositio prædicati eũ subiecto absolutè, sic enim profecto bene probaret argumentum,

Negatio aliquando efficitur pars extremi.

Arguitur cõtra dicta.

Respondetur.

Caput VIII. De suppositione in communi. 37

mentum, quòd non esset propositio: sed solùm remouetur compositio affirmatiua, loco cuius ponitur negatiua compositio: remouendo enim prædicatum à subiecto quodammo do illud valet, non posituè, bene tamen negatiuè: qua virtute est affirmatiua, affirmatur enim in negatiua, remotio prædicati cum subiecto, & hoc est, quòd dicitur de negatione, quòd oppositum reddit, non omnino tollit, sed tollit downū, alterum ponit.

CAPVT VIII.

De suppositione in communi.

NQ Via, sicut docet Philosophus, quemadmodū, qui calculis rationem subducunt, nisi sciāt, quid suo loco valeat calculi, facile conuincuntur: sic etiam qui disputāt, nullo negotio capientur, nisi cognoscant pro qua re earum, quas nomen significat, supponat, ac subsistat, & quo pacto, an ampla sit, an stricta verborum acceptio: de quibus, quia præcipue terminis in propositione existentibus (vt supra dicebam) conuenit, in præsentiarum disputabimus, quorum quidem cognitio modicè hausta, prætermis commentis (ne dicam fictionibus)

quæ de his scripta sunt quàm plurima, non parum bonis literis affert emolumentum. De quibus Aristoteles in paruis Logicalibus, inter omnes autem prima est suppositio, quòd nomen, quia æquiuocū est primo diuidentes solet summi, pro eo, quòd est sub alio positio, de quo nil ad nos: secūdo usurpatur, vt sit idem, quòd pro alio positio, sicq; communiter, & bene (quicquid modè doctrinæ Aristotelis inuersores) definitur, quòd sit acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur, vt homo supponit cum dico homo est animal.

Pro quo aduertendum, quòd hæc tria suppositio, significatio & verificatio differunt, nam suppositio supponit significationem, quicquid enim supponit, significat non è contra, termini enim extra propositionē significant, non tamen supponunt, est enim suppositio, vt dictum est, acceptio, siue usus termini pro re. Vnde Aristoteles i. Elenchorum dicebat, quia res ad scholas adducere non possumus, utimur terminis pro rebus. Adde, quòd extra propositionem, cum non sit veritas vel falsitas, etiam non est verificatio, quā petit suppositio. Similiter suppositio & verificatio distinguntur, multoties enim

Quid sit suppositio.

Differētia significatio suppositio & verificatio.

enim terminus verificatur de re, pro qua non supponit, verbi causa in hac propositione A. est B. homo est animal, vox B. verificatur de A. & vox animal de homine, pro quo non supponit, aliter esset identica A. est B. & homo est animal, licet ergo suppositio, verificatione, & significationem perat, neutrum illorum est, sed solū vsus termini pro re modo dicto.

Secundo aduerte, quod verificari idem est, quod vere affirmari secundum exigentiam copulæ, id est secundum differentiam temporis importatam per copulam. Vnde liquet clarius totius definitionis sensus, suppositio est acceptio, id est vsus termini pro aliquo alio à se, siue pro se ipso, de quo verificatur, id est de quo vere affirmatur secundum exigentiã copulæ propositionis: ita vt res, pro qua accipitur terminus, vere existat in certa temporis differentia, quam copula consequitur, verbi causa, in hac, Adã fuit: vox Adam supponit, quia res significata per illum existit in tempore, quo dixit copula: è contra verò Adam est non supponit ratione contraria.

Ad verificationem verò debet seruari eadem significatio, restrictio, ampliatio, & appellatio: quod infra latius discentur. Vtrum verò acceptio rei

II. Pars Summul.
fit, quid distinetur ab ipso termino, necne? diluat Metaphysicus.

CAPVT IX.

De suppositionis partitione.

AD capiendam verò suppositionis partitionem, multiplicemq; illius diuisionem. Tertio in ordine considerari, quod terminus potest considerari, vel in ordine ad suum significatum vel in ordine ad copulam, vel tandem tertio in ordine ad signū, quo afficitur, &c.

Secundum hanc triplicem considerationem, suppositionis diuisio colligitur. Primò ergo termini in ordine ad suum significatum: suppositio duplex est: alia propria, id est acceptio termini pro re, quã propriè significat: sic supponit vox leo in hac, leo est animal rugibile: alia verò est suppositio impropria, id est affectio termini pro re, quam impropriè significat, vt leo in hac: vicit leo de tribu Iuda, &c.

Suppositio rursus impropria duplex est, alia est impropria, id est acceptio termini pro re, quam impropriè & figuraliter significat, vt contingit in omnibus Rethoricis loquutionibus: cuius species multæ sunt. Alia est

Sensus
definitio
nis sup-
positio-
nis.

Supposi-
tionis.
i. diuisio

Supposi-
tionis.
diuisio.

est suppositio impropria materialis, nempe acceptio termini pro re ipsa, verbi causa, Blyctiri, in hac, blyctiri est vox.

Argui-
tur cōtra
dicta.

Sed dices voces in propositione hoc habent proprium, quod possunt accipi tanquam proprium nomen sui: ergo supponunt propriè pro se.

Impug-
natur ten-
tētia So-
ti.

Propter hoc argumentum aliqui tenent, quod materialis suppositio est propria: sed contrarium iudico probabilius, est enim suppositio propria, acceptio termini pro re, quam propriè significat, terminus autem non propriè significat se, cum nihil sit signum sui ipsius. Ad argumentum ergo nego consequentiam, & est instantia, nam in hac propositione, Philosophus credidit mundū fuisse æternum, vox Philosophus accipitur tanquam nomē proprium Aristotelis: & tamen nō licet in seire, ergo pro Aristotele propriè supponit, vt contrarij fatetur: illa ergo diuisio impropria est suppositionis, in materialem, & in impropriam, & sicuti illa, qua dispositio in communi, in dispositionem, & habitum partitur cap. de qualitate. Vnde terminus non significatiuus in propositione existens, & qui afficitur signo materialitatis, quale est hic terminus hæc vox, &c. & tandē quādo prædicatum in propositio-

ne vera, & affirmatiua non cōpetit rei significatæ per subiectum, supponit materialiter: verbi causa, in hac, homo est nomen: talia enim sunt subiecta, qualia permittuntur, ab eorum prædicatis.

Præterea suppositio propria duplex est: alia simplex, alia personalis: suppositio simplex est acceptio termini pro re, quam primo, & per se, atq; formaliter significat: vt in hac, homo est species, ly homo. Pro quo aduerte, quod terminus communis non solum significat naturam in communi, & vniversalem, sed etiam indiuidua contenta sub tali natura, differēter tamen: nam naturam in cōmuni primò significat: secundariò verò indiuidua: verbi causa vox homo primò naturam humanam: secundò verò indiuidua, vt pote Sortem, & Platonem: sicuti album, & importat subiectum, & albedinem, primò tamen albedinem, vt supra dicebam capite de termino cōnotatiuo: sic ergo intellige definitionem datam, quod terminus supponit simpliciter, quando accipitur pro re, quam primo, formaliter, & præcisè significat. Vnde vox homo, in hac homo est animal nō supponit simpliciter, quia licet supponat pro natura humana nō tamen præcisè: quia etiā accipit pro

Supposi-
tionis di-
uisio 3.

secundario significato proprio, scilicet pro indiuiduis: dixi proprio, quia etiam habet aliud secundarium improprium, scilicet mortuum, de quo nihil in presenti.

Suppositio-
tionis di-
uisio. 4.

Deinde alia suppositio propria personalis, hoc est, acceptio termini pro suis indiuiduis, ut vox homo in hac omnis homo est albus.

Observandum tamen maxime vniuersaliter circa suppositionem simplicem, quod propositiones subiecti supponentis simpliciter, sunt singulares quantum ad modum enuntian-

N di: quia terminus communis su-
O mitur ibi pro vnica natura. so-
T lum, ut dictum est: ita ut non li-
A ceat fieri ascensus, vel descensus.
hæc autem suppositio simplex maxime utilis est, & necessaria: quia nullam scientiam capere possumus perfecte, nisi utamur simplici suppositione terminorum: quia cum quælibet scientia vniuersalium, sit, quæ in corruptibilia sunt, & non singularium, quæ corruptibilia necessum est, ut accipiamus subiecta earum simpliciter, ut dicendo, argumentatio est obiectum Logice: nec valet de illa argumentatione datur scientia, ibi enim committitur fallacia figuræ dictionis.

Suppositio-
tionis di-
uisio. 5.

Secundo aduerte, quod talis suppositio est triplex: alia ter-

mini communis positi à parte subiecti, ut homo est species: alia termini communis positi à parte predicati, ut animal, in hac homo est animal: tertia est termini communis positi post dictionem exclusiuam, ut vox homo in hac omne animal præter hominem est irrationale, non ideo sequitur omne animal, ergo præter hunc hominem est irrationale: arguitur enim à suppositione simplici ad personale: quod vero predicatum propositionis affirmatiuæ, simpliciter supponat, patet, quia secundum Aristotelem, hæc est vera, Omnium oppositorum eadem est disciplina: quæ tamen esset falsa, nisi predicatum supponeret simpliciter pro disciplina in communi, quia nulla particularis disciplina est omnium oppositorum, eadem medicina enim est ægri, & sani, Dialectica verò vera & falsa. Vltimo, suppositio simplex alia est per priuationem significati à suppositis, alia vero, quæ non excludit omnino supposita, sed tantum determinata, quæ diuisio colligitur ex Petro Hispano.

Secundo, considerando terminum in ordine ad copulam, suppositio personalis duplex est: alia naturalis, alia accidentalis: naturalis est acceptio termini pro omni suo significato, tã presenti, quã præterito, imò, & futuro,

Suppositio-
tionis di-
uisio. 6.

Sup-
tionis
uisio
& v-
ma

futuro, & possibili: quod cōtin-
git quando verbū absoluitur à
tempore: verbi causa homo est
animal rationae. Accidental-
is vero suppositio est acceptio ter-
mini pro his solū, de quibus ve-
rificatur secundū exigentiā cop-
ulæ: vt in hac, omnis homo est
albus: quod contingit quando
p̄dicatū accedit subiecto. Itē
accidental-
is, alia est cōmunis,
id est acceptio termini commu-
nis: alia singularis, id est ac-
ceptio termini singularis, exēpla
parent.

Supposi-
tionis di-
uisio. 7.
& viti-
ma.

Tandem termini considera-
ti in ordine ad signū, quo mo-
dificatur: suppositio cōmunis
duplex est: alia determinata,
alia cōfusa. Pro quo aduerte,
quod signa sūt in triplici dif-
ferentia, alia sunt pure affirma-
tiua, vt omnis quidam, alia pu-
re negatiua, vt nullus, nemo,
nō, aliaq; sunt mixta, quæ par-
tim affirmatiua, partimq; nega-
tiua sunt: vt sunt omnes dictio-
nes exclusiua, tantū solū, p̄ter
quæ resoluuntur partim ne-
gatiuè, partim affirmatiuè, vt
tantū homo est animal, id est,
homo est animal, & nihil aliud
ab homine est animal. Præter-
ea quædam sunt pure vniuer-
salia, vt omnis, quicumq;, null⁹:
alia pure particularia, vt qui-
dā, quidam non, alia mixta, vt
vterq;, neuter, alter, cōmune est
autē omni signo, quod nō tran-

fit vltra propositionē, cuius est
pars: & quod sicuti negatio, ita
uis termini solū cadit supra ter-
minos consequentes, nō supra
antecedentes.

Ia ergo suppositio determi-
nata, est acceptio termini com-
munis nullo signo, vel particu-
lari affecti: vt homo currit, qui
dā homo currit. Suppositio ve-
rò cōfusa, est acceptio termini
cōmunis affecti signo vniuer-
sali, vt omnis homo currit, quæ
duplex est alia cōfusa tantū,
id est acceptio termini commu-
nis signo vniuersali affirmati-
uo mediata affecti, vt vox ani-
mal, in hac omnis homo est ani-
mal, cōfusa supponit: alia ve-
rò est cōmunis distributiua, id est
acceptio termini cōmunis sig-
no vniuersali affirmatiuo im-
mediata affecti, vel signo vni-
uersali negatiuo mediata vel
immediata affecti, vt vox ho-
mo, in hac omnis homo currit
& vox homo, & lapis, in hac
nullus homo est lapis.

Solet addi suppositio cōfus-
sa & copulata, qua supponit no-
men cōmune pluralis numeri si-
gno vniuersali affectū, vt verbi
causa, qua supponit nomē apo-
stoli Dei, cū dico omnes Apo-
stoles Dei sunt duodecim.

Tandē suppositio distributi-
tiua, quæ dā est pro singulis ge-
nerū, quando scilicet terminus
distribuitur pro quouis signifi-

Explica-
tur sup-
positio
determi-
nata &
cōfusa.

Supposi-
tionis di-
stributi-
uæ sub-
diuisio.

cato termini, cui additur figuratum vniuersale: verbi causa cum dico, omnis homo currit: alia est pro generibus singulorum, cum scilicet terminus communis distribuitur pro aliquo significato cuiusvis speciei, verbi causa, cum dico, omne animal fuit in arca Noë: sensus est, de quavis specie animalis aliquid animal fuit, &c.

Vnde inferitur, quod omnis propositio affirmatiua, cuius aliquid extremum non supponit est falsa, vt hæc, Adam est, & est contra negatiua est vera: similiter affirmatiua, cuius extrema non supponunt pro eodem, est falsa, vt hæc B. est C. est contra verò negatiua. Reliqua, quæ circa hoc dicuntur, inutilia sunt.

CAPVT X.

De suppositione relatiuorum.

Reuerter licet relatiuum à suo antecedenti trahat suam significationem: non tamen trahit suam suppositionem, contingit enim, quod relatiuum supponat, non supponente suo antecedenti: verbi causa, Adā est, & ille fuit, vbi licet Adā non supponat, relatiuum verò, ille, supponit: & est eòtra, cum dico, Adam fuit, & ille est.

Secundo sciendum generaliter,

II. Pars Simul.

quod omne relatiuum (quodcumque illud sit modo non sit reciprocum) supponit secundum rationem signi, quod suscipit, modo cæterorum omnium, modo explicato superiori cap. At relatiua reciproca, sui, & suus, ipsemet, &c. eadē suppositione habent supponere, qua suum antecedens: quādo tamen antecedens distribuitur non licet loco relatiui reciproci collocare antecedens distributum: verbi causa, omnis homo est ipsemet, non licet colligere omnis homo est omnis homo, bene tamē licet colligere antecedens non distributum, vt omnis homo est homo.

CAPVT XI.

De ampliatiōe.

Ampliatio secunda proprietas terminorum est, quæ simul cum aliis hic statim explicatur: antea tamē considera, quod hæc omnia nomina, ampliatio, restrictio, alienatio, diminutio, remotio, &c. Metaphorica sunt (sicuti etiam definitio, de qua statim) instar rei naturalis, quæ tunc dicitur ampliari, quando extenditur: & restringi, cum coarctatur, sic similiter dicitur de termino, quod amplietur, &c. in ordine ad sua significata, in propositione tamen existenti: in qua terminus consideratur secundum sex status, primus est,

quando

Terminus in propositione sex habet status.

Cap. XI.

quando accipitur pro illis omnibus solum, de quibus verificatur secundum exigentiam copulæ, & iste dicitur simpliciter status termini: verbi causa, homo est albus, vox homo, & vox albus: reliqui verò dicuntur status secundum quid, horum ergo primus, & secundus in ordine, est quando à minori ad maiorem extenditur suppositionem, qui vocatur ampliatio: verbi causa, homo possibiliter est albus, vox homo ampliat, quia extenditur à minori suppositione, qua antea supponebat, solum pro existentibus, ad maiorem, qua etiam supponit pro possibilibus, tertius status est, quando è contra à maiori ad minorem trahitur suppositionem, qui appellatur restrictio, vt in hac, homo iustus operatur delectabiliter: homo enim solum ibi pro iustis supponit (magna quidè restrictio) qui trahitur, quando à propria ad impropriam trahitur suppositione, vt homo pictus adumbrat viuum: & dicitur alienatio, quintus est quando distrahitur à tota ad partem suppositionis, qui dicitur diminutio, vt albu secundum dentes currit, sextus, & vltimus est, quando ab integra detrahitur suppositione, & dicitur remotio, verbi causa homo mortuus, vel irrationalis, non loquitur, que om

id est V
 diminutio
 - sit in
 sup on

De ampliatione.

nia solum competunt terminis personaliter supponentibus tantum, & non aliis, vbi personaliter non intelligas personam, sed quodlibet inferius respectu superioris.

Relictis omnibus aliis (de quibus infra statim suo loco) rursus ampliatio multiplex est, secundum quod, & terminus in ordine ad multa, vt dicebā c. 7: consideratur, quoad suppositionem, attenditur enim terminus, vel in ordine ad suum significatum, & sic est ampliatio suppositorum dicta, vel in ordine ad copulam, & sic est ampliatio temporum, vel in ordine ad signa, & sic elicitur ampliatio formarum, neque est vlla alia. Suppositorum ergo ampliatio est extensio termini à minori ad maiorem suppositionem suppositorum, id est, quando terminus pro variis sui significati suppositis accipitur, conuenitque termino communi, & absoluto, vt omnis homo currit, vel eucurrit, vox homo ampliat ad homines presentes, vel preteritos.

Ampliatio multiplex est.

Ampliatio verò temporum est extensio termini pro re significata in ordine ad plures differentias temporis, conuenitque singularibus, verbi causa, Petrus possibiliter est albus.

Formarum tandem ampliatio conuenit terminis communibus connotatiuis, vt omne album fuit nigrum,

nigrum, vox album extenditur ad omnia alba presentia & præterita.

Vbi considera antequā hinc discedam^o, quod ad ampliatio-
nē temporis requiritur, non so-
lūm quod terminus ampliatio-
nis supponat in ordine ad plures
tēporis differentias, quod etiā
ampliatio suppositorū con-
uenit, sed ultra hoc exigitur,
quod supponat pro illis discrimi-
natum & distinctiue, vt homo
fuit albus, extenditur ad ho-
minem, qui est vel fuit, si enim
copulatiue sumatur in ordine
ad dictas plures tēporis differē-
tias, potius restringitur, vt in
hac, homo, qui est & fuit loqui-
tur, id est, sicuti, & in proposi-
tionibus materiæ naturalis, ver-
bi causa in hac omnis homo
est animal rationale, licet vox
homo sumatur pro omnibus,
non dicitur ampliari, quia am-
pliatio est in ordine ad existen-
tiam, à qua tales propositiones
absoluuntur, sicut & etiā absol-
uuntur à tēpore (vt dixi capit. de
verbo) cū tamen importent ne-
cessariā cōnexionē predicati cū
subiecto, quæ nō respicit tēpus
eius quidē, licet secundū rem,
& apud naturales, tantū sint tres
tēporis differentie (de quo ali-
bi) presens scilicet, præteritū &
futurū, apud Dialēcticū tamē,
tū propter terminorū supposi-
tionē, tū etiā, & maxime pro-

pter propositionū verificatio-
nē, sūt quinqs, tres dictæ, & pos-
sibile, & imaginariū: nec dis-
plicet modus loquendi cuius-
dam neoterici, qui tantum po-
nit quatuor prima, excludens
imaginariū, quod non sit opus
id ponere, aduertendo, quod
uis impossibile, & entia ficta,
habere esse in intellectu: & nō
alio modo. Vnde quando dico
chymera intelligitur, ampliatur
ad chimeram, quæ potest esse
suo modo, vt pote in intelle-
ctu, & in hac propositione ho-
mo imaginariū est bellua, ho-
mo sumitur pro vero homine,
qui imaginatur esse bellua: sed
quicquid de hoc sit, quæstio
est de nomine, & loquendum
cum multis.

Obscrua secundo, quod nō
solūm verba, sed aduerbia etiā,
nomina & participia verborū,
possunt ampliari, vt infra pate-
bit, quæ verò ampliant, alia
sunt, quæ solūm terminos an-
tecedentes, alia, quæ subsequē-
tes tantum, alia verò, quæ ante-
cedentes & consequentes.

Pro quo tertio sciendum,
quod verbū præteriti ampliatur
terminos (præcipue connota-
tios) ante se, ad illud, quod est
vel fuit: subsequentes verò re-
stringit ad illud, quod fuit, ver-
bi causa iustus fuit sapiens: id
est iustus, qui est vel fuit, fuit sa-
piens præsens autem non am-
pliatur

F&f. li. 8
c. 37.

Verbi
præteriti
amplia-
tio quæ.

pliat a l præteritum, & huius ratio est, quia præteritū continet præsens (est namq; præteritū, quod aliquando fuit præsens) præsens verò nullo modo continet præteritum: at verbū futuri terminos cōnotatiuos præcipuè ante se, ampliat ad id quod est vel erit, sequentes verò restringit, ad id, quod erit: verbi causa, Antechristus erit peccator, idest Antechristus, qui est vel erit, erit peccator, idemque dicendum de participio vtriusq; , ea autem huius ratio reddi potest, cur non consequentes ampliet, sicut antecedentes, tam præteritum, quam futurum, quia connexio prædicati cū subiecto, semper debet verificari in ordine ad certam temporis differentiam, quam per se, & principaliter significat verbum: cum ergo dicta connexio cōpleatur in prædicato, ideo prædicatū restringitur in ordine ad illam solum, ita, vt quantumcūq; amplietur subiectum, veritas propositionis debet sumi in ordine ad illam temporis differentiam de terminatè cōsidera tamen, hanc propositionē Christus est mortuus, esse verā si vox mortuus sit participium: quod, cum sit de præterito, satis est, vt qui fuit, non habuerit vitam: sin verò vox mortuus sit nomen, falsa est, quia significat, nunc Chri-

stum non habere vitam: qui iam non moritur: nec sumo præteritum pro eo, quod fuit, sed non est, sed pro eo, quod fuit, siue nunc sit, siue non: idē dico de futuro: sumitur enim pro eo, quod erit, siue nunc sit, siue non: nec loquantur Dialectici strictè de præterito, & futuro: sed etiam sumunt pro spatio omni, quod fuit ante creationem mundi, vel erit etiam post iudicium: sicq; concedunt nescio quas propositiones: aliasq; simpliciter per desinit, & incipit: profecto non sunt huius loci, sed tractatus exponibilium. De reliquis consule aures, & percipe sensum, quod scilicet vox imaginario ampliet ad quinque, vox possibiliter ad quatuor differentias temporis.

Quarto sciendum, quod cū dico, aliquid ampliare, restringere, confundere, &c. terminos antecedentes, vel subsequentes, non intelligo prolatione, vel situ verborum, idest antecedentes vel consequentes voce, sed tantum sensu: vnde in hac, homo animal non est, vox animal, licet voce præcedat negationem: quia tamen sensu eā subsequitur, distribuitur per illam, sensus enim est, quod homo non sit animal: similiter dicendum de signo quod vocant specialis cōfussionis, verbi cau-

Explicatur intentio auctoris circa dicta.

bi causa, vox requiritur, quod confundit terminum, quem regit, siue sequatur, siue post ponatur voce, vt cū dico ad equitandum requiritur equus, vel equus requiritur ad equitandū, semper vox equus confunditur, quod patet, quia resolutione est posterior: ita bene neoterici, & oppositum est mera barbaries, & sophismatum inutilis confusio.

Merca-
do lib. 1.
c. 9. lect.
3. Ninf.
1. priorū.
titul. de
ampliat.
Soto 1.
Physi q.
3. ad. 4.

Restat iam in calce huius capituli, prædictorum documentorum apperire vsū, qui duobus præceptis explicatur, quæ, vt capias, nota: quod amplum respectu non ampli habet se sicut superius respectu inferioris.

vs^o præ-
ceptorū
supra po-
sitorum.

Primum præceptum, à non amplo ad amplum affirmatiuè bona est consequentia, vt homo currit: ergo cucurrit, vel curret, vel potest currere, ratio est, quia ab inferiori ad superius tenet consequentia affirmatiuè, vt est homo, ergo animal, non tamen valet è contra, id est negatiuè à non amplo, ad amplum, non enim sequitur, non currit ergo, nec cucurrit, nec curret, nec potest currere, sicut non sequitur, non est homo ergo, nec animal, cum possit esse equus.

Secundum præceptum ab amplo ad non amplum negatiuè bona est cōsequentia, bene

enim sequitur, non potest currere ergo, nec currit, ratio, quia à superiori ad inferius negatiuè, tenet consequentia, quia bene inferitur, non est animal, ergo non est homo: è contra verò affirmatiuè ab amplo ad non amplum, non tenet consequentia, quia à superiori ad inferius affirmatiuè non valet consequentia, non enim rectè colliges, est animal, ergo est homo.

Aduertendum tamen, vt data præcepta firma sint, eisdem terminos debere seruari in cōsequenti, & in antecedenti, quare nil sequitur, hinc: homo est albus, ergo omnis homo est albus, mutatur enim suppositio, quare datur antecedens verū, & consequens falsum: reliqua, quæ dicuntur communiter signimenta sunt, data perpetua, pauciora nullius utilitatis.

CAPVT XII.

De restrictione & alius in particulari.

PRO restrictione præter ea, quæ dicta sunt, obseruari debet, primò, quod etiā restrictio duplex est, alia suppositiorū, quādo scilicet terminus propaucioribus suppositis accipitur, vt in hac homo albus currit, vox homo pro albis tantum supponit: alia est temporum restrictio,

Restri-
ctio du-
plex.

Ter-
n^o à
tisc
gita

Notā.

Notā.

restrictione, scilicet coarctatio termini, ut supponat tantum in ordine ad unam temporis differentiam copulativè, ut homo, qui est, & fuit, currit.

Terminus à multis restringitur.

Secundo sciendum, quod terminus à multis restringitur. I. à copula implicationis, id est, cum qua impossibile est quod sit ampliatio vel copula impediens ampliationem, ut homo, qui est, dubitavit. Secundo à suo adiectivo, ut homo iustus: præterea determinabile, à sua determinatione, ut equus regis, & nunc intelligitur quod dicebat circa regulam suppositionis. Tãdem superius à suo inferiori, ut animal homo, & hic clauditur primum, quia copula implicationis non amplum est: non amplum vero inferius est, ut supra patet.

Notã. 3.

Tertio sciendum, quod substantivum non semper restringitur à suo adiectivo, sed solum quando ambo constituent unum terminum complexum: non enim in hac restringitur, homo est albus, bene tamen in hac, homo albus currit, & hæc restrictio est reciproca & mutua, uterque enim alterum restringit, è contra vero se habet quoad hoc determinatio, & determinabile, licet enim determinatio restringit, sed non restringitur.

Notã. 4.

Quarto sciendum, quod o-

mnis terminus communis potest ampliari vel restringi, ampliatione vel restrictione temporum & suppositorum, nam pluralia significat, ergo ampliatione supposito rù item, quia est pars principalis propositionis. 4. ampliatione temporum è contra verò terminus singularis, licet potest ampliari vel restringi ampliatione temporum, non tamen suppositorum, patet, quia etiam est pars principalis propositionis, ergo: item significat unam rem tantum, ergo non potest ampliari quoad significata.

Pro restrictione verò eadem præcepta debent servari, quæ in ampliatione, mutatis solis nominibus, quia contrariorum eadem est ratio, à restricto ad non restrictum, &c.

Pro alienatione advertendum, quod eisdem omnino modis contingit terminum alienari, quibus contingit supponere improprie.

Quando terminus alienatur.

Pro diminutione sit regula, quod non valet consequentia in ea à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter, quando diminuit, quod adiectur, non enim valet, est albus secundum dentes, ergo est albus, valet tamen, quando additio non diminuit, ut est homo albus ergo est homo.

CAPVT XII.

De appellatione.

DE appellatione iam agendum, quæ est vltima proprietas Dialectica, quæ etiam suppositionem consequitur, & quidem inter omnes vtilissima ad omnes scientias, & est velut quidam modus restrictionis: quæ propriè sumpta est applicatio significati formalis vnius, ad significatum formale alterius, vt in hac Petrus est magnus Logicus (quicquid dicat alij solum ad significatum alterius) quod, si verum teneat, infra patebit.

Ex quo colligo, quod terminus appellans necessario debet esse, terminus connotatiuus adiectiuus, vt in exemplo dato, vel saltem habens se per modum adiectiuus, vt Petrus velociter currit: terminus verò appellatus, quandoque est terminus adiectiuus, quandoque absolutus: hæc est definitio.

Appellatio autem duplex est, alia realis, alia rationis: realis est applicatio accidentis realis, vt pote, quando appellans est terminus primæ intentionis: vt in hac, Petrus est magnus Logicus. Rationis est, applicatio accidentis rationis, vt puta, quando appellans est secundæ impositionis, vt in hac, homo est species.

II. Pars Summul.

Rursus appellatio realis, est duplex: alia est formalis, alia materialis: formalis est appellatio significati formalis vnius termini ad significatum formale alterius: vt Petrus est bonus ciuis. Materialis est applicatio significati formalis ad significatum materiale alterius, id est ad suppositum immediatum alterius termini, vt in hac, albedo est intensa.

Pro maiori autem intelligentia aduertendum maximè, & primò pro reali appellatione, quòd si adiectiuum ponitur à parte prædicati, substantiuum verò à parte subiecti: adiectiuum applicat suum significatum formale, supra immediatum suppositum substantiuus, vt in hac, Christus homo, est æternus, per quæ soluitur solutio illius argumenti: hæc albedo est intensa: & hæc albedo est similitudo: ergo hæc similitudo est intensa, negatur consequentia, variatur enim appellatio suppositorum, appellatio, inquam materialis, nam in antecedenti appellat supra significatum immediatum albedinis, in consequenti verò supra immediatum similitudinis: idem defectus committitur in hoc, pater generat, pater est essentia diuina, ergo essentia diuina generat, variatur enim appellatio suppositorum.

Doctrina aduertenda.

Quid ampliatio.

Appellatio duplex.

Regulæ generis de plurali.

De quibus Fontecæ lib. 19.

Secun-

Regula
genera-
lis de am-
pliatio-
ne.

Secundo aduerte, quod quādo adiectiuum & substantiuum ponuntur à parte eiusdem extremi, siue subiecti, siue prædicati, adiectiuum appellat supra significatum formale sui substantiui, vt Petrus est magnus Logicus. Vnde colligo, quòd hæc appellatio formalis nō potest cadere supra absolutum terminum, quia in tali termino nō est distinguere formale significatum à materiali, præterea vox homo, cū dicitur de Christo, habet enim cōditiones termini connotatiui, quare hæc vera est, Christus est factus homo, id est, Christus est factus secundum humanitatem, hæc verò falsa est Christus est æternus homo, propter eandem rationem, facit enim hunc sensum, Christus est æternus secundum humanitatem, & ratio est, quia humanitas non est de essentia Christi, vt Deus est: & quando formale vnius non potest alteri applicari, vt in hac, Petrus est albus musicus, est in congrua propositio, quia cum sit appellatio non congruit vni termino formale alterius eiusdem extremi.

Tertio considerandum hæc syncategoremata, necessario impossibiliter, cōtingenter, appellant supra significatum formale prædicati, vnde hæc est falsa, Deus est necessario creas,

est enim sensus, creatio necessario competit Deo.

Quarto nomina numeralia primitiua speciei, vt tres, quatuor, &c. iuncta nomini substantiuo substantiue multiplicat formas & supposita, verbi causa: Petrus, Paulus, & Sortes sunt tres homines, id est sunt tria supposita humana substantia in tribus suppositis, quare hæc est heretica in diuinis, Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt tres Dij, quia sensus est, sunt tres personæ substantes in tribus deitatibus: est contra verò nomina dicta iuncta adiectiuo, vel substantiuo accidentis, rātum multiplicant materiale, nō formale, vt Petrus, & Paulus, & Martinus sunt tres albi, id est sunt tria supposita habentia albedinem, vel tres artifices, id est tres homines habentes artem, ita Canar. 1. p. q. 39. art. 3. optimè. Hinc est, vt Theologi concedant in diuinis adiectiuè esse tres omnipotetes, id est tres habentes omnipotentiam: substantiue vero negat sancti & Athanasius, nam sensus est, sunt tres habentes tres omnipotentias, quod valde falsum, &c.

Pro appellatione verò rationis quinto in ordine notandum est, quod terminus secundè intentionis, qui cōpetit rebus, appellat iuxta significatū formale, supra primariū significatū, & per se sui

Nomina
primiti-
ua spe-
ciei, quo
modo ap-
pellant
etiam in
diuinis.

Quod
apella-
tione ter-
mini se-
cundè in-
tentionis.

D

substan-

Doctri-
na adue-
tenda.

De quo
Fonitica
lib. 13.

substantiui, vt in hac, homo est species, animal est genus, id est, specietas conuenit homini in cōmuni, id est, vt concipitur cōmuni, quod diximus supra capite desuppositione, quōd vox homo immobiliter supponit.

Sexto & vltimo, verbū signifiicans actū interiorem vel exteriorē appellat supra significatū formale, vel immediatū illius, cui fit applicatio, vt intelligo hominē, scilicet in cōmuni, video venientem, id est, vt veniens est, siue præponatur, siue postponatur, quia idem est sensus, sed sæpè in cōmuni modo loquendi hic rigor non fertur, Deus enim dicitur amare, & intellectus videre hominem, & tamē est actus circa hominē, vt est in re singulari, & dicitur vidisse Papā, quia eū vidi antequam fuisset Papa.

CAPVT XVI.

De modo sciendi in cōmuni.

Rationis species duas esse omnes fatentur, quarū primam, quæ propositio est, vsq; adhuc explicuimus simul cum affectionibus & proprietatibus, quæ termino in illa existenti accedunt, nunc ordine recto alia species orationis, quæ propositio nō est venit explicanda, quæ in cōmuni, modus sciendi di

Reditur ratio orationis capit.

II. Pars Summul.

citur ab omnibus.

Pro cuius intelligētia primo dubitatur, quid sit modus sciendi: nā quōd sit certū est, cū autem natura dederit vt scientias inuestigaret, illa, quæ in necessariis nunquā defuit, dedit etiam modū, quo illas adipisceretur. Aliqui dicūt, quōd modus sciendi est modus, quo sciētia acquiritur, hoc tamē solum quid nominis explicat, nō quid rei: Est ergo modus sciendi (vt inquit Petrus Hispanus) oratio ignoti manifestatiua, oratio, id est, multarū vocū significantium cōgrua aggregatio, ignoti non sumitur pro difficili, sed quod nō est cognitū, vsq; dū per modum sciendi aperitur: manifestatiua: hic tria sunt notanda, quōd manifestare nō est idem, quod dicere, seu enuntiare, sed rei claritatē afferre, quare oratio hæc, Petrus currit, non est modus sciendi, quia solū dicit, seu enuntiat rem, nullā tamen illius claritatem affert.

Secundo manifestare hic sumitur pro eo, quod est manifestare instrumentaliter, id est, vt sit id, quo tanquā instrumento venimus in rei cognitionē, vel manifestare formaliter, vt ipsa manifestatio rei, vt sunt particulares definitiones.

Tertio tandē sumitur hic manifestare pro eo, quod est manifestare probabiliter, vt faciunt omnes

Quid sit modus sciendi

Toledo.

Quo-plex modus sciendi

Caput XVI. De modo sciendi in communi. 51

omnes definitiones, diuisionēq; descriptiuā, nā verbi gratia, hæc definitio descriptiuā, nāculus curuus, quæ definitio est descriptiuā simi, est oratio rei manifestatiuā, rei scilicet ignotæ, probabiliter, nō tamen causa scientiā sed opinionem, vel manifestare necessariō, vt faciūt omnes definitiones quidditatiuā, vt hæc, animal rationale, est oratio manifestatiuā, necessariō.

Dubitat̄ur secūdo, quōduplex sit mod⁹ sciēdi. Arist. 1. lib. Methap. text. 48. solum definitiōnē & demonstrationem cōmemorauit: & 2. lib. posteriorum meminit de diuisione, tanquā de instrumēto, & medio ad definitionem consiciendam.

Sit tamē cōclusio certa. Tres tantū sunt modi sciendi, definitio, diuisio & argumētatio, ita Plato in Sophista & ciuili. Cic. lib. de finibus, Boëtius in principio Topic. D. Aug. 2. de ordine, Porph. in prooemio prædicabilium, dicit suum tractatū valde vtilem esse ad oēs partes Logicę, hoc est ad definitionem, diuisionē & argumētationem.

Et probatur primo, nā aut ignotū, quod explicatur, est complexū, & propositio, & sic eius veritas, & necessitas argumētatione manifestatur: aut est quid simplex, & incōplexum, & sic eius multiplicitas diuisione: ei⁹

verò quidditas, & essentia definitione declaratur: ergo tres sunt modi sciendi.

Ex Fons. lib. 1. dia lect.

Secundo probatur & declaratur idē, nā diuisio, vt diligēs exploratrix omniū rerū, naturas percurrit, ipsarūq; cōfusiōnē & multiplicitatē ante oculos ponit. Definitio earū quidditatē rerum explicatarum, & essentia aperit: quid autem illis conueniat argumētatio demōstrat: tres ergo sunt modi sciendi, definitio, &c.

Dubitat̄ur tertio, an experientia sit modus sciendi, nā & ipsa manifestat rem? Respondetur quod non. Primò, quia non est oratio, modus tamē sciēdi oratio est. Secundò, nā experientia, rei claritatē non affert, sed solum vt qui dicit, & præbet ansam intellectuī, vt ratiocinetur circa rerum naturas, & præbet materiam definitioni, &c. ergo non est modus sciendi.

An experientia sit modus sciendi.

Quarto dubitat̄ur, an exemplū sit modus sciēdi? Videtur quòd sic, quia manifestat, declaratq; rē. Respondetur quòd nō, exemplū enim potest sumi, vel vt simile, & inductiuū ad hoc, vt faciamus aliquid. v.g. Petrus dat operam literis: ergo equum est & ego dem: & sic argumentatio est: alio modo potest sumi vt id, in quo doctrina vniuersalis explicatur, verbi gratia, dictū est, quòd definitio explicat

An exemplū sit modus sciendi.

Quid sit
modus
sciendi.

Toledo.

Quod-
plex est
modus
sciendi.

quidditatem definiti: exemplū apponimus, vt animal rationale explicat quidditatem hominis: & sic non est modus sciendi: solū enim illo vtimur ad hoc, vt rudus, parumq; exercitati rem exactius capiant.

Quinto dubitatur, an coniciens sit modus sciendi, nā manifestat, quod latebat in antecedenti: Respōdetur, quod nō, nā licet dicat, quod latebat in antecedenti: non tamē illud declarat.

An cōsequens sit modus sciendi.

Arguitur contra dicta.

Sed dices diuisio & definitio hoc solū declarant, manifestāt enim, quod in diuiso, & definito latebat, & per hoc sunt modi sciendi: ergo & consequens erit etiā modus sciendi.

Ad hoc est dicendum, quod proprius modus manifestandi multiplicitatē alicuius rei, fit, ponendo eius partes seorsum, & hoc fit diuisione, & proprius modus manifestandi essentiam alicuius totius, fit declarando omnes partes essentielles eiusdē, & hoc fit definitione: quare diuisio & definitio sunt modi sciendi: proprius autē modus manifestandi aliquā propositionē fit, deducēdo illā, & inferendo ex alia, in qua latebat, & quia hoc facit antecedens, & nō cōsequens (quod potius est, quod deducitur, & inferitur) ideo antecedens est modus sciendi, & non consequens.

II. Pars Summul.

Ex quo infero, quōd propositio hæc, homo est animal, licet manifestet aliquam rem, nō tamen est modus sciendi, quia non explicat omnes, & singulas partes eiusdem.

Sexto dubitatur, an methodus, id est facilis via, & breuis ordo procedēdi, sit modus sciendi? vide Nunes. in sua constit. Dialectica fol. 132. vbi refert plures opiniones, speciesq; methodi, Læmos. lib. de erratis Dialect. c. 10. Ad hoc dicendum, quod nō, quia methodus solū est quedam applicatio recta modorum sciendi, cum definitio conitet prædicatis cōmunibus, & ordo seruetur secundū naturā modorū sciendi: quādo verō vtendū fit diuisione, definitione, argumētatione: hoc ad prudentiam pertinet pro audiētium captu. & sic methodus nihil ad modū sciendi pertinet.

An methodus sit modus sciendi.

Septimo & vltimo dubitatur, an autoritas sit modus sciendi: Respōdetur, quod si autoritas sumatur ad confirmandā aliquam rem sic est argumentatio: si verō sumatur, vt est id, quo assentimur alicui dicenti, sic non est modus sciendi, non enim aliquid manifestat.

An autoritas sit modus sciendi.

Sed cōtra prædicta arguitur primo definitio est pars argumentationis, quæ est modus sciendi: ergo ipsa nō est modus sciendi, sed pars.

Arguitur contra dicta.

Respon.

Caput XVII.

Respondeatur, quod sicuti etiã si domus sit pars urbis, est etiã per se quoddam totum: ita etiã licet definitio sit pars argumentationis, non inconuenit, quid per se sit modus sciendi.

Arg. 1.º

Secundo arguitur, modus sciendi est, vt aliquid sciatur: sed quicquid scitur, scitur definitione, & argumentatione: ergo superflua est diuisio: probatur minor, quicquid scitur, aut est essentia, & hoc definitione, aut est propria passio, & affectio rei, & hoc argumentatione scitur, & nil amplius est, quod sciatur: ergo diuisio non est modus sciendi.

Ad hoc dicendum primo, quod non omnis essentia scitur definitione, essentia enim alicuius rei, verbi causa generis, est multiplicitas, quæ diuisione explicatur: & sic neganda est minor prioris antecedentis.

Dico secundo, quod non omnis affectio, & propria passio scitur argumentatione, sed potius diuisione.

Arg. 1.º

Sed contra hoc est, quod in hac propositione, homo, & equus sunt animalia, quæ est pars definitionis animalis, & hominis, explicatur multiplicitas animalis, sicuti hac diuisione, animal aliud homo, aliud equus: ergo definitio & diuisio coincidunt inter se, & sunt in se prout.

De definitione.

53

Ad hoc dicendum primo, quod secundum rem idẽ sunt, homo & equus sunt animalia, & animal aliud homo, aliud equus, non tamen secundum modum significandi: nam definitio explicat multiplicitatẽ rei explicando essentiam cuiuslibet partis: at diuisio, ponendo sursum partes, vt plurius diximus, rei multiplicitatẽ, & cõfussionem aperit, quod longẽ diuersum est, quare distinguendum est antecedens.

Dico secundo, quod sicuti non inconuenit quod definitio intret argumentationem, & sit pars demonstrationis, quin etiã sit modus sciendi per se: ita nõ interest, quod diuisio intret definitionem, & cum hoc est modus sciendi per se. Plura de modo sciendi in communi omitto, ac de modo sciendi in particulari omitto, maiori oportunitate disputanda.

CAPVT XVII.

De definitione.

Explicato modo sciendi in communi equus est, vt singulas eius species explicemus, inter quas primatum obtinet ipsa definitio, quæ est oratio rei naturam, vel nominis significatum explicans, vt animal rationale, definitio est hominis,

Quid sit definitio

D 3 nam

nam eius quidditatem & naturam, explicat. Pro quo est notandum, quod vox definitio est nomen metaphoricum, ut supra dicebatur de ampliatione, & sicut in rebus sunt termini & limites, intra quos res ipsa continentur, & quibus terminatur, & circumscribitur, ita definitio est veluti terminus, quo rei natura terminatur, & circumscribitur, & sic eam vocauit Aristoteles. 1. Topic. cap. 4.

Definitio duplex.

Notandum secundo, quod in definitione proposita duplex genus definitionis reperitur, alia est definitio rei, quæ rei quidditatem, ut diximus, explicat, & iste est sensus Aristotelis, 2. posteriorum dicentis, definitio dicit quod quid est. Alia est definitio nominis, quæ nominis significatum exponit, ut dans sacra, est definitio, huius nominis Sacerdos, & corpus habens albedinem dicit significatum huius nominis album.

Fonse. 5.
lib. Dia-
lectici.
c. 1.

Ex quo infero satis acutè, sed male neotericum quendam asserere definitionem nominis, naturam & quidditatem nominis aperire, & cum nomen suo modo sit etiam res, definitionem nominis esse etiam rei; falso enim dicitur, quia nominis definitio nominis significationem, quæ est eius natura, non explicat, sed potius significatum nominis, id est ap-

plicatione & accommodacione significationis eius; quod longe aliud est, ut vidimus supra.

Infero secundo, quod ad hoc, ut aliqua sit perfecta rei definitio tres debet habere condiciones. Prima, quod in ea sit genus, id est illud, quod sit commune immediatius definito, & aliis: ut animal in hac definitione, animal rationale, quod commune est immediatius, tamen homini, quam cæteris viventibus sensibilibus, & simul differentia sit, id est illud, per quod differt definitum ab omnibus aliis: ut per rationale differt homo ab omnibus aliis.

Cōditio-
nes ho-
mīnē defi-
nitiōnis
quatuor.

Secunda conditio, ut definitio sit clarior definito, patet, quia est modus sciendi.

Tertia, quæ ex secunda inferitur, quod definitum non intret definitionem, quia si intret, obscurior erit definito, ut hæc homo est homo rationalis.

Quarta conditio, seu tertia præcipua, quod definitio non sit redundans, nec superflua, id est non cōueniat aliis à definito. Ex quo inferitur quinta cōditio, quod scilicet definitio debet conuerti cum suo definito, & è contra; valet enim, est homo: ergo animal rationale, & è contra, quod si aliqua ex his conditionibus deficiat, non erit perfecta definitio.

Sed

Defini-
tio tri-
pl.x.

Sed notandum est valdè, quòd definitio triplex est: alia essentialis, quæ datur per partes essentielles, & intrinsecas de finiti: quòd si tales partes sint materia & forma, dicitur definitio Physicâ, qualis est homo, constans ex anima & corpore: sin vero partes sint genus, & differentia propria, dicitur Metaphysicâ, qualis est, animal rationale, est homo.

Ex quo infero res fictas, vt chimeram habere propriam definitionem essentialè rei, quòd si Aristoteles id aliquando negat, tantum vult nò habere per se ipsam essentialiam, quod etiam dicit de accidentibus realibus, vt puta de albedine, & nigredine, de quibus fatetur, quod definiuntur propria, & essentiali definitione rei. Alia est definitio descriptiua, quæ datur per accidentia propria, seu communia, vt hæc, homo est animal risibile, fortibile, politicum.

Tertia tandem est definitio causalis, quæ datur per causas extrinsecas rei, & per causam efficientem, & finalem, qualis est hæc, homo est animal creatum à Deo ad beatitudinem, ecce vox à Deo, causa efficiens, beatitudo vero causa finalis.

Quid sit
definitio.

Explicata iam definitione, quid definitum sit appertinet:

est ergo definitum, quod per definitionem explicatur: quod duplex est, aliud propinquum, illud scilicet, cuius natura & essentia propinquè, proximè, & immediatè, in definitione manifestatur, aliud uero remotum dicitur, quod remotè, & mediante definitione appertur: sit exemplum. Definitum propinquum in hac definitione, animal rationale, est natura, & essentia hominis, remotum uero est Petrus, Paulus, &c. quia eorum quidditates & essentialia remotè & mediatè explicantur, id est mediante hominis natura, quæ immediatè explicatur, & in qua conueniunt. Quæ doctrina est Aristotelis cap. de regulis prædicamentorum dicentis, quod prædicata essentialia, quale est definitio, immediatè conueniunt speciei, id est naturæ in communi: mediatè uero, id est ratione speciei, conueniunt indiuiduis, id est singularibus contentis sub ea.

Ex quo infero primo male neotericum asserere definitum propinquum in definitione rei esse nomen ipsum, non res, dicit ille, quod licet res principalius definiantur, immediatè tamen nomen, quod suadet ex eo, quod dicimus, quod officium Dialectici est agere de vocibus, vt significant res ergo.

Impugnatur sententia.

Arguitur
contradi-
ctio.

Seil contra hoc est, quod cuiuslibet definitionis definitum illud est, quod explicatur per definitionem: sed in definitione rei solùm natura aperitur rei, ergo solùm res erit definitum, & non nomen, neq; propinque, neq; remotè: cõtequentia est legitima, maior est euidens, minor ab omnibus concessa.

Confirmatur, nam paulò inferis dicit ipse, quod nomen definitur per accidens definitione rei: ergo nullo modo est definitum, patet cõsequencia, quia, quod est per accidens tale, non est absolutè tale, sicut per hoc, quod niger est albus per accidens, id est secundò dētes, non est absolutè; & secundum se totum albus.

Impugna. Valialp tentia.

Infero secundo, nõ bene affirmare aliquos definitum remotum esse illud, quod non explicatur, per definitionē, quod manifestè includit cõtradictionem, nam si nullo modo explicat, nullo modo erit definitum.

Ex dictis infero primo, quod à definito ad definitionem, tam affirmatiuè, quàm negatiuè, valet, consequentia, valet enim, est homo, ergo animal rationale, & è contra.

Infero secundo, quod de quocunq; dicitur definitum, dicitur etiam definitio, valet Petrus est homo, ergo animal rationale.

II. Pars Summal.

Infero tertio, quod quicquid dicitur de definito, dicitur etiam de definitione.

Infero quarto, quod cuiuslibet quod repugnat definitioni, repugnat etiã definitioni, sicut enim repugnat, quod lapis sit homo, ita quod sit animal rationale.

Quinto & vltimo infero, quod quicquid sequitur ex definito, sequitur etiam ex definitione, vt quia risibile sequitur ex homine, etiam ex animali rationali.

Omnia hæc intelligenda sunt, secundum rem, & materialiter, non tamen formaliter, nam definitio vt sic, & definitum distinguuntur.

Vltimo dubitatur quid respondendum sit querenti, quæ est definitio? Respondetur, quod debemus dicere, est rei, vel nominis, vel est essentialis, descriptiua, vel causalis: sed an definitio debeat dici bona vel mala, aut vera vel falsa, non cõuenit inter auctores. Scotus dicit, quod definitio bona vel mala est dicenda non vera vel falsa, quia cum sit oratio imperfecta, & imperfectum sensum generet, in ea non potest reperiri veritas, vel falsitas complexa. Contrarium tenent plurimi de Philosophia bene meriti. Veritas est, quod definitio potest dupliciter considerari pri-

Vltima
dubita-
tio.

Sententia
authoris
explicata.
mo.

mo modo secundum se, & materialiter, id est, ut res quædam est: alio modo potest sumi definitio formaliter, id est, ut dicit ordinem ad definitum, primo modo neque est vera, neque falsa, quia cum pertineat ad primam operationem intellectus, scilicet ad simplicium apprehensionem, & apprehensum non sit mendacium, ut dicit Aristoteles, in ea falsitas non est. at vero secundo modo sumpta, cum sit operatio secunda intellectus, scilicet compositio, saltem secundum ordinem ad definitum, vera vel falsa est dicenda: & sic definitio absolute, & formaliter vera vel falsa est appellanda, non bona vel mala, quia argumentum Soti nil concludit contra nos.

CAPIT. XVIII.

De diuisione.

Subsequitur iam consideratio secundi modi sciendi, id est, diuisionis, quæ sic definitur diuisio est oratio re in suas partes vel nomen per suam significata, distribuens, ut animal, aliud homo, aliud equus: & canis al^o irrabilis, alius syd^o, &c. In quo apparet duplex diuisio alia nominis, alia rei, ut vidimus supra in definitione.

Ex quo inferitur, quod in qualibet diuisione debet esse

diuisum partibus constans, in quas diuiditur, unde quotuplex fuerit totum, totuplex erit diuisio. Recto ergo ordine procedentes totum duplex est, aliud per se, quod constat partibus, quæ per se ununtur in ipso, ut homo & animal aliud per accidens, cuius partes per accidens ununtur in ipso, ut album albedo enim, & subiectum per accidens ununtur. Rursum totum per se duplex est, aliud essenziale, quod constat partibus essentialibus, ut puta materia & forma, vel certe, ex genere & differentia, ut homo & animal aliud est totum integrale, seu quantitatum, quod constat partibus quantitatis, ut lignum, quod constat duabus medietatibus: aliud tãdem est totum potẽtiale, quod constat partibus subiectiuis, id est illud, quod de inferioribus dicitur, & prædicatur, ut genus respectu suarum specierum, verbi causa, animal respectu hominis, & equi, ad eundem modum diuisio in genere duplex est, alia per se, alia per accidens: per se, quæ diuiditur totum per se, in suas partes, quæ etiam triplex est, alia integralis, quæ diuiditur totum quantitatum in suas partes quantitatis, ut quæ diuiditur lignum: alia est essentialis, quæ diuiditur totum essentialis in suas partes essentialis.

Definitio diuisio
sup. non
in dicitur
one

Diuiditur diuisio
sol
non
non
non
non
non

les, quæ, si fuerint Physicæ, vt materia & forma, erit essentialis Physica, sint autem fuerint Metaphysicæ, idest genus, & differentia, diuisio erit essentialis Metaphysica, hæc autē duæ diuisiones non sunt nostri instituti, sed bene tertia diuisio, quæ est potentialis, qua diuiditur totum potentiale in suas partes subiectiuas, de quibus quidditatiuè prædicatur: quæ duplex est, vna generis in species, vt qua diuiditur animal in hominem, & equum: alia generis in proprias differentias, vt qua diuiditur animal in rationale, & irrationale, & hæc est propriissima diuisio.

Relicta diuisione per se, diuisio per accidens duplex est: alia est subiecti in accidentia, qua diuiditur subiectum in accidentia sua, verbi causa, homo, alius albus, alius niger. Secunda diuisio est, qua diuiditur accidens in sua subiectiua, idest accidentis in subiecta, vt album, aliud lac, aliud papyrus.

Tertia est accidentis in accidentia, vt coloratum aliud viride, aliud violaceum.

Insuper notandum, quod vt aliqua sit bona & perfecta diuisio, quatuor debet habere conditiones. Prima est, quod membra diuidentia sint inferiora

II. Pars Summul.

diuiso, idest, quod quoduis membrum diuidens minus contineat, quam diuisum.

Secunda, quod quoduis membrum diuidens contrahat diuisum, idest, quod diuisum prædicetur de quolibet membro diuidenti: valet enim, rationale est animal, & irrationale est animal.

Tertia, quod membra diuidentia simul sumpta adæquent totam vim diuisi: idest contineant omne, quod diuisum continet, & diuisum, nil amplius continet, nil enim amplius dicit animal, quam rationale & irrationale.

Quarta & vltima, quod membra diuidentia sint opposita re, idest secundum rem, vt rationale, & irrationale: vel ratione, id est, quod dicant diuersas, & oppositas rationes ad minus, vt bonum aliud delectabile, aliud honestum, aliud vtile, ecce eadem virtus, quæ bona est delectabilis, honesta & vtilis.

Ex dictis omnibus inferuntur aliqua loca arguendi in diuisione. Primum est, quod à diuiso ad membra diuidentia simul sumpta, valet consequentia, tam affirmatiuè, quam negatiuè, valet enim est animal: ergo rationale vel irrationale, & e contra, vt est rationale vel irrationale: ergo est animal & negatiuè etiam valet.

Secundus

Loca arguendi ex definitione.

Vi
to.

Q
arg
tar
ex
tu

Capit XIX. De argumentatione.

59

Secundus est, à quolibet membro diuidenti ad diuifum affirmatiuè, non tamen negatiuè, bene valet, fequitur enim, est rationale: ergo animal, non tamen, non est rationale, ergo non est animal.

Tertius locus, à diuifio, & negatione vnius membri vel duorum, ad positionem alterius, vt est bonum, & non vtile, neque honestum: ergo delectabile, bene tenet conſequentia. Et ad hæc tria loca præcipua, reliqua, quæ communiter ponuntur, facile reduci poſſunt.

Vide Soto.

An verò bona vel mala, vera vel falſa diuifio fit dicenda dubium eſt? facilis eſt ſolutio, cum enim diuifio fit ad ſecundam operationem intellectus vera vel falſa, non tamen bona vel mala dicenda eſt, intellige formaliter ſimul cum diuifio, ſecus tamen materialiter, vt dixi de definitione.

CAPVT XIX.

De argumentatione.

Quid eſt argumentationis explicatur.

Sequitur iam vltima ſpecies modi ſciendi, quæ argumentatio dicitur, ſic autem communiter definitur argumentatio eſt oratio, in qua dato vno alterum conſequitur, vt currit, ergo mouetur.

Pro quo aduertendum primo, quòd in argumentatione

tria ſunt, antecedens ſcilicet, id eſt, ex quo aliud inferitur, & eò ſequens, id eſt, quòd ex alio inferitur, & nota illationis, quæ vtrumq; id eſt antecedens, & conſequens coniungit.

Triplex autem reperitur nota illationis: altera conditionalis, vt vox, Si, alia cauſalis, vt vox quia, quoniam, &c. Altera rationalis, vt, Ergo, igitur, ſequitur, & licet hæc tria in argumentatione inueniantur, Aristoteles tamen ſolum antecedens frequentius & ferè ſemper argumentationem vocat, vt rectè aduertit Læmoſius lib. 2. de erratis Dialecticorum, ca. 1. còtra Buranum, recolite, quòd diximus pro cœmio. Sũmularũ argumento. i. còtra. 1. dictum.

Ex quo infero, quòd etiam argumentatio triplex eſt, ſicuti illatio: conditionalis, vt ſi Sol lucet dies eſt, cauſalis, vt quia Petrus eſt homo, Petrus eſt animal: rationalis, vt currit: ergo mouetur.

Aduertendum ſecũdo, quòd ad veritatem conditionalis argumentationis, ſolum requiritur, quòd conſequens rectè ex antecedenti inferatur, ſiue antecedens ſit verum, ſiue non: vnde ortũ habet illud axioma Dialecticorum: conditionalis nihil ponit in eſſe. Ad veritatem autem rationalis, præter quam, quòd conſequens debet

Quid requiritur ad veritatem conditionalis.

debet inferri recte ex antecedenti, ad huc postulat, quod antecedens verum sit: quare hæc non est bona consequentia, homo est lapis, ergo est substantia. Tandem ad veritatem causalis præter hæc omnia, quod consequens inferatur ex antecedenti, & quod antecedens sit verum, adhuc requiritur, quod antecedens sit causa consequentis: quare hæc non est bona, quia homo est risibilis est rationalis: quia risibile non est causa rationalis, sed potius ab ipso causatur.

Dubita-
tur. 1. cir-
ca prædi-
cta.

Sed circa prædicta dubita-
tur primo, quod sit antecedens
in argumentatione causali, &
conditionali? Respondetur,
quod propositio, cui immedia-
te alligatur nota illationis ante-
cedens dicitur, ea vero, cui me-
diatè, cōsequens nūcupatur. v. g.
si Sol lucet dies est, vōx lucet est
antecedens, vōx autem dies est,
consequens, ratione iam dicta.

et hinc
et hinc
et hinc
et hinc

Secus verò contingit in argu-
mentatione rationali, nam pro-
positio præcedens notam illa-
tionis, antecedens dicitur, illa
verò, quæ illationem subsequi-
tur, consequens nūcupatur,
ut supra dictum est.

Dubita-
tur. 2. cir-
ca prædi-
cta.

Secundo dubitatur, an argu-
mentatio, seu consequentia ve-
ra vel falsa, an bona vel mala,
sit dicenda? ad hoc dicendum,
quod sicuti, verbi causa, in pro-

positione diximus (dū de ver-
bo ageremus) aliquid se habet,
ut materiale, scilicet subiectū:
& prædicatum, quæ tantū sunt
eius partes: aliquid vero ut for-
male, scilicet verbū ipsum, seu
copula coniungens: ita argu-
mētatio de materiali dicit pro-
positiones antecedentis, & cō-
sequentis, & secundum hanc ra-
tionem vera vel falsa est appel-
landa. Et præter hoc dicit ali-
quid de formali, id est ipsam il-
lationem consequentis ex ante-
cedenti, quæ forma est argumē-
tationis, & secundum hoc cō-
solute bona vel mala debet ap-
pellari.

*necessitas con-
sequentiæ e-
st ipsa rei ex
alia sequenti
v. l. c. Somnig
animal,
necessitas conse-
quentiæ e-
st necess. s. in mod
et figuram in qu
ca. h. r. g. p. m. h.
vna. d. necess. in
consequentiæ, alia nec
est consequentiæ, si
ca. 1. p. q. 2. d. 2
in
ca. m. h. d. 2*

Tertio dubitatur, an conse-
quentia mala, debeat absolute
vocari consequentia? ad quod
dicendum, quod non: licet con-
trarium aliqui affirmēt in præ-
sentiariū: non enim homo pi-
ctus dicitur absolute homo,
sed cum addito, pictus: quare
nec mala, si recte ratio attenda-
tur absolute dicenda est conse-
quentia, quod ex eo magis pa-
tet, nam cum negamus conse-
quentiam, nō negamus esse cō-
sequentiam bonam, sed esse cō-
sequentiam.

Dubita-
tur. 3. cir-
ca prædi-
cta.

*an. 2. d. 2.
2.
Explicat bene qu
d. r. m. q. quod amig
dicitur h.*

Ex quo infero, quod ad hoc
quod aliqua sit bona conse-
quentia, solum requiritur, quod
consequens ex antecedenti inferatur,
quod ex eo cognoscitur,
quod dato antecedenti
vero,

tue
spe
gu
tio

Se
reg
pr
m
ne
tur

vero, impossibile est, quod consequens falsum sit.

N Tertio notandum, quod consequentia bona est duplex, alia **T** formalis, quæ scilicet ratione **A**: dispositionis terminorū, id est propositionum, quibus constat, tenet, & valet generaliter in omni materia, de qua illud est intelligendum, consequentia, quæ semel est bona, semper est bona, verbi gratia, omne **A**. est **B**. sed omne **B**. est **C**. ergo omne **A**. est **C**. alia est consequentia materialis, quæ tenet, & valet ratione materiæ, qua conficitur, vt homo est nisi bilis: ergo est rationalis, & hoc quidem consideratione dignum est.

Quæ
tuor sunt
species at
gumēta
tionis.

Aduertendū quarto, quod argumentationis species quatuor sunt, enthimema, inductio, & exemplum, de quibus infra latius, præterquā de argumentatione, quæ iā explicata est.

Vltimo valde notanda sunt quædam præcepta pro argumentatione, exactè cognoscenda, intelligendaq;.

Septem
regulæ
pro argu
mentatio
ne ponū
tur.

1.

Primum præceptum si consequentia, est bona, & antecedens est verum, consequens etiā debet esse verum, quia ex vero non nisi verū colligitur, quod è contra non sequitur, nam si consequentia bona sit, & consequens verum, antecedens nõ necessariò est verum, quod sic

patet, Omnis homo est lapis: ergo omnis homo est substantia, ecce consequentia bona, & consequens verum, & antecedens falsum.

Secundum præceptum. Si consequentia est bona, & consequens falsum, antecedens etiā debet esse falsum, quia ex vero quādoq; falsum colligitur. Nõ tamen è contra consequentia est bona, & antecedens falsum: ergo & consequens, quod videtur esse in exēplo supra hoc, quia hoc præceptum ex primo infertur.

Tertium præceptum, si consequentia est bona, & antecedens possibile consequens etiam erit possibile: non tamen è contra, si consequentia est bona, & consequens possibile, antecedens debet esse possibile, nam aliquando impossibile, quod acutissimè Aristoteles perscrutatus est, dum dixit, ex impossibili sequitur quodlibet possibile vel impossibile.

Quartum præceptum. Si consequentia est bona, & consequens impossibile, antecedens impossibile erit: non tamen è contra, si antecedens est impossibile, & bona consequentia, consequens debet esse impossibile, imò aliquando possibile, & necessariū, quæ omnia facile inuenti patent in exemplo posito, & hoc 4. ex 3. infertur.

Quintum

2.

3.

4.

5. Quintum præceptum. Si cōsequētia est bona, & antecedens necessarium, consequens etiam erit necessarium, verbi causa, omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis.

6. Sextum præceptum. Si consequentia est bona, & antecedens contingens, consequens erit contingens, vt Petrus currit, ergo mouetur.

7. Septimum & vltimum præceptum. Si consequentia est bona, & consequens contingens, antecedens non debet esse necessarium: & ad hæc reducuntur

Vide So
to. omnia præcepta, legesq; , quæ ab aliis diuersimodè traduntur.

Ex quibus omnibus colligitur duplex modus arguēdi, primus est à positione antecedentis ad positionem consequentis valet consequentia, vt, si Sol lucet dies est, sed Sol lucet: ergo dies est. Secundus locus est à remotione, seu destructione consequentis, ad remotionem, seu destructionem antecedentis, vt si Sol lucet dies est, sed dies non est: ergo Sol non lucet, hæc modo sciendi dicta sunt satis.

CAP. XX. & vlt.
De ascensu & descensu speciebus argumentationis.

Explicato genere facile est ei⁹ species cognoscere: manifestū est autem, quòd ascensus & descensus species sunt argumentationis, quòd infra magis patebit. Huius autem vtilis tractatio est, & proficua, tū ad ea, quæ sequuntur capienda, tū etiam ad bonum vsum supra dictorum habendum.

Inductio ergo seu ascensus est argumentatio quædā, à singularibus sufficienter enumeratis ad ad vniuersale, progrediēs, verbi causa, hic homo currit, & hic homo currit, & in cæteris simili modo: ergo omnis homo currit. Similiter descensus, seu reductio est argumentatio ab vniuersali ad singularia sufficienter enumerata, progrediens, verbi causa, omnis homo currit: ergo & hic homo currit, & hic homo currit, & in cæteris simili modo: in vtraq; autē definitione argumentatio ponitur loco generis, reliquæ verò particule locū differentię obtinent, quibus, & inter se se, & à reliquis argumentationibus distinguuntur.

Pro quo aduerte, quòd nomine singulare non intelligitur singulare simpliciter solū, sed quodlibet inferiūs ad vniuersale, & nomine vniuersale, non quodlibet vniuersale, sed vniuersale taliū indiuiduorū, quia nō erit bonus ascensus, hic ho-

Quid sit
inductio

mo disputat, & hic homo disputat, & in cæteris simili modo: ergo omnis ignis calefacit.

Ascensus
& descensus
quadruplex
est.

Nota, quod ascensus, siue descensus est quadruplex, copulatiuus, copulatus, disiunctiuus & disiunctus. Pro quibus intelligendis nota: quod dictio, et, sumitur copulatiue, & copulatiu: copulatiue sumitur, quando coniungit diuersas propositiones, verbi gratia, hic homo est animal, & hic homo est animal, & sic de singulis, copulatiu sumitur quando coniungit diuersos terminos, verbi gratia, Petrus, & Ioannes & Martinus currunt. Similiter dictio, vel, sumitur dupliciter, disiunctiue, & disiunctim: disiunctiue sumitur quando disiungit diuersas propositiones, vt vel hic homo currit, vel hic homo currit: disiunctim sumitur, quando disiungit diuersos terminos, vt Petrus, vel Ioannes, vel Martinus. Quo posito ascensus copulatiuus est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale, media coniunctione copulatiua, progressio: vt hic homo est animal, & hic homo est animal, & sic de singulis: ergo omnis homo est animal. Ascensus disiunctiuus est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale, media coniunctione disiunctiua progressio, verbi gratia, vel hic homo currit, vel

hic homo currit, & sic de singulis: ergo aliquis homo currit. Ascensus copulatus est, à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale media coniunctione copulatiua progressio, vt hic Apostolus Dei, & hic Apostolus Dei sunt duodecim: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Ascensus disiunctus est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale media coniunctione disiunctiua progressio, vt vel hic homo, vel hic homo currit: ergo aliquis homo currit.

Pro cognoscendis terminis, sub quibus licet ascendere vel descendere, sunt quædam præcepta. Primum sub termino supponente simpliciter, non licet ascendere, nec descendere, & probatur, quoniam suppositio simplex est acceptio termini pro re, quam primo, & perse, & formaliter significat, & talis supponit pro vna re tantum: ergo non licet, ascendere, vel descendere, verbi gratia, homo est species, non potest colligi: ergo hic homo est species. Similiter sub termino supponente materialiter eadem ratione supra dicta, non potest fieri ascensus nec descensus. Similiter sub termino supponente singulariter non licet fieri, ascensus, nec descensus eadem ratione: licet; solum relinquatur, quod omnis

Quinque regulae seruanda pro cognoscendis terminis sub quibus licet ascendere.

omnis ascensus, vel descensus, debeat fieri in suppositione personali & communi.

2. Secundum præceptum. Sub termino, qui supponit suppositione distributiua, debet fieri ascensus vel descensus copulatiuus, verbi gratia; omnis homo est animal: ergo & hic homo est animal, & sic de singulis.

3. Tertium præceptum, sub termino, qui supponit determinatè debet fieri ascensus disiunctus, vt homo est animal: ergo vel hic homo, vel hic homo est animal.

4. Quartum præceptum, sub termino, qui supponit confusè propter signum vniuersale affirmatiuum collectiuum, debet fieri ascensus copulatus, verbi gratia, omnes Apostoli Dei sunt duodecim: ergo hic Apostolus Dei, & hic Apostolus Dei, sunt duo decim.

5. Quintum præceptum. Sub termino supponente confusè propter signum speciale confussionis, debet fieri ascensus disiunctiuus, verbi gratia, ad equitandum requiritur equus, ergo vel hic equus, vel hic equus, requiritur ad equitandum.

Dubita-
tur circa
prædicta
Circa prædicta dubitatur, an prohibito à quolibet termino posset fieri ascensus vel descensus? Pro quo dico primo,

quòd à termino supponente distributiue ad terminum supponente determinatè, non potest fieri ascensus, id est, si in aliqua propositione sint duo termini, quorum vnus supponat determinatè, alter verò distributiue, ascensus est faciendus sub termino supponente determinatè in ordine ad terminum supponentem distributiue, non tamè à termino supponente distributiue in ordine ad supponentem determinatè, verbi gratia, aliquis homo nō est animal (nam daretur antecedens verum, & consequens falsum) vt aliquis homo non est hoc animal, & aliquis homo non est hoc animal, ergo aliquis homo non est animal: bene tamen potest fieri descensus, verbi gratia, aliquis homo non est animal: ergo hic homo non est hoc animal, vel hoc animal.

Secundo dico, quòd ascensus vel descensus debet fieri à termino supponente determinatè ad terminum supponente distributiue: & à termino supponente distributiue ad supponentem confusè. Hoc volo dicere, quòd si in aliqua propositione fuerint duo termini, alter supponens determinatè, & alter distributiue, ascensus debet incipi à termino determinatè supponenti, & si fuerint, vnus supponens distributiue, & alter con-

2. Cōcla
si o.

con-

confusè, à distributo est incipiendum: si autè fuerint equaliter supponetes, vt in hac nullo homo est lapis, à quolibet potest incipi.

Tertio dico, quòd à relatiuo reciproco non debet fieri resolutio priùs, quàm ab antecedenti, imò resoluendo, antecedens resoluitur & relatiuū: verbi gratia, omnis homo est ipsemet, ergo hic homo est ipsemet, & sic de singulis. & ratio est, quia relatiuum reciprocum supponit, & sumit significatione ab antecedenti.

Dubita-
tur 2. si
inductio
sit conse-
quentia
formalis.

Secundo dubitatur, an inductio sit consequentia necessaria, an solum topica, & probabilis? Aliqui affirmant, quòd inductio, in qua additur particula, & sic de singulis, vel constàtia, id est, & isti sunt omnes, & non sunt plura: est argumentatio necessaria. Alij verò contrarium dicunt. Nos tamè pro decisione veritatis, & quantū attinet ad præsens negotium, dicimus. Primò, quòd inductio, in qua non additur particula, & sic de singulis, non est necessaria, & probatur, quoniã plus contineret consequens, quàm antecedens, id est plures causas haberet, verbi gratia, hic homo currit: ergo omnis homo currit.

2. Còcl.

Dico secundo, quòd inductio, in qua additur, & sic de sin-

gulis, &c. nõ est necessaria simpliciter, & absolute, sed solum probabilis, & topica, hæc conclusio probatur, quoniã Aristoteles in libris Topicorū solum agit de argumentis probabilibus, sed illic agit de inductione: ergo solum est argumentum probabile.

Secundo probatur, quoniã in inductione assumimus pro certo, quod est probandum: ergo nõ est argumentatio necessaria. Probatur antecedens, in hoc ascètu, hic homo currit, & hic homo currit, & sic de singulis: ergo omnis homo currit, antecedens indiget probatione, ergo assumimus pro certo, quod debet probari.

Dico tertio, quòd inductio, in qua additur, & sic de singulis, etsi non sit necessaria simpliciter, est tamen secundum quid, & reductiue: & probatur conclusio, ex illis, quæ diximus in principio capituli, quòd inductio est probabilior ad sensum, quàm syllogismus, sed syllogismus est necessarius simpliciter: ergo inductio secundum quid.

Secundo probatur, quoniã inductio deseruit ad conuincendum proteruum, verbi gratia, si quis neget hanc propositionem, omnis homo est animal, fit ascensus, hic homo est animal, & sic homo est animal, &

3. Còcl.

Proba-
tur 2.

E sic

fic de singulis: ergo omnis homo est animal: ergo inductio est consequentia necessaria secundum quid.

Tertio nā inductio reducitur ad syllogismū: ergo est necessaria reductione, probatur antecedens, hæc inductio hic homo currit, & hic homo currit, & sic de singulis, ergo omnis homo currit, reducitur ad hūc syllogismum, omne, quod est Petrus & Paulus, & sic de singulis currit, sed omne quod est Petrus & Paulus, & sic de singulis, est homo: ergo omnis homo currit.

NOTA

Sed quia diximus, quod inductio conducit ad suppositionem ponimus hanc regulā

generalem: sub omni termino supponenti, vel potest ascendi, vel descendi, vel nō: si non, supponit simpliciter vel materialiter, vel singulariter: si potest ascendi vel descendi, & sit copulatiuē, supponit distributiue, si sit disiunctiue supponit determinatē. Et est notandum, quod in ascensu, vel descensu debet seruari idem ordo, qui seruatur in propositione vniuersali, id est, quod id, quod ponitur in vniuersali, & à parte subiecti, & prædicati, idem ponatur in propositione singulari. Et

hæc de hoc cap. de inductiōe.

(2.)

PARS

Di
tur
tus

PARS TERTIA

SVMMAE SVMMVLARVM,

De propositionis affectionibus.

CAPVT I.

De modo procedendi.

EX his, quæ in præcedenti parte attulimus (meo videri) satis superque, ea quæ ad propositionis quidditatem, suarumque partium accidentia expectant manent explicata, ex quibus quidem sanè intellectus facile etiam erit, quæ in præsentiarum sunt dicenda tenere: agredimur namque; propositionis compositionem, & inter se comparationem, conuersionem, & qui polentiam, & quidem non solum simplicium propositionum, sed etiam compositarum (quas modales communiter vocant) & hic erit secundus tractatus huius partis, nam in tertio de hypothetica propositione eiusque multipli specie agam, & in quarto & ultimo propositiones exponibiles, quæ ad usum Dialæticorum non nihil emolumentum afferunt, facilitate qua potero & breuitate exponam.

(2.)

CAPVT II.

De oppositione in comuni.

CVM idè impossibile sit sibi met opponi, vel contrariari: pugnàtia necessario duo petit, quorum vnū alteri contrarietur & opponatur, nõ solū quidè in mente, sed etiã in voce, quæ, illius signum esse supra dicebamus. & ita ab Arist. 1. Elencho. & 1. de inter. & 1. Post definitur, quod sit, affirmatio & negatio eiusdè de eodem, id est, repugnantiã duarum propositionum, quarum vna est affirmatiua altera negatiua eiusdè subiecti & eiusdem prædicati.

Pro quo aduerte, quod propositiones plures sunt in duplici differètia: vt Petrus Hispanus adnotauit, alię participat vtroque extremo, id est conueniunt in subiecto & prædicatio: vt ista, A. est B. B. est. A. alię vero nullo extremo participat, vt A. est B. C. est D. aliæ participat vno tantum extremo: vt hæc A. est B. A. est C. rursus, participantes vtroque extremo, aliæ participant illud ordine eodè, vt A. est B. A. est. B. aliæ ordine conuerso, quando scilicet prædicatum vnius est subiectum

E 2 alterius,

Quid sit oppositio.

Nota pro oppositio.

Diuiditur tractatus.

alterius, & cōtra, vt patet in primo exemplo. Item participantes, vtroq; extremo ordine eodem, alia oppositæ, alia non oppositæ, non oppositæ quarum vtraque est affirmatiua, verbi causa, A. est B. A est B. oppositæ quarum alia affirmans est alia negans, vt A. est B. non est B.

Opposita
ta qua-
druplex
& quæ.

Tandem oppositæ sunt quadruplices, alia contradictoriæ, id est duæ propositiones, vna vniuersalis, alia particularis, vna affirmans, alia negans, verbi causa, omnis A. est B. quidam A. non est B. hoc autem intelligendum iudico quando subiectum est commune: nam si sit singulare in vna, in alia etiam manebit singulare, verbi causa, Petrus currit, Petrus non currit. Alia sunt contrariæ, id est duæ propositiones vniuersales, vna affirmans, altera negans: vt omnis A. currit, nullus A. currit, alia sunt subcontrariæ, scilicet duæ propositiones particulares vel indefinite, vna affirmans, alia negans: vt homo currit, homo non currit. Demum alia

dicuntur subalternæ, quæ non sunt oppositæ, cum vtraq; debeat esse affirmans, vel negans, sed vna debet esse vniuersalis alia particularis, verbi causa, omnis A. currit aliquis A. currit, ideo enim sic dicuntur, quia vna sub altera collocatur: numerantur autem hic ab omnibus inter oppositas, non quia sunt vt dictum est oppositæ, sed quia inter has inueniuntur, vt videre est in sequenti figura. Iam ergo oppositio in communi, pugnantia est duarum propositionum eiusdem subiecti & eiusdem predicati ordine eodem, pugnantia inquam veritate & falsitate vt contradictoriæ, quæ nec simul veræ nec falsæ esse possunt: vel sola veritate vt in contrariis contingit, licet enim possint esse simul falsæ non tamen simul veræ, vel sola falsitate, vt in subcontrariis euenit, quæ simul veræ non tamen simul falsæ possunt dari: de quibus omnibus infra statim latius dicendum. In particulari, interim ex dictis exempla clara sunt.

Oppositi
tio in cō
muni,
quid sit.

C. A.

1. C
tio
opp
tion
con
ni,

Omnis ho-
mo currit.

Contrariæ.

Nullus ho-
mo currit.

Subalternæ.

Contra

toria.

dic

Contra

toria.

Subalternæ.

Aliquis ho-
mo currit

Sub contrariæ.

Aliquis hō
non currit.

CAPVT III.

De conditionibus requisitis generaliter ad omnem oppositionem.

1. Conditio pro oppositione in communi.

Quædam conditiones sunt generaliter requisitæ ad oppositionem, quædam vero ad particularem oppositionem: pro oppositione in communi ex definitione colliguntur. Prima est quod propositiones participent utroque extremo ordine eodem: id est quod idem sit in utraque subiectum & idem prædicatum, voce, significatione, re, & nomi-

ne: id est quod sit uniuocum: quare iste non opponitur, canis latrat, canis non latrat. Vtrum vero impediat oppositionem, quod subiectum differat nomine, ut ensis est acutus gladius non est acutus: dico quod sunt oppositæ de lege non autem de modo enuntiandi, quod infra patebit.

Secunda conditio, quod seruetur idem genus, quantum ad propriam & impropriam, simplicem & personalem, naturalem & accidentalem suppositionem: penes vero determinatam, distributiuam & confusam va-

2. Conditio ad idem.

riationis tollit oppositionem: quare istę non opponuntur, homo est species, nullus homo est species: quia mutatur suppositio, similiter, debet seruari eadem restrictio, quare istę non opponuntur. A. legebat A. legit, eademque ampliatio, & eadem appellatio, quare vidi Papam nullum Papam vidi non opponuntur.

3. Conditio ad idem.

Tertia cōditio, quod propositiones sint oppositę qualitatis, idest vna affirmatiua altera vero negatiua: quę debent attendi penes copulam principalem, non penes minus principalem, vt vidimus cā. 8. de qualitate propositionū: quare istę non opponuntur. A. qui legit docet A. qui non legit docet: quę omnia cōprehenduntur, sub illo, eiusdē de eodē affirmatio & negatio. Vnde Aristote. 4. Perih. posita eadē definitione oppositionis, adiecit, & quę eunq; diximus ad vitandas molestias Sophistarū: si enim idē de eodem prædicatur vniuoce, affirmatio & negatio opposita erunt.

Nota ratio cōtradictionis. reperitur principaliter in cōtradictionis.

Ad intelligēdas autē cōditiones oppositionis in particulari, est primo notandū, quod ratio p̄fecta cōtradictionis, principaliter reperitur in cōtradictionis, ex veritate enim vnus colligitur falsitas alterius, & e cōtra: & hoc est quod dicitur, verita-

III. Pars Summul.

te, aut falsitate formaliter repugnātes, contrarię vero, quia solum veritate pugnant, ex veritate vnus infertur alterius falsitas, sed nō ē cōtra: quia possunt esse simul falsę. Itē in subcontrariis ex falsitate vnus infertur alterius falsitas, sed non ē contra, quia nequeunt esse simul falsę.

Notandum secundo, quod duplex est vniuersalitas: alia cathegorematica, idest terminus communis resoluendus copulatiuē: alia syncathegorematica, idest terminus syncathegorematicus copulatiuē resoluendus, vt omnis, nullus. Similiter in proportione, particularitas duplex est, vna cathegorematica, idest terminus cōmunis resoluendus disiunctiuē, alia syncathegorematica, idest signum particulare disiunctiuē resoluendum, vt aliquis quidam possibiliter.

Adde, quod signa quędam in completa, partim sunt vniuersalia, partim particularia: vt vox omnis collectiuē, & aduerbiū modale contingenter, & possibiliter, & hęc dicuntur vniuersalitas incōpletę. Ex quo primo infero, quod aduerbia, quę nō faciūt propositiones modales, sed solum sunt modi ipsarum, & determinationes ipsarum, neque sunt vniuersalitas, neq; particularitas similiter, quod

Nota, vniuersalitas duplex.

Signa diuersimodę sumpta.

Illatio ly dictis.

ter-

Capit. III. De conditionibus oppositionibus. A

terminus supponens simpliciter, nec est vniuersalitas, nec particularitas, eadem ratione dicta. Item vniuersale signum quando est pars extremi, dicitur vniuersalitas non vniuersaliter tenta, vt in hac quidquid est omne bonum est Deus.

1. Conditio pro contradictoriis.

His positis, sit prima conditio pro contradictoriis, ad hoc vt aliquę propositiones sint contradictorię, præter conditiones positas requiritur, quod non maneat eadem vniuersalitas, nec eadem particularitas in vtraque propositione: sed quod vniuersalitas vnus mutetur in particularitatem alterius, & è contrariaq; nõ maneat idem terminus distributus, nec in distributus in vtraque, sed quod in vna distribuitur in altera non distribuatur, & è contra: exemplum patet in figura, quare istę non sunt contradictorię, omnis homo possibiliter est albus, aliquis homo possibiliter non est albus, quia manet eadem particularitas sine thegorematica, & similiter omnis homo est omnis homo, aliquis homo non est aliquis homo.

Nota pro hac condicione.

Circa, quod aduertendum, quod est hæc conditio intelligenda de vniuersalitate, vniuersaliter tenta non autem quando vniuersalitas est pars extre-

mi: quia tunc tam vniuersalitas, quam particularitas debet in vtraque vniuersaliter manere, verbi causa, quid quid est omne bonum est appetibile: aliquid quod est omne bonum non est appetibile, contradictorię sunt.

Secunda conditio, pro contrariis, in vtraque debet manere eadem vniuersalitas, non tamen eadem particularitas, idest quod terminus supponens distributiuè in vna, similiter in altera: terminus verò supponens in vna in distributiuè, in altera debet distribui: exemplum in figura.

Tertia conditio, pro subcontrariis, ex parte subiecti debet manere, eadem particularitas: idest quod subiectum in vtraque determinatè supponat, in prædicato vero vniuersalitas negatiua debet mutari in particularitatè, vt patet in figura.

Quarta conditio, pro subalternis, ex parte subiecti vniuersalitas vnus, debet mutari in particularitatem alterius, ex parte verò prædicati maneat idem prædicatum, idest subiectum non debet manere distributum, neque in distributum in vtraque: prædicatum verò in affirmatiuis determinatè in vtraque supponit, in negatiuis vero distributiuè, quæ patet in figura.

2. Conditio pro contrariis.

3. Conditio pro subcontrariis.

4. Conditio pro subalternis.

Nota
pro intel
ligentia
dicto:ū.

Pro huius maiori intelligētia sciendum est, quod oppositæ propositiones sunt in triplici differentia, verbi causa, contradictoriæ, quædam sunt de lege solum, idest quæ veritate & falsitate pugnant (quæ vt postea videbimus lex est earum). aliæ sunt de modo enuntiandi solum, quarum vna est affirmatiua, alia vero negans, particularis, non tamen legem seruat: vt omnis A. possibiliter est B. aliquis. b. possibiliter nō est A. aliæ vero sunt de modo & lege enuntiandi simul, quibus nulla est prædictarum cōditionum: vt omnis A. est b. quidam A. non est b. & idem iudicium debet seruari in contrariis & subcontrariis.

CAPVT III.

Quomodo singulæ oppositiones cognoscantur.

Circa hanc materiam, antequam hinc discedamus pro cognoscendis omnibus propositionibus, qua oppositione opponantur. Dico & sit regula generalis, positis duabus propositionibus vniuersalibus, oppositæ qualitatis, eiusdem de eodem, & affirmatiua infert cōtradictorium alterius, scilicet, negatiuæ & nō infertur ab eo: Illæ duæ propositiones contra

1. Regula
pro con-
trariis.

III. Pars Summul.

riæ erūt, verbi causa, omnis homo currit, nullus homo currit, contrariæ erunt: quia affirmatiua infert hanc quidam homo currit, quæ est contradictoria negatiuæ, & nō infertur ab ea, quia non valet quidam currit: ergo omnis, & c. quod autē tales sint cōtrariæ probo sic: quia possunt esse falsæ simul non tamen veræ ergo: probo antecedens, nam si non recte sequitur aliquis homo currit, ergo omnis, & c. antecedens est verum, & consequens falsum: quod si antecedens verum est, cōtradictorium eius est falsum, scilicet nullus homo currit: & similiter est falsum, omnis homo currit eum sit consequens malæ consequentiæ: ergo possunt esse falsæ duæ illæ propositiones, quod autem non possint esse veræ probatur, nam si bene sequitur omnis homo currit: ergo aliquis, & c. vel antecedens est verū, vel falsum? si falsum iam duæ propositiones nō possunt esse veræ, si verum, ergo & consequens, cum sit consequentia bona: quare eius contradictoriū, scilicet nullus homo currit, est falsum: ergo vtraq; nequit esse vera, & idem è contra dico de negatiua.

Dico secūdo, datis duabus propositionibus particularib⁹ oppositæ qualitatis, eiusdē de eodem, & affirmatiua inferatur

2. Regula
seu dictū
pro sub
cōtrariis.

ex

3. R.
pro
tra
xis

4. R.
la.

Cap. III. Quomodo singulae oppositae cognoscantur. 73

ex contradictorio negatiuae, & non inferat illud: propositiones illae sunt subcontrariae: possunt enim dari simul verae non autem simul falsae. Probatur nam si contradictorium negatiuae, scilicet omnis homo currit, infert hanc aliquis homo currit, vel antecedens est verum vel falsum, si falsum, eius contradictorium est verum, scilicet aliquis homo non currit, quae est altera particularis: quare utraque non erit falsa, quod si ex hac particulari quidam homo currit non colligitur vniuersalis, ergo omnis homo currit, antecedens est verum & consequens falsum, ergo illius contradictorium, scilicet quidam homo non currit erit verum, & consequenter ambae sunt verae, & eadem ratio valet arguendo a negatiua.

3. Regula pro contradictoriis.

Dico tertio. Si dentur duae propositiones oppositae qualitatis eiusdem de eodem, vna vniuersalis alia particularis, & vna inferat contradictorium alterius, atque ex eo inferatur, sunt contradictoriae: quia nec simul falsae, nec simul verae esse possunt.

4. Regula.

Dico quarto (quod ex superioribus elicitur) propositiones quarum vna non infert contradictorium alterius, nec inferatur ex eo, nullo modo opponuntur: quia possunt simul esse verae aut falsae, probatur, sunt pro-

positiones, omnis homo currit, omnis leo rugit. huius contradictorium est quidam leo non rugit, tunc sic, si omnis homo currit non infert quidam leo non rugit: ergo potest ly omnis homo esse verum, & ly, quidam leo falsum: ergo eius contradictorium erit verum, scilicet omnis leo rugit: ergo omnis homo currit, & omnis leo rugit sunt verae. Similiter, si quidam leo non rugit, non infert hanc omnis homo currit: ergo ly quidam leo potest esse vera, & secunda falsa, tunc sic quidam leo non rugit est vera: ergo eius contradictorium, scilicet omnis leo rugit est falsa, quare omnis leo rugit & omnis homo currit sunt falsae, & consequenter non opponuntur: haec tamen omnia debent intelligi, quando termini sunt communes distributi & completi. Vide hoc loco modernos.

Villalpā.

Pro terminis vero singularibus, & vniuersalitate incompleta sint aliae duae regulae: prima, quando omnes termini sunt singulares in utraque propositione, per solam additionem negationis perfecte opponuntur contradictoriae: vt in his Petrus est hoc album Petrus non est hoc album.

1. Regula pro terminis singularibus.

Secunda regula, quando subiectum distribuitur incomplete, per solam antepositionem

2. Regula.

gula
cū
sub
ariis

negationis opponuntur perfecte, verbi causa, omne animal fuit in arca Noë, non omne animal fuit in arca Noë, & hæc de hoc capite.

CAPVT V.

De materia propositionū.

QVia in sequenti capite, ponendæ sunt oppositarum propositionum regulæ, quæ aliter in materia naturali, aliter vero in contingenti illis competunt (omnes namq; in naturali materia, siue contradictoriæ, siue contrariæ, siue quæ sub istis sunt veritate & falsitate pugnant) ad pleniorē oppositionis intelligentiam, in hoc capite de earum materia necessario parua dicenda sunt.

Quid sit materia propositionis.

Pro quo primo sciendum, quod propositionis materia, vt eleganter tradit Soto, nihil aliud est, quam habitudo & ordo prædicati ad subiectum: & quoniam talis habitudo tripliciter potest contingere, per inde triplex est propositionis materia, idest naturalis, contingens, & remota: naturalis materia est, necessaria habitudo prædicati ad subiectum, idest quādo prædicatum est de essentia subiecti, vel eius propria passio, vt homo est animal; homo

III. Pars Summul.

est risibilis. Contingens vero est habitudo, seu respectus, & conexio contingens prædicati cum subiecto: quando, scilicet prædicatum est accidens subiecti, quod potest inesse, & non inesse subiecto, vt homo est iustus: tandem remota materia, est, habitudo prædicati, repugnantis cum subiecto: quando, scilicet prædicatum nequit subiecto conuenire vt homo est lapis.

Secundo sciendū, quod propositionum materia est attendenda penes prædicatum: ita sanè quod quantumcunque varietur propositio secundū quantitatem, qualitatem, ampliationem, restrictionem, appellationem, si tamen prædicatum ex se, sit de essentia subiecti, vel propria passio, est in materia naturali & sic de aliis.

Tertio sciendum, quod prædicatio est in triplici differentia, alia est identica, alia disparata, alia nec identica, nec disparata, sed medio modo se habens: identica, est in qua idem de eodem dicitur: vt in his homo est homo b. est b. ensis est gladius: disparata est quando prædicatum est disparatum subiecti, vt homo est lapis.

Quarto sciendū, quod prædicatio media, idest neque identica, nec disparata, est duplex, alia

2. Nota penes quid est attendenda materia propositionis.

3. Notandū, quod triplex prædicatio.

4. Nota prædicatio media duplex, quid prædicata.

alia est directa, quando scilicet prædicatum se habet, vt forma subiecti: id est quando prædicatur definitio, vel pars definitionis de suo definito, vel superius de suo inferiori, vel accidens de subiecto, vt homo est animal, homo est iustus: quia prædicatum se habet, vt forma subiecti, directum enim est & proprium formæ, quod subiecto superueniat: quando ergo prædicatum, quod superuenit subiecto vt eius forma se habet, merito directa dicitur.

Quid prædicatio indirecta.

Prædicatio verò indirecta, est contra, quando subiectum est forma prædicati, id est quando prædicatur est definitum de sua definitione, vel subiectum de accidenti, vel etiam inferius de suo superiori, vt animal homo, album homo.

Dubium difficile.

Dubium tamen est an propositio, in qua inferius prædicatur de suo superiori, vt hæc animal est homo, & similes sint in materia naturali, vel potius in contingenti? Soto dicit, quod est in contingenti, quia prædicatū accidit subiecto, accidit. n. animali, quod si fit homini: ergo est in contingenti, & confirmatur, quia prædicatum non dicitur verè de subiecto distributo, est enim falsum omne animal est homo, signū ergo est, quod est in contingenti.

Et contra verò aliqui tenent, scilicet, quod sint in materia naturali: inter quos est Fons. li. 1. capit. 5. què ego libenter sequor, & probatur: nā, verbi causa, hæc animal est homo sequitur & infertur ex hæc homo est animal, sed ista est in naturali: ergo & illa. Secūdo probatur, nā illa propositio est per se necessaria in secūdo modo dicēdi per se: ergo est in materia naturali, antecedens probatur, quia subiectum, est de essentia prædicati, nam licet homo non sit de essentia animalis in cōmuni, est tamen de essentia aliquorū suppositorū in cōmuni, scilicet illorū, quæ sub homine cōtinentur, nam in hæc animal est homo, vox animal supponit pro suis suppositis, & homo pro natura simplici, & sic verificatur locutio pro suppositis animalis, quæ sunt sub homine: ideo prædicatū est de essentia subiecti, quantū ad supposita pro quibus verificatur de ipso. Confirmatur & declaratur, habitudine prædicati & subiecti, in illa propositione est necessaria, quia impossibile est, quod prædicatum nō conueniat subiecto: ergo idem quod prius, & per hoc patet ad argumentū Soti, negatur enim antecedens, & ad confirmationem dico ex supra dictis, quod materia propositionis, debet solū

2. Sententia. Respondetur ad dubium.

Probatur

Probatur

Confirmatur.

attendi

atendi penes habitudinem prædicati ad subiectum, nõ autem penes quantitatem, vel qualitatem, veritatem, seu falsitatem propositionis.

Illatio
ex di-
ctis.

Ex quibus omnibus infero primo, quod omnes propositiones quæ efficiuntur ex terminis sinonomis sunt in materia naturali, vt indumentum est vestis, & quæ constat similiter ex terminis cõuertibilibus, vt homo est susceptiuus disciplinæ, similiter & omnes, in quibus superius de inferiori, vel e cõtra prædicantur, sunt in materia naturali. In materia vero contingenti, sunt omnes quæ constât terminis impertinentibus vt album est dulce, & quarum prædicatũ potest ab esse subiecto: in materia vero remota sunt, quæ terminis repugnantibus constant: vt cæcus est videns. Itẽ omnes propositiones, quæ ex eisdem terminis efficiuntur, licet quantitate aut qualitate differant in eadẽ materia sunt.

Dubium
Respon-
detur.

Siroges, in qua materia sit Sortes est omnis homo? dico quod in remota, quia secundũ naturam prædicatũ repugnat subiecto: quod si dicas constare ex eisdem terminis atq; hæc Sortes est homo, variata solum quantitate quod nil refert, & hæc in naturali est: ergo, &c. falsum assumit, cũ enim omnis sit pars extremi, non eisdem ter-

minis constat vtraque.

Secunda illatio, quod cum dicimus quod propositionis materia est triplex, nolumus dicere, quod aliqua materia sit triplex, idest naturalis, contingens & remota, sed sensus est, quod quæuis materia aliquo trium generum continetur, genere inquam materiæ naturalis, contingentis aut remotæ, & sic quemadmodũ vniuersa materia triplex est, sic etiam quæuis materia est triplex, idest aliquo trium generum cõtinetur: sicuti dicitur quod propositio est oratio verum vel falsum significans, non quod aliqua sit, quæ verum vel falsum significet, sed quod quæuis propositio sub hoc continetur generum, nam aut vera est aut falsa, vel vt dicit Soto, in hac propositione materia est triplex, vox triplex immobiliter supponit, ita vt non liceat colligere: ergo hæc materia est triplex.

2. Infer-
tur.

Tertio infero, quod licet habitudo extremorum respectu prædicati & subiecti, sit forma propositionis: respectu tamen actualis compositionis habet modum materiæ.

3. Illatio

Quarta infero, quod hæc propositio homo est mortuus, est in materia remota, quia prædicatum repugnat subiecto: homo enim nisi viuat, homo non est, repugnat autem, quod ho-

4. Illatio

mo

Capit. VI. De legibus propositionum oppositarum. 77

mo sit, & quod mortuus: nam si homo, animal, si animal uiuens sensibile, quod cum mortuo repugnat: & hæc de hoc capit.

CAPVT VI.

De legibus propositionum oppositarum.

IN hoc capite quasi in epilo-go (in superioribus iam materia & oppositionis conditionibus datis) leges & natura omnium oppositionum aperienda est.

1. Lex contradictoria.

Pro quo dico primo, lex contradictoria est, vt simul nec verè, nec falsè in nulla materia, neque in se, neque in aliis similis formæ sint, & hoc est per se notum, nam quod vna affirmat alia negat.

2. Lex contraria.

Dico secundo, lex contraria est, quod possint esse simul falsæ, non tamen simul verè in se vel in aliis similis formæ, id est, quæ habent omnes conditiones contrariarum (nam in materia naturali & remota omnes vt dictum est veritate ad quæ falsitate pugnant) ratio, quia si sunt verè contrariæ, duæ contradictoriæ datur simul verè, nã si vniuersalis est vera infert ex se particularè veram, quæ contradictoria est alterius vniuersalis, verba causa, nullus A. est

B. omnis A. est B. omnis A. est B. infert hæc quidam A. est B. quæ est contradictorium istius nullus A. est B. & ita duæ cõtradiçoriæ, scilicet particularis affirmans, & vniuersalis negans verè erunt, & è contra.

Dico tertio lex est subcontrariarum vt possint esse simul veræ in aliqua materia, scilicet in contingenti, non autè simul falsæ: (nam in naturali & remota solùm in simili forma hoc habet.) Ratio, quia si ille datur simul falsè, duæ contradictoriæ falsæ erunt, patet in hac, quidam A. est B. quidam A. non est B. sunt falsæ: ergo vniuersales suæ erant falsæ, nam ad falsitatem vniuersalis sufficit vna particularis: tunc sic, vniuersalis affirmatiua & particularis negans & è contra, contradictoriæ sunt & falsæ: ergo darentur duæ contradictoriæ simul falsæ.

Dico quarto lex subalternarum est, vt si subalternans sit vera, sit etiam subalternata, quia ex ea infertur: & si particularis sit falsa, sit etiam vniuersalis, quia vt dictum est, ad vniuersalis falsitatem vna particularis sufficit, & hoc intellige in omni materia & in simili forma & in aliis propositionibus.

Ex quo infero subalternans non esse propriè oppositas, sed solùm in quantitate diuersas: quia non pugnant, nec veritate,

3. Lex pro subcontrariis.

4. Lex pro subalternis.

Illatio.

te, nec falsitate, nec etiam sunt oppositæ qualitatris. Vnde definitio oppositionis Aristote. illis non conuenit: imo nec sub contrariæ sunt nisi voce oppositæ vt ait Aristot. 2. lib. Priorum. cap. 18. & 1. de interpret. capit. 5. & 6. in fine: re autem veræ non sunt oppositæ, quia subiectum pro diuersis sumitur: vt patet in his quidam A. est B. quidam A. non est B. tū etiam, quia solum falsitate pugnant, pugnantia verò in falsitate minima est: manent ergo oppositæ propriæ, duæ cōtradictoriæ & conuariæ, sed de subcontrariis etiam agemus, quia voce sunt oppositæ: huic fauet quod Aristot. in eodem lib. 1. cap. 5. & 6. commemorando oppositiones & oppositas propositiones, nihil de subcontrariis dixit.

Arg. cōtradicta.

Respondetur ad argum.

Sed dices duæ cōtrariæ sunt falsæ, ergo duæ subcontrariæ, erunt falsæ, patet consequentia, quia sunt particulares illarum vniuersalium. Respondet negando consequentiam: nam ad falsitatem vniuersalis, non est opus, vt particularis sit falsa, sed solum singularis: quia singularis falsa est, quæ vnum habet falsum, particularis vero falsa petit omnium singularium falsitatem: & sic vbi ego (quod non memini) vel alius dixerit vniuersalem falsam ha-

III. Pars Summul.

bere particularem falsam sumunt particularem pro singulari, hoc fere argumentum hoc patet soluit Aristoteles. 1. de interpretat. capit. 6. circa finem: non enim oportet vt particularis, siue indefinita, & eius vniuersalis simul veræ vel falsæ existant, hæc enim vera est homo est pulcher, secus nullus homo est pulcher, similiter homo non est albus vera, hæc falsa nullus homo est albus.

Sed dices rursus, duæ singulares sunt falsæ, quia suæ vniuersales falsæ: ergo etiā duæ cōtradictoriæ falsæ. Respondetur, quod nō sunt respectu eiusdem, sed vnum singulare, scilicet Petrus, reddit falsam affirmatiuā, aliud verò, scilicet Paulus, reddit similiter negatiuā.

Vt autem ea quæ dicta sunt & dicenda radicitus penetrentur, ante quam argumenta proponantur generaliter, sciendū est: primo, quod signa sunt in duplici differentia, quædam sunt completa, quæ scilicet pure copulatiuè, vel disiunctiuè resoluuntur: quædam verò sunt incompleta, quæ partim, scilicet copulatiuè partim disiunctiuè resoluuntur: id est, quæ resoluuntur copulatiuè subdisiunctione, vel disiunctiuè subcopulatione.

Hæc autem rursus sunt in duplici differentia: quædam sunt vni-

Argu. 2.

Respondetur.

Nota.

Signa duplicia.

Illatio ex dictis

Et hæc in duplici differentia.

Cap. VII. De legibus propositionum oppositarū. 79

vniuersalia, quædam vero particularia, incompletum vniuersale est, quod resoluitur copulatiuè sub disiunctione, verbi causa, omne animal fuit in arca Noë, sensus est, de qualibet specie animalis aliquod animal fuit, &c. quæ sanè copulatiuè sub disiunctione resoluitur, de hac specie animalis hoc animal vel hoc animal fuit, & de hac specie, &c. Signum vero incompletum particulare est, quod resoluitur disiunctiuè sub copulatione, verbi causa, in hac aliquod animal fuit, &c. sensus est de aliqua specie animalis, nullū fuit, sic disiunctiuè sub copulatione resoluitur, de hac specie animalis hoc animal, & illud nō fuit in arca Noë, vel de hac specie hoc animal, & illud, &c. vnde hæc duo signa incomplete sumpta, idest vniuersale & particulare incompletum, se habent opposito modo: ita sanè quod vniuersalizatur à signo vniuersali incompleto, particularizatur à signo particulari incompleto, & è contra: vt ad sensum patet per suas exponibiles supra datas.

Illatio 1. Ex quo colligo primo, quod ex dictis istæ duæ propositiones, omne animal fuit in arca Noë, aliquod animal non fuit in arca Noë, si ly omne & aliquod summantur in vtraq; cōpletè, cōtra dicunt: vt sit sensus de qualibet

specie, quodlibet animal, & affirmatiua est falsā, similiter si in vtraq; signa maneāt incompletè cōtradiciunt, vt sensus sit supra datus, idest de qualibet specie aliquod animal: & tūc negatiua est falsā. Ratio est, quia in vtraq; non manet eadē vniuersalitas, nec particularitas, vt patet in exemplo dato: & per hoc soluitur argumentū omne animal fuit, aliquod animal non fuit, scilicet Plato.

Secūdo colligo, quod dictæ propositiones, si subiectum in affirmatiua distribuatur cōpletè, & in secūdo in cōpletè, sunt cōtrariæ de lege: quia manet eadē vniuersalitas in vtraq;, & affirmatiua distributa cōpletè, infert cōtradiçtoriam negatiuè distributā, scilicet incompletè: sin verò in prima summatur in cōpletè, vt summitur in scriptura, & in secūdo cōplete, vt sit sensus de aliqua specie aliquod animal, sunt subcontrariæ de lege, quia manet eadē particularitas in vtraq; propositione, animal enim vtrōbiq; determinatè supponit, & quia affirmatiua incompleta infertur ex cōtradiçtorio negatiuæ, ex vniuersali completè distributā.

Tertio colligo, quod istæ propositiones, omne animal fuit in arca Noë, omne animal non fuit in arca Noë: & similiter istæ aliquod animal fuit in arca Noë,

2. Illatio ex dictis

3. Illatio.

Noë, aliquod animal non fuit in arca Noë, si signū vtrobiq; accipiat in completè, nullam legem participant oppositio- num, quia vtrobiq; manet ea dem vniuersalitas & eadē par- ticularitas.

4. Illatio Tandem vltimo infero ex omnibus di&is, quod hoc signum omnis, & omne, quādoq; distribuit pro generibus singu- lorū, quandoq; distribuit solū species, & nō indiuidua, quod idem est, quod incompleta di- stributio: quandoq; verò pro singulis generū distribuit, quādo & indiuidua & species di- stribuit, & hæc est distributio perfecta. Similiter ly aliquod quandoq; particularizat pro generibus singulorum, idest quandoq; solū species particu- larizat, & hæc est particulariza- tio in completa: aliquando verò pro singulis generum, quan- do & species & indiuidua par- ticularizat, & hæc est perfecta particularizatio: & per hoc sol- uitur argumentum triuale om- nis animal, &c.

De signis
specialis
confusio-
nis.

Sed quoniam specialem in- gerunt in hac materia difficul- tatem signa specialis, confusio- nis, de quibus supra. Sciendum secundo pro primo signo, seli- cet omnis collectiue, quod du- pliciter accipitur vno modo distributiue, idest quando fa- cit quod terminus cui iungitur

III. Pars Summul.

pro omnibus suis significatis accipiat. Secundo modo col- lectiue quando facit vt termi- nus cui iungitur, pro tota colle- ctione summatur suorum sig- nificatorum, vt in hac omnes Apostoli Dei sunt duodecim, omnis populus Vallisoletanus fuit in concione.

Tertio sciendum, quod ter- minus signo collectiue affe- ctus, nec est vniuersalitas, nec particularitas. Sed habet se ad modū termini singularis, quia tota collectio simul, res quedā est singularis, quantum ad mo- dum enuntiandi, quæ de quo- libet indiuiduo verificari non potest.

Ex quo infero, quod talis ter- minus collectiue signo affe- ctus, debet manere eodem mo- do in vtraque contradictoria admodum termini singularis.

Secundo infero, quod pro- positio de omnis collectiue ra- tione subiecti, non potest habe- re contrariam, nec subcontra- riam, quia per solam negatio- nis aditionem, vt diximus ca. 1. varjata qualitate contradic- tione opponitur, vt omnes Apo- stoli Dei sunt duodecim, non omnes Apostoli sunt duode- cim, & tunc negatiua est falsa, & per hoc patet ad quodā ar- gumentum triuale de propo- sitionibus de ly omnis colle- ctiuo, quod ob id non potest

De sig-
nis colle-
ctiuis.

1. Illatio.

2. Illatio.

C A.

CAPVT VII.

De quibusdam contra prædicta obiectiõibus.

Quædam argumeta hoc ca-
pite proponuntur, tum vt
magis veritatis ratio pateat, tũ
etiam vt sophistarum figmenta
diluantur: & quidem ea solum,
quæ quasi ceterorũ capita sunt
& principium proponentur.

1. Argu.

Primo argumetor aduersus
contradictoriarum leges, hæ
sunt contradicto: ię. Adam fuit
omnis homo, Adam non fuit
omnis homo, & dat tur simul
verę: ergo, &c. Prima patet,
quia tempore quo fuit Adam
nan fuit alius homo. Secunda
etiam patet, quia Adam non
fuit Noë, ergo non fuit omnis
homo: Respondetur primã esse
verã, secundam vero falsam: ra-
tio est, quia prima facit hũc sen-
sum Adam fuit aliquo tempore
omnis homo, cum ly, fuit tẽ-
pus particulare significet, idest
Adam qui est vel fuit, in nega-
tiua vero cũ negatio distribuat
tẽpus in verbo inclusum, equi-
ualer hũc nullo tempore Adã
fuit, omnis homo, quę falsa est
cum habeat vnã singularem
falsam.

Replica
contra so-
lutionẽ.

Sed cõtra, sequitur, quo dista
contradictio: siat simul verę,
omnis homo fuit Adã aliquis
homo non fuit Adã probatur

sequela. Prima est vera, quia ha-
buit unã de præsentì verã hanc,
scilicet omnis homo est Adã.
secũda etiã patet, quia Noë nõ
fuit Adã: ergo, &c. Respondetur
negando affirmatiuã esse verã.
Ratio est, quia illa affirmatiua
vniuersalis, distribuit pro om-
nibus hominib⁹, qui fuerũt, nã
ly omnis nõ est pars extremi, vt
in alia, sed potius totius propo-
sitionis, & sic est falsa, quod pa-
tet per ascẽsum vel descẽsũ, &c.

2. Argu.

Secũdo argumetor, hę cõtra-
dictiũ, vterq; homo currit, alter
homo nõ currit, & sunt verę si-
mul, si ex duobus hominibus
vterq; currat, alter vero alterius
vinarij hominũ non currat: ad
hoc quidã & multi volũt vt So-
to, posse summi vterq; cõplete
& incomplete. Sed responde-
tur cũ Merc. in germano & ve-
ro sensu, ly, vterq;, tantũ signifi-
care duo vnus vinarij, & ly al-
ter vnũ vnus vinarij vnione,
vnde si vnus binarius signi-
ficatur contradicũt & affirmatiua
est vera, secus vero minimẽ.

3. Argu.

Tertio argumentor hę sunt
contradictoria, ad equitandũ
requiritur equus, nullus equus re-
quiritur ad equitandũ, & tamẽ
sunt simul verã: ergo, &c. Pri-
ma patet. Secũda probatur per
descẽsum, hic equus non requi-
ritur: ergo, &c. Respondetur se-
cũdã posse facere duplicẽ sen-
sum. Primus est vt ly equus sit cõ-

F futus,

fusus, æquialeat huic, non requiritur equus ad equitandū, & sic contradicunt. & secunda est falsa, neq; est descendendū copulatiuē, sed disunctim. Secundus est, vt ly equus stet determinatē, & sic mutatur suppositio confusa, quod non licet vt supra notauimus: & ideo in illis missam vis cātaui, non est contradictio: quia secūda facit hūc sensum, nullā missam in particulari vis cātaui, quod verum est, erunt tamen dictæ propositiones contradictoriæ, per solam additionē negationis: vel secundo respondetur cū Buridano, vt refert hic Soto, quod nō contradicūt, quia variatur appellatio formalis in materialē, requiritur enim in prima supra formale equi appellet, in secunda vero supra materiale. M. Soto tenet, quod sunt subcontrariæ, quia affirmatiua infertur ex cōtradictorio negatiuæ, scilicet ex hac aliquis equus requiritur ad equitandum: melius & facilius Villalpan. respondet, quod non sunt contradictoriæ, quia mutatur suppositio à simplici in personālē, sicut in his generatio est æterna, nullageneratio est æterna, nam ly nullus adiectiuum est.

4. Argu. Quarto argumentor ad idē, istæ contradicunt, omnis homo falsus est animal, aliquis homo falso non est animal, & dantur

simul verę: ergo, &c. Probat, in primis negatiua vera est, affirmatiua probatur per conuersionē, hæc est bona consequentia, omnis homo falso est animal: ergo aliquod animal falso est homo: consequens est verū signato, verbi causa, equo: ergo antecedens: respondetur nō esse bonā consequentiā, consequens est verum: ergo & antecedens, quia in bona cōsequentia etiā ex impossibili potest verum inferri.

Quinto argumentor, ad idē, istę contradicūt, in sequana sunt pisces, insequana nō sunt pisces & datur ambo verę, ergo. Probat minor, id est negatiua, primo insequana sunt aliqua entia putā lapides, quę non sunt pisces ergo: secundo insequana sunt nō pisces: ergo insequana non sunt pisces, consequentia est optima ab affirmatione ad negationē variato prædicato penes finitum & infinitum. Respondetur vtrinq; rationem deficere, eo quod semper ex particulari vniuersale colligitur, quod nō valet, sicut nullus homo currit: ergo nullū animal currit, sic respondet Villalpan. relictis nimis, quæ à Soto hic multiplicantur.

Sexto argumentor principa liter ad idem, istę contradicūt, hæc propositio est falsa, hæc propositio non est falsa, si ly hæc,

5. Argu.

6. Argu.

Respo
detur
argum

Cap. VII. De quibusdā argumen. contra prædicta. 83

hec, signet utrobique primam, & dantur simul falsæ: ergo, &c. Probatur, nam si prima est falsa: ergo est vera, quia dicit se esse falsam: & si est vera: ergo est falsa, quia dicit se esse falsam cum sit vera: negatiua etiam si prima est falsa, falsa est, cum dicat non esse falsam, idem est de his ego mentior nunc, ego nō mentior nunc, si nil aliud loquar, & ly nunc signet tempus eū primum proferā, & de hac nulla propositio est vera, aliqua propositio est vera, quarū significata contra dicūt, & sunt falsæ, si prima tantū sit in mūdo.

Ad hæc & similia Soto, & Petrus Hispanus sereno fronte in fine Summularum mille modos possuit respondendi, & tandem nil concludit, alij vero fatentur in reflexiuis, secūdas contradictorias esse falsas, sed non est opus hoc impugnare, vide Lemos. lib. 2. de erratis Dialecticorum cap. 22. qui defendit id non esse demente Aristotelis, sed ad argumentum vix aliquid respondet.

Respon-
detur ad
argumē.

Respondetur tamen, impossibile esse, vt propositio, vel signum se ipsum adæquate significet, id est tantum se significet, quia definitio signi est, vt aliud à se signet. Secundo, quia si se tantum signaret, vel pro se tantum formaliter

supponeret, sequitur illud impossibile, scilicet duas contradictorias esse simul falsas, nam si summatur pro se, & se tantum significet, concludit argumentum, sed soluitur negando propositionem, vel signū posse significare se, vel supponi pro se tantum, sed necessārio signum debet summi pro alio quodd si aliud non fuerit, affirmatiua erit falsa: quia eius subiectum non existit in propositione accidentali, & negatiua erit vera, quia est de subiecto non existenti.

Septimo argumentor, ad idem & præcipuè contra hanc solutionem, istæ sunt contradictoriæ quilibet homo currit, aliquis homo non currit, & sunt veræ, casu quo omnes viui currāt, ergo. Prima patet, secūda probatur, Adā nō currit: ergo aliquis homo non currit: consequentia est bona, antecedens est verum: ergo & consequens confirmatur, negatiua non petit existentiam subiecti, ad sui veritatem, vt dictum est supra, ergo signari potest sub eius subiecto aliquis non existens, scilicet Adam. & sic erit vera. Propter primam probationem pater Fonsc. lib. 8. c. 38. dicit negatiuam ampliāre ad possibilia, & sic erit vera negatq; contra dicere si subie-

7. Argu.

ctum negatiue restringatur ad præsens, sed si hæc opinio vera esset, non posset assignari contradictoria negatiua restricta, scilicet aliquis homo non præsens non currit: & si subiectum ampliatur ad possibilia erit vera pro homine, qui posset esse viuus: tū etiam, quia disūctiue exponitur per descensum, hic homo viuus non currit, hic homo non currit, vel ille nō est viuus, & est vera signato non viuo, quia prima pars est vera per ampliacionē negatiue, cū possit propter id signari homo nō viuus sub subiecto pr. me. partis.

Responde
tur ad a-
gumen-
tum.

Vnde iā ad argumentum aliter dicendū, scilicet esse contradictorias, & negatiuā falsam in eo casu: ratio per quam patet ad argumentū est, quia cum non habeat ampliacionē, vt probaui, & cōmuniter tenetur, subiectū supponit pro presentibus: & ita est falsa, quia falso negatur, quod currit in dicto casu de eo pro quo supponit subiectū negatiue. sin vero nullū significatū existat subiecti, negatiua vera erit, quia sic predicatū non cōuenit subiecto, licet subiectū summatur pro significato existenti: quia cum non existat non conueniet predicatū subiecto.

8. Argu. Octauo argumentor ad idē hæc contradicūt quilibet hominis equus currit, aliquis hominis

equus non currit, & sunt vera ea-
sa, quo omnes equi possessi ab
homine currant. Prima patet se-
cūda probatur, si Petrus nō ha-
beat equum, equus Petri nō cur-
rit, & Petrus est homo: ergo
equus hominis non currit. In nu-
mera in cōtradictoris & syllo-
gismis miscētur, sophismata, in
hoc & similibus agregatis ex
recto & obliquo, distinguuntq;
alia agregata esse vnica quādo
præcedit rectus tuncq; totū id
resolui primo vt vnu terminū,
& supponit vt vnū: secūdo alia
esse agregata non vnica, vel vt
vocāt pluribus sumpta, tuncq;
resolui & supponi iuxta signa,
quibus afficiūtur, quæ sunt quā-
do præcedit obliquus.

His positis M. Soto, & alij
dicunt ly hominis in negatiua
virtute distribui, & ideo non
valere dictū argumentū, quia
est à non amplo ad ampliū di-
tributum, alij dicunt in affir-
matiua virtute distribui ly ho-
minis, sed non valere argumen-
tū, quia est à non amplo ad am-
plum negatiue sine constan-
tia, quæ sic erat ponenda, equus
Petri est, adunt insuper in ac-
ceptis vnice, signa inrer vtrum-
que terminum posita, vt ly cui-
uslibet in hac propositione
equus cuiuslibet hominis currit,
fieri parte extremi: quia virtus
signi non transit ultra, summūq;
pro equo communi omnium
homi-

Respo-
detur
argum-
tuū.

Respo-
detur
argum-
tuū.

Cap. VII. De quibusdā argumen. contra prædicta. 83

hominum: at in non vniciis, nec esse partem extremi, vt in hac cuiuslibet hominis equus currit, summiq; ita vt sit vera casu quo singuli homines habeant eum currentem, nullus tamen sit omnium, quo casu primam dicunt esse falsam,

Respon-
detur ad
argumē-
tuā.

Ego tamen dicam quid sentiam verius iuxta communem modum concipiendi, sequarq; maximè Merc. fol. 44. Primo nihil referre quod obliquè præcedat, vel sequatur, sed utroq; modo supponi iuxta signa qui bus afficitur, & ita in contradictoria mutandum signum, & ideo dictas non esse contradictorias, in vtraq; enim ly hominis stat determinatè. Secundo dico cū determinatio, scilicet obliquus habeat plura supposita & inferiora, & ab eo pēdeat determinabile, scilicet rectè, in restrictione, prius resoluendam esse determinationē: vnde est, has propositiones cuiuslibet hominis equus currit, equus cuiuslibet hominis currit equipollere eundemq; esse vtriusq; sensum, vel vtrobiq; distributo obliquo pro singulari, vt signū nō fiat pars extremi, sed sit sensus (el cavallo de quaquer hōbre corre) licet nullus sit omnium, vel si vtrobiq; ly cuiuslibet fiat pars extremi, & stet quasi collectiue, vt sit sensus (el cavallo comun de todos corre)

primus videtur germanior sensus, & id magis cōsonat modo dicto resolutionis: aliis tamen oppositū videtur ex consuetudine, sed distinguatur cū possit habere vtrūq; sensum, & contradictoria illius in primo sensu est hæc, alicuius hominis qui libet equus non currit: in secundo verò hæc, quilibet equus cuiuslibet hominis non currit: quia ly cuiuslibet cum sit pars extremi debet manere.

Dices fortè obliquus in negatiua, cum resoluatur posito modo, scilicet sic, equus nō currit, vel ille non est hominis distribuitur? Respondetur, quòd hæc resolutio fit postquam terminus per descēsum deductus est ad suam singularem, quæ cū stet obliquus determinatè, vt dixi & ab eo incipiat resolutio ratione dicta, ostēsa vna singulari vera, erit propositio particularis vera, ostenso inquam vno homine cuius equus, quem cum non habeat non currit, singularis autē terminus, quia nō potest distribui licet negetur non concludit ratio.

Ex quo infero has propositiones, quilibet pater habens filium diligit ipsum matrem, aliquis pater habens filium nō diligit ipsum matrem, non esse contradictorias: quia ly filium nullibi distribuitur: & ita sunt veræ si patres habeant plures filios, quorum ali

Obie-
ctio con-
tra soluti-
onem.

Illatio
ad soluti-
onem
multorū
argumē.

quos diligant, aliquos verò mi-
nime M. Soto aliter in sua opi-
nionem ait negatiuam esse fal-
sam, quia virtute ly filius distri-
buitur, alij dicunt in affirmati-
ua distribui, neutrum mihi pla-
cet, quia vtraque videtur vera
in dicto casu: præterea, quia re-
latiuum reciprocum potius de-
pender in distribui, sicut & in
resolui à suo antecedenti, quam
è contra, & sic refocantur mul-
ta sophismata hic & in syllo-
gismis.

Secundo infero, quòd hæc
quilibet pater habens filium di-
ligit illum, aliquis pater habes
filium non diligit illum, con-
tradiciunt, ratione relatiui non
reciproci distributi, cum in
eo virtute distribuat eius an-
tecedens: & sic ly filium di-
stribuitur non vt præcedit præ-
dicatum, sed vt virtute repe-
ritur & distribuitur in suo re-
latiuo.

3. Illatio. Tertio infero, quòd hæc,
quemlibet equum suum quili-
bet homo videt, aliquem equum
suum aliquis homo non videt,
non contradiciunt, quia ly que-
libet, est pars prædicati, debet
manere eodem modo in
vtraque propositione: nam li-
cet voce præcedat cū sit à cau-
satiuus verbi personalis, subse-
quitur sensu vt in hac (cū qua
illa est eadem) quilibet homo
videt quemlibet equum suum:

sunt ego falsa si singuli homi-
nes duos habeant equos & vnu
tantum videant.

9. Argu. Nono principaliter argui-
tor, hæc sunt contradictione, cu-
iuslibet contradictionis, si vna
pars est vera altera est falsa, ali-
cuius contradictionis non si
vna pars est vera altera est fal-
sa, & datur simul vere, ergo, &c
Prima patet, aliter duæ contra-
dictione possent esse simul ve-
ræ: Secunda probatur, quia est
particularis, & habet vnam par-
ticularem veram, scilicet hæc,
Petrus currit & non currit, Pe-
trus non currit, vel currit, quæ
sunt virtute copulatiua & dis-
iunctiua ex partibus contradi-
centibus, quæ in sensu aduerbij
saltem sumpta disiunctiua, con-
tradiciunt, & tamen si prima ve-
ra est, scilicet copulatiua, vera
est secunda disiunctiua: ergo si
vna est vera altera est vera, &
per consequens non si vna est
vera altera est falsa, antecedens
probat, quia à copulatiua ad
quæuis partem bene valet sic,
Petrus currit & non currit: er-
go Petrus currit, tunc vltra à par-
te disiunctiue ad totum in sen-
su aduerbij saltem bene valet,
sic, Petrus currit: ergo Petrus
currit, vel non currit: ergo de
primo ad vltimū si copulatiua
est vera disiunctiua est vera, &
sic probata est illa particularis
vera alicui contradictionis, &c.

Adidi

Caput VII. De quibusdam argumētis cōtradicta. 87

Ad id in sensu aduerbi; saltem, quia in disiunctiua non valet à parte disiunctiue ad totā: quia si utraq; pars est vera disiunctiua erit sic falsa, & ita dabitur antecedens verū & consequens falsum. Respondet esse cōtradictorias & negatiuā falsam, ad probationē fatemur ex illo impossibili quod dicta copulatiua sit vera, bene sequi modo dicto disiunctiuam esse verā: quia tamē illud est impossibile, ut ut sit bona consequētia ubiq; vna cōtradicens est vera, ergo altera est falsa, fundatur in illo modo, scilicet non posse esse cōtradictorias veras, & per consequens illa propositio est falsa, alicuius cōtradictionis, &c. quia dicit in illis, id nō bene sequit, cū sequatur bene, licet etiā sequatur oppositū in illis, quia admittit illud impossibile, vel si admitatur, ut melius loquat.

Rogabit tamen quispiā quid erit si ego dicam hęc propositio est falsa, & nullam velim signare. Respondetur nec esse veram nec falsam, & per consequens nec propositionem: quia significatio & suppositio pronominis demonstratiui, hęc, pendet ex demonstratione & casu quo vna existat vera, propositio & alia falsa, patet clarissimè nil dici per illam propositionem si nil demonstratur saltem intellectu: alia ratio est de

his ego mentior, quia sine dependentia à demonstratione significat me proferre mendacium in tempore moraliter presentis, & ita est falsa si nil aliud proferam. Hęc verò nulla propositio est falsa, si alia non existat, vera est, quia distribuit necessitatio etiam pro alia, & ita est vera, quia pars, saltem subiectum non existit, ut hęc nulli duo currunt si vnus tantum existat.

Decimo & vltimo principaliter argumētior ad idem, Petrus, qui non loquitur mouetur, Petrus qui non loquitur non mouetur, sunt cōtradictoria, ut hęc Petrus nō loquens mouetur, Petrus non loquens non mouetur, suntq; falsę si loquatur & moueatur. Prima patet, quia sic exponitur Petrus mouetur & ille non loquitur, quę est falsa, quia secunda pars est falsa, & negatiua etiā est falsa, quia sic resoluitur Petrus nō mouetur, & ille non loquitur, imò licet resoluatur disiunctiue sic, Petrus non mouetur, vel ille non loquitur, quia vtraque pars est falsa. Respondetur, negatiuam resoluendam esse disiunctiue non tamen illo modo, sed verbum, vel nomen positum eius oppositio modo ponendum, si est affirmatum negandum, & si negatum affirmandum, sic Petrus non

F 4 moue-

. Argu.

Respondetur ad argumē.

Respondetur ad argumē.

mouetur, vel ille loquitur, quæ est vera in dicto casu, & hæc, hic equis Petri non mouetur, hic equis non mouetur, vel ille non est Petri, rationem huiusmodi resolutionis dant quidam, quia aliter, vt probatum est dux cōtradictoria sunt falsæ, sed cum id intendat probare argumentum videtur petitio principij.

Quare dico: rationem esse eam, quæ colligitur ex natura propositionis affirmatiuæ & negatiuæ: quia enim affirmatiua petit vnionem prædicati cū subiecto, petit etiam vt subiectum cū ea modificatione sit, & ideo resoluitur copulatiuè, & modificatio ponitur eo modo quo erat: quia vero negatiua: natura & veritas non petit vnionem prædicati cum subiecto, non petit etiam vnionem partium subiecti inter se, & ad id denotandum subiectum modificatum vel restrictum nō resoluitur copulatiuè, sed disiunctiuè, ideoq; opposito modo ponitur illa modificatio, quia nature & veritati negatiuæ satis est, vt ea modificatio (siue affirmatiua, siue negatiua sit) non conueniat illo modo, illi cui iungebatur, sic enim prædicatum nō conuenit omni subiecto cum non detur tale subiectum, & erit negatiua vera, cuius extrema non supponunt pro eodem, id est non sunt idē.

Aduerte tamen disiunctiuā per quam resoluitur, facere sensum ad verbij saltem non disiunctiuā: quia ideo sic resoluitur, quia ad negatiuam veritatem satis est alterum duorum, vel vt non sic subiectum sic modificatum, vel quod licet sit ei non conueniat prædicatum non tamen requiritur, vt alterum tantū verum sit, si enim vtramq; verū sit, scilicet, quod nec detur tale subiectum nec per consequens ei conueniat prædicatum, ad huc vera erit propositio negatiua, & sic non facit sensum distributiuum, & hæc de hoc capite.

CAPVT VIII.

De propositionum æquipollentia.

Quomodo propositiones oppositæ participantes vtroque extremo fiant æquipollentes, ita sanè vt mutuo se inferant, dicendum est: vt copiam propositionum ad argumenta subministremus, quarū etiam omnium fundamentum firmum est negationis natura, quod quidquid post se inuenit destruit, &c. in paritas enim negationis negat, paritas vero affirmat, quod non debet intelligi quando plura nomina inter se independentia ad vnum verbū

refe-

Nota
pro solu
tione
multorū
argu.n.

Respon
deat ad
argum.

Qui
æqui
lent

Capitulum VIII. De propositionum equipollentia. 89

referuntur, tunc enim negationis paritas negat etiam, ut nullo tempore, nullo loco aliquis homo videt negatiua est, sensus est nullus homo aliquo tempore, & loco videt, nec minus nota hanc negationem aduerbialem, nec, & neque, suapte naturalia petere, ut ponatur alia similis negatio, quæ continet virtute copulatiuam: & ita eius vis tantum est negare de his vel illa, quæ ante secundam ponitur, ut nec Petrus nec Paulus currit est negatiua, & prima negatio tantum negat de primo, secunda tantum de secundo, quia neutra potest negare verbum de utroque: hincq; etiam est, ut hæc propositio, nec Petrus currit, nec Paulus sedet, sit copulatiua affirmatiua, cuius sensus est Petrus non currit, & Paulus non sedet, nam ly, &, ratione dicta non potest negari ab illa negatione, nec primo posita, sicut cum dico negotiale copulæ verbalis manet affirmatum, ita particula, nec, reliquit affirmatam conditionem quam includit, & alia particula, nec, primo posita, ratione dicta eam non potest negare.

Quid sit equipollentia.

Cum vero equipollere idem sit quod idem valere (Hispano tanto monta) equipollentia est concordia duarum propositionum eiusdem subiecti & prædi-

cati: sit ergo iam prima regula generalis, si alicui signo siue particulari, siue vniuersali, siue affirmatiuo, siue negatiuo proponatur negatio æquiualeat suo contradictorio: id est propositiones contradictoriæ fiunt æquipollentes per solam additionem negationis, hæc enim, non omnis homo currit, æquiualeat huic quidam homo non currit, quæ contradictoriæ erant.

Secunda regula, si alicui signo vniuersali, siue affirmatiuo, siue negatiuo, postponatur negatio æquiualeat suo contrario, id est duæ contrariæ æquipollentes efficiuntur per solam negationis postpositionem, cuiuslibet subiecto earum, ut omnis homo non currit, huic æquiualeat, nullus homo currit, quæ contrariæ erant. Vide Soto circa hæc regulam, quia ei limitationem ponit.

Tertia, si alicui signo anteponatur & postponatur negatio, æquiualeat suo subalterno, id est propositiones subalterne fiunt æquipollentes, per additionem & postpositionem negationis, verbi causa, non omnis homo non currit, quidam homo currit, quæ tres regulæ illo versiculo memoriæ mandantur. Præ, contradic, Post, contra, Præ, postque, subalter.

Quarta, quæ pro corollario infertur, si in aliqua propositio-

1. Regula pro æquipollentibus.

2. Regula

3. Regula

4. Regula

F s ne po-

ne ponantur duo signa negatiua, alterum à parte subiecti, alterum à parte prædicati, primū æquiualeat suo contrario per secundam regulam, quia postponitur negatio, secundum æquiualeat suo cōtradictorio per primam regulam, quia præponitur negatio: sensus ergo huius propositionis nihil est nihil, talis est, quodlibet est aliquid.

De subcontrariis verò non ponitur æquipolentia, vel quia negatio postposita subiecto facit subcontrariam æquipolentem, & ita sequitur modum cōtrariarum, vel melius, quia si affirmatiua postponatur in subiecto negatio, manet omnino eadem cum alia subcontraria, vt intuitu patet: æquipolentia autem licet concordia sit, petit aliqualem diuersitatem, si autem postponatur subiecto, negatiua æquipolet quidem, sed videtur ridiculum; pro æquipolentia signorum memorie tradenda hæc carmina nota.

Non omnis, quidam, non omnis
 Non nullus, quasi nullus.
 Non nullus, quidam, sed nullus
 Non non, valet omnis.
 Non aliquis, nullus, non quidam
 Non valet omnis.
 Non alter, neuter, neuter
 Non non, præstat uterque.

CAPVT IX.

De propositionum conuersione.

Superioribus capitibus, dixi, de propositionibus participatibus utroque; ex eodem ordine eodem, in isto de illis, que ordine conuerso participat, dicere tentandū est, est enim etiā valde utilis cōuersio inter alia, ad reductionē syllogismorum imperfectorum ad perfectos.

Sed quia species melius cognito genere cognoscuntur, quid cōuersio sit aperiendū est, eā non definiuit Petrus Hispanus. M. Sot. sic eā definit cōuersio est duarū propositionum cōsequentia formalis, quarū vna infert alterā per solam transpositionē terminorum, verbi causa, nulla scientia est virtus: ergo nulla virtus est scientia, est ergo cōuersio locus quidam arguendi, cuius meminit Arist. 1. Priorū. c. 2. Quāuis autē hæc sit cōmunitis definitio mihi non probatur, nā cōuersio in sua ratione formali non dicit consequentiā formale, imò nec consequentiā, patet nā hæc optima est cōuersio nullus A. est B. nullus B. est A. & in ea nulla cōsequentiā reperitur.

Quare aliter videtur mihi definitam (cum ab Arist. nō sit definita) breuiter cū Fōs. super lib. 3.

Quid sit
 cōuersio

Vera
 finiti
 cōue
 nis.

Nota

Nota

Conu
 sio tri
 plex.

Caput IX. De propositionum conuersione. 91

lib. 3. c. 8. ex Auero. Philop. & Niphos. 1. Priorum. cap. 2. conuersio est, con mutatio extremorum propositionis seruata qualitate & veritate: vt nulla scientia est virtus, nulla virtus est scientia: vbi notandum quod enuntiatio cuius extrema mutantur, conuersa dicitur, quæ vero ex mutatis coalescit & conficitur conuertens, quia debet, & qualitatem, id est affirmationem & negationem, & veritatem conuersa seruare, quæ definitio præterquam, quod est grauissimum aucthorum, conuenientius singulis speciebus coopratur, vt infra patebit.

Nota. 2. Secundo sciendum, quod conuersio duplex est, alia mutua, alia non mutua, mutua est quando conuersa & conuertens mutuo se inferunt, vt in exemplo dato bene valet, nulla scientia est virtus, ergo nulla virtus est scientia, non mutua est, quando vna infert alteram, & non inferitur ab illa, vt nulla scientia est virtus: ergo aliqua virtus non est scientia non tamen è contra.

Nota. 3. Tertio sciendum, quod conuersio quantum ad speciem triplex est: altera simplex, altera per accidens, altera per contrapositionem, conuersio simplex est commutatio extremorum propositionis manente eadem qualitate, & veritate, & quantitate, propositionis, vt nulla scientia est

Conuersio triplex.

virtus, nulla virtus est scientia, quæ simplex dicitur, & ab Aristot. vbi supra conuersio in se ipsam, quia eadē propositio in se ipsam mutatur, & hac conuersione propositio vniuersalis negatiua & particularis affirmans conuertuntur. Exemplum primæ iam est datum. Secundæ exemplum sit, aliqua scientia est virtus, aliqua virtus est scientia.

Quid sit conuersio simplex

Alia est conuersio per accidens, id est per mutatio extremorum propositionis manente eadem qualitate, non tamen eadem quantitate, verbi causa, nulla scientia est virtus, aliqua virtus non est scientia, & hæc vocatur per accidens, quia per aliam non per se ipsam propositio conuertitur, & ab Arist. vbi supra conuersio in partem, & hac conuersione conuertuntur propositio vniuersalis affirmans & negans: exemplum primæ omnis A. est B. aliquid B. est A. exemplum secundæ, nullus A. est B. aliquid B. non est A.

Quid sit conuersio per accidens.

Tertia species est per contrapositionem, id est commutatio extremorum propositionis manente eadem qualitate & quantitate, mutatis terminis finitis in infinitos: & sic vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua conuertuntur, vt virtus non est scientia, sic, non scientia, non est virtus, hæc conuersio fundatur in duobus dictis

Quid sit conuersio pro contrapositionem:

dictis Aristo. 2. Perhier. Primū est ab affirmatiua ad negatiuā variato prædicato penes finitū & infinitū bona est consequentia, vt homo est animal: ergo non est non animal, nam alias duo termini contradictorij verificarentur de eodem, quod late M. Soto hic. & Villalp. probant tam de hac, quàm de aliis conuersionibus. Secundū est, à negatiua cum constantia subiecti ad affirmatiuam, variato prædicato penes finitum & infinitum optima est consequentia, verbi causa, homo non est lapis & homo est: ergo homo est non lapis, nam alias duo termini contradictorii, &c. ellicitur etiam ab Aristot. 2. Topic. cap. 3. hæc tamen conuersio nimis est inutilis, & ideo ab Aristot. 1. Prior. cap. 2. & 3. prætermissa, vbi vt dictum est de aliis agit conuersionibus: & ita etiā à nobis prætermittenda, & per illam nihil conuertendū, quia probatur clarum per obscurū. vide Lemof. de illa. 1. de Paradoxo Dialecticorum capit. 15. & 16. & præcipuè 17. vide Iustinianū lib. 4. Logicę & alios auctores.

Hęc omnia memorię mandantur hoc vno distico. Simpliciter feci, conuertitur euaperui, astro per cōtra, & sic fit conuersio tota. Vbi illę dictiones feci, eua, astro, continent qua-

III. Pars Summul.

tuor vocales, quarum A. significat vniuersalem affirmatiuā, E. vniuersalem negatiuā, I. particularem affirmatiuam, O. particularem negatiuā, iuxta illud disticu, asserit A. negat E sunt vniuersaliter ambo, asserit, vel negat O. sunt particulariter ambo, & denotat propositiones quę cōuertuntur, & ibi dicitur modus quo conuertatur.

Ex quibus omnibus sequitur, modus arguendi in cōuersionibus: in conuersione simplici valet consequentia à conuersa ad conuertentem & è cōtra & fortè hoc solū vult Soto cum dicit, quòd conuersio est consequentia formalis, aliter enim nihil videtur dicere, in cōuersione verò per accidēs & per contrapositionem valet à conuersa ad conuertentem, sed non è contra, exempla manifesta sunt.

Sed cōtra dicta argumētōr, quia non sequitur. Primo liber est Arist. ergo Arist. est liber. Secūdo homo est omne animal: ergo omne animal est hō. Tertio, aliqua arbor est in agro: ergo aliquis ager est in arbore. Quarto, aliquis homo videt eum, ergo cecus videt eum. Quinto, nullus paries est in ligno, ergo nullum lignum est in pariete. Respondetur non bene sequi, quia non fit bona conuersio nō enim ex integro prædi-

Arg con
tradiçta.

Respon
detur ad
argumē.

prædi-

praedicato sit subiectum, quod si fiat bene sequitur, quia tamen non semper est apertum praedicatum, supplendum est per circū loquium, vt in exemplis dictis sic est facienda conuersio, liber est Aristot. ergo aliquod ens Aristot. est liber. homo est omne animal, ergo aliquod quod est omne animal est homo, nam praedicatum conuersae, est totū illud omne animal, aliqua arbor est in agro: ergo existēs in agro est arbor: homo videt cæcum, ergo vidēs cæcum est homo, nullus paries est in ligno, ergo nullum existens in ligno est paries.

Arguitur contra solutionem.

Sed adhuc contra, quia non sequitur senex fuit iuuenis, ergo iuuenis fuit senex, puer erit senex: ergo senex erit puer, nec sequitur vis cantauit missam: ergo missa vis cantata fuit à me, nec tandem sequitur, homo est nomē, ergo nomen est homo.

Respondetur ad argumētum.

Respondetur nō sequi, quia in conuersione debent seruari omnes proprietates Logicales, curandum enim est, vt non varietur ampliatio, restrictio, genus suppositionis, quæ quia in praesentibus exemplis variatur, non sequitur, nec valet dicta conuersio, quare ita sunt conuertēdæ: senex fuit iuuenis: ergo aliquis qui est, vel fuit, iuuenis fuit puer: & tūc sic conuertitur: ergo aliquis qui fuit puer, est vel fuit

senex, vt seruetur ampliatio termini praecedentis, & restrictio termini sequentis, iuxta ea quæ ea. de ampliatioe docuim⁹: si militer puer est, vel erit senex, ergo qui erit senex est, vel erit puer: item vis cantauit missam, ergo vis cantas missam fuit ego, vt seruetur suppositio cōfusa. item homo est nomē, ergo nomen est hæc vox homo, vt seruetur suppositio materialis, & hæc, homo est pius, sic: ergo aliquod pius est homo effigatus, & sic de aliis.

Dubium tamen est & non paruum, quia sunt multæ propositiones de extremo singulari, quo pacto conuertantur de hoc Fons bene. 3. lib. sic Dialecticæ. c. 8. sed dico, quod propositiones de extremo singulari, sunt conuertendæ sicut aliæ propositiones de extremo cōmuni, vt Petrus nō est Paulus, ergo Paulus non est Petrus, Petrus est Philosophus, ergo aliquis Philosophus est Petrus: Petrus nō est lapis, ergo nullus lapis est Petrus. Item omnis homo est Petrus, ergo Petrus est aliquis homo, hæc vero aliquis homo non est Petrus, non conuertitur, quia est particularis negatiua, nō enim sequitur. aliquis homo nō est Petrus: ergo Petrus non est aliquis homo, hæc sufficiant pro conuersione propositionum de inesse quales

Dubita- tur circa conuer- sione sin- gularū.

les sunt simplices cathgoricæ, nã de modalibus alia ratio particularis suo loco habenda est, & generaliter de omnib⁹ Deo dante in 1. Priorum c.2. & 3. fufius tractabitur.

Notacir
ca di&a.

Ultimo aduerte duas regulas circa terminos finitos & infinitos, de quibus frequens vsus est in Logica. Prima ab affirmatiua ad negatiuam variato prædicato penes finitum & infinitum optima est consequentia: bene sequitur homo est animal: ergo non est non animal. Secunda regula à negatiua ad affirmatiuam variato prædicato penes finitum & infinitum & posita cõstantia subiecti bene valet, vt homo non est lapis, & homo est, ergo homo est nõ lapis, hæ regulæ tenent, quando totale prædicatũ variatur, penes finitum & infinitum, secus vero non, quia nõ sequitur Petrus non videt hominem, &

Petrus est: ergo Petrus videt nõ hominem, datur enim antecedens verum & consequens falsum, casu quo ponitur nil videat: & defectus est, quia pars prædicati tantum variatur, & non totum variatur prædicati, quare sic bene sequitur, Petrus non videt hominem & Petrus est, ergo Petrus est non videns hominem, nam vt supra cap. de verbo abunde docuimus, etiã verbum ipsum semper est prædicatum, quare etiã debet quantum ad suum participium infinitari. Secundo intelliguntur, hæ regulæ extra reduplicatiuas, vt docet Caietanus optimè de ente & essentia c. 4. quare non sequitur, homo in quantum homo non est albus, & homo est, ergo homo in quantum homo est non albus, nam homo vt homo est, non est albus, nec non albus.

P A R S

Not
pro
clarat
ne.

93
P A R S Q V A R T A

S V M M A E S V M M V L A R V M .

T R A C T V S D E M O D A L I B V S .

C A P V T I .

C T V M Est de propositione simplici categorica, de eius oppositione, equipolentia & cōuersione, quæ quia particularis est in propositione modali, particulariter etiã de eadem agemus per quatuor capita: in primo quid modus, & modalis, & quotuplex. In secundo de equipolentia, & cōuersione, & oppositione modalis cōpositæ: in tertio de equipolentia, & oppositione compositarũ de subiecto communi: tãdem in quarto de equipolentia, cōuersione & oppositione modalium diuisarum breuiter disputabimus: atente lege, inter omnia enim nostra (si quæ sunt) hæc sapiunt oleum.

De hac materia Mercad. Fõh. Tolet. lib. 3. Summul. Villalpã. lib. 2. Tivellatẽ, & bene lib. 3. suæ Logicæ capit. 21. & infra M. Soto. cap. 6.

Nota. 1. pro declaratione.

vt homo iustus delectabiliter operatur, de inesse verò est, quæ modo caret, vt homo est iust.

Sciendũ secundo, quòd propositio de inesse potest dupliciter considerari, vno modo, vt distinguitur contra modale, & sic omnis propositio, siue de præsentis, siue de futuro, quæ modo caret de inesse dicitur, alio modo potest considerari, vt distinguitur contra propositionem de extrinseco tẽpore, & sic sola enuntiatio præsentis tẽporis dicitur de inesse: quia præteritũ & futurum Dialectici vocant extrinsecum tẽpus: hic ergo cõsideramus propositionem de inesse solum vt distinguitur contra modalem.

His dictis modus, sic describitur, est adiacens rei determinationi, id est terminus alteri additus modificans ipsum, verbi causa homo iustus possibiliter est albus, ly iustus est modus, & ly possibiliter: ex quo inferitur, quòd modus debet esse adiectiuus dicit enim definitio, quòd est terminus, qui alteri additus, ipsum modificat.

Secũdo inferitur, quòd modus est duplex alius nominis, id est adiectiuũ additum nomini, vt in exem-

Nota. 2.

Definitio modi.

Ex definitione modi inferitur. 1.

2. Inferitur.

in exem-

in exemplo dicto *ly iustus*, alius est modus verbi, scilicet aduerbium: quod recte dicitur adiectiuū verbi, quia ipsum modificat: hinc vero solum sermo est de modo verbi, nam nominis modus, non importat propositionis modificationē.

Inferitur.
3.

Tertio infero, quod licet verbum possit quoad multa modificari, scilicet quoad actionē, vel passionem quam importat, vel quoad fluxum, & durationē talis actionis, vel quoad differentiam temporis talis durationis, vel quoad modum talis differentiae, tamē solum illi modi sunt nostri instituti, qui ipsum modi fiant ut verbum est, id est modi qui determinat connexionē prædicati cū subiecto: qui quidē modi quatuor sunt, scilicet, necesse, contingēs, possibile & impossibile: quorū sufficientiā sic aliqui authores inferūt: quia cōnexio prædicati cū subiecto, est materia propositionis, ut visum est, hæc autem triplex est, scilicet naturalis, pro qua est modus necesse, contingens pro qua est possibile, seu contingens (idem enim sunt) & remota, pro qua est impossibile. & reuera sic esset summanda sufficientia, penes hanc implicē materiam, si in præsentia de contingenti proprie ageretur, non tamen bene sic summitur, quia agimus de contingēti large, scilicet

Cotuplex sit modus.

- in d. d.
- in o. 3.

lib. 2.
- in d. 2.
- in d. 2.

- in d. 2.
- in d. 2.

licet pro eo quod potest esse, siue necessariō, siue non, ut idē sit, quod possibile, hic autē modus non solum materiae contingenti, sed necessitati accommodatur, ut si dicas contingēs est, vel possibile, hōminem esse animal.

Quarto infero, quod hi duo modi verū & falsum, licet modificent propositiones, non tamen esse huius tractatus, imō reici: primo, quia non faciunt modales propositiones: ratio est, quia non sent modi determinantes materiam propositionum, sed solum formam, possumus autem dicere, vere constituere propositionem modale, sicut sunt huiusmodi, Deū esse unum est scitum, Deum esse trinum est creditum, non fit autem fit mentio in præsentia de de illis, quia non habent aliquā peculiarem difficultatem, sicut habent modificatae propositiones, aliquo quatuor illorū modorū, quoad equipolentiā, oppositionē & conversionem, cuius redit rationē sanctus Thomas. 2. lib. Perihar. cap. 3. quia non importat nouam qualitatem superaditam ipsi propositioni, veritas quidem, vel falsitas intrinsicē competit propositioni: disputamus ergo de quatuor modis, scilicet possibile, impossibile, contingens, & necesse.

Illatio. 4

Quod

Caput I. De modalibus.

Dubium Quod si quæras est ne modalis hæc propositio, scilicet, hoc dictū, homo est animal, est necessarium? Respondetur negativè, est enim simplex, & categorica propositio, vel si placet absoluta. cōtra dices, quia docet quomodo animal cōueniat homini: respondetur docere in actu signato, non vero in actu exercito, quodd est dicere vere significare necessitatem propositionis, sed non exercere illam, sicut hæc vox, propositio, significat quid complexū, quod tamen non exercet cum sit quid simplex.

¶ Illatio. Quinto & ultimo infero, quod isti quatuor modi accipiuntur, vel adverbialiter, vt cum sic pronunciantur, possibiliter, contingenter, alio modo nominaliter, scilicet possibile, necesse. Sed est notandum, quod cum nominaliter summuntur, dupliciter etiam possunt considerari, vno modo primæ intentionaliter, quādo scilicet prædicantur de rebus, vt si dicas Deus est ens necessarium, chimera est ens impossibile, quia sic important rationem formalem, quæ competit rebus seclusa operatione intellectus, & vt sic non constituunt propositiones modales: secus est si accipiuntur secundæ intentionaliter, id est

vt prædicantur de propositione, vel de significato ipsius, vt si dicas Petrum disputare est possibile, significat enim possibilitatem propositionis, quæ sane cōpetit per opus intellectus.

Iam quid sit propositio modalis aperirendum est: modalis ergo propositio est, quæ aliquo illorum quatuor modorum afficitur, melius Fonseca libro 3. capite 3. & 9. modalis est, quæ, quomodo alicui insit, vel non insit pronunciat. Sed nota, quod hoc dupliciter contingit, & sic duplex est modalis propositio, alia composita, id est in qua modus nominaliter accipitur, vt album esse nigrū est possibile: alia diuisa in qua modus adverbialiter summitur, vt album possibiliter est nigrum, siue modus sit in initio, siue in medio, siue in fine totius propositionis, vt tenet Toletus libro 3. capite 1. vbi aduerte in modali composita modum solum rationem prædicati habere, reliquam vero orationem constantem verbo infinitiui præter modum habere vicem subiecti, & communiter vocatur dictum: quare in modali composita datur modus, & dictum, in modali vero diuisa

G modus

Definitio modalis propositionis.

¶ Illatio.

Notaper definitio ne modalis.

¶ Differentia inter modum & dictū.

modus nō prædicatur, sed afficit copulam propositionis, vt Petrus contingenter currit, & hæc est prima inter vtramq; differentia.

Nota.

Circa quod aduerte maximè, quòd quādo modus nominaliter acceptus ponitur inter partes dicti, propositio modalis cēsenda est diuisa: vt si dicas album possibile est esse nigrum, facit sensum diuisum: & è contra modus aduerbialiter acceptus præcedens totam propositionem, facit sensum compositum, vt si dixeris possibiliter album est nigrum.

2. Differentia.

Secundo differunt ex parte sensus, quia modalis composita facit sensum compositum, idest denotat prædicatum, & subiectum eidem simul conuenire, & pro eodem tempore, idest superaddit secum modum extremis compositis inter se se: quare hæc est falsa album esse nigrum est possibile, quia sensus est, quòd simul dum est album possibile est esse nigrum, at vero modalis diuisa facit sensum diuisum, idest superaddit modum extremis, non simul compositis, sed diuisis: quare hæc est vera album possibiliter est nigrum, quia sensus est, quòd est modo album potest esse

postea nigrum: aduerte tamen non esse hoc in tanto rigore seruandum, quin possimus vnquamq; earum propositionū distinguere in vtroque sensu, tam composito, quàm diuiso, & huic Aristotelis non repugnat doctrinæ, & consentit Theologorum vsus.

Tertio differunt modalis composita, & diuisa ex parte quantitatis, quia in diuisa attenditur penes subiectum distributionis, supponit enim secundum signa, quibus afficitur, vniuersaliter si signo vniuersali, &c. sicut, & subiectum categoricæ: in composita vero attenditur penes prædicatum, idest penes modum, quòd si fuerit possibile, & necesse sunt vniuersales, si contingens, & possibile sunt particulares, pro quo versiculus.

Omnis necesse valet, impossibile nullus,

Possibile quidam, quidam non possibile non.

Subiectum verò in mobilitate, & quasi simpliciter supponit, ita vt sub illo non liceat syllogizare: ita Sotus & Mercadus, quare non sequitur, omnem personam diuinam esse Patrem est impossibile, Pater est persona diuina: ergo aliquam personam diuinam esse

3. Differentia.

esse Patrem est impossibile, datur enim antecedens verum, & consequens falsum: nec sequitur, album esse nigrum est impossibile, paries est albus: ergo parietem esse album est impossibile, antecedens enim cum componat verum est, at consequens planè falsum. Vbi obiter considera, quod possibile, vt docet Arist. 1. lib. Perihæ: cap. 3. dicitur dupliciter, primo quòd non est impossibile, siue sit actus, siue non, vt album esse nigrum est possibile. Secundo, quòd est potentia & non actus, de quo latius & clarius infra, in terim vide in Logica. q. vnica. artic. 1.

4. Diffe-
rentia. Quarto differunt penes modum resolutionis, quia diuisa probatur vera, vel falsa immediate resolutione subiecti, (si sit resolubile,) per ascensum, vel descensum, sicut aliæ categoricæ: vt hæc est vera, omnis homo necessario est animal, quia omnes singulares sunt veræ, scilicet hic homo necessario est animal, & sic, &c. modalis vero composita, probatur esse veram, vel falsam immediate per suam officientem, officians dicitur enunciatio ad quam reducitur, & in quam immediate resoluitur modalis, vbi manet idem modus: vt hæc omne animal

esse viuens est necessario, est vera, & probatur talis, quia hæc officians est vera, omne animal est viuens est propositio necessaria.

Dubitarur tamen circa dicta primo, in modali composita modus pro quo supponit primo? Quidam dicunt, quòd pro ipsa propositione. Sed respondetur, quòd supponit pro significato propositionis, non autem pro ipsa propositione materialiter, declaratur, in propositione simplici categorica, homo est animal, vox animal nõ verificatur, nec supponit pro hæc voce homo, sed de significato illius, ita in proposito, modus non supponit pro dicto, sed pro significato illius: & probatur primo ex communi vsu concipiendi, nã cum audis Petrum disputare est possibile non concipis, quòd concipere istam propositionem est possibile, sed quòd disputatio possibilis est Petro: ergo modus verificatur de significato propositionis. Secundo probatur à simili, in his propositionibus, elargire elemosynam est laudabile, deambulare est sanum, vox laudabile, & sanum, non dicitur de ipsis propositionibus, sed de significatis earum, vt sit sensus elargitio elemosinæ

Dubitarur circa dicta.

laudabilis est: ergo etiā in modalis composita, modus verificatur de significato.

2. Dubitatur.

Secundo dubitatur, quomodo supponat dictum in modalis composita? Respondetur, vt supra differentia tertia, quod supponit simpliciter pro suo significato, quod vnū est. Sed cōtra dices, dictū in modalis composita necesse est varietur, & secundū qualitatem, & secundum quantitatem ad oppositionem, & æquipolentiā modalium, vt latius patebit infra: ergo nō supponit simpliciter, quia terminus supponens simpliciter, debet supponere, & manere inuariatus.

Nota pro solutione du-
bii.

Pro quo sciendum est, quod vt dixi differentia quarta, veritas modalis compositę regulatur immediatē per suam officiantē, vnde ad veritatem modalis de possibili, sufficit, quod sua de inesse sit possibilis, verbi causa, hæc propositio vera est, omnem hominem esse album est possibile: quia sua de inesse omnis homo est albus est possibilis. Secūdo ad veritatem modalis de contingentī sufficit, quod sua de inesse sit contingens: similiter ad veritatē modalis de necesse requiritur, & sufficit, quod sua de inesse sit necessaria, tandē ad veritatem modalis de impossibili sufficit,

quod sua de inesse sit impossibilis, exēpla satis de se patent.

Vnde ad argumentū dico cū M. Soto, quod licet, quoad verba, & modum enuntiandi, non nunquam dictū varietur quantū ad suppositionē, sed re vera minime quoad sensum variatur, quātum ad suppositionem in dicto, imò etiam ob hanc causam composita, & diuisa, in quibus modus præcedit, vt supra atigebam, æquipolent, verbi causa, omne ens esse, est necesse, & necessariò omne ens est, licet enim habeat formam diuisā, virtualiter habet sensum compositum: vnde defectus, qui committitur syllogizando sub termino vnius, committitur syllogizando sub termino alterius.

Responde-
tur ad ar-
gumen-
tum & ra-
tionem
dubitādi

Dubitatur tertio, an omnis modalis, siue diuisa, siue composita sit necessaria, vel impossibilis? Respondetur affirmatiuē, & est communis sententia, omnis enim modalis vera est necessaria, & omnis falsa impossibilis: & ratio est, quia omnis modus, qui semel conuenit alicui semper conuenit, & non potest non conuenire, & ita necessaria: & modus qui aliquando non conuenit nunquam potest conuenire, & ita impossibilis, quare omnis modalis, vel est

3. Dubita-
tur.

necessa-

Argui-
tur cōtra
dicta.

necessaria, vel impossibilis. Contra quia datur propositio modalis contingens: ergo non omnis est necessaria, vel impossibilis. Respondetur, quid licet illa dicatur cōtingens, quia est de modo contingenti, in se tamen, vel est necessaria, vel impossibilis: quia sicut est necessarium hominem esse animal: ita dicere hominem disputare esse contingens, est necessariū, & dicere illum hominem non disputare, non esse, contingens est quid impossibile. Haecenus de secundo dubio, & de modalibus in communi.

CAPVT II.

De æquipotentia, conuersione, & oppositione modalis compositæ.

Nota. 1.

PRO quo sciendum primo, quod quilibet quatuor modorum potest constituere quatuor propositiones modales, nam vel est affirmatiua de dicto, & affirmatiua de modo, vel negatiua de dicto, & negatiua de modo, vel tertio negatiua de dicto, & affirmatiua de modo, vel quarto negatiua de modo, & affirmatiua de dicto: quatuor ergo quater ducta, constituunt sexdecim propositiones modales.

Nota. 2.

Sciendum secundo, quod omnium harum oppositio, & æquipotentia, his quatuor dictionibus explicatur, Amabilis, Edentuli, Illiace, Purpurea. In quibus adnotandæ sunt quatuor literæ vocales, nempe a. e. i. u. A. denotat propositionem modalem affirmatiuam de dicto, & de modo. E. significat propositionem negatiuam de dicto, & affirmatiuam de modo. I. significat propositionem affirmatiuam de dicto, & negatiuam de modo. V. negatiuam de dicto & modo, vnde versus.

E. dictū negat, I. quæ modū, nil A. sed V. totum.

Nota. 3.

Tertio sciendum est, quod prima litera in quolibet rotulo significat propositionem de possibili, secunda propositionem de contingenti, tertia de impossibili, quarta propositionem denotat de necesse.

Hoc posito dico, quod propositiones modales eiusdem rotuli sunt æquipolentes, id est si vna est vera, reliquæ etiam sunt veræ, & è contra.

D. dictū, 1.

Circa quod aduerte, quod hic loquimur de modalibus compositis termini singularis, nam de subiecto communi, alia ratio est habenda, quæ omnia hoc rotulo, seu figura erunt manifesta.

Nota circa dictū primum.

Quartus rotulus. *De subiecto singulari.* Tertius rotulus.

Pu Petrū nō disputare nō est possibile.
 pu Petrū nō disputare nō est cōtingens.
 re Petrū non disputare est impossibile.
 a. Petrum disputare est necesse.

I Petrum disputare non est possibile. equi
 li Petrum disputare nō est cōtingens. po-
 a Petrum disputare est impossibile. lea-
 ce Petrum non disputare est necesse. tes.

Contrariæ.

Subalternæ.

Contra
 dic
 toriæ.
 Con-
 tra
 dic
 toriæ.

Subalternæ.

Contrariæ.

Primus rotulus.

A- Petrum disputare est possibile.
 ma- Petrum disputare est contingens.
 bi- Petrū disputare nō est impossibile.
 mus Petrū nō disputare nō est necesse.

Secundus rotulus.

E- Petrum nō disputare est possibile. equi
 den Petrū nō disputare est contingens. po-
 tu- Petrū nō disputare nō est impossi. len-
 li. Petrum disputare nō est necesse. tes.

De conuersione harum propositionum.

EXplicata æquipolentia, æ-
 quū duxi cōuersionem ha-
 rum propositionum, & genera-
 liter omnium modalium pone-
 re, memor pollicitationis no-

stræ in principio primi capituli:
 pro quo. Primo dico (licet re- **Dico. &**
 stus ordo aliud postulabat)
 quodd si modales sunt diuisæ
 conuertuntur, sicut propositio-
 nes

nes de inesse, modo iam dicto supra capite præcedenti, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua simpliciter, vt omnis homo non possibiliter, vel impossibiliter est equus: ergo omnis equus non possibiliter est homo, vbi ly impossibile est negatiuum: quia idem est quod non possibiliter. Similiter affirmatiua vniuersalis per accidens, vt omnis homo possibiliter currit: ergo aliquod currens possibiliter est homo, particularis vero negatiua non conuertitur, intellige semper, nam aliquando non inconuenit: quare non sequitur aliquod animal impossibiliter est homo: ergo aliquis homo impossibiliter est animal, vt optime Titelman, lib. 3. Logicae. ca. 2. in initio, aduertit tamē ipse quod modus vniuersalis affirmatiuus debet in conuertente mutari in particularem, ita vt sicut ly omnis mutatur in aliquis in conuersione per accidens, ita necesse, in possibile, vt bene sequitur creans necessario est Deus: ergo Deus possibiliter est creans, si autem diceret, ergo Deus necessario est creans, antecedens esset verum, & consequens falsum.

Dictū. 2. Secundo dico modales compositas ex parte dicti, conuertendas esse sicut propositio-

nes de inesse, vt vniuersalis affirmatiua per accidens, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua simpliciter, particularis vero negatiua non conuertitur, exempla constant ex modalibus diuisis si efficiantur compositae: vt bene sequitur necesse est nullum hominem esse lapidem: ergo necesse est nullum lapidem esse hominem, de quare latius, dicemus in Logica primo Priorum capit. 2. Deo duce, vbi agitur de contingenti specialiter sumpto, & de conuersione talis contingentis, quia est peculiaris difficultas.

Dico tertio, quod propositio de impossibili (de qua Aristoteles nihil, cum est modalis composita) conuertitur sicut æquipollens illius de necesse, vnde ista impossibile est omne ens esse hominem, quæ est, in Illiace, non conuertitur, non enim sequitur: ergo impossibile est hominem esse ens, quia æquipollens conuersæ primæ, scilicet necesse est aliquod ens non esse hominem, non conuertitur, quia particularis negatiua, vt dixi, non conuertitur, ex Aristotele in litera capite tertio Priorum, hoc attente lege, non enim intelligi potest sine hoc æquipollentia.

Dictū. 3.

Arguitur
conradi
etum pri
mum.

Sed contra, quia non sequitur, necesse est omnem Grammaticum esse hominem: ergo necesse est aliquem hominem esse Grammaticum, vt constat: ergo vniuersalis affirmatiua de necesse non conuertitur per accidens. Respondetur primo cum Titelma. vt supra, quod in conuertente ly necesse debet mutari in possibile, sic ergo possibile est aliquem hominē esse Grammaticum, vel secundo cum sancto Thoma tractatu vnico de syllogismis cap. 3. Opusculo. 48. has conuersiones tenere in terminis absolutis, non vero in connotatiuis, vt est ly Grammaticum, vbi vide rationem: pro quo vide caput sequens in principio.

De oppositione.

1. Distū. **D**Ico primo, propositiones de Amabimus, & Edentuli sunt subcontrariæ: ita sane, quod quælibet propositio de Amabimus subcontrariæ opponatur, cuiuslibet propositioni de Edentuli.

2. Secundo propositiones de Purpurea & Illiace sunt contrariæ, ita sane quod quælibet propositio de Purpurea, contrarie opponatur cuiuslibet propositioni de Illiace.

3. Tertio propositiones de Amabimus & Illiace sunt contradi-

III. Pars Summul.

ctoriæ, & pariter propositiones de Purpurea & Edentuli sunt etiam contradictoriæ modo exposito.

Quarto propositiones de Purpurea, & de Amabimus, & propositiones de Illiace, & de Edentuli, sunt subalternæ, ita sane quod Purpurea, & Illiace sunt subalternates, Amabimus, & Edentuli, sunt subalternatæ: harum omnium exempla clare patent in præcedenti figura: circa quod obseruandū est, quod prædicta verum habent in vniuersum, tam in æquipolentia, quàm in oppositione, quando modales sunt de dicto singulari, nam si sint de subiecto, aut de dicto communi de eis alia ratio est habenda.

CAPVT III.

De æquipolentia & oppositione, modalium de subiecto communi.

PRO quo nota primū, pro 1. Nota. æquipolentia modalium compositarum de subiecto communi, vt æquipoleant curandum est, vt vltima de necesse sit alterius quantitatis, quàm alię tres præcedentes, ita vt si in tribus modalibus de possibili, contingenti, & impossibili, dictum est vniuersale (de modo enun-

tian-

tiandi intellige) in modalibus de necessario, dictum sit particula re, vt in Amabimus, hæ sunt equipollentes, hominem currere est possibile, est contingens, non est impossibile, cum hac omnem hominem non currere, non est necesse, vel è contrario, omnem hominem currere est possibile, &c. cū hæc, aliquē hominem non currere non est necesse, quod est valde aduertendum, alioquin daretur antecedens verum, & consequens falsum.

De oppositione harū propositionum.

PRO oppositione vero, & de oppositione harum modalium compositarum de subiecto seu dicto communi, M. Soto fere nil dicit, & merito, quia oppositio modalium in terminis communibus, non est pro captu Tyronum, sed Veterano indigens Dialectico, vt ait Fōseca lib. 3. c. 11. Tolet. non nihil cap. 4. sed non bene Fons. obseure dicto cap. 11. Titel. vbi supra sed fuisse breuiter tamen.

Nota.

Aduerte, quod licet omnes eiusdem rotuli opponantur aliis alterius rotuli, modo posito in figura, in singulis tamen oppositionibus dantur duæ potissimæ, & ceteræ eorundem rotu-

lorum per comparisonem ad illas sunt regulandæ, cum vt dixi, omnes eiusdem rotuli sunt æquipollentes modo iam exposito.

Sit ergo prima propositio, ^{1. Concl.} potissimæ contrariæ, de Purpurea & de Illiæ sunt, vltimæ de necesse, quæ vt contrarietur oportet, quod dictum in vtraque non sit particulare, sed ad minus in vna vniuersale, vel quod melius est in vtraque, omnes aliæ vero eorundem rotulorū prædictis potissimè æquipollentes, erunt contrariæ, quare contrariantur hæc, omnē personam esse patrem est necesse, omnem personam non esse patrem est necesse, ambæ falsæ, quod si dictum efficias in vtraque istarū particulare, sunt ambæ veræ, & ita non contrariæ.

Secunda propositio, potissimæ subcontrariæ de Amabimus & Edentuli, sunt primæ de possibili, quæ vt sint subcontrariæ oportet, quod dictum sit in vtraque particulare, vel ad minus in vna, nequit tamen in vtraque vniuersale esse: aliæ vero eorundem rotulorū prædictis potissimè æquipollentes modo exposito, sunt subcontrariæ, exēpla sunt manifesta, alioquin darentur simul falsæ, & simul veræ, verbi causa, omne animal esse hominem est possibile, omne animal non esse hominem

<sup>2. Cōclu-
pro sub-
contrariis</sup>

minē est possibile, quia propositiones de inesse omne animal est homo, omne animal nō est homo, non sunt posibles, & pariter in simili forma possunt dari simul veræ.

9. Concl.
pro con-
tradictio-
nis.

Tertia propositio, potissimē contradictoriæ in rotulis contradictoriis iā positis, sunt vna de possibili, & altera de necesse, quæ vt contradicant oportet, vt dictum non sit vniuersaliter, vel particulariter in vtraque, sed in vna vniuersaliter, & in altera particulariter, aliæ vero æquipolentes his, erunt contradictoriæ, vnde hæ non sunt contradictoriæ, aliquam personam esse patrem est necesse, aliquam personam non esse patrem est possibile, licet sint in rotulis contradictoriis, sunt enim ambæ veræ, & hoc quia manet eadem particularitas in vtraque. Vt optime ex nostris docet sapientissimus & Reuerendissimus M. Cūmel. 1. p. q. 22. & 23. & 37.

III. Pars Summul.

Hæc omnia alij breuissimē hæc regula comprehendunt, vt quoties, dicta, tuerint diuersæ qualitatis, sint etiam diuersæ quantitatis, quamuis vt dixi in contrariis liceat manere idem dictum vniuersale, & in subcontrariis idem particulare.

Pro Subalternis vero aduerte potissimas Subalternas esse, vna de necesse, & alteram de possibili, & curandū est, ne dictum, quod est particulariter in Subalternante de necesse, sit particulariter in Subalternante de possibili, alias subalternans esset vera, & subalternata falsa, vt hæc est vera in Purpurea, aliquam personam esse patrem est necesse, hæc vero Subalternata in Amabimus falsa, omnē personam esse patrem est possibile, hæc omnia patent in figura sequenti, reliqua, quæ circa hanc materiam dicuntur figmenta sunt.

Rotu-

Pur-
pu-
re
a.

A-
ma-
bi-
mus

Rotulus de Modalibus. De subiecto communi.

Æquipolentes.

- Pur Aliquē hominē nō currere nō est possib.
 pu- Aliquē hominē nō currere nō est cōting.
 re- Aliquē hominē nō currere est impossibi.
 a. Omnem hominem currere est necesse.

Æquipolentes.

- I- Aliquē hominē currere nō est possibile.
 li- Aliquē hominē currere non est conting.
 a- Aliquē hominē currere est impossibile.
 ce Omnē hominē non currere est necesse.

Contrariæ.

Subalternæ.

Contra
 dic
 toriæ.
 Contra
 dic
 toriæ.

Subalternæ.

Contrariæ.

Æquipolentes.

- A- Aliquē hominem currere est possibile.
 ma- Aliquē hominem currere est contingens.
 hi- Aliquem hominē currere nō est impossi.
 mus Omnē hominē nō currere nō est necesse.

Æquipolentes.

- E- Aliquē hominē non currere est possibile.
 de A iquem hominē currere nō est conting.
 tu Aliquē hominē nō currere nō est impossi.
 li. Omnem hominē currere nō est necesse.

CAPVT IIII. De modalibus diuissis.

VLtimo in hoc capite de modalibus diuissis agendū est, quid autem sit modalis diuissa, & qualiter à composita secernatur, quo modo etiā conuertatur, & tandem quomodo probanda sit veritas illius, dixi supra, probanda enim est per

descensum sub subiecto, si subiectum sit resolubile, nam si sit singulare, probatur per suam officiantem, vt modalis composita, vnde per descensum, vel officiantem probatur veritas, vel falsitas, possibilitas, vel impassibilitas, &c.

Circa

Nota. Circa oppositione m harum propositio num diuisarum hoc solum notandum particulariter venit, quòd quantum ad oppositionem eadem ratio est habenda de eis, & de propositionibus simplicibus categoricis, præter quam quòd sicuti ad oppositionem aliarum requiritur, quòd particularitas vnus in alterius vniuersalitatē conuertatur, ita modi etiam quātum ad hoc variātur: itaq;. omnis necesse valet, impossibile nullus, possibile quidam, quidam non, possibile nō, quare istæ oppositæ non sunt, omnis B. possibiliter currit, aliquis B. possibiliter non currit, quia ex parte modi eadem particularitas manet.

2. Nota. Secundo circa istam materiam particulariter se se offert difficultas, de propositione, in qua contingenter si iuste vsurpatur, de qua primo nota, quòd affirmatiua de contingēter specialiter capto, resoluitur per possibiliter, & possibiliter nō, copulatiue, verbi causa A. contingenter est B. in hanc resoluitur, A. possibiliter est B. & A. possibiliter nō est B. si autem negatiua sit ly contingenter, resoluetur disiunctiue, per impossibiliter, & necessario, verbi causa ista, A. non contin-

genter est B. sic resoluitur A. impossibiliter est B. vel A. necessario est B.

Secundo nota, quòd quando affirmatur contingenter, ad veritatem propositionis requiritur, quòd vtraq; pars copulatiua sit vera, si vero negatur contingenter, requiritur ad eius veritatem, quòd altera pars, in qua resoluitur sit vera, exempla clara sunt.

Tertio circa istam materiam notandum, quòd sicut modalis composita, regulatur quantum ad eius veritatem per suam de inesse, vt supra abunde explicatum est: ita veritas propositionis de extrinseco tempore, regulatur per suā de in esse, id est per de præsentī, pro quo. Dico primo, quòd ad veritatem propositionis de præterito, sufficit quòd sua de inesse in aliquo tempore præterito fuerit vera, verbi causa, Adam fuit, vera est, quia sua de inesse, id est Adam est, aliquando fuit vera. Dico secundo ad veritatem propositionis de futuro sufficit, quòd sua de inesse aliquādo sit vera, verbi causa, Antechrist⁹ erit, est vera, quia hæc Antechristus est, aliquando erit vera:

& hæc de modalibus.

C A.

3. Nota.

Notandum. 4.

Dictū

Dictū. 2.

Definitio propositio nis hypoteticæ.

Nota. 1. copule hypoteticæ.

CAPVT V.

De hypothetica propositione.

De hac materia tractant omnes authores supra citati pro modalibus, paucis interpositis capitibus.

HAtenus de propositione simplici Cathgorica per totum discursum auctum est: reliquum est, ut de propositione composita agamus per totum residuum huius operis: & quidem propositio hypothetica, quæ ab hypothetici dicta est, quod idem valet, quod supponere, seu conditionaliter enuntiare, est oratio, quæ constat pluribus propositionibus tãquam partibus principalibus suis: verbi causa, A. currit, & B. mouetur. Vbi aduerte, quod notanter dicitur, pluribus: & nõ duabus, quia sæpe hypothetica tribus propositionibus constat: ut in syllogismo, vel pluribus, ut in inductione: præterea dixi propositionibus, non addens Cathgoricis: quia sepe vna hypothetica propositio constat ex aliis hypotheticis, verbi gratia, si Sol lucet dies est, sed Sol lucet: ergo dies est: vbi maior, hypothetica est. Vbi aduertendũ primo, quod triplex

est species hypotheticæ: alia est conditionalis, cuius proprium nomen est hypothetica, cuius partes coniunctione, Si, iunguntur, ut si Sol lucet, &c. alia est copulatiua, cuius partes media copula Et, iunguntur, ut A. currit, & B. mouetur: alia est disiunctiua, cuius partes media, Vel, disiunguntur, ut vel A. est Z. vel B. est A. de quibus infra latius.

Sciendum secundo, quod inter simplicem enuntiationem, & compositam in genere, est prima differentia, quod simplex habet prædicatum, & subiectum, secus verò composita de se nõ habet subiectum, & prædicatum, sed de suis partibus, exempla clara sunt.

Secunda differentia, quod simplex, quantitatiua est de se: vnde vniuersalis, particularis, &c. composita verò minimè sed solũ in suis partibus, quod, etiãsi nõ placeat Soto, & aliis, est verum, ut docet Nyphus in suis ludubris, enuntiatio. 28. ex antiquis, & Aristoteles, verbi causa, omne A. est B. & omnis B. est C. est vniuersalis de partibus.

Tertia differentia, quam ex dictis optimè colligit Villalpandus, quod in hypotheticis non reperitur oppositio contraria: ad hanc enim quantitas requiritur: sed solum inuenitur contradictio.

Nota. 2. differentia inter simplicem & hypotheticam propositionem. 1. Differentia.

2. Differentia.

3. Differentia.

Definitio propositio nis hypotheticæ.

Nota. 1. coplex hypothetici.

dictoria, ad quam sola qualitas requiritur affirmatio, &c. & licet hoc multum sit probabile, nõ erit abs re dicere, quòd etiã contrariã, & subcontrariã inueniantur, ratione suarum partium, quare item cõtrariã possunt dici, omnis A. est B. & omnis B. est Z. non omnis A. est B. & omnis B. est Z.

Illatio
lex dictis

Ex quibus omnibus infertur conuenientia harum propositionum: in utraq; enim perfectè qualitas reperitur, sicut enim se habet verbum in simplici: ita coniunctio in composita, quòd si coniunctio principalis (quandoq; enim duæ coniunctiones in vna composita reperiuntur, sicuti, & duæ copulæ in simplici) affirmatur: affirmatiua erit, & si negetur, negatiua: quæ tunc perfectè negabitur, quando negatio est in fronte totius enuntiationis, verbi causa, non si Sol lucet dies est, & hoc in prima parte.

Dubita-
tur 1.

Dubitat primo circa prædicta: cù hypotetica dici possit vniuersalis, &c. ratione partium, vt dictum est, an sit vniuersalis, vel particularis, quando vna pars est vniuersalis, & altera particularis: verbi causa, omnis A. est B. & aliqua B. est Z. Probatur formaliter esse mixtæ quantitatis, licet non immerito Nyphus vbi supra conditio-

nales, cù sint argumerationes, denominandas dicat à parte, quæ est consequens, sicut Aristoteles syllogismos denominat vniuersales vel particulares à conclusione.

Secundo dubitatur in propositione hypotetica, an negatio feratur in omnes partes eiusdem propositionis: id est, an sicut negatio in propositione hypotetica negat copulam, ita & eius partes? Ratio dubitandi est ipsa natura negationis, quæ quidquid post se inuenit destruit, &c.

Pro solutione notandum, negationem esse duplicem: nominalem, & aduerbialem: nominalem, quæ est nomen, vt nullus, nemo: aduerbialem, quæ est aduerbiũ, vt non: aduerbialem magis potens est, & libera: nominalem enim, vel necessariò iungitur suo substantiuo, vt nullus, vel si est substantiuum, vt nemo, nihil, &c. pars est suæ Categoricalis. aduerbialem verò potest non esse pars Categoricalis, sed negare copulã hypoteticæ formaliter: vt non si Petrus currit, mouetur, tantum negatur, ly Si, quæ denotat illationem, & in copulatiua, negatur coniunctio copulatiua. & c. si vno Categoricalarum in disiunctiua negetur veritas disiunctiois (quid autem petat disiunctio ad veritatem,

Dubita-
tur. 2.

Nota pro
solutio
ne dub. j.

Solutio

Quor-
plex
hypot-
ca.

Caput V. De hypotetica propositione. III

ratē, dicitur infra) & hoc aperte probatur ex communi modo cōcipiendi, nam audita hac propositione, non si Sol lucet, &c. non cōcipio, quōd Sol nō lucet, aut, quōd dies nō est, sed solūm quōd non est bona illatio: solūm ergo negatio cadit supra illatiuam coniunctionē.

Solutio. Quantum ad id, quod dicitur in contrarium de natura negationis. Rēspōdetur, quōd negatio in hypotetica ponitur, vt formaliter neget propriū, & particulare hypoteticā, quōd est copula, & ita illud propriū negat formaliter, quia propriū eius est destruere, quod post se inuenit, vt obiectū propriū, vt in Cathēgorica negatio, nō negat subiectū vel prædicatum esse, sed tantūm eorū vnionem, vt Z. non est B. licet vterq; existat: ita in hypotetica formaliter vnio negatur, dixi formaliter, quia consequenter, & virtute negat in copulatiua aliquius Cathēgoricæ veritatem, in disiunctiua secūdum Neotericos, veriusq; veritatem, secūdum Antiquos, negat tantūm vnā esse veram de quo infra.

Quoru
plex sit
hypoteti
ca.

Hypoteticæ propositionis tres sunt species præcipuæ. Cōditionalis (sub qua intelligo rationalem & causalem) copulatiua, & disiunctiua. de singulisq; seorsūm dicendum est. Condi-

tionalis igitur est hypotetica, cuius partes copulantur coniunctione conditionali, Si, vt si A. est B. &c. rationalis est, cuius partes hæc cōiunctione, Ergo. copulatur, vt Z. est A. ergo Z. est B. causalis verō cuius partes copulatur cōiunctione. Quia. vt quia A. est Z. B. est A.

Circa quod nota primo, quōd in conditionali & causali, illa propositio, cui immediatē iungitur vox, Si, & vox, quia, est antecedens, vt si A. est B. quia A. est B. in rationali verō, è cōtra illa pars, cui iungitur vox, ergo, est consequens, vt A. est B. ergo B. est Z.

Secūdo nota, quōd vox, Si, sumitur aliquando interroganter, vt si licet hoc aliquādo promissiuè, vt, si facis hoc, & huius veritas petit, vt nō ponatur antecedens, quin ponatur consequens, non autem sumitur illatiuè ita, vt denotet vnū ex alio sequi.

Tertio nota, quōd conditionalis, causalis, & rationalis, & sunt argumentationes, & secūdum hoc dicuntur bonæ, vel malæ, & sunt propositiones hypoteticæ, in quibus saltē negatur, vel affirmatur copula, & sic dicuntur, veræ vel falsæ.

Quarto nota, hanc particulam. Nisi, quādo propositionē iungit, vel complexa vim propositionis

1. Nota.

2. Nota.

3. Nota.

4. Nota.

positionis habentia, æ quiuale-
re huic, si non, vt nisi ille vena-
rat: ego iissem, idest, si non ve-
nisset ille, ego iissem, estq; cō-
ditionalis. Vide Nyphum enun-
tiato secundo.

3. Dubiū

Principaliter tamen attendē-
dum est, quid requiratur ad ve-
ritatem harum propositionū.

Dicitur.

Pro quo dico primo ad verita-
tem conditionalis requiritur,
& sufficit, quòd sit bona conse-
quentia, formalis, idest, quòd
consequens rectè inferatur ex
antecedenti: ita, vt non possit
dari antecedens verum, conse-
quenti existente falso: vt si Sol
lucet, dies est.

Illatio. i.
lex. i. di-
cto.

Ex quo colligo primo, quòd
propositio cōditionalis hypo-
tetica, aut est necessaria, aut im-
possibilis, idest, si vera est ne-
cessario est vera: & si est falsa,
impossibilis: multæ tamen sunt
conditionales veræ moraliter,
quia consequentia est bona, &
necessaria moraliter, & vt pluri-
mum loquendo, vt si est mater
diligit filium, licet aliqua non
amet, & c. ita Thæmistius, &
Nyphus enuntiato tertio, què
sequitur Fons. lib. 3. capit. 15.
Mercad. cap. de conditionali-
bus. Principaliter autem pro-
batur, nam ad veritatem condi-
tionalis requiritur, & sufficit,
quòd bona sit consequentia,
consequentia autè, quæ semel

est bona, semper est bona: er-
go conditionalis vera semper
est vera, & è contra.

Secundo colligo, quòd con-
ditionalis enuntiatio nil ponit
inesse, idest non requirit verita-
tem antecedentis, & consequē-
tis, ratio est, quia bonitas conse-
quentiæ non requirit veritatē
propositionis: quia reperitur
inter falsas, vt si Petrus est equus
est hinnibilis.

2. Illatio

2. Reg

Secundo aduertendū, quòd
ad veritatem rationalis propo-
sitionis, requiruntur duo, pri-
mum est bonitas consequentiæ,
secundum, quòd antecedens, &
consequens sint vera, vnde hæc
falsa censenda est, homo est la-
pis: ergo est substantia, licet cō-
sequentia bona sit. Tertio dico
ad veritatem causalis propo-
sitionis tria requiruntur: primū
bonitas consequentiæ, secun-
dum veritas partium, tertium,
quòd antecedens causa sit con-
sequenti: defectu tertiæ condi-
tionis hæc falsa est, quia risibi-
lis est Petrus, est homo, de his
latè supra 2. lib. cap. de modo
sciendi. hæc 1. pars capit.

Nota.

Nota.

1. Lo
arguē

Vt autem loca arguendi cō-
stituamus, notandæ sunt duæ
regulæ, pro bonis consequen-
tiis. Prima quidquid repugnat
consequenti bonæ consequen-
tiæ, repugnat etiam eius antece-
denti. Ratio, quia aliàs in bona

Nota lo-
ca arguē-
di in hy-
poteticis

1. Lo

con-

Capit. VI. De copulatiua.

consequentia daretur antecedens verum, & consequens falsum, vel saltem duo contradictoria simul vera, quod est impossibile. Secunda, quidquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens, vnde est locus arguendi à primo ad vltimum, quia omissis mediis cōsequentis, fit transitus à primo antecedenti, vsque ad vltimum consequens, verbi causa, si dicas A. est B. ergo est Z. ergo est D. ergo de primo ad vltimum A. est D. ratio, quia in bona consequentia posito antecedenti, ponitur consequens: ergo quod sequitur posito cōsequenti, sequitur posito antecedenti.

1. Locus arguendi. Hoc posito, quinque sunt loca arguendi ex Arist. 1. Priorum cap. vltimo elicita in conditionalibus: primus est, à tota conditionalis eum positione antecedentis, ad positionem consequentis valet, verbi causa, si Sol lucet dies est, sed Sol lucet: ergo dies est. Ratio, quia posito antecedenti in bona consequentia, ponitur consequens.

2. Locus. Secundus locus à tota conditionalis eum destructione consequentis, ad destructionem antecedentis, bene valet consequentia, verbi causa, si Sol lucet dies est, sed dies non est: ergo Sol non lucet. Ratio, quia à bona consequentiā quidquid

repugnat consequenti, repugnat antecedenti.

Tertius locus à tota conditionalis ad disiunctiuam propositionem compositā ex opposito consequentis, & antecedentis, bene sequitur, verbi causa, si Sol lucet dies est: ergo vel dies nō est vel Sol non lucet. Ratio, quia altera pars illius disiunctiuæ, necessario est vera, alias daretur antecedens verū, & consequens falsum.

Quartus locus, à tota conditionalis ad aliam conditionalem compositam ex opposito consequentis, & opposito antecedentis bene valet, vt si Sol lucet dies est: ergo si dies non est, Sol non lucet. Ratio, quia in bona consequentia ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis.

Quintus locus à causali ad rationalem, & à rationali ad conditionalem, bene valet argumentum, non è contra: ratio, quia magis sequitur ad causalem, quā ad rationalem: ergo magis ad rationalem, quam ad conditionalem, hæc in hoc capite.

CAPVT VI.

De copulatiua.

IN hoc capite breuiter hoc explicandū est: quid sit copulatiua dixi supra, & nūc similiter dico quod est hypotetica, cuius partes coniunctione. Et copulatiue

H vniun-

3. Locus.

4. Locus.

5. Locus.

Definitio copulatiue.

vañitur: dixi copulatiuè: quia, vt supra vidimus capite de accèssu, & defectu. Et, sumitur copulatiuè, quādo diuersas propositiones cōiungit, & sumitur copulatiuè, quādo coniungit diuersos terminos.

1. Nota.

Circa hoc notandū primo, quod ad veritatē copulatiuè requiritur, quod vtraq; pars principalis sit vera: vnde erit falsa, cuiusvna pars est falsa: dixi vtraq; pars principalis, quia minus principales possunt esse falsæ, & copulatiua vera, vt est hæc: si Petrus est brutū est irrationale, & si est lapis, est non homin.

2. Nota.

Secūdo ad necessitatē copulatiuè requiritur, vt vtraq; pars sit necessaria, ad contingentiam verò, quod vtraq; simul sit cōtingēs, vel vna, dū altera nō sit impossibilis, exempla clara sunt.

3. Nota.

Tertio ad impossibilitatē fat est, vt vna sit impossibilis, vel vtraq; simul incōpabilis: licet seorsum sint impossibiles, vt Petrus currit & Petrus nō currit. De rationali verò, & causali idem dico, præter ea, quæ dicta sunt supra. Similiter si in conditionali, vel in causali antecedēs nō possit esse causa cōsequētis, erit impossibilis, si moraliter tantū bona est, illatio erit necessaria moraliter: si Metaphisicè est bona illatio, & antecedens necessario causa cōsequētis erit necessaria Metaphisicè.

Quarto si hypotetica sit negatiua, opposito modo de illa dicendū est, illa est vera, cuius affirmatiua est falsa, impossibilis, cuius affirmatiua est necessaria & è cōtra, cui⁹ autē affirmatiua est cōtingēs negatiua est cōtingens, exempla satis patent.

Difficultas tamē est circa hæc materiā de ly, Et, copulatiuè. Pro quo dico esse propositiones categoricas de copulato extremo, quādo ly, Et, iungit terminos. Potest autem particula, Et, vt sic copulatiuè sumi dupliciter diuisiue, quādo prædicatū cōuenit vtriq; parti subiecti seorsum, vt Petr⁹ & Paul⁹ currit, sumitur etiā cōplexiue, quādo vtriq; parti subiecti simul, non seorsum, prædicatū cōuenit, vt Petr⁹ & Paul⁹ sunt duo, quādo sumitur diuisiue reducitur ad hypoteticā formale, quia est virtute hypotetica, quādo cōplexiue, probat vt aliq; categoricæ.

Signū autem ad videndū quomodo sumitur, sit hoc, quādo verbū est singularis numeri sumitur diuisiue, quādo pluralis, complexiue, nisi termini, quos particula, Et, vnit, offent etiam pluralis numeri, vt homines & equi sunt animalia, tunc enim distinctione videandum est, quomodo sumatur, quādo verò particula, Et, stat à partē prædicati, sumit cōplexiue, sitq; pars ei⁹.

Tandē in hoc capite ad regulam

4. Nota.

Difficultas. Di&u.1.

Nota atenter.

Nota.

landam

Nota.

Capit VII. De disiunctiua.

115

landam veritatē propositionū de ly, Et, copulatiua, dico, Veritas propositionis de ly, Et, diuisiue, regulatur per suā copulatiuā, in quam resoluitur, cuius si vtraque pars sit vera, vera illa erit, sin minus falsa, vt Petrus & Paulus currit.

Præterea veritas propositionis de ly, Et, complexiue regulatur, sicut & in aliis categoricis immediatē per ascēsum, vel descensum, vnde est tenēda regula, si prædicatum conuenit toto copulato simul, vera est propositio, sin minus, falsa.

Vnde est locus arguēdi à tota copulatiua ad suā partē, verbi causa, A. est B. & B. est Z. ergo B. est Z. & ad aliā partem, sed nō ex hoc, syllogismus duas tantū habet propositiones, neq; est in rigore argumētatio, quia idem videtur inferri ex se ipso.

Secundo optimē arguitur à copulatiua negatiua cum positione vnius partis, & destructio ne alterius partis, verbi causa, nō dies est, & nox est, sed dies est, ergo nox non est, vel è contra: Ratio, quia cū copulatiua negatiua significet vtraq; partem, qua constat, non esse verā, bene sequitur à positione vni⁹ partis & negatione alteri⁹, &c.

Sed cōtra ea, quæ à nobis dicta sunt, præsertim propositionem, in qua est ly, Et, complexiue, esse categoricam, & de-

bere explorari vera ne, an falsa sit: ex habitudine prædicati ad subiectum, sic argumētor: si illud esset verum sequeretur veram propositionem effici falsam, consequens, &c. Probatue sequela, hæc est vera Petrus, & Paulus portant lapidem, si dicto commemorari portent lapidē simul, quē singuli non possent portare, sed redditur falsa, si examinetur dicto modo: ergo non rectē sequitur, Petrus & Paulus portant lapidem: ergo A. portat B. & Z. portat B. cōsequēs est falsum, quia neuter portat B. sed vterque: ergo, & antecedens, patet consequentia, quia prædicatū in antecedenti vtriusq; inest: ergo, & in consequenti. Respondetur propositionē in dictu casu esse verā, consequentia verò erit vitiosa, quoniā peccat fallacia diuisionis, diuido enim falsō.

Respondetur.

Vel secundo dico, quod nō sequitur, quia argumentū à propositione, in qua coniunctio &, sumitur cōplexiue, ad propositionē, in qua diuisiue usurpatur non valet, & hac ratione multa sophismata diluuntur, vt vidēdus est Villal. vbi supra, & hæc in hoc cap.

Respondetur.

CAPVT VII.

De disiunctiua.

DE qua eodē modo differē dum est, quo disputatū est

Definitio disiu-ctiua.

difficul-
s.
Dicitur.

Locus ar-
guēdi in
copulati-
uis.

Nota
tentet.

a. Locus

Contra-
dicta ar-
guitur.

Nota.

de copulatiuis, & cōditionali-
bus. Qui autē sit, dixi supra, ni-
hilominus disūctiua est hypo-
thetica, cuius partes coniūgun-
tur coniūctiōne, vel disūctiue
accepta: dixi disūctiue, quia, vt
dixi cap. de inductione, *ly*, vel,
potest sumi dupliciter, vno mo-
do disūctiue, quādo disiungit
diuersas propositiones: alio mo-
do disūctim, quādo disiungit
diuersos terminos, & tunc dici-
tur de disūcto extremo, vt Pe-
trus vel Franciscus errat. hoc au-
tē secundo modo adhuc dupli-
citer sumitur, vno modo diuisi-
uē, alio modo cōplexiue: diuisi-
uē sumitur quādo parti, alteri
disiuncti cōuenit prædicatum,
vel de subiecto dicitur pars alte-
ra prædicati, vt Petrus vel Pau-
lus currit, Petrus est homo, vel
equus: cōplexiue, licet nō sit tam
elegās acceptio, est quādo toti
disiuncto conuenire prædicatū
denotatur, vt quidquid est ho-
mo vel equus mouetur: & in hac,
teneor dare eleemosynā hanc,
vel illā. Quando tenetur diuisi-
uē reducit ad disiunctiuam,
præter quā quando est à parte
prædicati, nō enim hæc proposi-
tio, omnis homo est albus, vel
niger, statim reducenda est ad
hāc, omnis homo est albus, vel
omnis homo est niger, quia pri-
ma est vera & secunda falsa, sed
prius reducenda est ad suas sin-
gulares, deinde ad disiunctiuā:

1. Nota.

quādo vero tenetur cōplexiue,
probanda est, vt alia cathogo-
rica.

Secundo notandū, disiuncti-
uā, licet disūgat significata, si-
gnificare per modū vnius, disū-
ctiōnem partiū: & ideo est vna
propositio etiā in modo signi-
ficādi, nō verò propositio equi-
uoca, quia nō significat sua si-
gnificata vnica, saltē in modo si-
gnificandi, sed vnio est in sola
uocē.

Tertio notandum, quid re-
quiratur ad disiunctiuā veri-
tatē: his est inter antiquos, & ali-
quos Neothericos. Prima sentē-
tia est, vt vna pars tantū sit ve-
ra requiri, ita Cic. lib. 1. Topic.
Boëtius, Cicer. explicat, & illū
nō impugnat, tenet Geli. lib. 16
estq; D. Tho. Opusc. 48. c. 14.
si eius est Opusculū: & ex mo-
dernis Lemof. lib. 1. Periar. c. 4.
Villalp. c. vlt. li. 2. Summularū.
Fōlee. lib. 3. Dial. c. 17. hanc
potiorē iudicat. tenet Toletus
capit. 19. dicitq; esse antiquorū
Græcorū & Latinorū, & quā
plures dicunt esse antiquorum.

Secunda sentētia Soti, Mer-
caio, Nyphi, & Iabelli dū de
disiunctiua agūt, Lobanienfū
tractatu de syllogismis hypote-
ticis, est, disiunctiuam esse verā,
etiā si vtraq; pars sit vera, ver-
bi causa, Petrus est homo, vel
est animal, pro hac sentētia per
pauca sunt alicuius momenti
argū.

2. Nota.

3. Nota.

Dubium
1. Senten-
tia.2. Senten-
tia.N
pro
tion

1. Co

1. Co

Pro
tur.C
15
15

argumenta, præter illud, quòd nititur his principiis, copulatiuam & disiunctiuam ex partibus contradicentibus cōtradicere, & copulatiuam negatiuā æquiualete disiunctiue affirmatiuæ ex partibus contradicentibus, sed principia hæc colloraria sunt huius sententiæ, in prima sententia neganda, licet parum cautè, vel id largiens Neothericis, primum, cōcedat Toledo lib. 2. c. 13. & secundum, lib. 1. cap. 29.

Nota
pro solu
tione

Pro solutione nota vox, vel, dupliciter sumi, primo pro eo, quòd est vnā partem ab alia disiungere: secundo ut facit sensum eundem, quem aduerbiū, Saltem, & Ad minus, ut cū dico, hic, vel ille euadet doctus, id est saltem vnus eorum.

1. Concl. Hoc posito sit prima cōclusio omnium, si vtraq; pars disiunctiue sit falsa, est disiunctiua falsa, hæc de se patet.

2. Concl. Secunda conclusio. Si particula, Vel, disiunctiuū sensum faciat est falsa, si vtraque pars sit vera: probatur, quia tunc disiungit veritatem vnus partis à veritate alterius, & velut conditionalis affirmat per vox, Si, vnum sequi ex alio, & copulatiua per vox, &, alterum esse verum: ita disiunctiua disiunctiue acceptat alterum terminum esse verum: ergo sicut est conditionalis falsa, in qua vnum non

sequitur ex alio, & copulatiua, in qua vtrumq; simul non stat in veritate, disiunctiua disiunctiue accepta erit falsa si vnū non distinguitur ab alio in veritate, sed vtrumq; verum sit. Secūdo, quia corrigimus eos, qui dicūt, Deus est bonus, vel sapiēs, nec ob aliud tanè, quàm quia uirtute dicunt alterum tantum esse verum: & ita eos emendamus, imò vtrumq; verum esse.

Proba
tur. 2.

Tertia conclusio si, vox, vel, faciat sensum aduerbiij Saltem, est vera disiunctiua, licet vtraq; pars vera sit, ut Petrus vel Paulus me adiuuabit, vel mei miseretur. Ratio, quia sic sumpta particula, vel, non distinguit vnū ab alio: sed ait saltem vnū esse verum. Hinc est antiquos, & alios primæ sententiæ bene de disiunctiua (in sensu, scilicet, disiunctiuo) loquutos: Neotericos verò reliquos secūde sententiæ minus bene vniuersaliter loquutos, sed loquuturi sumus eum dicta distinctione: quādo autem vox, vel, in hoc, vel illo sensu accipiatur: sæpè ex modo vel gestu loquentis patet, quando non, distinctione videndum est.

3. Concl.

Vltimò notandum, illam disiunctiuam esse necessariam, cuius vtraq; pars simul nec vera esse, nec falsa potest, ut Petrus est, vel non est. Illa est contingēs, cuius altera saltem pars est

Notavt.

contingens, modo altera nō sit
incompossibilis, si verò altera
pars sit contingens, & altera ne-
cessaria, licet autē secūda sentē-
tię authores dicāt esse necessa-
riam, dico, si faciat sensum dis-
iunctiuum esse contingentem
(erit enim falsa, quando pars
contingens fuerit vera) si faciat
sensum aduerbij, Saltem, est ne-
cessaria, vt Petrus currit, vel Pe-
trus est rationalis. Impossibilis
est, cuius vtraq; pars est impos-
sibilis, vel in sensu disiunctiuo,
quando vtraq; pars est necessa-
ria, quia semper vtraq; pars est
vera, & ita disiunctiuā disjunc-
tiuē accepta est falsa.

Iam ergo in hoc capite quę-
dam loca arguendi in disiuncti-
uis aperienda sunt. Primus est
à tota disiunctiuā affirmatiua
cum positione vnius partis, ad
negationē alterius in sensu dis-
iunctiuo valet, quia nequit vtra-
q; pars vera esse, verbi causa, aut
est dies, aut est nox, sed est dies:
ergo non est nox. Valet etiam
in eodem sensu à negatione
vnius partis ad positionem alte-
rius, vt vel est bonū, vel non bo-
nū, sed non est bonum: ergo
est non bonum. Tertio valet
in sensu aduerbij, Saltem, à qua
libet parte ad totam disiuncti-
uam, verbi causa, Petrus currit:
ergo vel Petrus currit, vel Pau-
lus disputat, sed in hoc idem di-
cō, quod de argumento à co-

putatiua ad quamlibet eius par-
tem, disiunctiuę autem, & con-
ditionalis negatiua ab autho-
ribus omittuntur, & merito,
quia in eis raro argumētatur,
& serē semper defectus patet.
Qualiter autem dictę hypote-
tica opponantur dixi capit. 7.
differentia tertia, in prima par-
te capitis. hæc de hoc capite itā
de exclusiuis dicamus.

CAPVT VIII.

De exponibilibus tracta-
tus, & primo de Ex-
clusiuis.

De hac materia Mercad. lib. 4.
Tole. lib. 3. à cap. 8. & infra.
Fonse. eodē lib. c. 18. Villal.
optimē lib. 3. per totum, &
ali, M. Soto hoc 4. lib. hic
solū agemus de his, de quib;
in scientiis est frequens vsus.

Propositio exponibilis est
formaliter Categoricalis li-
cet equiualeat hypotetica pro-
pter quod de exponibilibus a-
gitur cōmuniter post hypoteti-
cās, per quas declarantur, est er-
go propositio exponibilis, quę
propter alias particulas adie-
ctas nimis eget expositione:
propositiones verò per quas ex-
ponitur dicuntur exponentes.
Inter quas prima occurrit ex-
clusiua

Defini-
tio pro-
positio-
nis expo-
nibilis.

Quo-
plex sit
exclusi-
ua.

1. Locus
arguendi
in disiun-
ctiuis.

2. Locus.

3. Locus.

Quid sit
exclusi-
ua.

clusiua, & est propositio, quae
modificatur signo tantum, solum,
dumtaxat, & similibus. ubi aduer-
tendum est huiusmodi particu-
las, posse apponi subiecto, ini-
tio propositionis, & tunc faciunt
propositionem simpliciter exclu-
siuam: quia totam proposi-
tionem efficiunt, & modificat,
& tunc excludunt alia subiecta
a participatione eiusdem praedi-
cati, ut tantum homo est ani-
mal, sensus est naturam anima-
lis. solus homo participat, vel
apponitur huiusmodi particu-
la praedicato, & ipsam solum mo-
dificat, & dicitur propositio de
excluso extremo, & denotatur,
subiecto alia praedicata praeter
illud non conuenire, siue haec
exclusio sit pluralitatis, siue alie-
tatis, idest, siue excludatur alius
numerus praeter positus, siue
alia res, exempla constat, ut praedi-
camenta sunt tantum decem,
idest decem, & non plura, &
praedicabilia sunt tantum quin-
que, idest quinque, & non plu-
ra, & Petrus est tantum albus,
idest albus, & nihil aliud, & ita
haec est haeretica, Christus est
tantum homo.

Quotum-
plex sit
exclusi-
ua.

Omissa propositione de exclu-
sio extremo, quia clara: pro-
positio simpliciter exclusiua
est quadruplex in qualitate: a-
lia est omnino affirmatiua de
modo, & de verbo, ut tantum
homo est animal: alia omni-

no negatiua, ut non tantum
homo non est animal: alia affir-
matiua de modo, & negatiua
de verbo, ut tantum homo non
est animal: alia tandem negati-
ua de modo, & affirmatiua
de verbo, ut non tantum ho-
mo est animal: quaelibet ex his
exponitur a Petro Hispano,
Soto, Toletio, Fonseca, & aliis
per duas propositiones, & ita
singulis exponendis, singulas
accommodant dictiones, scilicet,
iste, regit, proram, clauo, &
ita praedictarum oppositionem
explicat, ut clare, & breuiter
in ante praedicamentis: nos au-
tem breuissimè, & clarissimè
cum Villalpandeo, ut supra ex-
ponimus sic.

Primum genus sit, tantum
homo est animal, idest nihil
aliud ab homine est animal. Se-
cundum genus sit, non tantum
homo est animal, idest aliquid
aliud ab homine est animal, &
contradicunt, ut patet.

Tertium genus sit tantum
homo non est animal, idest om-
ne aliud ab homine est ani-
mal. Quartum genus sit, non
tantum homo non est ani-
mal, idest aliquid aliud ab ho-
mine non est animal: quae etiam
contradicunt, quare inspectis
aequipotentibus, facile omne
genus oppositionis in illis or-
dinabis.

CAPVT IX.

De exceptiuis.

Nota vi.

Ultimo tãdem aduerte, vox tantum, confundere terminum proximum, & remotum distribuere, quare hæc propositio tantum homo est animal, conuertitur in hæc: ergo omne animal est homo, vide Fõl. vbi supra capite 20. Aduertendum etiam lignum exclusiuum, non excludere, ea quæ necessario committantur aliquam rem, vt cum dicitur, Petrus est tantum crispus, non excluditur caput, & Petrus est tantum pater non excluditur quin habeat filium, sicut cum dicitur, tantum est vnum principium, non excluditur principiatum, quia inter patrem & filium, principium, & principatum est necessaria connexio.

Arguitur
contradi-
ctio.

Sed contra, hæc propositio tantum homo est animal est affirmatiua: ergo non debet exponi per negatiuam sicut nos exposuimus, quia si nihil existat, affirmatiua erit falsa, & exponens negatiua vera, eo quod negatiua ad sui veritatẽ non petit existentiam extremorum, quã petit affirmatiua. Respondetur negando consequentiam, quia in illa exponente negatiua, virtute clauditur affirmatio, & ita debet præsuponi, nam sensus est, tantum homo est animal, id est nihil aliud ab homine, qui vere est animal, est animal.

Respon-
detur ad
argumẽ-
tum.

Exceptiua est propositio cõ-
stans signo exceptiua quæ
le est, præter, vel simile: vt om-
ne animal præter hominem est
irrationale, quomodo autem
congruẽ fiat ex Grammatica
supponendum est. Vide Merc.
cap. 6. Fonseca cap. 21. Sed
notandum primo, quod exce-
ptiuarum quæ duplex est genus
meræ negatiuarum, &c. sicut de
exclusiuis dixi quælibet propo-
sitiõ exceptiua à Petro Hispa-
no, Soto, & aliis, per tres propo-
sitiões declaratur, à Toletano per
duas, ad quod ij referunt nõnul-
las dictiõnes, quas videre est in
illis, sed melius & clarius à Vil-
lalpandeo lib. 3. ca. 3. quælibet
exponitur per vnã tantum, vt
infra patebit.

Defini-
tio exce-
ptiua.

1. Nota.

Secundo, aduerte terminum
exceptum debere inferiorẽ es-
se illo à quo excipitur, vt omne
animal præter hominem, &c.
voce hominem inferior est.

2. Nota.

Tertio aduerte, quod tã ter-
minus à quo fit exceptio, quàm
terminus, qui excipitur debet
distribui, vt in exemplo posito
patet satis.

3. Nota.

Quarto aduerte, quod quod-
libet propositiõis genus expo-
nitur per vnã tantum, ponendo
loco vocis præter, vox,
aliud,

4. Nota.

Defini-
redup-
icatiua

aliud, vel vox excepto, vnde priuū genus sic exponitur, omne animal præter hominē est irrationale, idest omne animal aliud ab homine, vel homine excepto, vel quod non est homo est irrationale.

Secundum genus sic, non omne animal præter hominē est irrationale, non omne animal aliud ab homine est irrationale.

Tertiū genus sic, omne animal præter hominem non est irrationale, omne animal aliud ab homine nō est irrationale.

Quartum genus sic, non omne animal præter hominem non est rationale, non omne animal aliud ab homine nō est rationale, & sic de cæteris, quare in speciebus æquipotentis facile oppositiones assignabis.

Et si dicas adhuc illa particula aliud ab homine indigere expositione. Respondeitur non indigere, quia clarissimū est quid importet.

CAPVT X.

De reduplicatiuis.

Definit.
reduplicatiuæ.

Reduplicatiua dicitur propositio constans dictione reduplicante, qualis est in quantum, quatenus, secundum quod tale (sic de aliis) sumitur autem particula in quantum reduplicatiuè, & alio modo specificatiuè sumitur, quando importat rationē formalem, sub qua prædicatum cōuenit subiecto, & tūc non facit exponibilem, sed oportet explicare illam rationem, vt ens in quantum ens est obiectū Metaphisicæ, idest, sub ratione entis, color in quantum color est obiectum viuis, idest sub ratione coloris.

Secundo modo, idest reduplicatiuè quādo importat causam prædicati, vt homo in quantum rationalis est risibilis, & quælibet reduplicatiua (potest enim variari secundum quatuor modos exclusiue) exponitur à Petro Hispano per quatuor mortales propositiones, difficilius enim est eas comprehendere, quam exponibilem: ideocum Toledo cap. 11. Villalpando cap. 4. & Fonseca capi. 22. prædicta reduplicatiua exponitur per propositionem dicentem causam, siue affirmatiuè, siue negatiuè, vt fuerit reduplicatiua, vt homo in quantum rationalis est risibilis, idest, quia est rationalis est risibilis, & homo non in quantum homo est risibilis, idest non, quia est rationalis, est risibilis, & sic de aliis. Vbi nota, quod reduplicatiuæ oppositiones sicut in exclusiuis debent fieri. Secundo nota quod terminus reduplicatus supponit immobiliter.

Particula in quantum sumitur dupliciter.

2. Modo

CAPVT XI.

De ly differt.

Definitio
propositio-
nes de ly
differtur.

Propositio de differt est in qua verbum differt, vel simile, vt differunt, diuersum, reperitur, duplex est genus harum: mœre affirmans, vt Petrus differt à Paulo, mœre negans, vt Petrus non differt à Paulo, & nõ pluribus modis potest multiplicari, quia idem omnino est modus constituens enunciatio nem de ly differt, & verbum quo potissimum cõstat enunciatio, vt optime Villalpãdeus vbi supra. vnde solum affirmatiua vel negatiua esse potest. Affirmatiua de differt cõmuniter exponitur per tres propositiones, quarum duæ asserunt extrema esse, tertia verò negat vnum extremum de altero, vt petrus differt à Paulo, sic, Petrus est, & Paulus est, & Petrus non est Paulus.

Nota.

Vbi nota, quòd terminus qui regitur à verbo differt, si est cõmunis supponit distributiue. Negatiua vero per alias tres propositiones contradictorio modo exponitur, vt Petrus nõ differt à Paulo, sic, Petrus non est, vel Paulus nõ est, vel Petrus est Paulus.

Sed melius cū Villalpãdeo vbi supra per solam tertiam exponentem declarantur, vt Pe-

III. Pars Summul.

trus differt à Paulo, idest Petrus non est Paulus: scẽdũ sic, Petrus nõ differt à Paulo, idest Petrus est Paulus, nec oportet, vt illa quæ dicuntur differre existant, vt Porphyr. c. de differẽtia docet secundum, quem modũ Petrus senex differt à seipso iuuenẽ, & tamen cū est senex nõ est iuuenis.

Vbi secundo nota, quòd si verbo differt, addatur aliqua dicitur denotã quomodo aliqua differat, debet manere in exponentibus, vt Petrus differt specie ab equo, sic, Petrus non est eiusdem speciei cuius est equus.

CAPVT XII.

De comparatiuis, & superlatiuis, & de aliis.

De comparatiuis & superlatiuis ad Grammaticos: tantum nota, comparationem aliquando esse propriam, vt quãdo extrema participant rationẽ illius in quo comparantur, & tũc sic exponuntur, Petrus est sapientior Paulo, idest magis sapiens quam Paulus, & negatiua contradictorio modo: similiter de superlatiuo propositio, sic, Petrus est sapientissimus omnium, idest, quocunq; homine sapientior, & negatiua contradictorio modo.

Aliquando vero est comparatio impropria, vt quando ex-

trc-

Caput XII. De compara. superlatiu. & alius. 123

trema non participant illud in quo comparatur, verbi causa, mare Caspium est dulcis ceteris: & tunc exponitur sic, idest minus amarum, Petrus est sapientior Paulo, idest, minus ignarus, Petus est maximus, idest nullus illo maior.

De, incipit, autem & definit, notum est, quid significet, quo autem pacto, substantia, vel accidentia incipiant, & desinant, & diuersos modos in ceptionis explicare, ad Physicum pertinet. lib. 6. vbi Sot. q. 3. & hic, forte in mature, cap. 5. Toller. ca. 13. melius tamē Villalp. interim recolenda sunt quæ de istis capi, de ampliatione dicebamus.

De infinito tandem quomodo exponatur, & de acceptio- nibus illius, etiam Physicū est tractare, quod constat lib. 3. q. 2. nostra de æternitate agitur etiā lib. 4. Physic. q. 3. nostra, vbi de duratione in communi: quid verò sit totum notum est, signi- ficat enim perfectū, de quo 1. de celo. c. 1. Præterea ly adæqua- te, certam quandam comensu- rationem importat, vt Eclipsis durabit tres horas adæquatè, idest, nec plus nec minus. Hæc vtiliter ex hoc tractatu sciun- tur, reliqua, vt inutilia sciuntur, scientes, ommit-
tuatur.

P A R S

De minutis
De minutis
De minutis

De minutis
De minutis
De minutis

De minutis
De minutis
De minutis

De minutis

P A R S Q V I N T A

S V M M Æ S V M M V L A R V M.

De syllogismo in communi eiusque
partibus.

CAPVT I.

De ordine procedendi &
intentione Authoris.

QVONIAM (sicuti præfatione huius operis explicuimus) Dialectica (cui⁹ summam nunc vltimo apponimus) in triplici operatione intellectus versatur, in simplicium scilicet apprehensione, compositione seu diuisione, & ratioeinatione, hæcenusque; actum sit de prima & secunda operatione, & de his omnibus, quæ ipsam consequuntur: reliquum est, vt de tertio, quæ est discursus, seu ratioeinaio hac in vltima parte disputemus, cuius quidẽ species quatuor sunt, vt cap. de argumentatione dicebam, Inductio, Enthimema, Exemplum, & syllogismus, de quibus iam venit dicendum, non tamen æqualiter de omnibus: quia intentio est præcipuè de syllogismo, qui inter alias primatum tenet: age re, hoc ordine & ratione, vt prius de fundamentis huius ar-

Quatuor
sunt spe-
cies argu-
mentatio-
nis.

tis syllogisticae, materiaque; tam remota, quam proxima, & forma illius, deinde de defectibus quibus syllogismus inficiatur: tandemque; de arte inueniendi medium pro nouiciorum capacitare agamus, quod & Arist. lib. Priorum (quibus pars hæc correspondet) fecit, & nos etiam cum eo ibidem fusius etiam per quaestiones & articulos fecimus.

CAPVT II.

De materia Syllogismi,
quæ est terminus &
propositio.

ANotioribus incipientes, vt docet Phylol. Primo materiam syllogisticam, terminum & propositionem explicamus: constat namque; syllogismus propositionibus, propositio vero terminis, terminus autem ex Aristot. 1. Prior. est in quem resoluitur propositio, tanquam in subiectum & prædicatum: vnde hæc magis in hac parte strictè
vlur-

Defini-
tio termi-
ni in or-
dine ad
syllogis-
mum.

Defini-
tio p-
positio-
nis in
dine
syllo-
gum

Mate-
remo-
syllo-
miq.

Mate-
proxi-
syllo-
miq.

Cap. II. De materia syllogis. quæ est, ter & prop. 125

patur terminus quæ. i. p. cap. i. nam solum in hac cõsideratione est terminus, qui est totale prædicatum vel subiectum: & ita à ratione termini, syllogistici excluduntur, omnia sine cathogoremata & copulæ verbales.

Definitio propositio- nis in ordi- ne ad syllogis- mum.

Propositio autem est oratio in qua aliquid de aliquo dicitur, vel aliquid ab aliquo remouetur, hoc est, est oratio affirmatiua vel negatiua. Exempla patent satis. hanc autem definitionem M. Soto hic negat esse formalem, sed tantum quandam enumerationem partium, quibus syllogismus constat: sed profecto iuxta subiectam materiam plus quàm formalis definitio est, aliud enim est considerare propositionem secundum se, id est vt propositio est absolute, & sic per verum vel falsum supra est definita, aliud vero est illam cõsiderare effectiue, in ordine ad syllogismum, & ad formam consequentiæ, & sic impertinens est, quod sit vera, vel falsa cum inter propositiones impossibiles, necessaria consequentia reperiatur: est tamẽ de intrinseca ratione syllogismi, quod sit affirmatiua, vel negatiua, quia statim dicitur ex partibus negatiuis nil sequitur: est ergo terminus & propositio, remota materia syllogismi.

Materia remota syllogis- miq.

Materia proxima syllogis- miq.

Materia autem proxima illius, sunt duæ propositiones &

tres termini. Prima propositio dicitur maior: secunda vero dicitur minor. Ratio est, quia vt in plurimum, secunda propositio continetur sub subiecto primæ, vt cap. sequenti patebit, verbi causa, omnis homo est animal Petrus est homo: prima dicitur maior, secunda minor.

1. Nota

Pro quo sciendum primo, quod licet commune sit omnibus consequentiis, vt propositio inferens dicatur antecedens, & propositio illata consequens, hoc tamen est proprium syllogismi, vt propositiones inferentes dicantur præmissæ, & propositio illata dicatur conclusio.

2. Nota.

Secundo sciendum, vt docet Petrus Hispanus, impossibile est quod conficiantur duæ propositiones ex tribus terminis, nisi alter eorum vis summatur in vtraq; propositione: ille ergo terminus qui vis summatur, scilicet semel in maiori, & iterum in minori, dicitur mediũ, & alter terminus, qui summatur eũ medio in maiori dicitur maior extremitas: alter vero, qui simul cum medio sumitur in minori, minor extremitas nũcupatur, verbi causa, omnis homo est animal, Petrus est homo, ly homo est mediũ, quia vis sumit in vtraq; propositione, ly animal maior extremitas, ly Petrus minor, & iste est cõmunis & verus modus loquendi Philosophorũ.

Quid sit mediũ in syllogismo.

licet

licet alios ex Auero. Alex. & aliis afferat Fonseca. cap. 12 qui tamen licet veri sint, cum nostro coincidunt. vbi obiter consideret lector, quod non est necessarium, vt medium ponatur in recto, sed sufficit etiam in obliquo, verbi causa, cuiuslibet hominis animal est intelligens Petrus est homo, &c. de quo infra suo loco.

CAPVT III.

De Syllogismo eiusq; fundamentis.

Non est cur hac in parte Lamos. cap. 17. (alias virum doctum forte) audiamus, qui sine ratione motus, mille Villalpand errores (sic eos vocat) numerat, vera syllogismi definitionis, hec solo verbo eos explodens, vt sibi fides adhibeatur, est, ergo syllogismus, oratio hypotetica, in qua quibusdam positis, necesse est aliquid aliud accidere, per ea quae posita sunt, ly. oratio hypotetica, obinet vicem generis, reliquae vero particulae locum differentiae, vt statim patet, verbi causa, omnis homo currit, Petrus est homo, ergo Petrus currit, iste syllogismus, quia est oratio hypotetica, in qua duabus primis propositionibus positis, tertia necessario

Definitio syllogismi.

V. Pars Summul.
sequitur, per ea quae posita sunt.

Pro huius explicatione sciendum primo, quod syllogismus duplex est, alius categoricus, cuius scilicet vtraque praemissa est propositio categorica, de quo data est praesens definitio: alius est hypoteticus, cuius altera praemissarum est hypotetica, verbi causa, si Sol lucet dies est, sed Sol lucet: ergo, &c. de quo infra redibit sermo.

Secundo sciendum, quod tam apud Arist. quam apud eius omnes interpretes, syllogismus accipitur, pro solis duabus praemissis, in antecedenti dispositis: qua ratione, supra p. 1. c. de modo sciendi dicebatur, quod antecedens solus est modus sciendi, & argumentationis: aliquando tamen summitur syllogismus pro antecedenti simul & conclusione, vt patet in hac definitione, dum dicitur aliquid aliud, &c.

Tertio & ultimo sciendum, quod in hac secunda consideratione syllogismus ad sui rationem tria requirit: primo, quod sit consequentia formalis & necessaria, id est, quod teneat ratione connexionis extremorum, & non ratione materiae; & hoc est, quod dicitur in definitione aliquid aliud necessario sequitur. Secundo requirit, quod syllogismus habeat necessario pro antecedenti duas propositiones dispositas.

Nota. 1. pro explicatio de finitionis syllogismi.

Nota. 2.

Nota. 3.

Verus definitionis syllogismi.

Id est dio.

dispositas in debita figura & modo qua ratione excluditur enthymema à ratione syllogismi, & argumentum, quod sit à definito ad definitionem & à membro diuisi ad diuisum, & generaliter omnes consequentia, in quibus pro antecedenti solū stat una propositio. Tertio requiritur, quod conclusio inferatur ratione connexionis medij eū extremitatibus in antecedenti, & sic reuertitur syllogismus hypoteticus à ratione proprii syllogismi quia in illo conclusio nō tenet per connexionem medij eū extremitatibus, sed per aliū locum Dialecticum, vt infra patebit, & hoc est, quod dicitur, per ea quæ posita sunt.

Ver' sensus definitionis syllogismi.

Iā ergo liquet sensus definitionis, in qua dicitur quod est oratio hypotetica, id est consequentia formalis & necessaria, in qua ex connexionem medij eū extremitatibus in antecedenti, inferitur necessario conexio extremitatū in conclusione, propter debitā dispositionem terminorū in antecedenti, & hoc est quod docet Arist. quæ cūq; sunt eadem vni tertio, id est medio, sunt eadē inter se: quare cū extremitates in antecedenti vniuntur medio, inter se vniuntur in conclusione.

Huius autem firmamentum & robur, id est, totius artis syllogisticae, quod in hoc consistit, vt

ea quæ in antecedenti cum medio vniuntur, inter se etiam in conclusione vniuntur, vt possuit Aristot. in lib. de Priori resolutione: pro quo considerandum est, quod syllogismus duplex est, alius perfectus, qui ita plane ex antecedenti consequens colligit, vt nulla alia re ad id opus habeat, verbi causa, omnis auaritia est vitium: ergo omnis auaritia fugienda est: alius vero est imperfectus, qui non ita plane colligit, vt non indigeat aliquo alio (de quo statim) vt pote cōuersione transmutatione uē alio cuius propositionis, ad hoc, vt omnibus necessarius appareat, talis est iste omne vitium est fugiendum: omnis auaritia est vitium: ergo fugienda est aliqua auaritia, iste enim vt appareat omnibus indiget cōuersione conclusionis, quæ simpliciter sic conuertitur aliqua auaritia est fugienda: ergo, &c.

Iā ergo aut syllogismus perfectus est aut imperfectus: si imperfectus sit, accipit vim & robur contra talem consequentiam negantes esse bonam, ex syllogismo perfecto ad quem reducitur, vt statim dicam: quia sola dispositione ab illo differt: syllogismus autem perfectus, qui est velut exemplar,

Syllogismus est duplex perfectus & imperfectus, & quid.

& rectū, per quod imperfectus regula-

Id est medio.

Vnde, ha
beat ro-
bur syllo-
gismus
affirmati-
bus.

regalatur, aut affirmatiuus est, aut, negatiuus: si affirmatiuus est, inde habet vim cōtra negātes esse legitimam consequentiam, ex eo quod in tali syllogismo prædicatū maioris propositionis, dicatur de eo in omni subiecto, quod enim de altero prædicatur, vt de omni, necessario etiam dicitur, de quolibet contento sub eo, sed prædicatum maioris syllogismi affirmatiui dicitur de omni subiecto, cum maior sit propositio vniuersalis affirmans: ergo dicitur de omni eo quod continet subiectum: sed subiectū minoris propositionis sumitur, vt contentum sub subiecto maioris, & hoc prædicatur in conclusione: ergo illatio perfecta est, verbi causa, omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia, tunc sic, quęcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se apud omnes, sed subiectum minoris & prædicatum maioris, sunt eadem vni medio tertio: ergo sunt eadem inter se, & hoc solum fit in conclusione syllogismi affirmatiui: ergo optima est talis consequentia: & hoc fundamentum syllogismi affirmatiui dicitur dici de omni, vt ratione explicata, patet.

Vndero
bur syllo-
gismi ne-
gatiui.

Sin autem syllogismus perfectus fuerit negatiuus, inde ro-

bur habet, quod in illo prædicatū maioris propositionis de nullo dicatur subiecto, quod enim de altero dicitur, vt de nullo, dicitur etiam de quolibet contento sub illo: hoc est, quod remouetur ab aliquo vniuersaliter, etiam remouetur ab omni contento sub illo: & sic etiam negatiuus habet vim per affirmatiuum: sed prædicatum maioris propositionis syllogismi negatiui, dicitur de subiecto vt de nullo, cum talis propositio sit vniuersalis negatiua: ergo de quouis contento sub eo, sed subiectum minoris sumitur, vt contentum sub subiecto maioris: ergo dicitur de illo negatiue, & hoc solum fit in conclusione: ergo legitima est talis cōsequētia, verbi causa, nulla substantia est accidens, omnis homo est substantia: ergo nullus homo est accidens: & istud fundamentum syllogismi negatiui, dicitur communiter & bene, dici de nullo, sed profecto si proteruus adhuc quis persisterat demonstrationi sensibile, id est inductione (de qua. p. 2. & infra dicam) conuincendus est, talisq; erit multum sensualis magis bruti participās, quam hominis: manent ergo explicata fundamenta syllogismi, & syllogismus ipse, quod vt magis pateat sit.

Caput

Qui
figur

Tripl
figur

No
pro e
plicat
ne fi
re.

CAPVT IIII.

De forma Syllogismi, quæ est figura & modus.

Quid sit figura.

Figuram sic communiter cõsueuerunt definire, est ordinatio trium terminorum secundum debitam subiectionem & prædicationem, vnde patet, quod figuræ ratio penes medium attendatur, quod cum multipliciter possit accipi in præmissis, multiplex etiam est figura, nempe triplex, quarum sufficientiam conatur demonstrare L. nos. capit. 18. hæc tamen sufficiat, nam aut medium est subiectum in maiori, aut prædicatum in minori, & sic cõstituit primam figuram, verbi causa, omnis A. est B. sed C. est A. ergo C. est B. aut secundo, medium est prædicatum in vtraque, & sic constituit secundam figuram, verbi causa, omnis A. est B. sed omnis C. est B. ergo omnis C. est A. aut tandem medium est subiectum in vtraque, & constituit tertiam figuram, sic omnis A. est B. sed omnis A. est C. ergo omnis C. est B.

Nota pro explicatione figure.

Pro huius intelligentia notandum primo, quod hæc nomina terminus, interuallum, & figura, Aristoteles desumpsit ex Geometra ipso, nam quem

admodum Geometra lineas quæ sunt extrema figurarum, appellat terminos, spatia vero, quæ inter lineas continetur interualla, illud tandem, quod ex lineis & interuallis resultat, figuram vocitat: ita Aristoteles extrema syllogismorum & propositionum, vt pote subiectum, & prædicatum terminos appellat: propositionem verò, quæ duobus terminis continetur nominat interuallum. ca. 4. primi Priorum, & aliis multis in locis: formam verò, quæ terminis & interuallis constituitur figuram appellare voluit.

Secundo sciendum, quod aliqui volunt esse quartam figuram, scilicet quando medium in maiori prædicatur, & in minori subiicitur, verbi causa, omnis B. est A. sed omnis A. est C. ergo omnis C. est B. Arist. autem tantum vitur prima figura, quando scilicet medium in maiori subiicitur, & in minori prædicatur, vt dicit Soto, eamq; sic videtur definire, & eiusmodi omnes (de quibus infra) sic tenent, non tamen cū in maiori prædicatur medium, quia in Celarem non sequitur, nullus homo mouetur, omne quod mouetur est animal. ergo nullum animal est homo: antecedens enim est verum, si omnia bruta mouentur tan-

Nota. 1. quod nõ est quarta figura.

tum, consequens tamen est falsum, faciuntque authorem huius quartæ figuræ Gallenum.

Dico tamen cum Lemosio vbi supra, hanc figuram quando est bona, consequentia nõ differre à prima, nisi conuersione, vel transmutatione præmissarum, vt dictum exemplum pro ea sit in Barbara, sic si minor fiat maior & è contra omnis A. est C. sed omnis B. est A. ergo omnis B. est C. nec Gallenus, vt docet Lemosius id inuenit, aut docuit, sed ille modus arguendi tribuitur Stoycis, distinctum à prima figura, quem nos vocamus: de primo ad vltimum, Cicero verò Soritem. Iam tamen dixi non esse distinctum à prima figura, nec esse bonam consequentiam, nisi conuersione, vel transmutatione præmissarum, sit in aliquatrum figurarum: nec loquor de conuersione, vt. p. 3. actum est, sed vt idem est, quod transmutatio præmissarum: pono quæ pro eodem conuersionem, & transmutationem, nam omnes penè modi per conuersionem alicuius propositionis simpliciter, vel per accidens, sunt in prima figura: & tamen sunt distinctæ consequentiæ non autem quando

sola est transmutatio præmissarum, vt statim videbimus.

Aliter responderet Niphus, 1. Priorum ex Auerro. non tamen placet, & hæc satis de numero figurarum, vt interim omittam elegantem Laurentium Vallam, qui (vt refert Niphus) negat tertiam figuram, dicens, non esse naturalem, eo quod rustici & imperiti naturali impetu ea non videntur, sed vt patebit omnes ea videntur, vt demonstrabo in syllogismo expositio, & dato non vterentur ea rustici, est conformis rationi, cum medium possit bis subiici: præter rationem autem primam, quæ data est à nobis, aliam reddit Lemosius, quæ se tenet etiam ex parte formæ in syllogismis.

Explicata figura, quid sit modus, explicandum est, sicuti autem ex variatione medijs uariatur etiam & figura, sic etiam ex variatione propositionum confurgit varietas modorum, de quibus sygillatim infra, Modus ergo est dispositio duarum propositionum in debita quantitate, & qualitate essentiali: debitam autem quantitatem voco, quod vtraque præmissa non sit particularis, sed ad minus altera sit vniuersalis, quia ex pluribus

Quid sit
modus.

Cōcl.
sequi
deu.
rem p.
tem.

Cap. V. De conditionibus ad Syllogis requisitis. 131

ribus particularibus in definitis, vel singularibus, nihil sequitur: si autem attingat quod altera præmissarum sit particularis, &c. conclusio etiam debet esse particularis, quia aliàs argumentaremur à non distributo, ad distributum, & hoc est, quod dicitur communiter, quod conclusio sequitur debiliorem partem.

Concl. as. sequitur debiliorem partem.

Rursus debita qualitas modi est, quod utraque præmissa non sit negatiua, sed ad minus altera sit affirmans: quia ex puris negatiuis nihil sequitur, si autem altera præmissarum fuerit negans, conclusio etiam negans erit, ratione facta, quia negatiua debilior est respectu affirmatiua, sicuti particularis respectu vniuersalis, hoc autem intellige generaliter in omni syllogismo absolute, quod secus est in aliis argumentationibus.

CAPVT V.

De conditionibus ad syllogismum requisitis.

VT autem dicta & dicenda percipiuntur, oportet

ponere & statuere tam conditiones syllogismi, quam defectus paralogismi: quia autem, ut ait Aristoteles contrariorum eadem est disciplina, id est cognitio vnius, plurimum ad cognitionem alterius conducit. Quatuor solent assignari conditiones communiter, & quatuordecim defectus, sed hæc omnia ad tres conditiones & quatuor vel quinque defectus reducuntur.

Prima, ut medium in aliqua præmissa sit totale extremum, vel in præmissis, & extremitates in conclusione sint totalia extrema, id est integra subiecta vel prædicata: unde istæ præmissæ nullæ sunt, cuiuslibet hominis equus est hinibilis, cuiuslibet hominis canis est latrabilis, quia medium, scilicet hominis nullibi est totale extremum, quamquã bonæ essent, si ly hominis tantum sumeretur pro subiecto, ut esset sensus quilibet homo habet equum hinibilem, quilibet homo habet canem latrabilem.

Conditio nes boni syllogismi.

Secunda conditio est, ut medium non ponatur in conclusione, unde hic non colligit, Omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia quia est animal.

Conditio.

Nota
pro expli-
catione
conditio-
num.

Vbi aduertendum, quod limitantur dictæ conditiones, nisi ad seruandam proprietatem Logicalem, idest, vt liceat ad seruandam proprietatem Logicalem, ampliationem, appellationem, suppositionem, &c. medium non esse totale extremum, aut extremitates non esse totalia extrema, vel medium poni in conclusione, vnde bene sequitur cuiuslibet hominis equus currit, Petrus possibiliter est homo, qui existit: ergo Petri equus currit, quia ly, qui existit additur, vt ly homo non stet magis ample in minori, vbi non distribuitur, quam in maiori, vbi distribuitur: & similiter propter appellationem, vt hoc albu est veniens, video hoc album: ergo video album quod venit: nam si dicas: ergo video venientem, videtur intelligi, sub ratione venientis videri, quod non erat dictum in præmissis.

3 Conditio.

Tertia & vltima conditio est, vt quod ponitur in vna præmissa cum medio, addatur extremitati alterius præmissæ in conclusione, & ponatur hæc extremitas in eodem casu cum medio, vt cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo: ergo Petri equus currit, quia ly equus additum erat me-

dio in maiori, & debet addi in conclusione minori extremitati, scilicet Petro in genitiuo, vt erat medium in maiori.

CAPVT VI.

*De defectibus quibus
Syllogismi infir-
miantur.*

Toledo & Fonseca tractant in libello de fallaciis omnibus cum Aristotele, sed nos de illis suo loco agemus in Logica, interim tamen vsui Summularum deseruietes, breuiter cum Mercado & Soto aduertendo primo, quod defectus paralogismi alij sunt intrinseci, illi scilicet, qui accidunt ratione medij, alij vero sunt extrinseci, vt qui accidunt ex parte extremitatum, qui quidem extrinseci dicuntur: quia licet tales præmissæ sint inhabiles ad inferendam propriam conclusionem, possunt tamen aliquam aliam recte colligere, etiam intrinseci alij dicuntur, quia præmissæ, quibus defectus medij accidit, non solum sunt inhabiles ad inferendam propriam conclusionem, sed etiam aliam quam-

Defectus
syllogismi
duplex.

Pr-

Caput VI. De defect. quibus Syllogis inficiant. 13;

1. Defectus.

Primus defectus est, quando medium in præmissis sumitur æquiuoce, & extremitas in præmissis & conelusione. quare uiciosus est hic syllogismus, omnis gallus (pro homine gallo) est homo, omne brutum (pro aliquo alio) est gallus: ergo omnis homo est brutum, nihil sequitur, quia mediū stat æquiuoce. defectu primi non sequitur, omne animal est canis (pro latrabili) piscis est animal: ergo piscis est canis, si ly canis summitur pro pisce. bene tamen sequitur alia: ergo piscis est canis, si canis summatur pro latrabili, ut in maiori, & secundo, admitterentes suppositionem materialem, idem defectus committitur in hoc syllogismo, omnis mus est animal, mus est syllaba: ergo syllaba est animal. præter hoc dico quod iste syllogismus fit in quatuor terminis, nam medium in minori est hæc vox mus, secundus est mus pro animali in maiori: tertius est ly animal: & quartus est ly syllaba.

2. Defectus.

Secundus defectus est, quando medium non distribuitur complete in aliqua præmissarum, vel quando est quid completum, & una pars distribuitur in una præmissa, & altera non distribuitur in alia, quare non sequitur, omne animal fuit in ar-

ea Noë (incomplete) Adam fuit animal: ergo fuit in arca Noë: & idem defectus accidit huic discursui, omnis essentia diuina est Pater, Filius est essentia diuina: ergo Filius est Pater, quia ly essentia diuina non distribuitur in maiori pro omnibus illis, quibus conuenit, scilicet Patri & Filio & Spiritui sancto.

3. Defectus.

Tertius defectus, quo inficitur paralogismus, est quando male argumentamur in ampliatione, & aliis proprietatibus Dialecticæ, & similiter quando argumentamur à non distributo ad distributum, quare non sequitur, quod ego sum, tu non est, sed ego sum homo: ergo tu non est homo, quia homo distribuitur in conelusione ratione negationis, qui in antecedenti non erat distributum.

4. Defectus.

Quartus defectus, quando medium ubi non distribuitur, stat, pro aliquo pro quo non stat ubi distribuitur, id est quando medium in negatiua non stat pro aliquo, pro quo stat in affirmatiua. Exemplum primi, omnis homo est rationalis, species est homo: ergo species est rationalis, in quo ly homo in minori, ubi non distribuitur stat solū, pro natura humana in communi, pro qua non stat solum in maiori, ubi distribuitur. Exem-

plum secundi, nullus homo est albus, omnis equus possibiliter est albus; ergo, &c. ubi ly albis in affirmatiua stat pro omni albo possibili, at vero in negatiua stat pro omni albo, vnde defectus sequitur.

Aliqui dicunt & addunt præmā, defectū paralogismi, quādo scilicet arguitur à confusa ad determinatam suppositio[n]em. Sed iste nullus est defectus, nisi quando signum confundens ponitur in consequenti, quod tantum contingit in propositionibus barbaris, verbi causa, in hac, Petrus & Paulus est homo: ergo homo est Petrus & Paulus, si ly, &c, in maiori diuisiue in priori & non in consequenti stat determinatè, cum ponatur à parte prædicati; quare recte sequitur in Darij à confusa ad determinatam sic, omnis homo currit, aliquid animal est homo: ergo aliquid animal currit, ly currit, in antecedenti confunditur, & tantū in conclusione determinatur.

Alium defectum, quem ponit Soto & Mercado de acceptione vnica & pluribus, iam reiectus est à nobis dum de contradictorijs ageremus, & quantum defectum in ordine quem Soto ponit, quia procedit admissa barbarie literarū, omittimus: Sed dubitatur, quis de-

fectus committitur in hoc syllogismo nihilus Solis est animal, omnis mus est à Sole; ergo nullus mus est animal. Respondetur quod defectus est, quod ly à Sole non stat pro eodem pro quo stat mediū in maiori: Sed dices ly à Sole in affirmatiua supponit pro Sole, & similiter supponit in negatiua; ergo pro eodem supponit. Respondetur, quod iste defectus sic communiter solet expheari, quod extremum in affirmatiua quantumcumque aliquid addatur debet stare pro eodem; pro quo supponit in negatiua, & quia extremū huius affirmatiue est ens à Sole, quod idē est, quod mus, hinc fit quod non supponit pro eodem pro quo supponit Sol in maiori, & consequenter fit paralogismus defectus.

CAPVT VII.

De modis pertinentibus & impertinentibus in quavis figura.

Quo modi sint pertinentes, & qui impertinentes, & qui concludunt directe, & indirecte, & qui fiunt in prima figura explicandum est.

Nota quo d. syllogism^{us} duplex est alius est communis, id est cōflans; medio communi, de quo hactē-

obst. 1
sub

Respon-
detur.

Dices.

Respon-
detur.

Nota.
Mod^{us}
uestim^{us}
de cō-
dit.

1. Regu-
pro pri-
ma figu-
ra.

Nota. r.
Syllogis-
mus du-
plex.

Cap. VII. De modis pert. & imper. in quavis figu. 135

hætenus tractatum est, alius est Expositorius, idest, qui constat medio singulari, verbi gratia, Petrus est albus, Petrus est homo: ergo homo est albus, sed de hoc infra.

Nota. 2.
Mod' di
uersimo-
de conclu-
dit.

Nota tertio, quod modi, qui sunt in syllogismo de medio communi, alij concludunt directe, id est scilicet in quibus minor extremitas de maiori dicitur in conclusione. v. g. Omnis homo currit, Petrus est homo: ergo homo currit, alij concludunt indirecte, illi scilicet, in quibus est contra minor extremitas de maiori dicitur in conclusione. v. g. Omnis homo currit: omne risibile est homo: ergo aliquid currēs est risibile, alij etiam modi sunt inutiles, quia nullam conclusionem colligunt, alij vero sunt utiles, qui propria conclusionem recte colligunt. Optime autem probat Lemostri de erratis Diateticorum ca. 11. omnes modos utiles, si de directe, siue indirecte concludentes, inuētos fuisse ab Arist. & non ab Eudemio, seu Theophrasto, vt aliqui incepte putant.

1. Regula
pro pri-
ma figu-
ra.

Deinde sunt duæ regulæ pro conficiendis syllogismis in prima figura, Prima est maiori existenti particulari in prima figura, nihil sequitur directe. Ratio est, quia medium nullibi distribuitur, si minor sit affirmatiua:

si vero negatiua ex parte maioris extremitatis, argumētatur à non distributo ad distributum.

Secunda regula est in prima figura, minori existente negatiua nihil sequitur directe, quia ex parte maioris extremitatis argumētatur à non distributo ad distributum.

His positis in prima figura sunt nouem modi, qui his versiculis continentur.

Barbara, Celarēt, Darij, Ferio,
Baraplipton, Cellantes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorū
Quorū quatuor primi directe concludunt, ad quos tam quinque residui huius figure, quam quatuor secundæ, & sex tertiæ reducuntur sicut intra parebit.

Qui mo-
di fiunt
in prima
figura.

Pro quo nota primo, quod istæ quatuor littere vocales, a, e, i, o, quæ reperiuntur in istis dictionibus, denotant quantitatem, & qualitatem propositionū in arte Syllogistica, A. enim dicitur vniuersalē affirmatiuam, E. vniuersalē negatiuam, I. particularem affirmatiuam, O. particularem negatiuam.

Nota. 1.

Secundo nota, quod quælibet dictione hæc, denotat vnum modum syllogismi, & prima vocalis cuiuscunque dictionis, denotat qualis & quantas debet esse maior propositio, & secunda vocalis denotat qualis & quantas debet esse minor:

Nota. 2.

& tertia, denotat quanta & qualis debet esse conclusio talis modi. Si quæ autem sunt alia: vocales in istis dictionibus, præter tres primas, solū deseruiūt, ad completionem carminis, verbi causa, Barbara, denotat syllogismum cuius maior est vniuersalis affirmatiua, & minor etiā vniuersalis affirmatiua, conclusio vero in qua est, vniuersalis affirmatiua directe concludēs, vt, Omnis homo est animal, omne risibile est homo: ergo omne risibile est animal. Cella, ē, denotat syllogismū, in quo maior est vniuersalis negatiua, & minor vniuersalis affirmatiua, & conclusio etiā vniuersalis negatiua, directe concludens, verbi causa, Nullus homo est lapis omne risibile est homo: ergo nullum risibile est lapis. Darij, denotat syllogismum, in quo maior est vniuersalis affirmatiua, & minor est particularis affirmatiua, & conclusio particularis affirmatiua directe concludēs, vt, Omnis homo est animal, aliquod risibile est homo: ergo aliquod risibile est animal. Ferio, denotat syllogismum, in quo maior est vniuersalis negatiua, & minor particularis affirmatiua, conclusio particularis negatiua directe concludens, vt nullus homo est lapis, aliquod risibile est homo:

ergo aliquod risibile non est lapis. Baralipon, denotat syllogismum, in quo maior est vniuersalis affirmatiua, & minor vniuersalis affirmatiua, & conclusio particularis affirmatiua indirecte concludens, verbi causa, Omnis homo est animal, omne risibile est homo: ergo aliquod animal est risibile. Cellantes, denotat syllogismū in quo maior est vniuersalis negatiua, & minor vniuersalis affirmatiua, & conclusio vniuersalis negatiua indirecte concludēs, verbi causa, Nullus homo est lapis, omne risibile est homo: ergo nullus lapis est risibilis. Dabitis, denotat syllogismum in quo maior est vniuersalis affirmatiua, & minor particularis affirmatiua, & conclusio particularis affirmatiua indirecte concludens, verbi causa, Omnis homo est animal, aliquod risibile est homo: ergo aliquod animal est risibile. Fapetimo, denotat syllogismum, in quo maior est vniuersalis affirmatiua, & minor vniuersalis negatiua, & conclusio particularis negatiua indirecte concludēs, verbi causa, Omnis homo est animal nullus lapis est homo: ergo aliquod animal non est lapis. Frisefomotorum, denotat syllogismum in quo maior est particularis affirmatiua, & minor

1. Re
pro
da fi

2. Re
la,

3. Reg

Qui
fir n
di se
dæ fi
re.

Cap. VIII. De figura in particul. & eius modis. 137

minor est vniuersalis negatiua, & conclusio est particularis negatiua indirecte concludens, verbi causa, Aliquis homo est animal, nullus lapis est homo: ergo aliquod animal non est lapis.

in quo maior est vniuersalis negatiua, & minor vniuersalis affirmatiua, & conclusio vniuersalis negatiua directe concludens, verbi causa, Nullus lapis est homo, omne risibile est homo: ergo nullum risibile est lapis.

CAPVT VIII.

De secunda figura in particulari & eius modis.

1. Regula pro tecū da figura

Quid sit secunda figura supra dixi, nūc tamen nota tres regulas pro illa, prima vtraque p̄missa existente affirmatiua, nihil sequitur. Ratio, quia medium cum in vtraque p̄dicatum sit, manet in distributum.

2. Regula.

Secunda, conclusio debet esse negatiua semper: ratio, quia altera p̄missarum ex prima regula debet esse negatiua, & sic conclusio debet esse negatiua.

3. Regula

Tertia regula maiori existenti particulari nihil sequitur, quia ex parte maioris extremitatis argumentamur à non distributo ad distributum in conclusione.

Quid sint modi secunde figure.

Iam ergo quatuor sunt modi directe concludentes in secunda figura, scilicet Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

Cesare denotat syllogismum,

Camestres, denotat syllogismum, in quo maior est vniuersalis affirmatiua, minor vniuersalis negatiua, & conclusio vniuersalis negatiua, & concluditur directe, verbi causa, Omne risibile est homo, nullus lapis est homo: ergo nullus lapis est risibilis.

Festino, denotat syllogismum, in quo maior est vniuersalis negatiua, & minor particularis affirmatiua, & conclusio particularis negatiua, & concluditur directe, verbi causa, Nullus lapis est homo, aliquod risibile est homo: ergo aliquod risibile non est lapis.

Baroco, denotat syllogismum, in quo maior est vniuersalis affirmatiua, & minor particularis negatiua, & directe concluditur, verbi causa, Omne risibile est homo, aliquis lapis non est homo: ergo aliquis homo non est risibilis.

mo non est risibilis.

CAPVT IX.

De tertia figura in particulari & eius modis.

1. Regula
pro tertia
figura

Quid sit nunc dixi, tamē non
in tertia figura minore existen-
te negatiua nihil sequitur. Ra-
tio est, quia ex parte maioris ex-
tremittatis argumentamur à nō
distributo ad distributum, pa-
ter nam tunc debet esse maior
affirmans, & tunc maior extre-
mitas est in distributa, quæ in
conclusionē cum negatiua de-
beat esse, distribuitur profecto.

2. Regul.

Secunda, in tertia figura non
debet colligi conclusio vniuer-
salis, alioquin ex parte maioris
extremittatis argumentemur
à non distributo ad distribu-
tum, nam cum minor debeat
esse affirmans, minor extremitas
ibi non distribuitur, quod
si cōclusio est vniuersalis aper-
te ibi distribuitur: iam ergo
sex modi sunt in hac figura vti
les directæ cōcludentes, scilicet,
Darapti, Felapto, Disamis, Datisi,
Bocardo, Ferison.

Darapti, denotat syllogismū
in quo maior est vniuersalis af-
firmatiua, minor vniuersalis af-
firmatiua, & cōcluditur directē
particularis affirmatiua, vt Om-
nis homo est rationalis, omnis

V. Pars Summul.

homo est risibilis: ergo aliquod
risibile est rationale.

Felapto, denotat syllogismū,
in quo maior est vniuersalis ne-
gatiua, minor vniuersalis affir-
mativa, & cōclusio directā par-
ticularis negatiua. v. g. Nullus
homo est lapis, omnis homo
est risibilis: ergo aliquod risibi-
le non est lapis.

Disamis, denotat syllogismū
in quo maior est particularis
affirmatiua, minor vniuersalis
affirmatiua, & conclusio dire-
ctā particularis affirmatiua. v. c.
Aliquis homo est rationalis: o-
mnis homo est risibilis: ergo
aliquod risibile est rationale.

Datisi, denotat syllogismum
in quo maior est vniuersalis af-
firmatiua, minor particularis
affirmatiua, & conclusio dire-
ctā particularis affirmatiua, ver-
bi causa, Omnis homo est ra-
tionalis, aliquis homo est risibi-
lis: ergo aliquod risibile est ra-
tionale.

Bocardo, denotat syllogis-
mum, in quo maior est particu-
laris negatiua, minor vniuersa-
lis affirmatiua, & conclusio di-
rectā particularis negatiua, v. c.
Aliquis homo nō est lapis, om-
nis homo est rationalis: ergo
aliquod rationale nō est lapis.

Ferison, denotat syllogismū
in quo maior est vniuersalis ne-
gatiua, & minor particularis
afir-

Illati
dictiNota
damo
modi
primi
gura

Cap. X. De potestat. Syllogis in quavis figura. 139

affirmatiua, & concluditur di-
recte particularis negatiua, ver-
bi causa, nullus homo est lapis,
aliquis homo est risibilis: ergo,
aliquod risibile non est lapis.

Inlatio ex
dictis.

Ex quibus colligo, quod in
prima figura concluditur om-
ne genus propositionis, nam in
Barbara vniuersalis affirmans
colligitur, in Celarem vniuersa-
lis negans, in Darij particularis
affirmans & in Ferio particula-
ris negans. At in secunda figu-
ra solum vniuersalis negans &
particularis. At in tertia solum
particularis negans & affir-
mans colligitur.

CAPVT X.

De potestatibus Syllogis-
morum in quavis figura.

Qualiter imperfecti modi
ad perfectos reducantur
placet & eorum potestates ape-
rire, quod maxime conducit
ad istam materiam intelligen-
dam. Pro quo nota quod qua-
tuor primi modi primę figure,
perfecti dicuntur, eo quod bo-
nitas illationis illorum, ibidem
est, & perspicua, ita vt nulla in-
digeant probatione, vnde ab
Alexand. Scoto. & aliis per se
noti, & indemonstrabiles dicitur,
eo quod vis naturalium prin-
cipiorum in eis maxime vigeat,

scilicet quidquid vniuersaliter
affirmatur de aliquo, affirmatur
etiam de omni contento sub
illo: & similiter quidquid vni-
uersaliter negatur de aliquo, ne-
gatur etiam de omni contento
sub illo. Primum principium
est, Dicit de omni, in quo funda-
tur Barbara & Darij, secundum
principium vocatur, Dicit de nul-
lo, in quo fundantur Celarem,
& Ferio: & ad hos quatuor mo-
dos perfectissimos, ceteri om-
nes tam primę, quam secundę
& tertię figurę reducuntur,
qui quidem imperfecti sunt:
quia licet directe concludant,
ad hoc tamen vt bonitas conse-
quentię pateat, necesse est, vt
aliqua premissarum eorū con-
uertatur, i. est. transmutetur,
quod si Aristot. Celarem, & Fe-
rio reduxit ad Barbara & Darij
hoc non fecit, quia imperfecti
essent, sed vt sui intellectus acri-
moniam ostenderet, vt infra pa-
tebit.

Hoc posito, prima pote-
stas inest syllogismis, plura col-
ligendi, nam colligendo vni-
uersalem propositionem, col-
liguntur particulares & singu-
lares sub ea contenta. Verbi
causa, syllogismus, qui colligit
hanc vniuersalem, omnis ho-
mo est albus, etiam colligit
aliquis homo est albus, & Pe-
trus est albus.

Nota fun-
damenta
modorū
primę fi-
gurę.

1. Pote-
stas syllo-
gum.

Secun-

2. Potestas.

Secunda potestas inest syllogismo, colligendi verum ex falso, quod ex supradictis satis patet, verbi causa, omnis homo est lapis, omnis substantia est homo: ergo omnis lapis est substantia.

3. Potestas.

Tertia potestas est syllogismo, colligendi circulariter, sic quod ex conclusione, & ex vna præmissarum in se ipsam conuersa, altera præmissa inferatur, quod quidem solum contingit, in terminis conuertibilibus, verbi causa, in Barbara, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, tunc sic, omnis homo est risibilis, omne animal rationale est homo: ergo omne animal rationale est risibile, quæ erat maior præcedentis.

4. Potestas.

Quarta potestas est syllogismus, syllogizandi conuersimè, id est quando posito aliquo syllogismo, ex opposito conclusionis, & altera præmissarum, inferitur contradictorium alterius præmissæ, sed quia hac ratione imperfecti modi ad perfectos reducuntur infra dicetur.

Vlt potestas.

Vltima potestas inest syllogismo, syllogizandi per impossibile, quando ex contradictorio alterius præmissæ veræ, cū altera præmissa euidenter vera, inferitur alia propriè euidenter

falsa, verbi causa, si quis neget hanc propositionem, brutum esse sensibile, sic contra eum argumentamur, ratione dicta, omne animal est sensibile, nullū brutum est sensibile: ergo nullum brutum est animal, conclusio est euidenter falsa: ergo aliqua præmissarum, non maior, quia est euidenter vera: ergo minor. Sed hæc est contradictoria alterius negatæ, scilicet brutum est sensibile, ergo duas contradictorias simul falsas.

Nota quod 4. & 5. potestas differunt, nam quinta potestas, per impossibile argumentatur, solum ex contradictorio alicuius negatæ propositionis, quare non supponit syllogismū factum: quarta vero potestas argumentatur ex opposito conclusionis, & altera præmissa, vnde supponit syllogismum factum, ad probandam bonitatem illationis alicuius imperfecti modi, fit sic: ex opposito conclusionis, & maiori inferitur contradictoriū minoris, & è cōtra cū minori inferitur contradictorium maioris, verbi causa, in Cesare, nullus homo est lapis, omne ens est lapis, recte colligitur: ergo nullum ens est homo, oppositum huius conclusionis est, omne ens est homo, & cū minori, quæ est omne ens est lapis, recte colligitur: ergo lapis est homo,

Nota pro
explicatione
dictionum.

Conte
so tri
plex.

Cap. XI. De reduct. imper. ad perf. osten. ut aiunt. 141

mo, quod est contradictorium maioris, scilicet, quod est nullus homo, est lapis: tunc sic ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis: ergo consequentia est legitima, & eadem ratione in aliis modis syllogizandum, sed de hoc infra latius.

Alias duas inter easdem potestates ponunt Lobanienf. lib. 2. Prior. cap. 5. & Niphus eodem 2. libr. ex Arist. & Phylopono, dicitur autem hæc potestas conuersiua, quia ex opposito alicuius præmissæ, conuertimus nos ad ipsam destruendam.

Conuertio triplex.

Triplex autem est conuersio, alia fit in terminis, ut est risibile: ergo est homo, & è contra, ut diximus cap. 10. primi Summularum: alia est conuersio in propositione, de qua late. 3. lib. egimus, est alia conuersio syllogismi, quæ iam explicata est, de quo videte Niphum in suis ludubris.

CAPVT XI.

De reductione imperfectorum ad perfectos ostensiuæ, ut aiunt.

Iam explicanda est ratio, quæ imperfecti modi tam ostensiuæ, quam per impossibile ad

perfectos reducitur, hæc enim ex his, quæ dicta sunt euidenter patet, imperfectos modos legitimos esse consequentias, & in nulla materia posse dari antecedens verum, & consequens falsum: quia tamen intellectus adhuc non quiescit, donec omnes materias percurrat singulis modis (quod quidem difficillimum esset) ideo alia ratione probandum est qualiter verum sit, imperfectos modos legitimos esse consequentias, cuius quidem triplicem probationem assignat Fonseca. lib. 6. scilicet ostensiuæ, & per impossibile eos reducendo ad perfectos, atque etiam expositorio syllogismo de quo infra: quia tamen in re non est multum necessaria, impertinens est multas probationes comentari, ideo solum explicabo conuersionem ostensiuam & per impossibile, tertium qui voluerit in eo videat.

Iam ergo conuersiua seu ostensiuæ reductio est, quando imperfectus modus mutatione aliqua, seu conuersione alicuius præmissæ, ad perfectum reducitur.

Quid sit reductio ostensiuæ.

Pro quo intelligendo nota, quod omnes modi imperfecti, id est omnes dictiones imperfectorum modorum, incipiunt ab aliqua litera, quæ etiam incipiunt quatuor primi perfecti: quod

Nota quomodo fit conuersio ostensiuæ.

quod est dicere, quod modus imperfectus reducendus est ad perfectum habentem pro initiali literam quam ipse habet, verbi causa, Baralipton ad Barbara, quia utriusque est eadem initialis.

Nota. 2. Nota secundo, quod in dictis imperfectorum modorum dictionibus, sunt notanda: istae quatuor literae consonantes. S. P. M. C. S. enim denotat quod modus, in quo reperitur, ut ad perfectum reducatur eius propositio denotata per vocalem praecedentem S. debet conuertere simpliciter. Similiter dictio, in qua inuenitur, ly P. ad hoc ut ad perfectum reducatur requiritur, quod propositio de notata per vocalem praecedentem P. debet conuertere per accidens. Item dictio, in qua reperitur ly M. ut reducatur ad perfectum requiritur, ut praemissa taliter conuertantur (licet sint conuersae simpliciter, seu per accidens) ut ex maiori fiat minor, at verò dictio, in qua C. reperitur, quod solum contingit in Bocardo & Baroco, denotat quod non reducitur conuersiue, sed per impossibile. Sed iam ponamus in Cesare, exemplum: syllogismus factus hic, Nullus homo est albus, omnis lapis est albus: ergo nullus lapis est ho-

mo: ad Celarem reducitur, cuius eadem est litera initialis, maiori denota per literam C. praecedentem literam S. conuersa simpliciter, verbi causa, nullus albus est homo, omnis lapis est albus: ergo nullus lapis est homo, & idem iudicium est de aliis modis, quos breuitatis causa omitto videte Soto, & praecipue Villalpandam lib. 4. tunc sic ex hac reductione perfectus modus ex imperfecto colligitur, sed quidquid sequitur ex consequenti bonae consequentiae, sequitur ex eius antecedenti ergo conclusio illata in syllogismo perfecto ex imperfecto, etiam recte inferebatur, & consequenter optimè imperfectus colligebatur, & erat optima consequentia in eo.

Aduertendum tamè, quod Baralipton, ad hoc ut ad Barbara reducatur secundum praedictas regulas, debet eius conclusio per accidens conuertere: quod licet non fiat ex vi conuersionis (cum particularis affirmatiua, ut abunde explicatum est, lib. 3.) non conuertatur per accidens, sed simpliciter, recte tamen in vniuersalem affirmatiuam conuertitur, ratione duarum praecedentium praemissarum, quae quidem sunt vniuersales affirmatiuae, ex quibus rectè colligitur vniuersalis affirmatiua,

Nota.

Quid si
reductio
per im
possibile

Nota prae
explicatio
tione di
ctorum.

Cap. XII. De reduct. imperfe. ad perf. per impos. 143

mariua, quod quidem optimè probat. Fons vbi supra, & alias rationes huius traddit, quas videte in eo.

imperfectis tam primæ, quàm secundæ & tertiæ figuræ reducendis per impossibile ad perfectos, sunt quædam dictiones scilicet.

CAPVT XII.

De reductione imperfectorum ad perfectos per impossibile, ut aiunt.

Dixi quid sit conuersio ostē sua, quæ & conuersiua vocatur, eo quod conuersione alii cuius præmissæ, vt explicatum est, imperfectus modus ad perfectum reducitur, & similiter ostensiuā dicitur, quia euidenter ostendit bonitatem consequentiæ modi imperfecti.

Iam nunc explicandum est, quid sit reductio per impossibile, qua probatur etiam bonitas illationis, id est, qua negans tenetur concedere duas contradictorias, vel contrarias simul veras, verbi causa, qui antecedens concedit, & negat conclusionem, eo quod non percipit rectè ex antecedenti inferri, cōtra eum sic argumentamur ergo eius contradictorium est verum, & cum eo & altera præmissarum infero contradictorium alterius præmissæ cōcessæ exempla infra.

Pro huius intelligentia notate primo, quod pro modis

Nesciebatis, Od eham, Letare, Romanos.

In quibus hoc totum latet artificium, pro quo.

Nota secundo, quod prima dictione deseruit modis imperfectis primæ figuræ, & secunda deseruit modis secundæ, tertia & quarta deseruiunt modis tertia figuræ, præterea in his dictionibus sunt quatuor litere vocales a. e. i. o. & prima in qualibet dictione deseruit primo modo imperfecto illius figuræ cui correspondet talis dictione.

Nota. 2.

Tandem aduerte, quod ille modus imperfectus (cuiuslibet figuræ sit) per impossibile debet reduci ad illū modū perfectum, qui habet pro conclusione propositionem qualem & quantam, denotatur per vocalem in dictione sibi ipsi correspondentē, verbi causa, Baralipptom, debet reduci ad Celare, quia, habet conclusionē vniuersalē negatiuam, quæ denotatur per vocalē E. correspondentē ipsi in prima dictione, scilicet, Nesciebatis, quod de aliis etiā dicimus, qualiter hoc fiat his grossis carminibus explicatur.

Nota. 3.

Seruat

Quid sit reductio per impossibile

Nota pro explicatione dictionum.

*Seruat maiorem, variatq;
 secunda minorem,
 Tertia minorem variat,
 seruatq; minorem.*

Quod idē est, quod modus imperfectus secundæ figurę per impossibile sic debet reduci ad perfectum sibi correspondentem, vt seruata maiori imperfecti, ex opposito conclusionis fiat minor in modo perfecto, vnde colligatur conclusio contradictoria alterius præmissæ concessæ, quam tenetur necessariò concedere, quia colligitur in modo perfecto, verbi causa, si quis neget hunc syllogismum in Cesare, hanc conclusionem rectè inferre, Nullus homo est lapis, omnis substantia est lapis: ergo nulla substantia est homo, contra eum argumentabor, sic reducendo per impossibile ad Ferio, qui est modus correspondens Cesare: ergo eius contradictorium est verum, quod est, aliqua substantia est homo, quàm à summo pro minori simul eum maiori imperfecti concessa, & sic colligo in Ferio, Nullus homo est lapis, aliqua substantia est homo: ergo aliqua substantia nō est lapis, tunc sic, hæc conclusio est necessaria, & est contradictorium minoris concessæ, sci

V. Pars Summul.

licet omnis substantia est lapis: ergo vel imperfectus rectè colligebat, vel duas contradictorias simul veras concedis.

Deinde modi tertiæ figurę ad perfectos per impossibile reducuntur, seruata minori imperfecti syllogismi, & ex opposito conclusionis facta maiori, in modo perfecto sibi correspondente, infero pro conclusione oppositum maioris imperfecti syllogismi iam concessæ, verbi causa, Ferisom ad Darij, sic reducitur, Nullus homo est lapis, aliquis homo est risibilis: ergo aliquid risibile nō est lapis, oppositum huius est omne risibile est lapis quod à summo pro maiori in Darij, & pono minorē Ferisom, quæ est, aliquis homo est risibilis, & colligo perfectè, aliquis homo est lapis, quæ nō potest negari: quia est cōclusio syllogismi perfectissimi, & est contradictoria maioris de Ferisom concessæ, scilicet, Nullus homo est lapis: ergo vel concedis duas contradictorias simul veras, vel imperfectum modum rectè cōcludere.

Tandem pari ratione, modi imperfecti primæ figurę indrectè concludentes, vt supra habitum est, ad perfectos per impossibile reducuntur, ponendo oppositum cōclusionis pro maiori imperfecto, & maior imper-

Quomodo modi tertiæ figurę reducatur ad perfectos.

Quomodo modi primæ figuræ.

Caput XII. De reduct. Syllogis per impossibile. 145

imperfecti debet fieri minor in perfecto, & inferre pro conclusione oppositum minoris: imperfecti syllogismi, præter Celantes, de quo infra, verbi causa, Baralipton, omnis homo est albus, omne risibile est homo: ergo aliquid album est risibile, ad Celarem, qui est modus perfectus sibi correspondens, sic reduco, ponendo pro maiori oppositam conclusionem, quòd est nullum album est risibile, & pro minori pono maiorem Baralipton, scilicet, Omnis homo est albus, & infero: ergo nullus homo est risibilis, quã debes concedere, quia est conclusio perfectissimi syllogismi, & etiam est contraria minoris Baralipton à te concessã, scilicet, omne risibile est homo ergo vel duas contrarias simul veras concedis, vel Baralipton recte concludere. Eadẽ ratio habenda est, de Dabitis, & Fapesmo, & Fritesomorum: Celantes verò, vt reducatur per impossibile ad Darij, qui est modus sibi correspondens, oppositam conclusionem debet fieri minor, & minor, debet fieri maior, verbi causa, in Celantes sic conficio, Nullus homo est lapis, omne risibile est homo: ergo nullus lapis est risibilis, quem sic reduco ad Darij, pono pro maiori minorem Celan-

tes, scilicet, omne risibile est homo, & pro maiori oppositum conclusionem Celantes, quod est aliquis lapis est risibilis: ergo aliquis lapis est homo, quã debes concedere, quia est conclusio perfectissimi syllogismi, & est contradictoria maioris concessã Celantes, scilicet, nullus homo est lapis, & consequenter vel das duas contradictorias simul veras, vel syllogismus recte colligebat.

Nota primo contra aliquos authores, quod quando dicitur, quod ad reductionem per impossibile debet summi oppositum conclusionem, non debet summi contrarium conclusionem, sed potius contradictorium: alias enim nullum esset argumentum, nam non sequitur, conclusio est falsa: ergo eius contrarium est verum, quia potest etiam esse falsum, bene tamen sequitur conclusio est falsa: ergo eius contradictorium est verum.

Nota secundo cum Toledo, quod quando dicimus, quod ex opposito conclusionem, etiã inferitur contradictorium alterius præmissã concessã, non sic debet intelligi, vt semper præmissã contradictorium inferatur, aliquando enim, vt patet in Baralipton inferitur contrarium, aliquando vt supra in Celan-

Nota. 1.
pro cõue
niã.

Nota. 2.

K tes

tes inferitur conuertens contradictorij: quia tamen semper conuertentes contradictorie inferuntur, ideo communiter dicitur, quod inferitur contradictorium alterius præmissæ.

Nota 5. Nota tertio, ex Fonse. lib. 6. cap. 17 & 29. reductione ostensiuam propriè esse reductione, eo quod ex præmissis eisdem imperfecti syllogismi, in syllogismo perfectò colligitur eadem conclusio, quæ colligebatur in imperfecto, quare reductio per impossibile propriè non est reductio, quia nõ ex eisdem met præmissis imperfecti syllogismi eadem conclusio colligitur in perfectò, quæ colligebatur in imperfecto, imò diuersa & contradictoria: dicitur autè reductio, quia est sufficiens probatio, quæ imperfectos syllogismos bonas esse consequentias probatur.

Nota vi. Ultimo sciendum, quòd Aristot. 1. Priorum. capit. 7. reducit Darij, ponendo pro minori oppositum cõclusionis ad Cesare, & tandem Camestres & Cesare ad Celarem conuertuè reductur, & consequenter omnes modi ad Barbara & Celare reduct, hoc tamè nõ fecit, quia Darij & Ferio sunt imperfecti modi, sed vt ostenderet acrimoniam sui intellectus, vt supra dixi.

CAPVT XIII.

De via inueniendi medium ad quamcunq; propositionem syllogistice inferendam.

Dixi quid syllogismus sit, tã ad materiam quàm ad formam, suasque proprietates explicui & affectiones, qualiter etiam defectibus inficiantur, imperfectiq; qualiter ad perfectos reducuntur aperui, iam tãdem explicanda est ratio, quæ debet inueniri medium, ad inferendam, quamcunq; propositionem, de quo Arist. 1. Priorum S. Tho. Opusc. 58. Fonse. lib. 6. cap. ultimo, ceteri hic cõ Soto, ad quam rem aperienda communiter ponunt multas diuisiones & regulas magnæ obscuritatis, quæ magis intellectu obrundunt, quam utilitatè afferant: propter quòd eas omnes mislas facio, lib. 1. cap. 2. & sit regula generalis & infalibilis: posita quacunq; propositione, siue vniuersalis affirmatiua, siue è cõtra, siue particularis negans, siue è contra, videndũ est: quid sit causa veritatis illius, seu falsitatis, & illam debemus assumere pro medio ad inferendam, verbi causa, velli colligere hanc propositionem omne vitium est fugiendam, a summo

Regula generalis ad inueniendum medium.

Cap. X. De Syllogis in obliquo modali & expo. 147

à summo pro medio hanc propositionem, offensa Dei est fugienda, quæ est causa alteri⁹ propositionis: unde sic colligo, omnis offensa Dei est fugienda, vitium est offensa Dei: ergo omne vitium est fugiendum: reliquas alias distinctiones & regulas vt figmenta omitto, nam vt doctè hic aduertit Mercado, si quæ aliæ de arte inueniendi medium dicuntur. Post prædicamentis in Logica nõ nihil profunt, in Summulis vero nihil Villalpand. autem qui hæc rem minus male peragit.

CAPVT XIII.

De syllogismo in obliquo modali & exponibili.

Quid sit syllogismus in obliquo.

Syllogismus in obliquo est, cuius aliqua præmissa constat termino obliquo, pro quo Fõse. ponit quatuor regulas, securius tamen & cõsultius, est cù Arist. 1. Prior. c. 37. reducendo propositionem cõstantem, obliquo seruato sensu ad ipsam et ex rectis cõstantem, & tunc videtur clarius an rectè colligat nec ne. v. e. hæc propositio contrariorum eadè est disciplina, ad hanc reducitur, contraria cadunt sub eadem disciplina, similiter si quis colligat cuiuslibet homini inest intellectus, cuiuslibet homini inest sensus: ergo

intellectus inest sensui, sic debet reduci, quilibet homo habet intellectum, quilibet homo habet sensum: ergo quilibet habens intellectum habet sensum, quod quidem facile est similiter in aliis conficere.

Aduerte tamen, quod in istis & similibus obliquis syllogismis, seruentur omnes conditiones date, de syllogismo in communi, & similiter videatur defectus à nobis supra positi.

Syllogismus modalis est, cuius aliqua præmissa modalis existit, verbi causa, omnis homo possibiliter est albus, omne possibile possibiliter est homo: ergo, &c. de quo multæ regulæ ponuntur, melius tamen cù Soto obseruate ea omnia, quæ in aliis simplicibus syllogismis seruantur.

Sed aduerte, quod solum loquor de modali diuisa, nam de cõposita, supra dictum est, nam cù eius dictum immobiliter supponat, tunc ea non potest syllogizari, & consequenter nec ipsa syllogismus intrare.

Syllogismus exponibilis est, cuius altera præmissarum, vel conclusio est propositio exponibilis, quid autem sit exponibilis, propositio supradicta est, pro quo duas subiicio regulas diligenter obseruandas.

Prima si præmissa sint exponi-

Nota pro syllogismo obliquo.

Quid sit syllogismus modalis.

Nota pro syllogismo modali.

Quid sit syllogismus exponibilis.

Regula pro syllogismo exponibili.

K 2 poni-

ponibiles disiunctiue, conclusio debet sequi ex vtraque parte præmissarum, alioqui daretur antecedens verum & consequens falsum. Ratio, quia cum ad veritatem disiunctiue, vna pars sufficiat quod sit vera, antecedens ex hac parte verum erit: & si conclusio ex alia parte falsa solū sequatur, falsa ipsa erit: si autem præmissæ dictæ fuerint exponibiles copulatiue, conclusio solum requiritur & sufficit, quod ex altera parte sequatur. Ratio, quia copulatiua ad sui falsitatem, solū requirit vnā partē, totam ipsam falsificantē, & è cōtra si sit vera, vnde si conclusio solū ex altera parte sequatur, recte sequitur, nec dabitur antecedens verum & consequens falsum.

2. Regu. Secūda regula, si cōclusio sit exponibilis copulatiue, vtraq; pars inferenda est ex antecedēti, si autē disiunctiue sit exponibilis, satis est vnā tantum partem inferri ex antecedēti: quia nō dabitur antecedens verum & consequens falsum, cum disiunctiua sit vera, hoc solo quod habeat vnā partem veram: nam exponibiles istæ (vt terigi agens de contradictionis negatiuis, & cap de disiunctiua) quādo exponuntur disiunctiue, est in sensu aduerbij saltem, quā sit est ad earū veritatē, quod

vna pars sit vera, licet altera etiā vera sit.

Tunc aduerte ad syllogismos exponibiles intelligēdos, congruū esse, exponibiles præmissas ad exponentes reducere quęcunq; illæ fuerint, & sic patebit bonitas syllogismi, vel eius falsitas, & hoc valde curandum.

Nota pro
di. & syl
logis
tis

CAPVT XV.

De Syllogismo Expositorio.

SYllogismus expositori⁹ est, cuius medium est terminus singularis determinatus, vel ex demonstratione, vel ex suppositione, exempla patēt. 1. lib. terminorū, dicunturq; isti syllogismi demonstrationes sensibi e: quia ad sensum sunt per se noti, & similiter expositoriij dicuntur, quia vniuersalem & confusam propositionem exponūt, verbi causa, Petrus est albus, Petrus est homo: ergo homo est albus, suntq; potissimē in tertia figura, quia magis conueniunt termino singulari esse subiectum, quam prædicatum, constat autem, quod in tertia figura medium est subiectū, varios huius syllogismi modos, variasq; rationes & causas, varias regulas & condiciones pertequi.

N
pr
gi
pe
tie

N
ad

quitur Font. lib. 5. c. 22. & 24.

Nota. 1.
pro syllo-
gismo ex-
posito-
rio.

Pro quo aduerte primo, quod quamquam omnes syllogismi, innitatur huic principio (si sunt affirmatiui) quæcunq; sunt eadem cū aliquo, sunt idē inter se, nā ex cōnexionē extremitatum cum medio, infertur propositio affirmatiua, in qua extremitates vniuntur inter se, quod latius patet cum suo exēplo cap. 1. huius libri, & syllogismi negatiui innitatur huic principio, si duo ita se habent vt vnum sit idem cum aliquo tertio aliud vero nō ita, illa duo non sunt idem inter se: nam ex affirmatione vnus extremitatis cum medio, & negatione alterius infertur conclusio negatiua, in qua vna extremitas negatur de alia, quamquam igitur hæc duo principia communia sunt syllogismis, præsertim tribuuntur syllogismo expositorio, quia tertium illud scilicet terminus, qui est medium, videtur magis vnum, cum sit terminus singularis, in aliis vero communis.

Nota. 2.
ad idem.

Notandum secundo, quod ea omnia quæ dicuntur de distributione, vel de vniuersalitate medij, tam in modis syllogisticis, quam in secundo defectu supra posito, non dici pro syllogismo expositorio, quia cum mediū sit terminus singu-

laris, non potest distribui vniuoce sumptū, vt etiam aduerte bam cap. de termino singulari & communi, vnde hic est bonus syllogismus in Darapti, vel Daatis, vel Disamis, Petrus est albus, Petrus est homo: ergo homo est albus, licet medium non distribuatur, nec sit aliqua præmissa vniuersalis.

Tertio nota, quod vniuersaliter in omni syllogismo, cōclusio, minoris virtutis est, quam ipsæ præmissæ: vnde ex Arist. supra docuimus, quia semper sequitur debiliore partem, modo exposito, nam propter vnū quodq; tale & illud magis, vt docet Arist. hoc lib. sed conclusio, siue vera, siue falsa, siue affirmans, siue negans, siue vniuersalis, siue particularis sit, &c. hoc habet propter præmissas: ergo multo magis præmissæ erunt veræ, vel falsæ, vniuersales, siue particulares, &c. cum enim præmissæ causa sint conclusionis, causa autē potior est, & nobilior suo effectu (est autē in præmissis, sicuti effectus in sua causa, & sicuti calor in igne) & ideo est impossibile quod præmissis existētibus particularibus pure, cōclusio sit vniuersalis, & quod præmissæ singulares, & conclusio particularis particulariter sumpta.

Iam ergo cum in syllogismo

Nota 3.

expositorio, colligo Petrus est albus, Petrus est aliquis homo: ergo aliquis homo est albus, ly aliquis homo idē est quod Petrus, & non se extendit ad plura, itaq; idem valet, quod singulare determinatam. Vnde non licet colligere è contra, aliquis homo est albus: ergo Petrus est albus determinate, sed solum disiunctim, vt supra explicatū est, de inductione, sed de hoc Deo dante in posterioribus.

Vltimo nota pro terminis diuinis.

Vltimo aduertēdam est pro terminis diuinis, terminum singularem vocari in presenti, qui vnam rem significat, quæ non est plures res, nec idem cum re, quæ est tres res, vnde non sequitur, Pater est hæc essentia diuina, Filius est hæc essentia diuina: ergo Filius est Pater, neque etiā sequitur, hic Pater est hæc essentia diuina, Filius nō est Pater ergo Filius non est essentia diuina: quia hæc essentia, est vna res, sed idem cum tribus rebus, & ita nō omni modo vna, & Pater est idem cum essentia diuina, quæ licet sit vna res est idem cum tribus rebus. Similiter non valet omnis essentia diuina est Pater, Filius est essentia diuina: ergo Filius est Pater: quia vt hæc essentia diuina nō omnimodo singularizatur, ratione dicta, ita non omnino distribuitur, licet dicas omnis es-

sentia diuina, sed dicendo omnis res, quæ est essentia diuina est Pater, & tunc hæc est falsa, sed de hoc in Theologia.

Deinde agendum est de syllogismo hypotetico, est autem syllogismus hypoteticus, qui consistat propositione hypotetica, vt si Sol lucet dies est, sed Sol lucet: ergo dies est, de quō egisse Arist. probat Lemsius lib. 1. cap. 19. est autem triplex, conditionalis copulatiuus, & disiunctiuus, exempla patent.

Quamquā autem, vtraq; præmissa possit esse hypotetica, quia raro id contingit & statim apparet ex dictis, & dicēdis vt sint boni: tantum trademus modos quosdā arguēdi, quādo maior est hypotetica Plura, qui currit, videat Boët. tract. de Syllogis. hypotetico Auerr. 1. Prior. S. Tho. Opusc. 48. argument. qualiter autē tā in conditionali, quā in copulatiua & disiunctiuo sit optima argumentatio, & bona cōsequētia, ab iude explicuit cap. de cōditionali copulatiua & disiunctiuo videte illa.

Cap. XVI. & vltimum.

De aliis tribus argumentationis speciebus, Enthimemate, scilicet, Exemplo & Inductione.

EGI iā de Syllogismo secundū omnes suas partes, restat expli-

Quid syllogismus hypoteticus.

Caput XVI. & ult. De ultimis speciebus argum. 131

Quo fit
Enthi-
mema.

explicare, vt disputatio nostra
recta sit, quid sit enthimema,
exemplum & inductio, Enthi-
mema secundū Arist. est muti-
lus syllogismus, licet aliquādo
vocetur syllogismus oratoriū,
quia ea vtiuntur Rethores, mu-
tilus attem dicitur, quia deest
illi vera præmissa, quæ subiicia-
tur, vnde Boherius ait Enthime-
ma est oratio, in qua non om-
nibus præmissis positis, inferitur
festinata cōclusio, vt virtus est
bona: ergo virtus est laudabi-
lis, in qua enthimemate tacetur
hæc maior, omne bonum est
laudabile, solet autem patere,
quæ præmissa subiiciatur, vt in
exēplo posito. Alia multa de en-
thimemate satis erudite Fonse.
lib. 4. 3. & 36. docet etiam in
regum syllogismum vocari ab
Arist. enthimema, sed non est
hæc vtitata acceptio.

Quid e-
xemplū.

Exemplum est oratio in qua
vnum, aut paucis similibus exē-
plis aliquid probatur, verbi cau-
sa, desidio Senenses & Pisani
Reipub. administrationem am-
miserunt: ergo Burgenses si de-
sident, amittent administ-
rationem.

Exemplum autem aliquādo
procedit, vel est aliquid verè
gestum, vt in exēplo adducto,
aliquando est ficta similitudo,
vt non sibi consulere Recto-
res, qui nauis gubernatorē Sor-

tem deligerent: ergo nō sibi cō-
suleret Respublica, quæ guber-
natorem Sortē sibi deligit: ali-
quando est ficta fabula, vel
Apologus, quibus plenus est
Hysopus, & Alciatus, quibus
aliquid (quod ipsi morale vo-
cant) suadere contendunt, & hi
tres modi exemplorum do cen-
tur, ab Aristot. locis citatis, &
Fonsec. cap. 35.

Quid sit inductio, dixi supra,
esse à singularibus ad cōm-
mune progressionem, Arist. 2. Me-
thap. cap. 4. eam tribuit Socra-
ti vt primo authori, nunc dico
nōmine singularium, intelligi
ab Arist. & omnibus, minus cō-
munia, hæc enim est inductio,
omnis homo currit, omnis
equus currit: ergo omne animal
currit, vt supra docui capit. de
inductione: differt ab exēplo,
quia vt probabim⁹ petiū nume-
rari omnia singularia, saltē in cō-
fuso, dicēdo, & sic de aliis. Exē-
plum autem vnum, vel pauca
numerat, exemploq; frequen-
tius Rethores, inductione ve-
ro Dialectici vtiuntur: & ideo
Aristot. exemplum vocat in-
ductionem Rethorum, quia vt
est pars inductionis Dialecticæ
est, proprium.

De inductione tria præcipua
videnda sunt primum an opus
sit addere inductioni & sic de
singulis.

Quid in
ductio.

Secundum, utrum inductio, quæ est ascensus, & utrum descensus sint consequentiæ formales?

Tertium, utrum exemplum, inductio & enthimema reducatur ad syllogismum?

Dubiū.
de indu-
ctione.

De primo dubio, Soto & alij negant cum Mercado addendam esse constantiam, est autem constantia (ut supra dictum est) propositio, in qua dicitur idem esse de aliis omnibus, sed bene Lemosius de erraticis Dialecticorum cap. 21. probat ex verbis Arist. Galleni & Platonis omnia singularia numeranda, vel addendum, & sic de singularis, quod est constantia, in hoc enim inductio differt ab exemplo, quod numerat omnia singularia, exemplum autem non ita, quod si quis neget ita esse, & contingere in aliis indiuiduis, docet Aristot. 8. Topico. cap. 2. petendam esse instantiam, id est exceptionem, vel in quo deficiat propositio illa singularis, & sic de aliis, quod si eam non dederit Aristot. ait valere firmum argumentum. Patet tamen conclusio, quia si vnum tantum singulare non numeratur in antecedenti, cum ex eo inferatur propositio vniuersalis, dabitur antecedens verum & consequens falsum, defectu illius singularis, quod non est numeratum, in antecedenti, loquimur autem

de ascensu copulatio, nam ad disiunctiuum vna vel duo singularia sufficiunt, nec moror in rationibus pro conclusione nostra, licet autem nostra ratio dicta, videatur supponere inductionem esse formalem consequentiam, quia id dubio sequenti prouabo, & conclusio est Aristote. Galleni & Plato. ut dixi, ideo nec Neotericos cito præter Lemosium, qui eos refert & antiquos.

Dubium.
2.
Dubitatur secundo, an inductio, vel descensus sit formalis consequentia? Soto & alij negant, quia si ponatur constantia antecedens tam ignotum est, quam consequens: Mercado autem ait inductionem esse ad probandas proprietates rerum & essentias, quia tunc aliquibus singularibus numeratis fit efficax argumentum, ut hæc nix est alba, & ita de aliis: ergo omnis nix est alba. Nos tamen cap. de inductione distinctione vsi sumus, quæ licet multo probabiliter possit sustineri nihilominus non caret probabilitate, quod si addatur dicta constantia, erit consequentia formalis, quia in nulla materia datur antecedens verum & consequens falsum, & quia principia multarum scientiarum inductione probantur secundum Aristot. ut dicetur in posterioribus:

Cap. XVI. & vlt. De tribus speciebus argumenti. 153

ribus: si autem inductio non esset consequentia formalis, nulla esset probatio. Hanc conclusionem tenent Fonte. & alij quos non refero, quia euidenter colligitur ex tribus Philosophis citatis, si enim addatur constantia negari non potest esse consequentiam formalem. Quod autem habet difficultatem est, utrum sit modus rationalis argumentandi, quia videtur probare ignotum per æque ignotum.

Dub. ad idem.

Dico. 1. Dico tamen primo de inductione iuxta naturam consideratam non esse dubium, quia cum petat numerari omnia singularia clarius patet veritas in singularibus, quam in vniuersali: quia tamen nos sæpe numerare non possumus, vel præ molestia nolumus, adimus dictam constantiam, ad huc ita clarius est antecedens, in quo saltem aliqua singularia numeramus, quam consequens, in quo nullum numeramus.

Dico. 2. Dico secundo, licet inductio sit formalis consequentia, ut supra dixi, & præterea colligatur ex Arist. alio in loco Prior. ubi ait argumentationem, quæ est inductio in literis, ut demonstrat habere vim ratione formæ, & illationis non ratione materiæ, ut vult Merca. de quo Lemos. ubi supra, negandum tamen non est tantum inferri consequens pro

babiliter notum, quia tamē antecedens summitur tantum probabile, sensus eius est, hæc singularia numerata hoc habent, & probabile est idē esse de aliis. vnde tantum probabile manet consequens, scilicet: ergo omnia singularia hoc habent: illationem autem & consequentiam necessariam esse, certo tenendum est, ratione supradicta, scilicet, quia est formalis.

Vnde per hoc soluitur argumentum illud pro nostra sententia possum cap. de inductione, quod intendit probare inductionem tantum esse probabilem consequentiam, quia Arist. de ea agit in libris Topicorum, illud enim argumentum procedit de materia inductionis, secundum quam rationem agit de illa Arist. in lib. Topic. non autem procedit de forma, secundum quam est necessaria consequentia, & secundum hanc rationem de ea agit Aristot. in lib. Prior. & aliis locis. De descensu autem maior est difficultas, quia singularia, quæ videntur clariora nobis, sunt in consequentia, & ita cum antecedens apparet obscurius, videtur descensum esse in congruum modum arguendi & sciendi.

Et primo certum est esse consequentiam formalem (licet de ascensu possit aliquis dubitare)

mo
mug

Soluitur
argumē-
tum diffi-
cile,

Aliud du-
bium.

Dico. 1.

quia esteuidens illatio ab vniuersali rd singularia.

Contra argum. Sed dices non sequitur omnis homo currit : ergo hic homo currit signato Adamo, consequens est falsum & antecedens verum : ergo est mala consequentia. Respondetur descensum esse ab vniuersali ad sua singularia, & hæc propositio omnis homo currit cū sit accidentalis tantum singularia præsentia numeranda sunt, & inferenda, pro quibus tantum supponit in vniuersali: quod viget est argumentum positum ad probandum non esse congruum modum sciendi.

**Nota pro solutio-
ne.** Pro quo nota illud esse rationabile modum sciendi & argumentandi: qui est via rationabilis ad cognoscendum aliquid.

2. Nota. Secundo nota in his, quæ sunt medium ad aliquid, eorū bonitatem considerari in proportionem ad finem: vt medicina est bona licet sit amara si sit causa salutis.

3. Nota. Tertio nota descensum esse consequentiam inuentam ad manifestandum falsitatem vniuersalis, & ita quamuis inferat singularia, non tamen vt in eis sistat intellectus, sed vt statim visa falsitate propositionis singularis, regrediatur, & videat vniuersalem esse falsam.

Ex quo inferitur, descensum esse rationabilem modum sciendi & arguendi, quia licet ab obscuriori tendat ad clarius, id est rationi cōforme, quia id sit vt intellectus accepta & visa falsitate in propositione singulari, quæ clarior est, videat falsitatem vniuersalis, quæ est obscurior: vnde patet ad argumentum non esse id vitium in descensu, quia descensus est essentialiter medium, vt intellectus viso singulari, quod clarius est, videat falsitatem vniuersalis, quod obscurius est: esset autem vitium si solus descensus deberet manifestare vniuersalis falsitatem, quia veniret ab obscuro ad clarū, vt intellectus cognoscat per syllogismum obscuriorem propositionem, hunc formans syllogismum cui descensus dedit maiorem propositionem, scilicet omnis homo currit: ergo Petrus & Paulus currit, sed cōsequens est falsum: ergo & antecedens.

Sed aduertendū est per descensum colligi veritatem propositionis hoc modo, cum intellectus descendens ad singularia videat nullū esse falsum, videbit per consequentiā vniuersalem esse verā, similiter per ascensum si reperit aliquas singulares falsas, ascendendo videbit etiam vniuersales falsas. Ratio est, quia

Illatio
ex cōctis.

Respon-
detur vl-
timū ar-
gumen-
tum.

Nota pro
descētia.

Cap. XVI. Et. De aliis speciebus argumentat. 155

quia antecedens, vel potius propositio, in qua numerantur omnia singularia, vel additur, & sic de singulis, & tunc propositio vniuersalis æquiuallet illis omnibus singularibus numeratis virtute, & tunc valet bene vna est falsa, vel vera: ergo & alia, vocatur autem argumentationes, quia nō sunt formaliter eadē cathegoremata Petrus & Paulus, &c. & homo distributus licet virtute æquipollent, quemadmodū à definitione ad definitum dicitur argumētum, quia non sunt formaliter idem licet sint virtute.

Rogabis tamen quare peculiariter dicitur ascensum esse probatum veritatis, & descensum falsitatis? Respondetur id esse, quia ex vi consequentiæ in cōmuni valet antecedens est verum: ergo, & consequens non tamen e contra: antecedens est falsum: ergo & consequens, nec consequens est verum: ergo antecedens: bene tamen consequens est falsum: ergo antecedens: & in ascensu, vniuersalis est consequens, & antecedens singularis: & ita cum antecedens sit singulare, bene probatur per singularis veritatis, veritas vniuersalis quod est consequens: in descensu vero vniuersale est antecedens, & ita eius falsitas tantum, non autem veritas proba-

ri potest, ex vi consequentiæ, vt consequentia est ratione falsitatis singularium, non autem ex singulariam veritate, quia cum sint in consequenti, ex eorum veritate, nihil potest concludi veritatis in antecedenti.

Iam ergo ad argumentū in forma respondetur, in descensu nō probari per vniuersale ignotum, singulare clarum quod esset vitium, sed ab ignoto vniuersali descendit ad singulare clarius, vt ex claro, intellectus prober falsitatem obscure vniuersalis, formando dictum syllogismum supra, scilicet, si omnis homo currit, Petrus & Paulus currit, sed consequens est falsum: ergo & antecedens.

Vltima difficultas petit vt explicemus, qua ratione istæ argumentationes ad syllogismos reducantur, secundum communem sententiam: & quidem Enthimema ad syllogismum reducitur, explicando propositionem illam, quæ subicitur, verbi causa, hoc enthimema Petrus est homo: ergo Petrus est rationalis, sic reducitur omnis homo est animal rationale, Petrus est homo, ergo Petrus est rationalis.

Exemplum vero ad syllogismum reducitur, ponendo pro maiori propositionem illam, in qua

Respondetur ad rationē dubitandi

Vlt. dub.

Quomodo Enthimema ad syllogismum reducatur.

Quomodo exemplum ad syllogismum reducatur.

Quenes. & et du biū apen dix. Respon decur.

in qua similitudo consistit, & proportio necitur, loquor que de exemplo probatiuo non de illo exemplo, in quo doctrina vniuersalis explicatur: vt explicam cap. de modo sciendi, verbi causa, in hoc exemplo, quia Petrus occidit ciuē occisus est: ergo si tu occidis ciuem morte punieris, sic reducitur, vbi est eadem culpa eadem etiam est pena, sed in Petro, qui occidit ciuē est pena mortis: ergo etiā in Ioanne erit pena mortis si ciuem occiderit.

Reducitur inductio ad syllogismum.

Similiter ad syllogismum inductio reducitur à Petro Braxel. 2. Prior. q. 1. ar. 4. summe do disunctim complexiue omnia singularia numerata in antecedenti, & ea ponendo pro medio in syllogismo, verbi causa, hæc inductio, hic ignis calefacit, & hic ignis calefacit, & sic de singulis: ergo, & c. sic reducitur, omne quod est ignis hic, & hic ignis, & sic de singulis calefacit, sed omnis ignis est hic vel hic, & sic de singulis: ergo omnis ignis calefacit. Descensus ve-

ro ad syllogismum reducitur, vt supra explicatum est, ponendo ipsum pro maiori conditionali in syllogismo, verbi causa, omnis homo currit: ergo hic & hic homo currit, & c. sic, si omnis homo currit, hic homo, & hic homo currit, sed consequens est falsum: ergo, & antecedens.

Tandem aduerte, quod communiter dicitur quod ponitur ab Arist. alius modus arguendi, scilicet instantia, quando scilicet probamus aliquam vniuersalem falsam demonstrando aliquam singularem falsam, vel quando probamus aliquam consequentiam non esse formalem, dando in aliqua materia antecedens verum & consequens falsum, vel probando aliquod à simili, sed hæc ratio arguendi eadem est cum exemplo, vel inductione, vt ex se patet: & hæc de syllogismis dicta sint factis. Iam ad argumenta super primam partem terminorum accedamus.

Descensus reducitur.

Quid instantia sit.

Instans
est
quod
est
instans

INDEX

INDEX CAPIT.

quæ in hoc libro continentur.

*Pars I. Summæ Sum-
mularum.*

*Pars II. Summæ Sum-
mularum.*

Ræfatio de inscrip-
tione operis, eius-
que inuentoribus.
Fol. 1

Caput I. De termino in com- muni.	4
Caput II. De termino vocali, mentali & scripto.	7
Caput III. De termino Cathe- gorematico & Sincathegore- matico.	9
Caput IIII. De termino com- muni & singulari.	10
Caput V. De termino collecti- uo & diuisiuo.	11
Caput VI. De termino absolu- to & de nominatiuo.	12
Caput VII. De termino com- plexo & incomplexo.	14
Caput VIII. De termino pri- mæ & secundæ impositio- nis.	15
Cap. IX. De vniuocis & equi- uocis.	16
Caput vltimum. De terminis in plurali simul sumptis, & in ter se comparatis.	17

Caput I. De intentione pro- cedendi.	19
Caput II. De nomine. ibid.	
Caput III. De verbo.	22
Caput IIII. De oratione.	29
Cap. V. De propositione.	30
Caput VI. De quantitate pro- positionis speciatim.	34
Caput VII. De qualitate pro- positionis.	35
Caput VIII. De suppositione in communi.	37
Caput IX. De suppositionis partitione.	38
Caput X. De suppositione re- latiuorum.	42
Cap. XI. De ampliatiōe. ibi.	
Caput XII. De restrictione, & aliis in particulari.	46
Caput XIII. De appellatione.	48
Caput XIII. De modo scien- di in communi.	50
Caput XV. De definitione.	53
Caput XVI. De diuisione.	57
Caput XVII. De argumenta- tione.	59
Caput	

INDEX.

Caput VIII. & vltimum. De
 ascensu & descensu speciebus
 argumentationis. 62

Pars III. Summa Sū- mularum.

Caput I. De modo proce-
 dendi. 67

Caput II. De oppositione in
 communi. ibid.

Caput III. De conditionibus
 requisitis generaliter ad om-
 nem oppositionem. 69

Caput IIII. Quomodo singu-
 larum oppositiones cognoscantur.
 72

Caput V. De materia propo-
 sitionum. 74

Caput VI. De legibus propo-
 sitionum oppositarum. 77

Caput VII. De quibusdam cō-
 tra prædicta obiectionibus.
 81

Caput VIII. De propo-
 sitionum equipotentia. 88

Caput IX. De propositionum
 conuersione. 90

Pars IIII. Summa Sū- mularum De Moda- libus propositioni- bus.

Caput I. Quid modus &
 Modalis, & quotuplex. 95

Caput II. De æquipotentia
 conuersione & oppositione
 Modalis compositæ. 101

Caput III. De æquipotentia
 conuersione & oppositione
 Modalium de subiecto com-
 muni. 104

Caput IIII. De Modalibus di-
 uisis. 107

Caput V. De hypotetica pro-
 positione. 109

Caput VI. De copulatiua. 113

Caput VII. De disiunctiua.
 115

Caput VIII. De exponibili-
 bus, & primo de exclusiuis.
 118

Caput IX. De exceptiuis. 120

Caput X. De reduplicatiuis.
 121

Caput XI. De Ly, differt.
 122

Caput XII. De comparatiuis
 & superlatiuis, & de aliis. 122

Pars V. Summa Sum- mularum.

Caput I. De ordine proce-
 dendi & intentione au-
 thoris. 124

Caput II. De materia syllogis-
 mi, quæ est terminus & pro-
 positio. 124

Cap. III. De syllogismis eius-
 que fundamentis. 126

Caput

INDEX.

<p>Caput III. De forma syllogismi, quæ est figura & modus. 129</p> <p>Caput V. De cõditionibus ad syllogismum requisitis. 131</p> <p>Caput VI. De defectibus quibus syllogismi inficiãtur. 1 & 2</p> <p>Caput VII. De modis pertinentibus & impertinentibus in quavis figura. 134</p> <p>Caput VIII. De secunda figura in particulari & eius modis. 137</p> <p>Caput IX. De tertia figura in particulari & eius modis. 138</p> <p>Caput X. De potestatibus syllogismorũ, in quavis figura. 139</p> <p>Caput XI. De reductione im-</p>	<p>perfectorũ ad perfectos ostẽdẽ, vt aunt. 141</p> <p>Caput XII. De reductione imperfectorũ ad perfectos per impossibile, vt aunt. 143</p> <p>Caput XIII. De via inueniẽdi medium ad quacunque propositionem syllogisticẽ inferendam. 146</p> <p>Caput XIII. De syllogismo in obliquo modali & exponibili. 147</p> <p>Caput XV. De syllogismo expositorio. 148</p> <p>Caput XVI. De aliis tribus argumentationis speciebus enthymemate, exemplo, & inductione. 150</p>
---	---

B A R C I S
of the University of
 1773

S A P E R

BVRGIS.
Apud Alfonsum Rodriguez.
1593.

SUPER

Handwritten text, possibly a signature or name, in brown ink, appearing as a series of stylized, connected characters.

Handwritten text, possibly a signature or name, in brown ink, appearing as a series of stylized, connected characters.

